HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Ben Deli miyim?

YAYIN YÖNETMENİ
EMİNE GÜRSOY NASKALİ

HAZIRLAYAN
AHMET KOÇAK

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

BEN DELİ MİYİM?

Gürpınar, Hüseyin Rahmi (1864-1944)
Ben deli miyim ? / Hüseyin Rahmi Gürpınar; hazırlayan: Ahmet Koçak; yayın yönetmeni: Emine Gürsoy Naskali.--Ankara: Türk Dil Kurumu, 2021.

409 s.; 21 cm.— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1369)

ISBN 978-975-17-4761-7

1. Türk Romanı 2. Türk Edebiyatı--Roman I. Koçak, Ahmet (haz.) II. Naskali, Emine Gürsoy (yayın yönetmeni) III. e.a

813.317

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

BEN DELİ MİYİM?

Yayın yönetmeni
Emine Gürsoy NASKALİ

Hazırlayan
Ahmet KOÇAK

Ankara, 2021

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Türk Dil Kurumu Yayınları: 1369

BEN DELİ MİYİM?

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

*

Yayın yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Doç. Dr. Ahmet KOÇAK

*

Metin denetimi:

TDK - Sevde GÜREL

*

Sayfa ve kapak tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

Birinci baskı: Ankara, Şubat 2021

ISBN: 978-975-17-4761-7

*

Dağıtım:

Türk Dil Kurumu

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere/ANKARA

Telefon: +90 (312) 457 52 00

Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83

Genel ağ: http://tdk.gov.tr

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Sunuş • 7

Giriş • 31

Ben Deli miyim? • 33

Sunuş

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Yaşamı

Hüseyin Rahmi, 1864'te İstanbul'da Ayazpaşa'da doğdu.[1] Hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Okur yazar bir kadın olan annesi 22 yaşında veremden vefat ettiğinde Hüseyin Rahmi üç yaşındaydı. Annesinin ölümü üzerine Girit'te görevde bulunan babasının yanına gönderildi ancak babasının yeniden evlenmesiyle altı yaşındayken anneannesinin yanına İstanbul'a geldi.

Yakubağa Mektebi, Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştiyesi ve idadide okuyan Hüseyin Rahmi, tarihçi Abdurrahman Şeref Bey'in himayesiyle Mekteb-i Mülkiyeye girdi (1878). Okulun ikinci sınıfında iken ağzından kan gelince yani verem belirtisi üzerine Hüseyin Rahmi öğrenimini yarıda bıraktı (1880). Kısa bir süre Adliye Nezareti Ceza Kaleminde memur, Ticaret Mahkemesinde aza mülazımı olarak çalıştı. Hayatını kalemiyle kazanmaya karar verince 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Sonra, *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çevirmen ve yazar olarak çalıştı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde 37 sayı süren *Boşboğaz ile Güllabi* adlı bir gazete çıkardı. İbrahim Hilmi Bey ile birlikte çıkardığı *Millet* gazetesi de uzun ömürlü olmadı. Bundan sonra çalışmalarını *İkdam*, *Söz*, *Za-*

[1] Hüseyin Rahmi'nin hayatını anlatan en doyurucu kaynak: Abdullah Harmancı: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

man, *Vakit*, *Son Posta*, *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde neşretti. Türkiye Büyük Millet Meclisine 5. ve 6. dönem Kütahya milletvekili olarak katıldı (1936-1943). Ömrünün son yıllarını, 1924'te Heybeliada'da yaptırdığı evde geçirdi. 1944'te yaşama veda etti. Heybeliada'daki Abbas Paşa Mezarlığı'na defnedildi.

Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'daki evi müze olarak düzenlenmiştir.

Yazarlığı

Hüseyin Rahmi Gürpınar; Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde eser vermiş bir yazarımızdır.

Yazarlığa 1884'te *Ceride-i Havadis*'te yayımlanan "Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti" ve hemen ardından "İstanbul'da Bir Frenk" hikâyesiyle adım atar. İlk romanı *Şık*'ı (*Ayna*) 1887'de tamamlar ve Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat*'e gönderir. Ertesi gün romanın gazetede tefrika edileceği ve Ahmet Mithat'ın kendisini matbaaya çağırdığı haberi gelir. Hüseyin Rahmi, Ahmet Mithat ile karşılaşmasını şöyle anlatır: "Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat… Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

— Kimsin sen çocuğum?

— *Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhâl bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. […] Bana pek alaycı gelen bir sesle:

— Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin ne yazı gücün ne deneyimin ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenebilirsin ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle…

[…] Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüzünlü bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

— Ağlama… Ağlama, inandım… dedi."[2]

Böylece Hüseyin Rahmi, edebiyat dünyasına Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi'yi kızıyla evlendirmeyi düşünecek kadar beğenmekte ve sevmektedir. Hüseyin Rahmi bu evlenme teklifini nazikçe reddeder ve ömrü boyunca hiç evlenmez.

İlk romanın bu kadar büyük bir ün kazanmasına Hüseyin Rahmi de hayret eder. Ahmet Mithat bu ünün sebebini şöyle açıklar: "Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir."[3]

Romanlarındaki karakterler ve konular

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki karakterler toplumun her kesiminden, her yaş grubundan seçilmiştir: İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, yoksullar, dadılar, kalfalar, kâhyalar, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, Mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, tüccarlar, öğretmenler, din adamları, politikacılar, şairler, müzikseverler, ressamlar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, iç güveyiler, dullar, gayrimeşru çocuklar, dolandırıcılar, dilenciler, eşkıyalar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, hovardalar, şıpsevdiler, fedakârlar, iffetsizler, namussuzlar, alafranga tipler, dejenere tipler, züppe tipler, dedikoducular, fettanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar, vb.

---

2 *Şık* romanının ikinci baskısının (1920) girişinden alıntıdır. [Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır (Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Billur Kalp*, Özgür Yayınları, 2005).]

3 Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır.

Romanlarda bu karakterler gerçek hayattaki gibi konuşturulurlar. Eğitimlerine uygun söz dağarcıkları, ağız özellikleri, şiveleri, ifade biçimleri, kullandıkları argo sözler yazıya geçirilmiştir.

Romanlarının konuları şöyle sınıflandırılabilir:[4]

1. Türk toplumunun geleneklerine tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler: *Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsevdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı.*

2. Himayeden mahrum, zavallı, âciz kimseleri, sorunlarını ve düştükleri kötü durumları ele alan eserler: *İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp.*

3. Batıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler*: Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tılsımı, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi.*

4. Karı koca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler: *Mutallaka, Tebessüm-i Elem.*

5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler: *Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu.*

6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşıtları delikanlılarla gayrimeşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler: *Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?, Namuslu Kokotlar.*

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhşu, realist ölçüler içerisinde gözler önüne seren eserler: *Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi.*

---

[4] bk. Önder Göçgün: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no.: 722, Kültür Eserleri Dizisi no.: 63.

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek dünya ve ahiretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavırlı kimseleri, onların fikir ve ruh yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler: *Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun muydu?*

9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içerisindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler*: Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam.*

10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler: *Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu?*

11. Tehditle para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkıyayı konu alan eserler: *Eşkıya İninde.*

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler: *Kesik Baş.*

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler: *Ölüler Yaşıyor mu?*

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hâllerini tasvire yönelik eserler: *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*

Hüseyin Rahmi'nin romanları sürükleyicidir, okuyucuyu son noktaya kadar merak içinde tutar. Romanları ve hikâyeleri önce gazete tefrikası olarak yayımlanmış, sonradan kitap olarak basılmıştır. Eserlerinin kitap olarak basım tarihi, bazen kaleme alınış tarihinden epey sonradır hatta bazı yazıları, ölümünden sonra kitap olarak basılmıştır. 1960 sonrasında roman ve hikâyelerinin sadeleştirilmiş baskıları yapılmıştır. Hüseyin Rahmi; seçtiği konular, akıcı üslubu, kıvrak Türkçesi, mizahi yaklaşımı, gerçekçiliği dolayısıyla ilgiyle takip edilen, çok okunan ve sevilen bir yazar olmuş ve pek çok eser vermiştir.

Eserleri

Romanlar: *Ben Deli miyim?; Billur Kalp; Bir Muadele-i Sevda; Cadı; Can Pazarı; Cehennemlik; Deli Filozof; Dirilen İskelet; Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı?; Efsuncu Baba; Eşkıya İninde; Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu?; Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür; Gulyabani; Hakka Sığındık; Hayattan Sayfalar; İffet; İnsanlar Maymun muydu?; Kaderin Cilvesi; Kesik Baş; Kokotlar Mektebi; Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç; Metres; Tesadüf; Mezarından Kalkan Şehit; Muhabbet Tılsımı; Mürebbiye; Namuslu Kokotlar; Nimetşinas; Ölüler Yaşıyor mu?; Ölüm Bir Kurtuluş mudur?; Sevda Peşinde; Şeytan İşi; Şık; Şıpsevdi; Son Arzu; Tebessüm-i Elem; Toraman; Tutuşmuş Gönüller; Utanmaz Adam.*

Hikâyeler: *Açlıktan Ölmemenin Çaresi; Ada Vapurunda; Aferin Hayrullah (=Bravo Hayrullah); Ahlak Humması; Allah Gönlüne Göre Versin; Annemin Ölümü; Asansör; Balta ile Doğuran Böyle Doğurur; Benim Babam Kimdir?; Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak (=Bir Açın Günlüğünden Birkaç Yaprak); Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti; Bir Hafiyenin İtirafatı; Bir Muamma; Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi; Bir Seyahat-ı Acibe (=İki Hödüğün Seyahati); Bugün Ne Yiyeceğiz?; Büyük Ana; Büyük Bir İbret Dersi; Büyük Bir Nedamet (=Büyük Bir Pişmanlık); Büyük Günah; Çocuğumun Babası; Çocuklara Yasak; Ecir ve Sabır; Er Kişi Niyetine; Erkeğe Galebe Reçetesi; Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütehassıs (=Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Uzman); Eşkıya Oyunu; Eti Senin Kemiği Benim; Falaka; Fırkacı (=Partici); Galip ve Mağlup Vaziyeti (=Yenme ve Yenilme Durumu); Garip Kaldığımız Günlerde; Gönül Ticareti; Gugular; Hangisi Daha Zevkli?; Hattı İstiva (=Kadayıfçı Yusuf); Hayvanat Mitingi; Heybeliada Merkeplerinin Grevi; Horoza Ses Talimi (=Horoza Ses Eğitimi); İhtiyar Muharrir (=Yaşlı Yazar); İki Külhani Arasında; İki Loğusa; İmrenilecek Bir İntihar (=İmrenilecek Bir Ölüm); İstanbul'da Bir Frenk; İstanbul'un Esareti Günlerinden Bir Hatıra (=İstanbul'un Esirliği Günlerinden Bir Anı); Kadını Müdafaanın Cezası (=Kadını Savunmanın Cezası); Kadının Erkeğe Galabesi; Kadınlar Mebusu; Kadınlar Vaizi; Kanlı*

Eldiven; Katil Puse (=Öldüren Öpücük); Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odasında (Kayınpeder-Kayınvalide; Kaynata-Kaynana); Kedi Yüzünden; Kedim Nasıl Öldü?; Kılıbık; Kıpti Düğünü; Kırço; Kiralık Vücut; Kocası için Deli Divane; Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım; Kumru ile Büyükhanımın Mükamelesi; Lakırdı Beynimizde (=Söz Aramızda); Lekeli Humma Şüphesi (=Lekeli Humma Kuşkusu); Melek Sanmıştım Şeytanı; Menekşe Kalfa'nın Müdafaanamesi; Meyhanede Hanımlar (Meyhanede Kadınlar); Mırnav... Mırnav; Misafir; Mutallaka (Boşanmış Kadın); Mübareğin Kuyruğu; Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur mu?; Namusla Açlık Meselesi; Nasıl Dolandırıcı Oldum?; Nasıl Öldürdüler?; Nergis Hanım'la Fehmi Bey; Nurker Hanım'dan Mektup; Ölü Diri Getirir; Refia Hanım'ın Köftesi; Sahte Doktor; Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala; Sigarayı Nasıl Terk Ettim? (=Sigarayı Nasıl Bıraktım?); Sirkeci Lokantalarında İftar; Sokakta; Sonbahar Göçleri; Şıllıkla Züppe; Şehirde Bir Şekavet; Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor; Tensikat-ı Beytiye (=Evde Tensikat, Ev Masraflarını Kısıtlama); Ters Konuşma; Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir; Tosun; Tövbeler Tövbesi; Tünelden İlk Çıkış; Türkân Hanım'dan Mektup; Uçurumun Kenarında; Üç Misal; Varda İspanyol Geliyor!; Yanık Dolma; Yankesiciler (=El Elden Üstündür); Yankesiciler Kulübü; Yeni Diyojen; Zarafet ile Tekir; Zavallı Halime; Zavallı Katil; Zavallı Şair.

Kısa yazıları: *Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor; Bakkal Bodasaki'den Hüseyin Rahmi Bey'e Mektup; Balık Pazarı; Bir Maymunun İntiharı; Boykotajın Telakki-i Değeri; Dağların Şenliği; Döşekten Bir Sada (=Döşekten Bir Sesleniş); Gökten Köpek mi Yağıyor?; Halkın Saflığı; Hanımların Ökçesi - Beylerin Öfkesi; Hayat ve Ölüm; Heybeli Yangını; Horoz Ailesi Sinirli Hanımın Mektubu; İğneli Fıçı; İlk Orucum; İnsan Çekiştiren Eski Vaizler; Kanatsız Uçak Yelkensiz Gemi; Kanımızı Emenler; Karıncalarla Savaştayım; Pis Bir Vak'a; Taharet Meraklısı (=Temizlik Meraklısı); Üfürükçülüğüm; Yazarlar Nasıl Ölür?; Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri.*

Hüseyin Rahmi'nin hikâye antolojileri: *Kadınlar Vaizi* (1920); *Meyhanede Hanımlar* (1924); *Namusla Açlık Meselesi* (1933); *Ka-*

til Buse (1933); *İki Hödüğün Seyahati* (1933); *Tünelden İlk Çıkış* (1934); *Gönül Ticareti* (1939); *Melek Sanmıştım Şeytanı* (1943); *Eti Senin Kemiği Benim* (1963).

Oyunlar: *Gülbahar Hanım* (kayıp); *Hazan Bülbülü; Kadın Erkekleşince; Tokuşan Kafalar; İki Damla Yaş.*

Sanat ve edebiyat konulu yazıları: *Cadı Çarpıyor; Şekavet-i Edebiyat.*

Derlemeler: *Müntahabat-ı Hüseyin Rahmi*, 3 cilt (1899), *Sanat ve Edebiyat* (1972), *Mektupları ve Tiyatro Eleştirileri* (1998), *Gazetecilikte İlk Yazılarım* (1999), *Gazetecilikte Son Yazılarım* 1 (2001), *Gazetecilikte Son Yazılarım 2* (2002), *Gazetecilikte Son Yazılarım 3* (2004), *Gazetecilikte Son Yazılarım 4* (2006).

Çeviri romanlar: Emile Gaboriau'dan *113 Numaralı Cüzdan* (1889), *Bir Kadının İntikamı* (1891), *Batinyollu İhtiyar* (1891), Jules Arsène Arnaud Claretie'den *Paris'te Bir Teehhül* (1892), Alfred de Musset'den *Frederick ile Bernerette* (1896), Paul de Kock'tan *Biçare Bakkal* (1903).

Çeviri hikâyeler: *Arsızlık Eden Cezasını Bulur; Baba Kornil'in Mühim Bir Sırrı; Bir Sehv-i Rü'yet; Bir Zeki Rehnüma; Garip Bir Mektup; Hâlî Zamanı Olmayan Adam; Hasta Çocuk; İki Öksüz; Kedilenmek İlleti; Kim İki Bin Dolar Kazanmak İster?; Münzevi Rahip (=Köşeye Çekilmiş Rahip); Ne Boş Hayal İmiş; Rahibin Merkebi (=Papazın Eşeği); Sadakat; Şeytanın Karısı; Zavallı Cambaz.*

Kaynaklar

ADIVAR, Halide Edib: "Hüseyin Rahmi'nin Eserleri Arasında I", *Akşam*: 1944, no.: 9151, 11 Nisan 1944.

ADIVAR, Halide Edib: "Hüseyin Rahmi'nin Eserleri Arasında II", *Akşam*: 1944, no.: 9152, 12 Nisan 1944.

ADIVAR, Halide Edib: "Hüseyin Rahmi'nin Eserleri Arasında III", *Akşam*: 1944, no.: 9153, 13 Nisan 1944.

ADIVAR, Halide Edib: "Hüseyin Rahmi'nin Eserleri Karşısında", *Yeditepe*: 1964, S 8, s. 6-7.

ADIVAR, Halide Edib: "Hüseyin Rahmi'nin Eserleri Karşısında", *Yeditepe*: 1964, S 9, s. 10-11.

ÂDİL, Fikret: "Hüseyin Rahmi", *Yeni İstanbul*: 7 Mart 1961.

ÂDİL, Fikret: "Türk Edebiyatının Büyük Kaybı", *Tanin*: 11 Mart 1944.

AHMED MİDHAT: "Muhâbere-i Aleniyye", *Tercüman-ı Hakikat*: 1888, no.: 2858, 2 Rebiü'l-âhir 1304/1888.

AKAGÜN, Oya: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Dört Romanında Dejenere Tipler*: Erzurum 1966, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı lisans tezi.

AKBAL, Oktay: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeditepe*: Ağustos 1964, no.: 100.

AKBAL, Oktay: *Konumuz Edebiyat*: İstanbul 1974, Varlık Yayınevi, S 1817, s. 9-16.

AKGÜN, Adnan: *"*Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Edebiyatçılarımızın Resmî Hâl Tercümeleri VII: Hüseyin Rahmi Bey"*, Yedi İklim*: Şubat 1993, S 35, s. 45.

AKTAŞ, Şerif: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Büyük Türk Klâsikleri*: 1990, Ötüken Neşriyat, C 10, s. 237-243.

AKYÜZ, Kenan: *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*: İstanbul 1995, İnkılap Kitabevi.

ALANGU, Tahir: "Hüseyin Rahmi'nin Romancılığı", *Değirmen*: Nisan 1944, Y 2, S 12.

ALANGU, Tahir: "Hüseyin Rahmi", *Ataç*: Ekim 1964, C 3, S 29-30, s. 3-7.

ALANGU, Tahir: "W. Shakespeare ile Hüseyin Rahmi", *Cumhuriyet*: 11 Haziran 1964.

ALANGU, Tahir: *100 Ünlü Türk Eseri*: Milliyet Yayınları, C 2, s. 823-847.

ALÇİÇEK, Esin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeciliği*: İzmir 2010, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ALİ RAUF: "Hüseyin Rahmi Ne Bıraktı?", *Tanin*: 18 Mart 1944.

ALPASLAN, Gonca Gökalp: *XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Etkileri*: Ankara 2002, Kültür Bakanlığı Yayınları.

ALPTEKİN, Turan: "Ölümünün 60. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Bugüne Yansıyanlar", *Hürriyet Gösteri*: Mart 2004, S 237, s. 26-29.

ALVER, Köksal: "Züppeliğin Sosyolojisi: Türk Romanında Züppe Tipler Örneği", *Hece*: Mayıs/Haziran/Temmuz 2002, S 65-66-67, s. 252-266.

ARPAD, Burhan: "Hüseyin Rahmi'nin Romanları", *Türk Dili*: 1966, C 20, S 213, s. 197-199.

ATAY, Falih Rıfkı: "Hüseyin Rahmi'nin Ölümü", *Ulus*: 12 Mart 1944.

ATEŞ, Ömer; Yusuf ÇOTUKSÖKEN, "Popüler Edebiyat ve Hüseyin Rahmi", *Tema Larousse Tematik Ansiklopedi*: İstanbul 1993-1994, Milliyet Yayınları, s. 86-87.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı: "Hüseyin Rahmi ve İnsanoğlu", *Yeni Adam*: 2 Ağustos 1945, no.: 553.

BANARLI, Nihat Sami: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*: İstanbul 1948, C II, Millî Eğitim Basımevi, s. 1059-1062.

BAŞGÖZ, İlhan: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hayatı", *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.

BAYBARS, Sudi: *Hüseyin Rahmi'nin Yarattığı Tipler*: İstanbul 1948, Türkiyat Enstitüsü Kitaplığı, no.: 320.

BEK, Kemal: "Hüseyin Rahmi ve Boş İnançlar", *Hürriyet Gösteri*: Şubat 1997, S 195, s. 77-79.

BEKİ, Akif: "'Utanmaz Adam' Nasıl Unutulur Arkadaş?", *Hürriyet*: 24 Haziran 2017.

BERKES, Mediha: "Hüseyin Rahmi Romanlarında Kadın Tipleri", *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 5, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 539-552.

BERKES, Mediha: *"*Hüseyin Rahmi'nin Romanlarında Aile ve Kadın*", AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 3, s. 19-32.

BERKES, Niyazi: "Hüseyin Rahmi'nin Sosyal Görüşleri*", AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 1, S 3 (Mart-Nisan), s. 3-17.

BORATAV, Pertev Naili: "Hüseyin Rahmi'nin Romancılığı", *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 2, s. 205-212.

BOZOK, Hüsamettin: "Hüseyin Rahmi", *Yeni Adam*: 13 Mart 1941, no.: 324-325.

BOZOK, Hüsamettin: "Gerçekler Uğruna Savaşan Bir Er", *Yeditepe*: 16-31 Mart 1961, no.: 39.

BOZOK, Hüsamettin: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeditepe*: 15 Mart 1951.

BOZOK, Hüsamettin: "Hüseyin Rahmi'nin Romanlarında Köy ve Köylü", *Yeditepe*: Ağustos 1964, S 100, s. 4-9.

COŞKUN, Nusret Safâ: "Hüseyin Rahmi'nin Ölümü", *Son Posta*: 10 Mart 1944.

ÇAMLIBEL, Faruk Nafiz: "Hüseyin Rahmi'yi Kaybettik", *Yedigün*: 20 Mart 1944, no.: 576.

ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman: "Büyük Romancı Hüseyin Rahmi", *Haber (Akşam Postası)*: 22 Mart 1944.

ÇEVİK, Dilek: *Mürebbiyelik ve Türk Romanında Mürebbiye Tipleri*: Konya 1999, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

DİMDİK, Pelin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın-Erkek İlişkisi*: İstanbul 2014, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi.

DÖLEK, Sulhi: "Hüseyin Rahmi'de Mizah ve Toplumsal Eleştiri", *Güldiken*: Güz 2000, S 22.

DUMANOĞLU, Halil: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Kovan*: Mayıs 1944, S 10.

DURAN, Elif: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın*: İstanbul 2009, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi.

EMEKSİZ, Pelin Dimdik: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kahramanlarının ve Anlatıcı Olarak Yazarın Evlilik Hakkındaki Görüşlerinden Hareketle Türk-Osmanlı Toplumunda Evlilik Anlayışı", *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2017, s. 22-47.

EMEKSİZ, Pelin Dimdik: "Kadınlar Dünyası Ekseninde Türk-Osmanlı Toplumunda Kadının Konumu", *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2016, s. 24-39.

ENGİNÜN, İnci: "Hüseyin Rahmi ve Özel Eğitim", *Araştırmalar ve Belgeler*: İstanbul 2000, Dergâh Yayınları.

EREN, Abdurrahman Âdil, "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tan*: 22 Kasım 1936.

ERİŞENLER, Satı: "Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halk", *Türk Dili*: 1966, Y 15, S 177, s. 586-591.

ERİŞENLER, Satı: "Hüseyin Rahmi'yi Okurken", *Dost*: Ocak 1965, Yeni Dizi, C 15, S 15.

ERİŞENLER, Satı: "Mürebbiye", *Türk Dili*: Ekim 1966, C XVI, S 181.

ERİŞENLER, Satı: "Nimetşinas", *Türk Dili*: Temmuz 1965, C XV, S 166.

ERTAYLAN, İsmail Hikmet: *Türk Edebiyatı Tarihi*: Bakû 1925-1926, C I, 2. hisse, Azer Neşriyat.

ERTEM, Sadri: "Halkın San'atkârı Hüseyin Rahmi", *Kurun*: 19 Mayıs 1937.

ES, Hikmet Feridun: "Bizdeki Roman Kahramanları", *Akşam*: 15 Eylül 1936.

ES, Hikmet Feridun: "Tanımadığımız Meşhurlar: Bilmediğimiz Hüseyin Rahmi", *Akşam*: 12, 13, 14, 16, 17 Aralık 1944.

ESATOĞLU, Hakkı Selâhaddin: "Hüseyin Rahmi ve Gerçekçi Edebiyat", *Edebiyat Postası*: 15 Haziran 1950, Y 1.

ESEN, Nüket: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın İki Romanında Anlatım Teknikleri", *Kuram Kitap*: 11 Mayıs 1996, s. 51-62.

ESEN, Nüket: *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*: İstanbul 1990, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.

FAHRİ, B., "Edebiyat Bahisleri: Hüseyin Rahmi", *Milliyet*: 21 Haziran 1932.

FELEK, Burhan: "Kalem Âleminin Kaybettiği Büyük Kıymet: Üstat Hüseyin Rahmi", *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.

FETHİ NACİ: *40 Yılda 40 Roman:* 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.

FIRÇA: "Üstad Hüseyin Rahmi", *Karikatür*: 29 Şubat 1936.

GARİPER, Cafer: "Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*: Ankara 2005, ed.: Ramazan KORKMAZ, Grafiker Yayıncılık, s. 41-79.

GERÇEK, Selim Nüzhet: "Hüseyin Rahmi ve Eserleri", *İstanbul*: 1 Nisan 1944, S 9.

GEZGİN, Hakkı Süha: *"*Edebi Portreler - Hüseyin Rahmi", *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, S 10, , s. 5.

GEZGİN, Hakkı Süha: "Hüseyin Rahmi de Gitti", *Vakit*: 10 Mart 1944.

GÖÇGÜN, Önder: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Çocuklar", *Türk Dili*: 1985, S 400, s. 228-235.

GÖÇGÜN, Önder: "Ölümünün Otuzuncu Yıldönümünde Hüseyin Rahmi", *Hisar*: Mart 1974, C 14, S 123, s. 6-7.

GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, Hikâyeleri, Tiyatroları, Tenkidleri, Mektupları, Makaleleri, Röportajları, Hakkında Yazılanlar, Bibliyografya*: Ankara 1990, Kültür Bakanlığı Yayınları.

GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları.

GÖKMAN, Muzaffer: *Hüseyin Rahmi Gürpınar - Açıklamalı Bibliyografya*: İstanbul 1966, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

GÖVSA, İbrahim Alâaddin: "Hüseyin Rahmi", *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*: 1943, s. 753-754.

GÜLER, Cemal Nâdir: "Türk Mizah San'atı Bir Ustasını Kaybetti", *Amcabey*: 18 Mart 1944, C 3, S 68.

GÜNGÖR, Selâhaddin: "Hüseyin Rahmi'nin Yarım Asırlık Dostu Kitabçı Hilmi Anlatıyor", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre Hayat", *Yücel*: Temmuz 1944, C XVII, Y 10, S 99.

GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre San'atkârın Cemiyet İçindeki Yeri ve Rolü", *Yücel*: Şubat 1941, C 12, S 72.

GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi: *Gazetecilikte Son Yazılarım 2*: İstanbul 2002, Özgür Yayınları.

GÜVEMLİ, Zâhir: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Vakit*: 12 Mart 1944.

GÜZELCE, Ilgaz: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın Tipleri ve Kadın Eğitimi Unsuru*: İzmir 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

HARMANCI, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

HAYRİ, Alp: "Üstadın Ölümünden Evvelki Günlere ve Ölümü Gününe Ait Hâtıralar", *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.

HIZARCI, Suat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Sanatı, Eserleri*: İstanbul 1964, Varlık Yayınları.

HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Bey", *Kim*: 20 Ağustos 1964, no.: 318.

HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerini Oyunlaştırma Yarıştırması", *Dost*: Mayıs 1965, Yeni Dizi, C 16, S 7.

HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi'den Seçmeler", *Sosyal Adalet*: Ağustos 1964, no.: 19.

İLDEŞ, Özgür: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1919'a Kadar Olan Romanlarında Yapı, Tema, Anlatım (1889-1919)*: Ankara 2009, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

İLERİ, Selim: "Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri", *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286, s. 2-32; 2. baskı: Eylül 2008.

İMSET, Hulûsi İsmet: "Hüseyin Rahmi", *Son Posta*: 10 Mart 1944.

İNCİ, Handan: "Tip Yaratma Tekniği Olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Argo", *Türk Kültüründe Argo*: Hollanda 2002, ed.: Emine GÜRSOY-NASKALİ, Gülden SAĞOL, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayınları, s. 213-222; 2. baskı: İstanbul 2016, KaKitap.

İNCİ, Handan, "Türk Edebiyatı'nın Kedili Öyküleri", *Kitap-lık*: Temmuz-Ağustos 2006, S 96.

İNCİ, Handan: "Türk Romanının İlk Yüz Yılında Anlatım Tekniği ve Kurgu", *Kitap-lık*: Ekim 2005, S 87.

İNSEL, Avni: "Hüseyin Rahmi'ye Dâir", *Servet-i Fünûn*: Ekim 1944, Y 53, C 94, S 24-25.

KABAKLI, Ahmet: "Hüseyin Rahmi ve Halide Edip", *Tercüman*: 15 Mart 1964.

KABAKLI, Ahmet: *Türk Edebiyatı*: 1974, Türk Edebiyatı Yayınları, C III, 3. baskı, s. 312-324.

KAPLAN, Mehmet: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Aslî Tipler", *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: İstanbul 1976, Dergâh Yayınları, s. 458-475.

KAPLAN, Mehmet: "Hüseyin Rahmi'nin Üslûbu ve Hayat Görüşü", *Edebiyatımızın İçinden*: 2004, Dergâh Yayınları, s. 90-96.

KAPLAN, Mehmet: *Edebiyatımızın İçinden*: 1976, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet: *Hikâye Tahlilleri*: 1997, 6. baskı, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1976, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*: 1976, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet: İnci Enginün ve Birol Emil, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 1*: 1995, Dergâh Yayınları, 3. baskı.

KAPLAN, Mehmet; İnci ENGİNÜN; Birol EMİL, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi II 1865-1876*: 1993, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2. baskı.

KARAALİOĞLU, Seyit Kemal: *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 3: Cumhuriyet Edebiyatı*: 1985, İnkılap Kitabevi Yayınları, s. 95-156.

KARATAY, Namdar Rahmi: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yaşayan Tarafı", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.

KARAY, Refik Halid: "Dünki İstanbul Hayatının En Büyük Tarihçisi: Hüseyin Rahmi", *Tan*: 9 Nisan 1944.

KAYGANA, Mehmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1919-1944 Yılları Arasında Yazdığı Romanlarında Yapı Tema ve Anlatım*: Ankara 2008, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

KERMAN, Zeynep: "Hüseyin Rahmi ve Halid Ziya'da Mürebbiye Meselesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: 1986, C 24-35, s. 299-304.

KERMAN, Zeynep: "Şık Romanı", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı*: İzmir 1983, s. 58-73.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.

[KORKMAZ] Zeynep DENGİ, "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Fikir Cephesi", *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.

KOŞAR, Emel: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Batıl İnançlar*: 2008, Piya-Art Yayıncılık.

KUTLU, Şemsettin: *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*: 1970, Türkiye Yayınevi.

KUTLU, Şemsettin: *Servet-i Fünun Edebiyatı*: 1988, Toker Yayınları.

Kuyruklu Yıldız Altında Bir Ev: 2000, Adalar Vakfı Yayınları.

LEKESİZ, Ömer: *Yeni Türk Edebiyatı'nda Öykü*: 1997, Kaknüs Yayınları.

LEVEND, Âgâh Sırrı: "Ölümünün 25. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Türk Dili*: Haziran 1969, C 20, S 213.

LEVEND, Agâh Sırrı, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1964, Türk Dil Kurumu Yayınları.

LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyati Tarihi I*: 1973, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 54-55.

MECDİ, Tevfik: *Cadı Mes'elesine Dâir — Recm*: Dersaadet 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.

MİYASOĞLU, Mustafa: *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*: 1998, Ötüken Neşriyat, s. 112-117.

MORAN, Berna: "Alafranga Züppeden Alafranga Haine", *Birikim*: Mayıs 1977, C 5, S 27, s. 7-17.

MORAN, Berna: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'da Sosyalizm ve Haydutluk", *Birikim*: Haziran 1975, C 1, S 4, s. 5-9.

MORAN, Berna: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yüksek Felsefesi, Şıpsevdi", *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*: 1991, C I, s. 87-116.

MORAN, Berna: "Türk Romanında Fantastiğin Serüveni", *Hürriyet Gösteri*: Mayıs 1992, S 138, s. 7-12.

MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*: 1997, İletişim Yayınları, 6. baskı.

MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 2007, İletişim Yayınları.

MORKAYA, Burhan Cahit: "Hüseyin Rahmi Türk Romancılığında Mekteb Kurmuş Bir Üstaddı", *Son Posta*: 11 Mart 1944.

MUTLUAY, Rauf: *"*Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar*", Papirüs*: 1969, S 33.

MUTLUAY, Rauf: "Öyküleriyle Hüseyin Rahmi", *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286; 2. baskı: Eylül 2008.

MUTLUAY, Rauf: *Bende Yaşayanlar*: 1977, İş Bankası Yayınları.

NACİ, Fethi: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.

NACİ, Fethi: *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*: 1981, Gerçek Yayınları.

NACİ, Fikret: "Celal Nuri Beyefendi'ye", *Edebiyat-ı Umûmiye*: 5 Teşrin-i Evvel 1335 (1919), Mecmua no.: 85.

NACİ, Fikret: "Hüseyin Rahmi Bey ve Roman", *Yeni Fikir*: 15 Eylül 1926, no.: 16.

NACİ, Fikret: "Hüseyin Rahmi Bey'in Âsârı", *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.

NACİ, Fikret: "Tutuşmuş Gönüller", *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.

NİHAT, Mustafa: *Türkçe'de Roman, Hakkında Bir Deneme*: 1936, Remzi Kitabevi.

NÜZHET, Sadri: *(Cadı) Münasebetiyle (Feth-i Meyyit'e) İsyan*: 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.

OKAY, Orhan: *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*: 2005, Dergâh Yayınları.

OKSAL, Sedat: "Roman San'atı ve Hüseyin Rahmi", *Tanin*: 10 Nisan 1944.

OKTAY, Ahmet: *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*: Ankara 1993, s. 755-776.

OSMAN NİHAD: "Hüseyin Rahmi'nin Arkasından", *Ankara Postası*: 27 Mart 1944.

OSMAN SABAHADDİN: "Günü Geçen Bir Dâvâ", *Yarım Ay*: 15 Mart 1943, no.: 169.

OZANSOY, Halid Fahri: "Hüseyin Rahmi'yi Düşünürken", *Son Posta*: 18 Mart 1944.

OZANSOY, Halid Fahri: "Ölümünün 25. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tercüman*: 13 Mart 1969, no.: 2659.

OZANSOY, Halit Fahri: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Ait Enteresan Hatıralarım", *Tercüman*: 20 Mayıs 1964.

ÖNERTOY, Olcay: "Doğumunun 100. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romancılığı", *Türk Dili*: Ağustos 1964, no.: 155, s. 842-847.

ÖNERTOY, Olcay: "Oyun Yazarı Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Türkoloji Dergisi*: 1977, C 7, S 1, s. 55-71.

ÖRİK, Nahid Sırrı: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Ulus*: 25 Mart 1944.

ÖZBALCI, Mustafa: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Bazı Romanlarında Ferdi ve Sosyal Tenkit", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*: Samsun 1991, S 6.

ÖZCAN, Celâl: "Ölümünün 32. Yılında Hüseyin Rahmi", *Varlık*: 1977, Y 43, S 833, s.13.

ÖZERDİM, Sâmi Nabi: "Doğumunun Yüzüncü Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Türk Dili*: Ekim 1964, no.: 157.

ÖZMEN, Kemal: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Fransız Kişiler", *FDE Yazın ve Dilbilim Dergisi*: Ankara 1979, no.: 3, s. 150-166.

ÖZÖN, Mustafa Nihad: "Hüseyin Rahmi Bibliyografyası", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.

ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalaalar,* Hilmi Kitabevi, 1945.

ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1941, Maarif Matbaası.

ÖZTÜRK, Halil Nimetullah: "Hüseyin Rahmi Mütefekkir", *Vakit*: 10 Mart 1944.

ÖZYALÇINER, Adnan: *"*Çağdaş Bir Yazar: Hüseyin Rahmi Gürpınar*", Güldiken*: 2000, Güz, S 22, s. 10.

PARLA, Jale: *Babalar ve Oğullar - Tanzîmat Romanının Epistemolojik Temelleri*: 1993, İletişim Yayınları, 2. baskı.

POLAT, Nazım H.: "Hüseyin Rahmi'nin 'Cadı' Romanı Hakkında Münakaşalar", *Türk Dünyası Araştırmaları*: Aralık 1982.

SAFA, Peyami: "Türk Romanının Büyük Kaybı: Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tasvir-i Efkâr*: 11 Mart 1944.

SAĞLAM, Nuri: "Ben Deli miyim? Romanında Ahlaka Aykırı Neşriyat Yaptığı Gerekçesiyle Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yargılanması", *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: İstanbul 2005, no.: XXXII, s. 1-20.

[SAYMAN], Mecdi Sadrettin: "Büyük Romancımız Hüseyin Rahmi Bey'de İki Saat", *Yeni Kitap*: Temmuz 1928, S 3.

SERASLAN, Halim: *Cariyelik ve Türk Romanında Bazı Cariye Tipleri*: Konya 2000, Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları.

SERVER, İskit: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Aylık Ansiklopedi*: 1943, S 49, C V, s. 1408-1410.

SEVENGİL, Ahmet Refik: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri Hakkında Mütalaalar*: 1945, Hilmi Kitabevi.

SEVENGİL, Refik Ahmet: "Hüseyin Rahmi Bey - Hayatı ve Eserleri", *Dârülbedâyi Mecmuası*: 1932, no.: 35.

SEVENGİL, Refik Ahmet: "Hüseyin Rahmi Bey ve Kahramanları", *Yedigün*: 23 Mayıs 1934, no.: 63.

SEVENGİL, Refik Ahmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, *Hayatı, Hatıraları, Eserleri, Münakaşaları, Mektupları*: 1944, Hilmi Kitabevi.

SEVİNÇLİ, Efdal: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği*: 1990, Arba Yayınları.

[SEVÜK], İsmail Habip: *Edebî Yeniliğimiz II*: 1932, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası.

[SEVÜK], İsmail Habip: *Tanzîmattan Beri I, Edebiyat Tarihi*: 1944, Remzi Kitabevi, s. 226-232.

SEYDA, Mehmet: "Doğumunun 11. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Forum*: Ankara 1964, S 15, s. 16-17.

SINAR, Alev: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerinde Âdet ve Gelenekler", *Türkiye Günlüğü*: 2000, S 63, s. 88-100.

[SOLOK] Kudret, Cevdet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1974, 3. baskı, Varlık Yayınları.

[SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959 II (Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadar (1911-1922)*: Ankara 1978, Varlık Yayınları.

[SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I (Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Kadar 1859-1910*: 1977, Varlık Yayınevi.

SU, Hüseyin: *Öykümüzün Hikâyesi*: Ankara 2000, Hece Yayınları.

SUPHİ RIZA: "Hüseyin Rahmi", *Bilgi Âlemi*: 1 Kânun-ı Evvel 1931.

SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi'ye Jübile", *Kurun*: 13 Mayıs 1937.

SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi", *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, no.: 10.

SÜNER, Necip: "Hüseyin Rahmi İçin", *Yeni Adam*: 4 Mayıs 1944, no.: 488.

ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarındaki Folklor Unsurları*: Erzurum 1995, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Şık, Tesadüf, Şıpsevdi, Metres Adlı Eserlerinde Halk Edebiyatı Unsurları*: Erzurum 1987, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

TALU, Ercüment Ekrem: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni Sabah*: 10 Mart 1944.

TANER, Haldun: "Ölümünün 7. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni İstanbul*: 11 Mart 1951.

TANJU, Sadun: "Hüseyin Rahmi Bey ve Biz*", Ulus*: 17 Ağustos 1964.

TANJU, Sadun: "Kızgınlığı Müthişti*", Ulus*: 20 Ağustos 1964.

TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Romana ve Romancıya Dâir Notlar", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.

TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Türk Edebiyatında Cereyanlar", *Yeni Türkiye*: 1959, Nebioğlu Basımevi, s. 343-374.

TANPINAR, Ahmet Hamdi: *Edebiyat Üzerine Makaleler*: 1995, haz.: Zeynep KERMAN, 7. baskı, Dergâh Yayınları.

TANPINAR, Ahmet Hamdi: *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1942, Bürhaneddin Matbaası.

TANRIKULU, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1974, Toker Yayınları.

TANSEL, Fevziye Abdullah: "Gürpınar, Hüseyin Rahmi", *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1970, C 18, s. 223-228.

TANSEL, Fevziye Abdullah: "Hüseyin Rahmi'nin Halkçılığı", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*: 1 Ekim 1972, C 1, S 4, s. 36-46.

TANSEL, Fevziye Abdullah: *Gürpınar, Hüseyin Rahmi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.

TANSEL, Feyziye Abdullah: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *İslâm Ansiklopedisi*: 1997, Millî Eğitim Bakanlığı, C 5/1, s. 655-663.

TANYOL, Cahit: "Hüseyin Rahmi'nin Kahramanları", *Değirmen*: Nisan 1944, S 12, s. 153-154.

TATARLI, İbrahim; Rıza MOLLOF: *Hüseyin Rahmi'den Fakir Baykurt'a Marksist Açıdan Türk Romanı*: 1969, Habora Kitabevi.

[TEPEDELENLİOĞLU], Nizameddin Nazif: "Hüseyin Rahmi", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

THEODOR, Menzel: "Hüseyin Rahmi", *The Encyclopaedia of Islam*: 1927, C 2, S 367.

TİLKİ, Bahriye: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Çocuk*: İstanbul 1990, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

TİMUR, Taner: *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*: 1991, Afa Yayınları, s. 46-49.

TOKER, Şevket: "Şıpsevdi Romanı", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*: İzmir 1983, S 2, s. 148-172.

TOKER, Şevket: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Alafranga Tipler*: İzmir 1990, Ege Üniversitesi Basımevi.

TOPLU İĞNE [Hamdullah Suphi TANRIÖVER]: "Vur Abalıya", *Davul*: 1 Nisan 1325 (1909), no.: 20.

Türk Dili - Roman Özel Sayısı: Ankara 1964, S 154, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı: Ankara 1975, S 286, Türk Dil Kurumu Yayınları; 2. baskı: 2008.

ULUNAY, Ref'i Cevad: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tan*: 21 Mayıs 1943.

ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kalemin Matemi", *Tan*: 10 Mart 1944.

ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kaybettiğimiz Büyük Romancı Hüseyin Rahmi'nin Şahsiyeti ve Eserleri", *Tan*: 12 Mart 1944.

VÂ-NÛ: "Hüseyin Rahmi", *Akşam*: 10 Mart 1944.

YALÇIN, Alemdar: *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı*: Ankara 2002, Akçağ Yayınları.

YARDIMCI, İlhami: "Hüseyin Rahmi'nin Hususiyetleri: Hemşiresinin Kızı Safder Hanım Anlatıyor", *Çınaraltı*: 18 Mart 1944, no.: 130.

YARDIMCI, İlhâmi: "Rahmetli Büyük Üstad Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Çınaraltı*: Eylül 1944, no.: 130.

YAVUZ, Hilmi: *Roman Kavramı ve Türk Romanı*: 1977, Bilgi Yayınevi.

YAZAR, Mehmet Behçet: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yedigün*: 4 Ağustos 1941, no.: 439.

YAZGIÇ, Dr. Kâmil: "Hüseyin Rahmi", *Vakit*: 13 Mart 1944.

YESARİ, Mamut: "Büyük Kaybımız", *İleri*: 18 Mart 1944.

YEŞİLYURT, Evrim: *Hüseyin Rahmi Gürpınar Hayatı ve Eserleri*: Ankara 2002, Yeryüzü Yayınevi.

YILMAZ, Durali: "Cadı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*: 1977, Dergâh Yayınları, C 2, s. 2-3.

YILMAZ, Durali: *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*: Ankara 1997, Akçağ Yayınları.

YILMAZ, Durali: *Romanımız ve İnsanımız*: 1976, Nakışlar Yayınevi.

YÜCEBAŞ, Hilmi: *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1964, İnkılap ve Aka Kitabevleri.

YÜCEL, Hasan Âli: *Edebiyat Tarihimizden I*: Ankara 1957, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

YÜZÜNCÜ, Esat Feyzi: "Hüseyin Rahmi", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

ZEKÂ, Semih: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Roman ve Hikâyelerinde Mizah*: 2004, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ZÜMRÜTKAL, Şerif Şenol: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*: İstanbul 2012, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Giriş

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ben Deli miyim?* romanı *Son Telgraf* gazetesinde tefrika edildikten (1924) sonra İbrahim Hilmi Bey tarafından 1341/1925 yılında kitap olarak basılmıştır. Eserin ikinci baskısı Mustafa Nihat Özön tarafından sadeleştirilerek 1954 yılında gerçekleşmiştir. Atlas Kitabevi tarafından 3, 4. ve 5. baskıları 1965, 1967 ve 1972 yıllarında yapılmıştır. Elinizdeki bu roman ise eserin Marifet Matbaası tarafından 1341/1925 yılındaki ilk baskısı esas alınarak hazırlanmıştır.

Romanı tefrikaya başlamadan önce Hüseyin Rahmi'nin "Bir zırdelinin kendine mahsus müşahedeleri, gülünç, mantıki ve çok kere insanı kandırır gibi olan saçmaları, etrafındakilerle alay edişi ve kendini akıllı, herkesi deli zannetmesi kadar gülünç bir şey var mıdır?" sorusuyla beraber bu konuları tafsilatıyla işlediğine dikkat çekilir.

Romanın esas konusu; çok gülmek, biraz düşünmek ve aylarca deliler âleminde dolaşmak şeklinde özetlenebilir. *Ben Deli miyim?* romanı daha tefrika hâlindeyken ahlaka aykırılığı gerekçesiyle yazarı Hüseyin Rahmi mahkemeye sevkedilir. Ancak mahkemede gazetenin mesul müdürü ve romanın yazarı beraat eder.

Hâli vakti yerinde ancak işsiz güçsüz ve akıl hastası olan Şadan Bey "Ben Deli miyim?" şüphesi içinde kıvranmaktadır. Esas meselesi ise "Birbirini gülerek aldatan dost yüzlü düşman ve sahtekâr insanların arasında ben nasıl yaşayacağım?" sorusunun cevabını bulmaktır. Yazar romanın sonunda "Deli nedir? Akıllı kimdir? Anlayamadım." ifadeleriyle okuyucunun kendi içine de ayna tutar.

Doç. Dr. Ahmet Koçak

1

İşte birkaç zamandır beynimi kemiren şüphe… Ben deli miyim?

Rica ederim gülmeyiniz, mesele pek naziktir. Bahis şaka götürmez. Pek az kimse kendine karşı böyle bir hitapta bulunmak cesaretini gösterebilir. Çünkü Tımarhane mukayyetlerinden[1] Darülfünun müderrislerine kadar her fert, her şeyden evvel kendi akıl ve zekâsının hayranıdır. Bütün mukaddesattan evvel bu noktaya imanlıdır.

İşte herkesin kendi dehasına bu büyük itimadı, maluliyetin[2] derin şumülünü gösteriyor.

Hey! Kendini akıllı sanan biçare, kira otomobillerine konan taksiler gibi sana da her saatini, hareketlerini kayda mahsus bir alet raptetseler[3] bazı bazı darüşşifadakileri imrendirecek şeyler yaptığını belki biraz anlardın.

Komşuda oyun havası çalınırken odanın kapısını örtüp de kendi kendine göbek attığın yok mudur? Aynanın karşısında *grimas*[4] yaparak kendini zeklendiğin hiç vaki değil midir? Daha böyle yapmaktan hoşlandığımız fakat kimseye göstermek istemediğimiz birçok darüşşifalık hareketlerimiz vardır. Demek hepimiz birer parça gizli deliyiz.

Geçen gün Divanyolu'nda yürürken dilimi çıkararak caddenin ortasında üç defa zıplamak hevesiyle yüreğim çarptı. Bu pek sade

---

1 mukayyet: kayıtlı

2 maluliyet: sakatlık

3 raptetmek: bağlamak

4 *grimas*: yüz göz hareketleri

fakat delice hareketim kim bilir başıma kaç yüz akıllı toplayacaktı? Akıllılar delilik seyretmekten niçin bu kadar hazzediyorlar? Delilerin iki türlü talihleri vardır. Akıllara aykırı düşen ekstra mecnunane cüretlerinde muvaffak olurlarsa dâhi unvanını alırlar, olamazlarsa doktorların ellerine kalırlar. Kanlarını kuvvetten düşürecek tedavilerle zayıflattırılırlar.

Miskin beşer, volkanlı kafalardan feveran eden fikirlerin ateşine dayanamaz. Bütün dimağları adi, yavaş, sönük, ahmakça fikirlerle oyalamak ister. Kaynar beyinleri ölçüden yukarı düşündürtmemek için dinî, ahlaki, edebî, içtimai hadler konmuştur. Bu maniaları bir sıçrayışta atlamak isteyenlerin yakalarına carp polis yapışır. Götürüleceğiniz yer evvelen ya bir mahkeme salonu veya tabip muayenehanesi, sonra ya hapis veya darüşşifadır. Mücrim[5], deli siz misiniz, yoksa bütün beşeriyet mi? Bunu, mütehassıslardan sorunuz. Müphem[6] bir tebessümden başka cevap alamazsınız.

Bütün insaniyeti tedaviye uğraşmaktansa birkaç kişiyi mücrim, mecnun namlarıyla damgalayıp pencereleri demirli kâgir binalara kapamak efendilerin kolayına geliyor.

Şimdi her memleket etrafına hürriyet balonları uçuruyor. İnanma sakın… Kendi kendine, dağ başında, bir can yaşayabiliyor musun? İşte o zaman hürsün. İnsan kardeşlerinden bir teki yanına geldiği günü hürriyetini kaybedersen…

Hürriyet (?) Vah zavallı, bunu sana kim vaat etti? Bu oyuncak kelime ile akıllılar acaba daha kaç sene oyalanacaklar?

Hürsün, öyle mi? Canın ne yapmak istiyor? Bana söyle… Evvela, arzunu yerine getirecek paran yok. Saniyen, kanuni, dinî, ahlaki kitapları aç. Her hareketini onlara takyit[7] edilmiş görürsün. O düsturlara uydurmadıkça parmağı kımıldatamazsın. Hele buna cesaret et, rüsva olursun. Hele itikatça, meşrepçe, hatt-ı marûfu[8] bir

---

5 mücrim: suçlu
6 müphem: belirsiz
7 takyit: kayıt altına alma
8 hatt-ı marûf: bililen çizgi

iki adım öteye geç, hayvân-ı nâtık[9] denilen kurt sürüsü seni parçalamak için sivri dişlerini derhâl gösterir. Bu dünyadaki büyük cinayet, onlardan başka türlü düşünmektir. Umumun zıddına düşünen ancak delilerdir. Binaenaleyh hürriyyet-i mutlakanın hakiki mümessil ve müdafilerini diğer insanların arasında aramak hatadır.

Canım neler yapmak istiyor. Bana deli diyecekler diye korkuyorum. Akıllı olmak ne büyük ahmaklık, ne cangüdaz[10] sıkıntı, ya Rabb'im!..

Neler biliyorum. Söylemesi memnu[11] bu hakikatleri içimi yiyor. Mide ve sinirlerimi bozan bu yalancı dolmaları yutamadığım için mi ben akıllılardan fiilen, fikren ayrılmış oluyorum?

Arasıra neşter dokundurulmak icap eden içtimai yaralar vardır. Zevcesiyle nasıl yatıp kalktığını bir akıllıdan sorunuz. Herif derhâl kızarır. Bu işin, bir üçüncü şahsın mahremiyetine tahammülü olmayan efalden[12] bulunduğunu size hiddetle anlatır. Böyle bir sual, delinin bilakis çok hoşuna gider. Verdiği dekolte tatlı izahatla kendi hiç kızarmadan sizi utandırır.

Aklın kesafeti, mülahazakarlıkların derinlikleriyle ölçülür. Akıllılar, sözlerini medeniyet, terbiye, hicap, nezaket, hususi, umumi menfaat terazilerinde tartmadıkça söylemezler. Deli her kayıttan azadedir. Beyninde çakan şimşeğin şerareleri[13] derhâl ağızdan saçılır. Akıllılar, kendilerini türlü müraililiklerle[14] takyit ettikten sonra hürriyetlerine mâni olmak için zincirlerini, bukağılarını tımarhanedekilere de tatbik ederler.

Birbirini gülerek aldatan dost yüzlü düşman, bu sahtekâr insanlar arasında ben nasıl yaşayacağım?

Ben niçin böyleyim? Başım yanıyor. Ah bu uykusuzluk! Kâfirlerin Hazret-i İsa'ya giydirdikleri işkence tacının bir aynını ben

---

9 hayvân-ı nâtık: konuşan canlı
10 cangüdaz: can yakan
11 memnu: yasak
12 efal: yapılan işler
13 şerare: kıvılcım
14 mürai: ikiyüzlü

de başımda taşıyorum. Uçları dimağıma saplanıyor. Beynimde milyonlarca fikirler kıvılcımlanıyor… Birkaç bin şeyi birden düşünüp içinden çıkamayarak bunalıyorum. Sonra karşıma siyah bir sütun dikiliyor. Üzerinde, dilleri dışarıda, bana gülerek aşağı yukarı vıcır vıcır hesapsız kertenkeleler dolaşıyor. Bu, uyanıkken görülen bir rüya mı? Yoksa bir cinnet hâli midir?

Ara sıra kulağıma gelen bir sada bana diyor ki:

— Şadan Beyefendi, bu gördüğün şeylerden ürkme… Ledünniyatı[15] gafillere setreden[16] perdeyi bazı bazı biz senin gözlerinden kaldırıyoruz. Sen içlerinde yaşadığın insanlardan çok yüksek, bir hârika-ı hilkattesin… İleride sana gayetle mühim şeyler münkeşif olacak. Fakat kimler? Ve ne için aldatıyorlar?..

Ben deli miyim, Allah'ım? Lakin deli kendi cinnetinden şüphelenerek marazını[17] en ince elyafına kadar böyle tel tel tetkik ve tahlil edebilir mi? Buna şuur denmez mi? Şuur ile cinnet bir kafada içtima eder mi? Biri diğerini kovmaz mı? Sanıyorum ki bende ikisi de mevcut. Başkalarına, çok defa da kendime kötülük ediyorum. Fakat bu dünya, delilerden ziyade akıllıların şerlerine uğramıyor mu? Bu âlem satranç oyunu değildir. Herkesin mukadderatı hesabına kumara girişip de partiyi kaybedenlerin insanlara yaptıkları fenalığı düşününüz. Bu cüretkârların işe atılmadan evvel âlemi ikna için meydana koyduklan teminat, akıl ve zekâlarından ibaret değil midir? Bu suretle vatandaşlarını aldatanlar mı, yoksa bu pek tehlikeli vaatlere aldananlar mı daha delidir? Her iki taraf için aynı hükmü vermekten tereddüt etmeyiniz. Bu baziçede[18] en masum kalanlar tımarhaneden sahneyi seyreyleyenler veyahut ki bu temaşanın tesiriyle oraya nakl-i mekân edenlerdir.

İradem sakat, tutunacak hiçbir fikir bulamıyorum. Her şey bana asılsız, faidesiz ve gülünç geliyor. Öfkeleniyorum, çırpınıyo-

---

15 ledünniyat: ilahi sırlar

16 setr: örtme

17 maraz: hastalık

18 baziçe: oyun

rum. Elime ne geçerse atıp kırmak, rast geldiğim bütün insanların suratlarına:

— Ahmaklar, alçaklar, yalancılar. dolandırıcılar, hainler, zalimler, Allah dünyayı böyle yaratmış. Onu düzeltmek bahanesiyle etrafınızı niçin iğfal[19] ediyorsunuz? Halikın eserini hiç mahluk tashih edebilir mi? Adam olmak için asırlardan beri tutunduğunuz boş, kof fikirlerin çürüklüğünü neden görmek istemiyorsunuz? Tırnaklarınızın altında kanayan hakikatin cerahatlerini niçin meydana saçmıyorsunuz? Doğruyu söyleyenlere deli diyorsunuz, cehil ve riyaya hürmeten susanları akıllı ve müdebbir[20] sayıyorsunuz…

Her fiil, failin menfaatine bağlı bir dolap. Her şey bir komedya. Bütün insaniyet yalanların dolanların içinde haşır neşir oluyor.

Dışarıda bir pıtırtı var. İşte validem geliyor. Bu saf kadının kanaatine göre, her şeye uymak, gayet uslu olmak, bu bozuk düzen dünya dolabının içine oturup bilaitiraz âlemle beraber dönmek; hayatta refaha, ahirette cennete ermek için en emin bir yoldur. Vah zavallı valideciğim, ben senin huzûr-ı hamâkatinde her budalaca söze "evet, hay hay" diye sinirlerimi bozup bu hâle geldim. İnsan, mürai, sinsi, hilekâr olmadıkça en yakın akrabasıyla bile hüsn-i imtizâc üzere yaşayamıyor. Mütemadiyen aldatmalı, aldanmalı… Asıl kanaatlerini yüreğinde gizli tutup karşıdakinin hoşuna gidecek surette idâre-i kelâm etmeli… İçindekileri biperva açık söyledin mi seni doğru tımarhaneye gönderirler. Cebir gömleği giydirdikten sonra sözlerini dinlemeye ta oraya kadar gelirler. Çünkü ölüm, insanı hayatın mezelletlerinden[21] kurtardığı gibi cennette dâhileştirir. Ahmak adamlar sınıfından pek çok yükseltir. En hikemi sözler avam nazarında bimanadır. Affedersiniz, avam denmeyecek halk denecek. İnsanların gururlarını değil, akıl ve izanını kabartmalı… Kediye kaplan demekle hilkati değişir mi? Her kim ki sizin değeriniz fevkinde yüzünüze gülerse ondan kaçınız. Çünkü bu yaltaklanmanın içinde mutlaka bir menfaat, bir dolap gizlidir.

---

19 iğfal: kandırma

20 müdebbir: tedbirli davranan

21 mezellet: bayağılık

İşte validem içeri girdi. Elli beş yıllın onu kadınlıktan takaüt için yüzüne yapıştırdığı fermana hiç ehemmiyet vermiyor. Acaba aynalarda kendini görmüyor mu? Yoksa şeytan gözlerini makus bir rüyetle[22] efsunluyor mu? Yüzünü pudralamış, kaşlarını islemiş, tozlar bayat muhallebi üzerine ekilen şeker gibi buruşukların arasına doluşmuş. Zavallı kadın bu sabah tuvaletiyle büsbütün ihtiyarlamış. Maksadı ne? Azrail'e şirin görünmek mi? Kocaya varmak mı? Bu kağşamış kadınlığıyla kimlere şuhluk satacak?

Aman ya Rabbi! İhtiyarı, genci hepsi birer türlü divane… Benimle onların farkları şu ki ben cinnetimden şüpheleniyorum, onlar deliliklerini hiç bilmiyorlar.

Validem:

— Şadan'ım…

Ben:

— Anneciğim!

— Yine bu sabah çok mağmumsun[23].

— Sen de doğrusu çok pudralısın.

— Aman muzip çocuk, ne çabuk da dikkat edersin…

— Dikkate hacet yok. Bayat sütlacın üzerine pekmezden dudak, kömür tozundan kaş göz çizilirse bunu seçemeyen göze kör denir.

— Oğlum ne kadar tok, kaba sözlüsün. Seni bir türlü nezakete atıştıramadım. Çocukluk zamanın değil ki ağzına bir tokat indirip de susturayım.

— Nazik olmak için mutlaka yalan mı söylemeli?

— Koskoca adam oldun, hâlâ anaya edilecek muameleyi bilmiyorsun. Bunca senelerdir çalıştım çabaladım, bir türlü terbiye almadın.

— Verdiğiniz iptidai terbiyeyi aldım fakat hazmedemedim. Şimdi hepsini birer birer kusuyorum.

---

22 rüyet: görme

23 mağmum: hüzünlü

— Oh, ne iğrenç sözler… Sabahleyin gönlümü bulandırma. Allah aşkına…

— Buruşuk karıların boyalı suratları benim sözlerimden ziyade bulantı getirir. Buna emin ol anne… Mademki ben bu manzaraya tahammül ediyorum, sen de benim sözlerime diş sıkacaksın…

— Allah'ın kaçığı, zavallı mahluk…

— Sizin kıratınızda akıllılığa kaçıklığı tercih ederim.

Müberra Hanım, lavantalı mendilini gözlerine götürerek:

— Rabb'ime şükür, soyumuzda deli yoktur. Sen nereden çıktın böyle?

— Nereden çıktığımı sen herkesten iyi bilirsin.

— Tuhhh edepsiz… Hayâsız…

— Beni doğurduktan yirmi yedi sene sonra analığından utanıyor musun? Ben dünyaya çıktığım menfezi[24] kendi reyimle mi intihap ettim? Şu koca dünyada, başka kapıdan çıkmış bir tek mahluk varsa bana göster de hatamı anlayayım? Eğer bu doğma usulü, terbiyeye menafi ise mucidi biz değiliz ki utanalım… Dünyada ne kadar ziruh varsa dişilerden çıkıyor. Bu kadar şer ve fesadı siz doğuruyorsunuz. Bu bahir hakikati hâlâ gizlemek neden terbiye sayılıyor?

— Oğlum, sen hastasın. Ne dediğini bilmiyorsun. Nefesleri tesirli, huddamlı[25] kaç tane hoca sağlık aldım, okunmuyorsun… Bu illet bastıra bastıra seni bir gün tımarhanelik edecek.

— Anne, gel akıllarımızı karşı karşıya bir mukayese, muvazene edelim. Hangimiz deli anlaşılsın.

— Karşımda böyle edepli edepsiz, saçma sapan söylene söylene bir gün beni de çıldırtıp kendine benzeteceksin.

— Merak etme anne… Zaten sende akıl yok ki onu zıyaa uğratmaktan korkalım.

---

[24] menfez: delik

[25] huddam: hizmetçiler (cin çağıran hocaların belli dualar okuyarak kendilerine bağladıkları ve istedikleri hizmeti gördürdükleri cin veya cinler)

— Ananı bidüziye belahetle[26] itham ediyorsun. Akılca noksanlığını bildiğim için bu pek kaba hakaretlerine tahammül ediyorum.

— Anne, biz anlaşamayan ve anlaşmalarına ihtimal olmayan iki divaneyiz. Bana akıl noksanlığı isnat ediyorsun. Ben hiçbir vakit tâmü'ş-şuûr[27] olduğumu iddia etmedim ki nafile yere çeneni yoruyorsun. Zavallı kadın, bu dünyada aklı tam bir fert yoktur. Bunu iyi bil.

— A… deli lakırdısı… Rabb'im göstermesin, şimdi de aklım eksik mi?

— Ah biçare anacığım, suale bak, tam akılları dört yüz dirhem itibar edecek isen sende yetmiş beş dirhemlik bir çocuk beyni ya var ya yok. Dimağını hassas bir teraziye vurmuş gibi bir isabetle söylediğime emin ol.

— Halt etmişsin, budala!..

— Vakıan yetmiş beş dirhemlik bir ananın zekâsıyla evlada öğünmek düşmez. Ne yapayım ki hakikat böyle… "Çehrene bu sürmeler, allıklar ne kadar yaraşmış, âdeta yirmi beş yaşında bir kadın gibi gençleşmiş, güzelleşmişsin." diyeydim, dünyada benden akıllı, benden nazik, benden terbiyeli kimse olmayacaktı. Bu yalanımla çok teveccühünü celbedecektim. Lakin asıl işte o zaman seni tahkir etmiş olacaktım. Bu gülünç tuvaletin kâzip[28] şehadetiyle gençleştiğine inanıyorsun da ihtiyarlığın sam yeliyle yüzüne çizdiği derin, kasvetaver[29] çizgileri niçin görmezlikten geliyorsun? Ellisinden, altmışından sonra boyanan matuheler[30] güzel değil, maskara, paskal olurlar. Yapma palyaçolara gülemeyenleri, emin ol anne, siz kahkahalarla sarsarsınız.

— Ah nadan çocuk yüzüme karşı ne kadar acı söylüyorsun?

— Fakat doğru söylüyorum.

---

26 belahet: bönlük

27 tâmü'ş-şuûr: tam akıllı

28 kâzip: yalancı

29 kasvetaver: kasvet veren

30 matuhe: bunak

— Kaç gündür hastayım, hâlsizim. Benzim sararmış, gözlerim çukura batmış.

— İhtiyarlıktan.

— Dilin tutulsun. Bu sözü yüzüme karşı tekrarlaya tekrarlaya nihayet beni bir acuze[31] yapıp bırakacaksın… Üç otuzunda değilim ya.

— İki otuzuna bir şey kalmadı ya. Birbirimizin yaşını pek iyi biliriz.

— Betin benzimin uçukluğunu gidermek için sabahleyin yüzüme hafifçe bir ponpon gezdirdim. Büyük bir cinayet mi işledim? Kadın seksen yaşına da girse buna hakkı vardır.

— Tuvaletin bundan daha koyusu Paris Sokağı metalarına yaraşır.

— Bu ne kadar küstahlık anana karşı… Kimim kimsem yok. Senin gibi bir delinin eline kaldım. Benden daha yaşlı kadınlar kocaya varıyorlar.

— Hah hah hah hay… Aman kasıklarımı tutayım. Şimdi huzurunda evvelkinden büyük bir küstahlıkta bulunacağım.

— Şadan, yavrum, sana kızıyorum fakat yine analık damarım tutuyor acıyorum. Ne herze yediğini bilmiyorsun. Bir mütehassıs doktor çağıralım seni güzelce bir muayene etsin.

— İkimizi birden anneciğim. İkimizi birden. Lakin gelecek mütehassısı evvelen ben muayene etmeliyim. O, deli mütedavisi ise ben delinin kendisiyim. Cinnet dehasıyla hayatın bütün işkenceli endişelerinden kurtulmuş bir dimağı tedavi bahanesiyle tekrar ahmaklaştırmaya uğraşmak büyük bir cinayettir.

— Böyle kaçıkça sözlerle ağlatma beni. Biri duyarsa adın deliye çıkar. Sonra mebus olamazsın.

— Oh ya Rabbi, devir değişiyor, dünya altüst oluyor fakat bizdeki kafalar, idealler değişmiyor. Eski analar, çocuklarının beşiklerini "yavrum sadrazam olacak" mefkûresiyle[32] sallarlardı. Şimdi bu

[31] acuze: kocakarı
[32] mefkûre: ideali

ham temenni mebusluğa döndü. Anne, sen benim gözlerimin içine iyi bak…

— Bakıyorum yavrum, bakıyorum. Gözlerin bazen fıldır fıldır dönüyor, ödüm kopuyor.

— Ben mebus olmam. Bu bana bir teveccüh değil, hakarettir.

Niçin a sus… Kimse duymasın… O nasıl lakırdı?..

Mebusluğun neresine özeniyorsun saf kadın? Bugünkü mebuslardan çoğunun karınları tok olsaydı bu mesuliyeti ağır vazifenin sırmalı mantosunu uryan vücutlarının üzerine alırlar mıydı?

— A özenmez miyim hiç… Herkes mebus anası diye gelip eteğimi öper… Evimiz ricacılarla dolar, bu zahire[33] kıtlığında Anadolu'dan kim bilir ne kadar tereyağı, bal, pekmez, sucuk, pastırma gelir. Sana gönderilen mektupların zarflarına "Mebusân-ı Kirâmdan Şadan Beyefendi Hazretlerine" elkapları yazılır. Koltuklarım kabarır, iftihar ederim.

— Demek benim mebus olmamı, gururunu okşayacak hep bu alayişler, karnını doyuracak hep bu hediyeler, behiyeler için istiyorsun?

— Değil mi ya? A, dur unuttum. Vapur, şimendifer, tramvay, otomobil, tayyare hepsi bedava… Halkın biletle girdiği yerler hep senin için ücretsiz, serbest olacak. Elindeki mebusluk pasosuyle ahirette cennete kadar yolun açık.

— İşte bunda halt ettin anne… Akıllı mebuslar irtihallerinden[34] evvel o pasoları yırtıp ateşte yakacaklardır. Çünkü mezarda Münkir, Nekir başlarına dikildiği vakit en afifi, haramdan en müçtenibi[35] derin suallerin karşısında apışıp kalacaklardır. Orada hesaba uymayan işlerde maslahatlarda meclisi feshetmek, kanunu değiştirmek kabil değildir. Münkirin onlardan soracaklardır: "Dünyada müsavat[36] ilanıyla padişahlar, taçdarları kovduktan sonra ihtiramen, iktisaden bir mevki-i müstesnâya tırmanmaktaki maksadınız nedir? Abdül-

---

33 zahire: erzak

34 irtihal: ölme

35 müçtenip: sakınan

36 müsavat: eşitlik

hamit'in Almanya İmparatorunun müşaşa[37] unvanlarını kırkarak bu iğrenç istibdat pırıltılarıyla halka karşı yeniden heybetlenmek, gururlanmak mı istiyorsunuz? Halk sizi sinesinden çıkardı. Daima kendi seviyesinde görmek ister. Bir karış yukarı fırlayan bir başa cumhuriyeti ısırmaya uğraşan bir canavar gözüyle bakılır."

— Aman sus oğlum, bir işiten olur. Belki bir nekbete[38] uğrarsın…

— Ben çocuk iken Abdülhamit zamanında serbest ağız açılacağı zaman kapılar kapanır, "aman sus" denirdi. Fakat şimdi korkma anneciğim, cumhuriyet mefhumuna[39] yarım elle dokunulmaz. Ya hep birden bütün sıdk u imânımızla bir halaskâr cereyana atılırız ya hep birden uçuruma tekerleniriz.

— Evlatçığım, gözlerin büyüyor. Benzin sararıyor. Bir şeyler oluyorsun.

— Anneciğim, ben boş yere çıldırmıyorum. Mademki aklımın bacası çarpık tütüyor, mademki akıllıların zihniyetinden ayrılıyor, mademki arızasız dimağlarını zavallı bir malul[40] mevkiinde görüyorlar, bırak cinnetin verdiği bu mazeretle vicdanımda kabaranları hep ortaya saçayım.

— Üzülme oğulcuğum… Âlemin tasası sana mı kaldı? Dünyayı sen mi düzelteceksin?

— Evet, akıllılar bir şey beceremeyince vazife delilere kalıyor. Halk hükûmeti değil mi bu? Ben niçin düşünmeyeceğim? Ayda, yılda bir hamdüsena için ağız açan bazı duacı mebuslardan daha yüksek düşündüğüme eminim. Anne buna inan. Bu dünyayı hâric-i ani'l-merkez[41] işleyen kafalar kurtaracaktır. Bu gün Londra'da, Paris'te, Amerika'da parlemontadan hariç tutulan tımarhaneler partisi ekseriyet kazanacaktır. Bu eksantriklerin muvaffakiyetkârane,

---

37 müşaşa: parlayan
38 nekbet: talihsizlik
39 mefhum: kavram
40 malul: sakat
41 hâric-i ani'l-merkez: merkez dışında

musalahane[42] idarelerine karşı Lloyd George'la Poincaré hürmetle, hayretle reverans yapacaklardır.

— Haydi oğlum haydi, nöbetin artıyor… Bir parça dışarı çık, gezin, hava al…

— Dinle… Daha sözümü bitirmedim.

— Yavrucağım, ben dinledikçe senin sözlerin bitmez ki…

— Her biri taraftarlıkla mariz, müşevveş bir fikrin naşiri gazetelerin abuk sabuk sütunlarını parayla okuyorsunuz da benim bedava hak sözlerimi niçin dinlemiyorsunuz?.. Dinle. Meselenin tam felsefesine geldim. Zihnimde kaynayan binbir fikirden yalnız bir tekini birkaç kelimeyle izah edeceğim. Sen "Mebus anası olayım da eteğimi öpsünler." diyorsun. Etek öpmek, divan durmak gibi insanların bir kısmını zelil, hakir eden âdetlerin artık ortadan kalktığını bilmiyor musun?

— Aa bizde etek öpmek âdeti kalkar mı hiç? Muhitimizde el etek öpmeden iş görülebilir mi? Benden aşağısı, benim eteğimi öper… Ben, kendimden yukarısınınkini öperim. İşler böyle döner.

— Fakat şimdi böyle olmayacak…

— Evet şimdi biraz değişti.

— Ne gibi?

— Evvelden yüksek, kibar adamların etekleri öpülürdü. Şimdi halk zaruretten dilenci derekesine[43] düştü. Ufak bir iş için en küçük memurundan hademesine kadar rast geldiğinin eteğine sarılıyor.

— Hah, işte şimdi ağzından söze benzer bir şey çıktı. Bizde işlerin kapıları iki anahtarla açılır: tabasbus[44], rüşvet… Buradaki Rum; Ermeni, Yahudi dalavereciler hep bu iki miftahı[45] istimaldeki maharetleri sayesinde milyoner olmuşlardır. Bu iki maymuncuğu nihayet cumhuri idareye de uydurdular. Memleketin kurtarılması için akıtılan kanların kızıl buharı henüz kurumadan, malul gazileri-

---

42 musalahane: uzlaşma
43 dereke: aşağı derece
44 tabasbus: yaltaklanma
45 miftah: anahtar

miz kör, topal, aç taksir sokaklarda dolaşır, şehit aileleri zaruretten can verirken, bugün parsayı kimlerin topladığını görmüyor musun? Sanki hükûmet birtakım hain, muzır eşhasın tebidi[46] muamelesine buradaki irtikâp borsasında bir irtişa spekilasyonu açmak için girişmiş. Bu delikten dışa atılan değirmenciler bir nefeste öbür delikten içeri girdiler. Ruhsat tezkeresi, pasaport gibi sorgu sualler cüzdanlarını şişkin olmayanlara tatbik edilen beyhude muamelelerdir. Birkaç yüz bin liraya malik misin? Seni İstanbul'dan kimse süremez. Kazara Kafdağı'nın arkasına fırlatılmış olsan bile üç gün sonra şehrin en civcivli yerine hacıyatmaz gibi iki ayak üzerine düşersin. Âşığın daima çok oturur. Etrafını mütebasbıs[47] çehreler alır. Ellerin sıcak avuçlar içinde dostane temennilerle sıkılır. Seni müdafaa için hazırlanan ağızlar, kalemler, karşında bir işaretine bakarlar. İrtişa şebekesinin alt ipliği görünüp de bir rezalet teyeli ta üst başa doğru sökülünceye kadar mürteşiler[48] yuttukları haram lokmaları tatlı tatlı hazmederler. Sonra söz ayağa düşer. Gazetelerde münakaşa alevlenir. Bütün sokak arbedelerinde olduğu gibi belki birkaç kişi de yaralanır. En bahir irtişalarda, hıyanetlerde aleyhtarlar, lehtarlar vardır. Bu koyu ağdayı en ziyade kıvamlandıran gazeteler sürüm temin ederler. Bazı kinciler fırsattan bilistifade birikmiş intikamlarını çıkarırlar. Kurunun arasında bazı yaş da yanar. Müteaddit afv-ı umûmîlerle ceza müddetleri yüzden yirmiye tenzil[49] edilen bu merhametli devirde mürtekipler[50] üç buçuk aylık bir hapishane havası ya teneffüs ederler ya etmezler. Bu maceralar dedikodu piyasasından çöplenen birçoklarının karınlarını doyurur. Nafile yere üzülüp didinen, mutazarrır olan, nafakalarından kesip gazetelere para yetiştiren, yalnız zavallı masum halktır. Her macera onun zararına neticelenir… Her suistimal onu zayıf düşürür. Her kabak onun başına patlar. Görünüşte ittihaz olunan türlü tedbirlere rağmen her gün onun hakkı zayi olur. Her mürteşi, her hayırsız onun sırtından

[46] tebit: kovma
[47] mütebasbıs: yaltaklanan
[48] mürteşi: rüşvet alan
[49] tenzil: aşağı indirme
[50] mürtekip:hırsız

geçinir. Halkı bu kehlelerden[51] kurtarmak için başına ekilecek süruru ben bilirim ama…

— Şadan'ım artık sus. Hırstan, yeisten gözlerin süzülüyor… Ağzın köpürüyor. Nohut tanesi gibi terler döküyorsun…

— Evet, anneciğim, anla ki işte bir divaneyim. Çünkü halkı düşünüyorum. Akıllı kafalar evvelen kendilerini düşünürler. Vatanperverlik, adaletçilik, istikamet, hamiyet hep bunlar menfi arızalardır. Hamiyet çiçeği dökmüş ne göğüsler gördüm ki dolgunca bir rüşvet sulfatosuyla bu marazdan kurtulup pirüpak oldular. Rüşveti aramaya çıkanlar, ayaklarına gelince reddedemeyenler, bir fırsat düşerse iritikâp[52] edeyim mi hülyasıyla geçinenler vardır. Hiç akla getirmeyenleri açlar arasında aramak fazla saffetir.

— Ah oğlum, yoruldun. Sus artık, elverir.

— Anne muharebeler niçin oluyormuş, biliyor musun?

— Ah, ne bileyim, kendi günahlarımızdan…

— Kokmuş mestleriyle camilerin mübarek havasını ifsat eden cahil vaizlerin sözlerine inanma. Muharebe, zelzele, masum halkın günahından olmaz. Fen adamlarının iddialarına nazaran küre-i arz, çoğalan nüfusu besleyemediği için ölürmüş. Altı yedi tane yavrulayan köpek enciklerinden birkaçını semirtmek için fazlalarını gebertmek lazım geldiği gibi, ziyadelenmiş insanları da yaşayacakların nefine[53] kırmak icap ediyormuş. Küremizin zayıflayan toprağını insan laşeleriyle gübreliyorlarmış. Akıllıların bu sözlerine, bu hükümlerine karşı kulaklarıma tımarhanelerde kopmuş kahkaha orkestraları geliyor. Behey fen namına saçmalayan zalimler, yetişmiş insanları öldüreceğinize kadının fercine[54] bir tapa, erkeğin zekerine[55] bir kilit ederdiniz. Teksîr-i nüfûs için çareler düşünece-

---

51 kehle: bit
52 irtikâp: kötü bir iş işlemek
53 nef: fayda
54 ferç: kadın tenasül uzvu
55 zeker: erkeklik organı

ğinize tenasülü takim[56] ediniz. Zürriyet yollarını tıkayınız. Piçlerini kuburlara[57] atan analara tahlisiye madalyaları veriniz.

— Ah yavrucuğum, ananın karşısında bunlar nasıl sözler? Utanmıyor musun?

— "Deli utanmaz, soyu arlanır." derler.

— Aman ne sahi söz.

— Anne dinle…

— Dinleye dinleye sinirlerim dimdik dikildi. Artık yeter diyorum.

— Sen dinlemezsen ben kendi kendime söylenirim.

— Ah biliyorum. Odanda bir başına söyleniyorsun da ifil ifil yüreğime iniyor.

— Eğer dünya yüzünden insanları azaltmak lazımsa niçin caniler cezaya çarptırılıyor? Onları cinayetlerinde serbest bırakmalı, nüfusu çoğalan memleketlerin halkını ekin gibi biçsinler. En kalabalık memleketler galiba Londra, Paris, Amerika… Açlığa çare bulmak için beşeriyeti kırmak lüzumu fennen tahakkuk ettiği suretle birtakım masum gençleri ateşin karşısına dizip iki tarafı birbirine kırdırmaktansa cemiyet içinden en muzır adamları seçip gebertmeli. Milyonları idam edip paralarını paylaşmalı. Bak o zaman altın üstüne altın yığmaya kimse cesaret edebilir mi? Umumi servet birtakım muhtekir[58] bankerlerin kasalarında mahpus kalmaktan kurtulur. Muhtaçların keselerine girer. Açların karınları doyar.

— Bunlar nasıl sözler? Sen de mi boş herif oldun?

— Bolşevik diyeceksin. Bolşevik, faşist, komünist… İnsanların böyle çeşitleri arttıkça dünya büsbütün karışır. Ben bolşeviklere boş herifler demeyi daha münasip buluyorum. Onların, dünyaya saçtıkları tohumlar her tarafta filizlensin de boş mu yoksa dolu mu olduklarını anlarsınız.

---

56 takim: kısırlaştırma
57 kubur: kabirler
58 muhtekir: vurguncu

— Oh, yavrucuğum böyle muzır şeyleri aklından çıkar. Sinirlerini yatıştırmak için haniya doktor sana bir hap verdiydi, onu yut…

— Vah zavallı anneciğim, biz hepimiz hapı çoktan yuttuk. Haberin yok mu?

2

Kırkından sonra azan karılarla uğraşanlara Allah imdat etsin. Validemin koyu koyu düzgünlere, allıklara bulanmasındaki mana şimdi anlaşıldı. Meğerse canı koca istiyormuş. Anam kendi yaşına göre genç sayılan bir adama vardı. Eve kırk bir kırk iki sularında bir baba geldi, benden ancak on dört yaş farklı bir büyük birader. Hidayet Efendi. Herifin dişlerinde küçük servetimizi son kırıntılarına kadar kemirecek kuvvet görüyorum. Allah için söylemeli, anamın pelteleşmiş badanalı yanakları da büsbütün bedava öpülmez.

Annemin bu son turfanda izdivacındaki mazeretini de ben teşkil ediyorum. Ben yarım akıllıymışım. İşlerimize bakılmıyormuş. İdaremiz berbatlaşmış. Üstümüze bir baskı lazımmış. Herif, annemin üzerine çullanır çullanmaz zavallı kadın, o geceden sonra işlerin bütün düzeleceği vahimesine[59] düşmüş.

Hidayet Efendi softa bozuntusu bir şey. Yalnız sakalını değil, bıyıklarının da onda sekizini kazıtmış. Kalın ensesinin katmerleri arasından loş medreselerin küf kokusunu alıyorum. Fesinin üzerinde bir sarık izi seçiliyor. Kravatında daima çarpılmaya meyyal bir itaatsizlik var.

Geniş mestlerin içinde yabani büyümüş ayaklarının iri kemikleri potinlerinin şeklini çarığa çeviriyor. Vücudunun mebzul[60] kıllarını ta burnunun, kulaklarının deliklerinden dışarıya fışkırtacak kadar beşeresinde bir kuvve-i nâmiye vardır. Medresenin kalın, mahrem duvarları arasında çektiği istimnaların[61] süzgünlüklerini gâh gâh gözlerinden sezer gibi oluyorum.

---

59 vahime: kuruntu

60 mebzul: çok

61 istimna: elle boşalma

Uzun senelerle kadın yoksulluğu çekmiş ve henüz yobaz istihalesini tamamıyla geçirmemiş bu kaba adamın, annemin üzerinde derin derin şehadet getirdiği anları düşündükçe fi'l-i tenâsülün uğradığı bu suistimalden bulantı duyuyorum.

Üvey babam koltuğunun altında terden dalga dalga lekelenmiş şişkin bir *serviette* taşıyor. Zannederim ki içinde mülga[62] bâb-ı meşîhattan[63] kalma tezviratı itmam edilememiş evrak var. Böyle bir müzevverin[64] ileride başımıza açacağı dertleri tahmin için pek akıllı olmaya lüzum yok. Şeyhülislam Kapısı kapandı. Haksız davaları menfaat icabıyla şeriate uyduran, Türkçe ibareleri tecvit üzere okuyan diplomasız avukatlarını, yalancı şahitlerini ortaya saçtı. Şimdi şaşılacak bir cüretle her işe saldırıyorlar. Birkaç senet, dilekçe, protesto klişesi ezberlemekten başka şer, kanun ve ilimle münasebetleri olmayan bu adamlar asri idarenin en yüksek makamlarına gözlerini diktikleri hâlde karada, denizde zü'l-maaşeyn hayvanlar gibi bir irtica vukuunda yine taassubun bayrağını taşımaya, eski devre rücua hazırdırlar. Buradan oraya dönmek için gür sakallarını tekrar bırakmaktan, sarıklarını feslerine dolamaktan başka bir sıkıntıları yoktur.

Softalık herifin damarlarına işlemiş. Evimizde müteaddit[65] musluklar varken yemeklerden sonra Hidayet Efendi yere çömelir, leğen, ibrik getirtir, eline su döktürür. Eteklerini bir hamal semeri gibi arkasına topladıktan sonra dirseklerine kadar sıvanıp bir yıkanışı, bir sümkürüşü vardır ki cami şadırvanında abdest alıyor sanırsınız. Su dökecek kimse bulunmadığı zamanlarda medrese itiyadıyla bir eliyle döküp öbürüyle yıkanıyor. Henüz giyinmemişse uçları işlemeli uzun uçkuru yerde sürünüyor. Değişiklik kaba soğan gibi herifin üst zarında. Frenk gömleğinden içerisinde hiç tebeddül[66] yok. Yenilik kalbe nüfuz edememiş.

---

62 mülga: kaldırılmış
63 bâb-ı meşîhat: şeyhülislamlık makamı
64 müzevver: uydurulmuş
65 müteaddit: çok sayıda
66 tebeddül: değişme

O geleli yemek listemize tarhana çorbası, pastırmalı yumurta, nohutlu yahni nevinden yemekler ilave edildi. Her sofrada mutlaka bunlardan biri ikisi bulunacak. Tatlıya bayılıyor. Zerdeye, helvaya, baklavaya, sarığıburmaya can veriyor. Her cuma akşamı imaret usulü soframızda mutlaka bir tatlı bulundurulacak. Helvanın yanında turşu da olacak. Baklavalar, rıhtıma blok indirir gibi, boğazından aşağıya takım gidiyor. Her lokmayı yutuşunda annemin yüzüne baygın baygın bir göz gezdirişi var. Bu nimetlerin hakkını vücudunun bütün kuvveti ve ruhunun feveranıyla ödeyeceğini vadediyor.

Bilmem nereden bulup yuvarlak bir sac getirmiş, aşçıya gözleme tarif etmiş. Serçe parmağını biraz ayırıp öteki dördünü bir araya toplayarak dürüp büktüğü bu hamur işini gövdeye bir atıştırışı var ki… Yemeğe başlarken çektiği uzun besmelelerin, sofradan kalkarken ettiği hamt ve şükürlerin iniltileri arasında kendimi bir cenaze devr-i hatmi taamında sanarak hüzünlenirim.

Geçenlerde ikimiz bir alafranga sofrada meduven[67] bulunduk. Üvey pederim taam adabından o kadar bihaber, kuver istimalinde o kadar acemi ki çatal bıçağının altındaki kotlet parçaları, karşısındaki zatın suratına fırlamak isyanıyla tepişiyor; pöti pua garnitürü, saçma taneleri gibi etrafa dağılıyor. Tabağının tıkırtısını kesmesi için birkaç defa koluna dokundum, parmağını tuzluğa banarken ayağına bastım.

Ben zaten felaketi onun sofraya oturuşundan anladım. Tıraş olmak için bir berber iskemlesine yerleşir gibi peçeteyi boynuna doladı. Gürül gürül besmelesini çekti. Ben bu hazırlıktan çok fena ürktüm. Omuzundan yemek tabağı uzatıldığı zaman parçalardan en irisini intihap için hayli müddet düşünüyor, bazen de intihabında yanıldığını anlayarak ilk seçtiğini bırakıp öbürünü alıyor. Birkaç defa yanındakinin suyunu içerek bardak değiştirilmesine sebep oldu. Yemeklerin salçalarını, soslarını iri ekmek lokmalarına, evire çevire içirerek önündeki tabağı âdeta tertemiz cilalıyor.

Her usulünün cahili olduğu alafranga sofranın yalnız bir âdetine vâkıf. "Baksanıza yavrum, o kaymaklı baba tatlısından kaldıysa

[67] meduv: davetli

bir daha getiriniz, rica ederim…" istirhamıyla beğendiği yemeklerden defaatle istiyor. Üvey babam isimlerini bilmediği tatlılara hep bu namı verir: Baba tatlısı.

*

Merhum babam gibi nazik, terbiyeli, yakışıklı bir zevç gördükten sonra validem bu hatabullah ile nasıl yaşıyor? Yalnız yaşamıyor, memnuniyetinden, mesudiyetinden kabına sığamıyor.

Kol kola bahçede gezinerek kopardıkları çiçekleri yanak yanağa, dudak dudağa ikisinin birden baygın baygın nasıl kokladıklarını görseniz birbirine âşık olan Ayı ile Cadı masalını tahattur[68] edersiniz. Bir bal ayı değil, hiç kıvamı sulanmayan bir bal senesi yaşıyorlar. Bu herifin erkekliğinde annemin babamdan tatmadığı efsunlu bir lezzet mi var? Bu, nikâhta varlığı söylenen kerametin eseri mi?

Annemin aşk samimiyeti her vaz u tavrından taşıp dökülüyor. Fakat herifin gözlerinde bir tilkilik okuyorum. Her neyse bu sevişme levhası şimdiye kadar niyetlenmediğim izdivaç hakkında birdenbire bana bir iştah verdi. Ben de latif kadın palazı bir kız ile bir çift teşkil ederek bahçede kol kola garizî[69] hararetlerimizi birbirine karıştırarak gezmek hevesine düştüm. Gözlerimi onun buseye davetkâr gözlerinin içinde bayıltarak elinden çiçek koklamanın pek sefalı bir şey olacağını düşünüyorum.

Fakat ben kendi aklımdan emin değilim. İzdivaçta sebat lazım. Kim bilir nasıl bir kadına düşeceğim? Güzel olsun, yıldızlarımız barışsın, perilerimiz birbirinden hoşlansın. Çabuk barışan yıldızlar görüyorum ki az vakitte küsüşüyorlar. Birbirinden hemen hoşlanan periler çok sürmeden dalaşıyorlar. Niçin bu kadar ince düşünüyorum? Herkesten daha akıllı yahut ki daha akılsız olduğum için mi?

İnsanlar, yularları nasip denilen heyulanın elinde, nereye gittiklerini bilmeyen hayvanlardır. Çok geniş ve hesapsız sandıkları fikir ve arzuları pek mahduttur. Daima nişan alarak peşinden dolaş-

---

68 tahattur: hatırlamak

69 garizî: yaradılıştan var olan

tıkları emelleri zengin olmak, çok yaşamak, iştihar[70] etmek. Hemen hemen işte bu nevden dört beş şeye münhasır gibidir.

Evlenmek de bu emellerden bir mühimini teşkil eder. Nasıl bir kadın almalıyım? Onda hangi hasleti diğerlerine tercih etmeliyim? Güzelliği mi, zekâsı mı, serveti mi diğerlerine galip olsun?

Çok güzel olursa bana kurulur, kendini dirhem dirhem satar. Daha akıllı olursa beni dolaba kor. Çok zengin bir kadının kocası her zaman yarı hizmetkâr bir lütuf-dide[71] mevkiinde kalır. Hâlbuki kendilerini akıllı sanan insan sürüleri, dilleri dışarıya çıkmış av köpekleri gibi hep bu üç gösterişin arkasından koşarlar…

Evet, nasıl bir kadın, ne hilkatte bir mahluk aramalıyım ki iki mizacın kaynaşmasıyla birbirimizi müspet menfi kusurları örtülsün. Ortada tamam bir imtizaç hasıl olsun. Ben aklımdan şüpheliyim. Bir akıllı, bir deli ile geçinemez. İşte onun için akıllılar delileri aralarından çıkararak tımarhanelere yığıyorlar… İşte orada muvazenesizler[72] hep bir arada bir curcunadır.

Belki de dünyanın zevki bundan ibarettir.

Deliler için her şey makul, her şey mübahtır. Zihin ve fikirlerinin cüretine bir hail[73] tanımazlar. Akıllıların, önlerinde irkildikleri gayrimümkünler hep onlar için mümkündür.

Delilik dünyanın en büyük, en haşmetli hükümdarlıklarından yüksek, tantanalı bir şeydir. Nüfuzunun hududu payansızdır. Her şeyi hiçe sayar. Asar, biçer, keser, mesuliyet bilmez. Çünkü kanun bu gayrimesulün önünde boyun eğer. Taçdarları siyaset meydanına sürükleyen adalet, delilere hürmetle onları cezadan muaf tutar.

Çok akıllı cinayet, delilerin imtiyazlarına malikiyet için muvazenesiz görünmeye uğraşırlar. Lakin Hüda-dad[74] olmadıkça o rifata[75] ermek mümkün mü?

---

70 iştihar: şöhret
71 lütuf-dide: lütuf görmüş
72 muvazene: denge
73 hail: engel
74 Hüda-dad: Allah vergisi
75 rifat: yükseklik

Evet, bir kadın arayayım ki galip meziyeti delişmenlik olsun. Muvazeneliler içinde muvazenesizleri ilk bakışta hangi hususiyetlerinden anlarsınız? Fakat bu suale cevap aramadan evvel kendimden soracağım bir mesele var: Muvazeneli, muvazenesiz ne demektir?

Tabiatın döl fabrikası saniyede milyonlar yetiştiren bir süratle işliyor. Dimağları kemiyeten ve keyfiyeten lazım gelen nispette tertip edebilmeye pek vakti yok yahut ki bu hususta kurnaz davranarak kasten eksik yaratıyor. Çünkü ekmel[76] surette imalatta bulunsa tam muvazeneli insanların yaşamak istemeyerek umumi bir hayat grevine kalkışmaları muhtemeldir.

Yaşamak için ölümden korkmak, titremek lazımdır. En ürkeklerde en akıllı sandığımız insanlar arasında bulunurlar. Çünkü tam şuursuzların ahiretten pervaları yoktur. Hiç göz kırpmadan ateşe, suya, bıçağa, zehire, uçuruma saldırırlar. İşte onların bariz alametlerinden biri de bu şuursuz cesaretleridir.

Fakat ben deli miyim? İkide birde bu sual korkunç bir gecenin siyah vehmi içine kurulmuş bir mahya gibi niçin gözlerimin önüne geliyor? Vakit vakit menfi, müspet cevaplar, hükümler arasında bocalıyorum. Kendi cinnetine hükümler vermeye uğraşan bir deli. Tuhaf şey. Deliler ölümden korkmazlar veya korkmayı bilmezlermiş… Fakat benim, onun mithiş isminden bile ödüm kopar. Bu tedhiş[77], şuurumu ispata kâfi bir haslet midir? Oh… Lakin akıllılar izdivaç hakkında böyle benim gibi mi düşünürler?

Sanıyorum ki şuuri ve gayrişuuri anlar içinde çırpınan bir dimağa malikim. Nihayet galebe hangi tarafta kalacak? Aynı adamın beyninde bu öyle bir cidal ki… Bugün büsbütün çıldırmış bir insan değilsem bile yarın için buna mahkûm bir namzedim.

Pek garip fena âdetlerim, hâllerim, hastalıklarım vardır. Frenklerin (nar) dedikleri öyle seyyieler[78] ile malulüm ki itiraftan sıkıldığım bu şeyleri yapmadan duramam.

---

[76] ekmel: mükemmel
[77] tedhiş: korku verme
[78] seyyie: kötülük

Bu ruhi heyhat devasız fenalıklara, garabetlere nasıl, ne vakit alıştım bilmiyorum. Ceddaniyetle bu dertlerin tohumlarını taşıyarak doğduğuma kailim.

Fen ve hakikat namına deşilen bazı marazi hâllerin mestur kalmalarını işaalarından daha faydalı buluyorum.

Haydi Şadan, sıkılma, cesaret… Küçük cinayetlerinden birkaçını, en hafiflerini itiraf et. İlk cürmüm, ipek tüylü zarif bir kadın manşonunun ırzına tecavüzle başlıyor. Bu güzel şeyi berbat ettikten sonra az süren bir nedametle[79] kaçtım.

Şık hanım yasemin kokulu yumuşak bu beyaz ellerini manşonunun içine soktuğu vakit onun meluniyetini anlayarak haykırdı. Hep başına üşüştüler. Cinayet tetkik olundu. Kabahat kedi yavrularına atıldı. Hakikatten şeme[80] hissedemediler.

Cinsiyetimin ilk uyanıklığı yıllarında hep cansız şeylere ilanıaşk etmek merakına tutulmuştum. Çünkü bunları benim her türlü garip tecavüzlerime, hırçınlıklarıma mütehammil[81] ve ketum buluyordum. Küçük ağzının gül pembesi dudaklarına tutulduğum bir saksonya çiçeğinin önünde enindar[82] ahlarla yaş döktüğümü biliyorum.

Uzun konçlu kadın potinleri, narin iskarpinlerle öyle sevda maceralarım vardır ki… Birkaç defa cürmümeşhut[83] hâlinde yakalanır gibi oldum. Fakat kimse bir şey anlayamadı. Maşukalarımın ketumiyetleri sayesinde teşni[84] ve tekdirden kurtuldum.

Bu faziletlerinden dolayı bu cansızlara karşı hâlâ bir meclubiyetim vardır. Hiss-i dalâlet içinde idim. Aradığımı tabiat bana yanlış cihetlerde göstererek benimle eğleniyordu. Nihayet anam yerinde bir kadın beni kendine çekerek doğru yola sevk etti.

---

79 nedamet: pişmanlık
80 şem: koku alma
81 mütehammil: dayanıklı
82 enindar: inleyen
83 cürmümeşhut: suçüstü
84 teşni: ayıplama

İtiraf ederim ki asıl zevki ilk yanlış deraguşlarım[85] kadar tatlı bulmadım. Çünkü mizacım dalaletle münhemikti[86]. Kendi cinsimin dişisine kadar yükselmezden evvel insanla cemadat arasında da bocaladım. Pamuk kediye, sarı keçiye alakalarım büluğ devrinin mühim vakalarındandır.

3

Şu satırlarımda intizam, yekpare bir mantık, sonu iptidasını nakzetmeyen[87] salim muhakemeler aramayınız. Ben bir müteredddi olduğumu bütün cesaretimle itiraf ettikten sonra hasta müfekkireme ait bu kusurlardan dolayı beni muahazeye[88] hakkınız olamaz.

Aynı fikri muhtelif şekillerde tekrarladığımı bazen hissediyorum. Bu tekerrürlerden dolayı affınızı rica ederim. Bazı gülünç, mayup hatta iğrenç taraflarımı hemen hiç örtmeyerek kendimi olduğum gibi göstermeye çalışacağım. Bütün sözlerinde muvazene iddia eden ağırbaşlı, ciddi muharrirler gibi kusurlarımı safsata macun ve boyasıyla kapatmaya uğraşmayacağım. O nev sahte vakar satırların ağırlıklarından yorulmuş gözleriniz bu zırdeli fakat riyasız sayfalar arasında dinleneceklerdir.

Menfaatlerimize dolaşan hakikatlerin kördüğümlerini çözmek için çok akıllı değil, bilakis çok deli olmak icap ediyor.

Benim, derin garabetlerini hiçbir kelime ile tarif edemeyeceğim tekmil[89] acayiplerin fevkinde binbir merakım vardır. Mesela, kendi evimde veya misafirlikte temiz bir döşeğin içine yatmazdan evvel onu birkaç damla idrarla kirletmek âdetimdir. Bu nasıl marazi hâl, bilmiyorum. Bu merakımı yerine getirmedikçe kabil değil uyuyamam. Fakat damlalığım her zaman irademe mutabık olmadığından bazen çok kaçırırım. Utanacak yerlerde mahcubiyetlere uğ-

85 deraguş: kucaklama
86 münhemik: düşkün olma
87 nakzetmek: bozmak
88 muahaze: azarlama
89 tekmil: tamamlama

ramamak için yaşı kurutmaya veyahut türlü tevillerle[90] kabahatimi örtmeye muvaffak olurum.

Kendi kendime bulunduğum zaman, yalaktan hararetini söndüren köpek gibi, bardaktan suyu şakır şukur dilimle içerim. Yemlikten yiyen hayvan gibi yiyeceği tabaktan doğrudan doğruya ağzımla almak zevkimdir. Umumi âdet ve terbiye kaidelerinden kaçamaklar yapmak çok hoşuma gider.

Söylenmez uzvumun tatbiki kabil herhangi çukur bir şekil karşısında heyecanlara tutulur ve tecrübeye atılmak arzusuyla sarsılırım.

Ayna… Oh, ayna benim için rüyeti tehlikeli bir âleme açılan esrarlı bir penceredir. İlk bakışta orada kendimi görürüm. Bana benzer bir şahsın birdenbire karşıma zuhuru beni şaşırtır. Ne yapsam aynı çehre hareketleriyle mimiklerimi iade ederek beni zekleten bu müstehzi[91] şekil ben miyim? Gülsem güler, ağlasam ağlar. Beni taklitte o kadar mahirdir ki bütün kusurlarımı insafsızca bir vuzuhla yüzüme çarpmaktan sıkılmaz. Sövsem söver, haykırsam haykırır. Sesimi ağzımdan o kadar ustalıkla çalar ki ona sövmek isterken sövüldüğümü görürüm.

Yumruğumu kaldırırım. O da bana yumruğunu gösterir. Şu farkla ki sağ elime soluyla mukabele eder. İşte karşımda bir boksör ki vuruşsak pataklanacağımıza şüphe yok. Çünkü ben yaralansam o da aynı hâle uğrayacak.

Benden tamamıyla hariç fakat yine aynen benim kendim olan bu garip şekle gözlerimi dikerim. Ben birken nasıl ikileşiyorum? Ben kimim? O kim? Kendimde onu, onda kendimi ararım. Aklım karışır, ayna bulanır, ikileşen birin sırrını ararken kendimi kaybeder gibi olurum. O da karşımdan silinir. Helecanla kendimi bulmaya uğraşırım. Az bir zaman seraba inkılap eden mevcudiyetim yavaş yavaş maddeleşir, karşımda derhâl o peydah olmaya başlar. Yine göz göze geliriz. Hay Allah kahretsin. Aynanın karşısında durmak ve tek kalmak isterim, onu yumruklarımla defetmeye uğraşırım…

---

[90] tevil: yorumlama

[91] müstehzi: alaycı

Oh, ne sırnaşıklık. O da beni kovar. Ben çekilmeyince aynadan gitmez. O zaman ben gazup nazarımı onun göz bebeklerine dikerim. O da benim gözlerimin içine ateşler saçmaya başlar.

Hangimiz hangimizi ürkütecek? Şimdi gözden göze birbirimizi manyetizmalarız. Göz kırpmadan birbirimizi süzerken karşımdan kendi şeklim kaybolur. Yerine bir başkası gelir. Bu kim? Bana hiç benzemez, kaşları o kadar çatık, bakışları o kadar vahşi ki… Beni öldürmek için atılmaya müheyya[92] bir haydut… Bu benim mukallidim değildir. Hareketleri benimkilerden ayrıdır. Ben ona işaretler yaparım. O sükûn ve sükût gösterir. Ben hiç kımıldamam, o korkunç vaziyetler alır.

Aynadaki hayalim şeklen benden nasıl ayrılabiliyor? Bu sima tebeddülü[93] kendimde vuku buldu mu? Vechen ben de böyle büsbütün değiştim mi? Bu hakikati bana aynadan başka kim söyleyebilir?

Terbiyesizce işaretlerle birbirimizi tahkir etmeye başlarız. Ben ona dilimi uzatırım. O bana mahrem aletini çıkarır. Dövüşen iki horoz gibi yine dik dik bakışırız. Yine ayna dumanlanır. Ben ve o, karşı karşıya yavaş yavaş erirken başka bir âleme intikal eder gibi olur, baygınlıktan sıyrılarak kendimi bulmaya uğraşırım. Bu sefer asılla hayali yani ikiyi birleşmiş görürüm. Hariçteki şekil, aynadakiyle kaynar, bir olur. İşte o zaman sıkılır, kendimi parçalamak isterim. Görürüm ki cinnetin hududundayım. Aynadakiler yani kendime karışıp ayrılan o hâl ile biraz daha dalaşsam aklımı kaybedeceğim ve bir daha bulamayacağım.

O vakit çarpıntılar ve baygınlıklar içinde aynadan kaçarım. Benim bu korkaklığımı görünce yine o arkamdan peydah olur. Onun takibinden kurtulup da kendimi yalnız bulunca bir de bakarım ki dilim ve gizli uzvum hâlâ ikisi de dışarıda.

*

Bu, ayna ile yani akseden hayalimle kendi aramda geçen maceramdır. Bundan kimseye bir fenalık gelmez. Fakat bazen eşhas aleyhinde gizli cinayetler tasavvurlarına düşerim. Bana hiçbir za-

[92] müheyya: hazır
[93] tebeddül: değişme

rarları dokunmayan ve dokunmak ihtimali olmayan masum kimseler hakkında pek kötü şeyler düşünmekten kendimi alamam. Mesela pek muhterem bir zatla karşı karşıya güzel güzel konuşurken ve iğbirara[94] ortada zerre kadar bir sebep yokken birdenbire o adamın suratına tokat atmak, kafasını yumruklamak veya boğazını sıkmak arzusuyla beynim burkulur, karıncalanır, yerimde kaynamaya başlayarak kendimi zor zapt ederim. Beni bu tecavüzden men için isterim ki hemen ellerimi kelepçelesinler.

Bu sebepsiz, manasız tecavüz hissi bana nereden geliyor? Bunu tahlile çok uğraştım. Bunu en ziyade huzurlarında bir kusur ve hürmetsizlikte bulunmaktan korktuğum, sıkıldığım, titrediğim vâcibü't-tazîm kimselere karşı yapmak istiyorum. Bende fart-ı hürmet endişesi garip bir aksülamel ile bu şekle giriyor. Ateşten kaçmak için çırpınıp da yine onun merkezine atılmaktan kendini alamayan bir böceğe benziyorum. Çok korku beni ihtiraz ettiğim fenalığa çekiyor. Yapmamak için kendimi sıktıkça şiddetle makus bir hisse düşüyorum.

İşte bu hâl, bana akıl ile cinnetin beynimde tepiştiklerini gösteriyor. Biri beni fenalığa sevkediyor, öbürü zapt ve mene uğraşıyor. Muvazenesiz iradem, şaşkın terazi gibi bir yandan öbürüne oynuyor. Nihayet şuurum galebe ediyor. Demek henüz tehlikeli bir deli değilim. Bu garip hâller belki şuurlu kimselere de vaki olabilir.

*

Vapurdan köpüklü denize bakarken, trende gözlerimin önünden su gibi akan toprağı seyrederken sukuttan korkarak geri çekiliyorum. Sonra yine yavaş yavaş tehlikeye doğru uzanıyorum. O zaman meçhul bir müşevvik[95] bana "Kendini aşağı at… at…" diyor. Çarpıntı geliyor. Sararıyorum. Kendimi kaybeder gibi oluyorum. Tehlike beni bir mıknatıs kuvvetiyle çekerken alelekser yanımda bulunanlar, düştüğüm mühlik[96] garabeti farkederek kolumdan tutup

[94] iğbirar: darılma
[95] müşevvik: isteklendiren
[96] mühlik: öldürücü

beriye alıyorlar. Derin bir kuyu ağzında, bir uçurum kenarında aynı baş dönmesine tutuluyorum.

4

Ruhen benim derecemde mariz[97] olanlar evlenmeli mi, yoksa bekâr mı kalmalıdırlar? Bunu anlamak için birkaç mütehassıs doktora müracaat ettim. Şuurum hakkında konsültasyon yaptırttım. Lisan anlamadığımı söyleyerek müşaverelerini[98] dinledim.

Benden, evvelve şuuri bir hastalık geçirip geçirmemiş olduğumu sordular. Benim hastalığımın grubu geniş ve karışık olduğundan, bunu tıbben katiyetle tayin etmenin müşkülatına dair bahis açtılar. Akıllılarla deliler arasında bir sınıf daha varmış. Yarım şuurlular. İşte beni bu araya ithal ettiler. Şimdiye kadar pek farkına varılamayarak tasnifinde zühul[99] edilen bu yarı delilere cemiyet içinde çok tesadüf olunuyor imiş. Bunların muhtelif derecatı ve envaı varmış. Bu yarım deliler, salim akıllılara nazaran ruhen hasta ve tam mecnunlara nispeten bazı derece-i şuûra malik bulunmalarıyla vasata düşüyorlarmış.

Bu benim mecnunlar içinde, evvelce büsbütün çıldırıp da sonradan iyileşenler ve ileride tecennüne[100] mahkûm olanlar veyahut ebediyen aynı hâlde kalanlar varmış. Doktorlar *Hyperactivité fonctionnelle non-controlée, du psychisme inférieur*[101] gibi tıbbi tabirat arasında bu *psychisme supérieur et inférieur*[102] terkiplerini çok kullanıyorlardı.

Benim gibi kendi iradeleriyle cinnetlerini tedavi ettirmeye gelen ruh hastaları nadir görüldüğü için hakkında ihtimam gösterdiler. Birçok vesayada bulundular. Fakat cinnet teşrifatındaki rütbemi yakınen tayin edemediler. Delilerin sırmalı formaları olsa bu pek muhteşem curcuna-baz alayı içinde benim nerede mevki alacağım

97 mariz: hasta
98 müşavere: istişare
99 zühul: geciktirme
100 tecennün: delirme
101 alt benliğin istem dışı fonksiyonel hiperaktivitesi
102 üst ve alt benlik

malum değil. Evvelce tecennün edip de iyileşmedim yahut ki öyle sanıyorum. Fakat sonradan çıldırmayacağıma elime bir temin senedi vermediler.

*

Teehhülümün[103] leh ve aleyhinde bulunanlar oldu. Zaten doktorların hangi meselede tam ittifakları görülmüştür? İnsanları careşiz marazlardan kurtaran en mühim keşiflerde derhâl lehtar ve aleyhtar taburları çarpışmaya başlamazlar mı?

İzdivaç kelimesini teşkil eden heriflerin arasında bile bir kaynaşma var. Bu sözlerin efsununa en akıllıları mukavemet edemezler iken deliler nasıl tahammül göstersinler? Salim dimağlılar, bir kadınla evlenirler. Fakat marazi dalaletlere dalmış ruh hastalarının bu hislerini tatmin için akla gelmez türlü vasıtaları vardır. Canları istediği vakit onlar bir manşonla[104], bir kavunla, bir kalıp sabunla ilaahire şeylerle izdivaç edebilirler. Ve bir yarı delinin bile itirafından sıkılacağı garip, iğrenç ve hilâf-ı tabîat şekiller alan bu suistimaller onları tabii teehhülden çok ziyade zaaflara düşürür.

*

Tımarhanedekilerle mübadele edilmeye seza, açıkta gezen ne deliler vardır… Bunlardan çoğunun hastalıkları nevropat, psikopat kelimeleriyle örtülür. Yalnız örtülmekle de kalmaz, içtimai ehemmiyet ve mevkilerine nazaran yaptıkları delilikler bazen keramet sayılır. Zengin kaçıklar, bu sinirlilik mazeretiyle istedikleri garabet-perestliklerde bulunurlar.

Küçükken benim adımı sinirli çocuk koymuşlardı. Vakit vakit şiddetli nöbetler, buhranlar, geçirirdim. Hiçbir arzuma karşı gelinmesine tahammül edemezdim. Çarçabuk hiddetlenir, kızdığım vakit kendimi, karşımdakini, yastığı, terliği, elime geçeni ısırmak isterdim.

Herkesin yalnız ismen tanıdığı umacıyı ben kaç defa gördüm. Gelir, elimden simidimi, kurabiyemi kapardı. Bu, suratı karnaval

[103] teehhül: evlenme
[104] manşon: kol ve elleri saran silindir kürk

maskesine benzeyen, uzun kuyruklu redingot giyen, istediği zaman göz önünden kaybolan birisiydi. Gâh odamın kapısı arkasına gâh karyolamın altına saklanarak benimle şakalaşmak isterdi.

Annem hocalarla, muskalarla, tütsülerle uğraştı. Bana, içinde yazılı kâğıtlar ıslatılmış çok şerbetler içirdi. Sakalları enfiye, nargile kokan koca kavuklu, salyalı herifler zorla ağzımı açarak içine tükürdüler. Büsbütün çıldırdım, elimden şekerlemelerimi kapan umacıyı onlara tercih eder oldum.

Böyle marazi hâlde büyüdüm. Mütalaayı sevdiğimi zannediyorum. Devamlı surette okuyamam. Yüz satırda hoşlandığım ancak sekizidir.

Beni teshir[105] edebilecek müellifler mahduttur. Nietzsche ve Schopenhauer raz-aşina dostlarımdır. Birincisi defaatle darüşşifalara girdi çıktı ve nihayet mecnun oldu. Felsefede mektep yapan bir kafa işliyor, bir kronometre gibi bozuluyor, tamire gidiyor, tekrar işliyor. Bu nasıl olur? Cinnetle deha, vakit vakit birbirini istihlaf[106] edebilir mi?

Böyle bir tecennünün üzerimde müyesser olmasını çok arzu ederim. Şöhreti bütün cihana şayi koca bir dehanın tımarhaneyi teşrifi, deliler için teselliaver ne büyük bir iftihardır.

Bu tercümeihâllerin mütalaasından sonra kendimin de bir dâhi mecnun olduğum hakkında şüpheye düştüm. Delirip de dâhi mertebesine atlamak yahut ihtisaslarını birtakım mukaddes kelimelerle tasvir ederek tımarhanenin hela duvarlarına yazıp gardiyanlardan dayak yemek, bu bahtın takdirine kalmış bir şeydir.

Schopenhauer'in soyunda birçok mütecennin yakın akraba kaydediyorlar. Filozof gençliğinde kendini cin tutmuş olduğu vehmiyle pek mustarip imiş. Kimse ile tek söz etmeksizin haftalar geçirir; sokakta, tabildotta kaş, göz, el işaretleriyle kendi kendine konuşurmuş. Bir gün intizar salonunda kendini çekiştirdiğini işiterek ev sahibinin kolunu kırmış. Alacaklılar, filozofun ismini iki p ile yazarak haklarını istemeye geldikleri zaman büyük bir tehevvüre

[105] teshir: emri altına alma
[106] istihlaf: yerine geçme

düşer, hepsini kovar, bir para vermezmiş. Usturadan çok korktuğu için sakalını tıraş etmeye bedel ateşle ütülermiş. Altınlarını mürekkep hokkasının içine, poliçeleri yorganının arasına saklarmış.

Notlarını Rumca, Latince, Sanskritçe yazar, çaldırmak korkusuyla muhtelif kitapların arasına dağıtırmış.

Bu kadar garip hâllerden sonra bütün servetini neferler ile köpeğine vasiyet ederek ölmüş.

Meşhur İngiliz muharriri Swift kendinin ileride çıldıracağını gençliğinde haber vermiş. Birbirini tutmaz garabetler içinde yaşamış, bir zaman kuvve-ı hâfızasını kaybetmiş fakat pek geveze bir natıka muhafaza etmiş. Sonra tekmil bir seneyi söylemeksizin, okumaksızın geçirmiş. Kimseyi tanımaz olmuş, günde on saat yürür, daima ayakta yemek yer yahut gıda almaz, odasına girildiği vakit bir mecnûn-ı mütehevvir kesilirmiş. Bütün varını delilere teberru[107] ile tamamıyla ateh getirerek vefat etmiş.

Baudelaire, felç-i umûmîden ölmüş. Hısım ve akrabası budala, alık salık kimselermiş. Hepsi de müthiş bir cinnetin pençesi altında kıvranarak hayatı terk etmişler. Kendisi kuvve-i şammece[108] fesat hisle mariz imiş. Sağlam kimselerin tahammül edemeyecekleri mütefessih[109], mundar, semdar kokuları iyi rahiyalara tercih edermiş. Saçlarını yeşile boyar, birdenbire hiddet, şiddet gösterirmiş. Bir gün boğmak için kayınpederinin üzerine yürümüş.

Daha hangisini sayayım? Kalemleriyle, fırçalarıyla, lahinleriyle [110] insanlar üzerinde büyük tesirler yaparak dâhi unvanına liyakat kazanan ve zekâ mikyasının balasına kaydolunan bu füsunkâr kafaların içinde bir salimi yok. Sağlam vücutlular alelade insanlarmış. Dehayı bu marizlerde aramalıymış. Anatole France "En çok sevdiğim dostlarımın dimağlarında birer denk cinnet bulunmasını arzu ederim." diyor.

---

[107] teberru: bağışlama
[108] şamme: koku alma duyusu
[109] mütefessih: kokmuş
[110] lahin: ezgi

Grasset, bu mevzuya hasrettiği eserinde yarım deliler cetvelini Voltaire, Rousseau, Goethe, Napoléon, Pascal, Pintz, Descartes, Balzac, Victor Hugo, Zola, Maupassant, Tolstoy ve ila ahir büyük isimlerle tezyin ediyor ve hep bu meşhurlara ali mecnunlar payesini veriyor. Bizim de İttihat ve Terakki erkânı içinde fakat maalesef muhitin kayıtsızlığından dolayı gayrimukayyet kalmış ne yüksek divanelerimiz vardı.

Sünuhat[111] ordusunun bu yüksek, benam serdarları arasına karışmış benim karanlık mevcudiyetim için ne şeref… Evet, ben de onlardanım. Henüz tanınmamış bir dâhi… Fakat bir gün göğün siyah kadife kubbesinde birdenbire parlayan bir yıldız gibi gözleri kamaştırarak cihanın hayretini üzerime celbedeceğim.

Doktorlar benim yarım delilerden olduğumu kendi aralarında söyleştiler. O gün açılan bu izden yürüyerek dâhiliği bulacağım. Yüksek tepeye kadar tırmanacağım. İşte o zaman bütün insaniyeti o hâkim noktadan süzerek aptallara güleceğim. Bütün âlem, ahmak; ben, ulvi deli. Onlar, solucanlar gibi topraklarda sürünüyorlar, ben deha kelebeği yıldızdan yıldıza uçuyorum.

İzdivacıma müsaade talebi bahanesiyle yine doktorlara gideyim, bakalım yeniden yeniye neler öğreneceğim?

5

Gittim. Bu defaki müşaverelerinden memnun olmadım. Yarım delilerin insaniyete türlü türlü mazarratlarından bahsettiler. Bu biçareler cemiyet içinde bilakayıt serbest yaşadıkça o yarım akıllarıyla birçok müessif hâllere sebep oluyorlarmış. Hukuken ve her hususta diğer insanlara müsavi olmalarından çok fenalıklar tevellüt ediyormuş.

Benim gibilere Fransızca *les aliénés lucides*[112] yani "yaptığını bilir, ruşena deliler" diyorlar.

İşte muhaverelerini kaydediyorum:

Doktor M.:

---

[111] sünuh: hatıra gelmek

[112] psişik hastalar

— Şuurlarının bozukluklarına rağmen bu ruşenalar, sorulan suallere mükemmel cevap verirler. Sathi bir muayenede her zaman cinnetleri anlaşılmaz ve ekseriya maluliyetlerini hayât-ı husûsiyye ve samîmiyyelerinde meydana korlar. Bunlarla beraber yaşayarak her ezalarına katlanmak mecburiyetinde kalan hısım akrabaları hariçten hiçbir şefkat ve müzaheret[113] eseri görmeksizin bu derdi çekerler. Kanlarını kendi içlerine akıtırlar. Bu hâlin dehşetini böyle yarı divane bir zevç, zevce, kardeş, evlatla yaşamış olanlar bilirler. Çünkü hasta zincire vurulacak bir deli değil fakat aynı hanede yan yana geçinecek şuurlu bir mahluk da hiç değil. O suretteki hariçten çok kimseler felaketin farkına varamazlar. Bilakis deli, konuya komşuya gittikçe evdekilerden şikâyet eder. Çektiği mezalimi anlatır ve çoklarını mazlumiyetine inandırır. Halk böyle yarım delilerin vücutlarından gafildir. Onlar, böyle mazlum ve hakları gasbolunmuş türlü türlü cefa-dideler şekillerinde görünerek ne vakalara, facialara sebep olurlar. Binaenaleyh bu gibilerin hukuken mevkilerini ayırmalıdır. Bunlar, diğer akıllı insanlar gibi hukûk-ı medeniyyelerini istimalde serbest bırakılmamalıdır. Mademki tam akıllı değillerdir, takayyütleri lazım gelir.

Doktor N.:

— İşte bu yarımlardan biri de karşımızda duruyor. Maalesef evlenmek istiyor. Bu izdivaçla feaket başka aileye de sirayet edecek. Doğacak çocuklar da bilverase dünyaya malul gelecekler. Ya bu delinin ailesine çektireceği işkence…

Doktor S.:

— Hakikat bilinse böylelerine kimse kız vermez.

Doktor M.:

— Bilinmez ki… Delinin ailesi, oğullarının mürüvvetini görmek için her kusurunu gizlerler.

Doktor N.:

---

[113] müzaheret: destek olma

— Kız velileri karşılarında boylu boslu, kaşlı gözlü genç bir damat görmekle kendilerini bütün mefkûrelerine ermiş sayarlar. Asıl tetkiki elzem cihetleri hiç araştırmazlar.

Doktor S.:

— Belki bilirsiniz, Doktor Trela'nın bu sadette zikrettiği güzel bir vaka vardır. Güzel, fatin, genç kızın birini zengin bir konta veriyorlarmış. Kont bu nev yarım kaçıklardanmış. Hakikati kızdan gizlemişler. Bedbaht gelin bu izdivaçta evvela, yakışıklı bir kocayla beraber bir de asalet unvanına malik olmaktan başka bir şey seçememiş. Fakat bir hafta sonra kontes göre göre ne görsün? Sabahları kocası bütün ihtimamıyla çalışarak pisliğinden yuvarlaklar yapıp yapıp cesametlerine göre bir sıra tertibiyle şöminenin mermeri üzerindeki saatin önüne dizmiyor mu? Kontun en ziyade zevk aldığı tatlı meşguliyeti işte…

Doktor M.:

— Bu nev hastaların yaptıkları hesapsız fenalıklara nispeten ben kontun pisliğiyle oynamasını ehven bulurum. Nazarımda yarım deliler, bütün delilerden çok fenadır. Çünkü bu ikincileri tımarhanelere kapıyoruz. Zararlarından kendimizi koruyabiliriz fakat ötekiler salma geziyorlar. Hangi nev deli ile karşı karşıya olduğunuzu fark etmek de kolay değildir. İçtimai birçok hâller sizi onlarla münasebete düşürür. Bunların kötülüklere meyilleri ziyadedir. Dadandıkları fena şeylerden kendilerini çevirmek mümkün olmaz. Hırslarına, arzularına hadd u gâye yoktur. Zayıflarına son derece mağlupturlar. Sükûtları hemen daima dibi bulurlar. Hayvani bir sevk-i tabîî ile yaşarlar. Şuurları intibah getirmeye kâfi değildir. Perhiz, imsak, ihtiraz, mülahaza, sabr u sebât, irade, azim nedir bilmezler. Tembel, obur, haylaz, hodbin, edep ve hayâca bazen pek mübalatsız[114] olurlar. İyilik, hayır, insaniyet kelimelerini hemen manasız, sarfınazari birer söz olarak tanırlar. Nefislerine tapınırlar. Küçük bir menfaatleri için diğerlerine büyük fenalıklar yapmaktan, birtakım felaketlere sebep olmaktan çekinmezler. Bazen gazetelerde sırf behimi bir feveranla irtikâp edilmiş cinayetler okuyoruz. Asılsız fasılsız bir tehevvürle

[114] mübalatsız: umursamaz

hemen silahını çekmiş, deruni bir cinayet ihtiyacını, âdeta zevkini tatmin eder gibi karşısındakini vurmuş. İşte hep bu nev cinayetler yarım deliler güruhundandır.

Doktorların yarım deliler aleyhinde böyle bir ithamnamelerini dinledim. Bu zavallılara karşı o kadar coştular ki ihtizar mecburiyetiyle işittiklerimin onda birini kaydetmiyorum. Bu ruşenalar yaptıklarını bile bile daima fenalıklarla meşgul olurlar. Kırarlar, dökerler, ellerine geçen kıymettar şeyleri mahıv ve bütün bu suçlarını iftira suretinde masumların üzerlerine yükletirler. Yangıncılık, kundakçılık yaparlar. Yarım delilerden birini tanıyorlarmış ki birkaç lisan bilir, resim yapar, çalgı çalar fakat bazen salah-ı hâl üzere yaşar bazen de azarmış. Pek mahirane sirkatlere cüret eder, işrete, fuhşa atılırmış…

Doktorlar, benim de bunlardan biri olduğuma hükmettiler. Kendi kendimden şüpheleniyordum ama bu kadar fena bir adam olduğumu da bilmiyordum. Ben ne müthiş mahluk imişim yahu!

Şaşarım bu doktorların akıllarına, fenlerine, teşhislerine. Bu yarım, bütün deli hesabını hangi riyazi mikyas üzerine kuruyorlar?

Mademki iş böyle dakik, kemmi bir şekil alıyor, yarım deliler hassas bir terazi ile tartılmış gibi hep nısıf okka üzerine çıldırmazlar ya! Bunun yüz dirhemliği, okkadan rub[115] eksiği ve diğer küsüratı da olacak. Bu tefavüte göre herkesin dimağını muayene edip de eline "Be adam, senin iki yüz elli dirhemlik şuurun var, yarım deliden biraz daha akıllısın…" mealinde bir vesika vermek lazım gelir ki bu tayin ve takdir de pek güç ve gülünç bir mesele olur sanırım… Doktorların dinlediğim tarif ve tavzihlerine bakılırsa bu koca dünyada tam akıllı bir adam yok. Bu menfi hükmünde hiç tereddüt etmemeli. Daima delilerin envaını sayıp döküyorlar. Fakat tam akıllı adam nasıl olurmuş? Bunun tarifini ne bir *alyanist*[116] doktordan işittim ne bir kitapta okudum. Bu, o kadar nadir, belki de mefkut ve lüzumsuz bir şey ki kimse bununla meşgul olmuyor. Deli görmeye tımarhanelere kadar gidiyorlar da tam akıllı adamın nerede oturduğunu, ne

[115] rub: çeyrek

[116] *alyanist* (aliéniste): akıl hastanesinde hastaları tedavi eden kimse

yaptığını hiç merak eden yok. Nasıl olur acaba? Tabiatta yoksa bile muhayyel bir numune yaratsalar da görsek. Hilkatin dünyayı eksik akıllılarla doldurduğuna bakılırsa yalnız onlara ehemmiyet verdiği anlaşılıyor… Ekseriyet şuursuzlarda… Binaenaleyh meseleye bu noktainazardan bakılırsa akıllılığın bir hâl-i marazî, cinnetin bir hâl-i tabîî olduğu anlaşılıyor.

Bu koskocaman âlemde sekiz, on tâmü'ş-şuûrun[117] vücudunu kabul etsek bile öbür parti, nispetsiz bir ekseriyetle galip olduğundan akıllıların hiçbir şeyde hüküm ve tesirleri görülemez.

Tabiat, her lüzumu hayatın inkişafı noktasından tayin ettiği için tam şuurluları madum[118] denecek bir ekalliyette bırakmış. Çünkü umumun aklı maazallah tam vezinde olaydı bütün ulum ve fünun ve terakkiyat şıp diye dururdu. Mesela iki bin metre irtifaından düşerek toprağın üzerinde kompostoya dönenleri gören diğer tayyarecilere bu müthiş kazalardan hiçbir ürküntü gelmiyor. Bu facialardan ibret almayıp da o kanatlı ecel beşiklerine binip yine havalananlara tam akıllı denir mi?

Röntgen şuaıyla bile bile ellerini çürütüp kat' ameliyesiyle büsbütün kaybedenlere, bu fedakârlıklarına mükâfaten bütün insaniyet bir araya toplansa acaba bir tek parmaklarının iadesine kadir olabilir mi?

Muayyen hiçbir maksada matuf olmayarak, hilkat-i arzdan beri insan ayağı basmamış mehip[119], mühlik[120] karlı dağların en helecanaver buzlu yalçın kayadan ibaret sivri tepelerine tırmanıp da müthiş uçurumlara yuvarlanarak cesetleri ebedî karlar altında örtülenlere tam akıllı demeye kim cesaret eder? Birçok harikulade cüretler vardır ki halk bunlara delice hareketler namını verir. Cüretinizde muvaffak olursanız herkesin nazarında fevkalade bir adam payesine erersiniz. Muvaffak olamazsanız size deli derler.

---

117 tâmü'ş-şuûr: tam şuurlu
118 madum: yok
119 mehip: pek heybetli
120 mühlik: öldürücü

Bu cüretkârların zihinleri durduran savletleri[121] olmayaydı her hareketlerini korkak bir cesaret ve mülahazaya tatbik eden uslu ve akıllıların ağır düşünceleriyle bu âlemde hiçbir terakki husul bulmazdı.

Dehaları meydana koydukları eserleriyle sabit eazıma bugün mütehassıslar lütfen "ali mecnunlar" unvanını veriyorlar. İş o kadar karışık ki bugün bana eksik akıllı diyen doktorların bizzat tam şuurlu olmadıklarına -çarpılmaktan korkmaksızın- yemin edebilirim. Daima kesir ile ifade ettikleri bu akıl vezninin aded-i sahîhi ne olduğu bana söyleyebilirler mi?

Çıldırıp da tımarhanede tedavi edildikten sonra çıkan Charles Lamb isminde bir şair şu satırları yazıyor:

"Tımarhanede geçirdiğim günler, hayatımın gıptaya şayan en mesut ve en neşeli anlarıdır. Eğer ömrünüzde hiç deli olmamışsanız bütün fantezilerinize tebaiyetteki[122] o haz ve süruru, o büyüklüğü, o inşirahı duyamamışsınızdır."

Muvakkaten hastalığından şifa-yab olan sinirlinin biri de "Niçin beni tedavi ederek duyguları kalın ve hemen gayrihassas, sağlam vücutlu, alelade insanlar sürüsüne karıştırdınız?" serzenişiyle doktoruna darılıyor…

Mütehassıs tabiplere gide gele, kitaplar karıştıra karıştıra anladım ki ben kimsenin boğazına sarılacak bir deli değilim. Diğer adamlardan ayrılan garip, marazi bazı hâllerim var. Bu gibi asabi tuhaflıklar, az çok sizde de ötekinde de berikinde de bulunabilir. Ancak siz merak edip de benim gibi her dakika kendinizi dinlemiyorsunuz. Dinleseniz dimağınızda, vücudunuzda merak hatta telaş edilecek çok şeyler bulursunuz. Ekseriyet iki türlüdür. Birinciler vücutlarında tehlikeli marazların en bariz tohumlarını taşıdıkları hâlde tedaviye hiç ehemmiyet bile vermezler. Hasta olduklarını yüzlerine karşı söyleyenlere gülerler ve nihayet bu kayıtsızlıklarının kurbanı olup giderler. İkinciler, hemen hiçbir şeyleri yokken bir hastalık vehmine düşerler, gitmedikleri doktor, yemedikleri ilaç

---

[121] savlet: saldırı

[122] tebaiyet: uyma

kalmaz. Şüphelendikleri uzuvlarını dinleye dinleye, kurcalaya kurcalaya nihayet zorla korktuklarına uğrarlar.

İşte ben de böyleyim. Fazla merak ediyorum. Türkçede meşhur bir darbımesel[123] vardır: Birine kırk gün deli denirse nihayet o adam çıldırırmış.

Ziyade merakla ben de kendime zorla böyle bir hastalık davet ediyorum demektir.

Kayıtsız, kaygısız olmak için bir macun tarif ederler. Ondan yemeliymiş. Nerede satarlar? Okkası kaçadır? Oh, hayır… Bu okka ile satılmaz, müstahzar bir şeydir. Herkesin kendinde bulunur. Bu galiz devadan işte ben de bir parmak alıyorum.

Neden korkuyorum? Dünya yarım akıllılarla dolu… İşte ben de onlardan biriyim vesselam…

6

Semtimizde büyücek bir kahve var. Müdavimlerinin izzet-i nefslerini okşamak için buraya gazino diyenler de olur. Binbir deliliğime zamimeten[124] şimdi bende yeni bir merak daha peyda oldu. Kendi kendime fahri bir tımarhaneler müfettişliği takındım. Her tarafı dolaştım. Tesadüf ettiğim yarım delilerin garip hâlleriyle yakından alakadar olmaya uğraşıyorum.

Ah efendiler divane görmek için Toptaşı'na kadar niçin zahmet ediyorsunuz? Mahalle kahvelerini, Şehzadebaşı'nı, çayhaneleri dolaşınız. Dünyanın en büyük şairlerini, ediplerini, münekkitlerini, iktisatçılarını, siyasilerini, sanatkârlarını hepsini hepsini oralarda görürsünüz.

Yüksek şiirlerine en hasis bir ücret bulamayan nazımcılar, roman tomarları ceplerinde gezen hikaye-nüvisler, ara sıra sürümsüz gazetelerin bir köşesine sıkıştırdıkları hezeyân-ı tazallümîyi andırır "kritik"leriyle muvaffaklara karşı olanca gayzlarını boşaltan münekkitler, halka zuhurları mutantan ilanlarla neşrolunup da dört beş nüshadan sonra birkaç safdil kariin abone bedellerini beraber

[123] darbımesel: atasözü
[124] zamimeten: ek olarak

diyâr-ı iflâsa götüren müteveffa mecmuaların sıfrü'l-yed[125] gezen müdürleri…

İşte hep bunlar; tabiatın birer tetebbu, birer ibret numuneleridir. Eserlerinde okumaya değer beş satır yoktur. Fakat kendileri tepeden tırnağa kadar dikkatle mütalaaya seza birer hilkat garibeleridirler.

*

Adına "Kalender Nuri" derler, bizim semtli bir delikanlı vardır. Dostluğumuz yolundadır. Ut çalar, biraz tambur zımbırdatır, yeni kemana da başladı. Birini başarmadan öteki işe girişir. Kahveye çıkar, tuhaf tuhaf söylenir. Bazen bir meddah gibi kendini dinletir. Saz benizli, biraz da şaşımsıdır. Hiddetleniği vakit kekemeleşir.

Nerede hındım[126] varsa Nuri oradadır. Üç sazını birden taşıyarak hemen meclise damlar. İşretle ortalık cıvımaya başlar başlamaz saz heyeti arasına karışır, hem çalar hem çağırır. Sesi zararsızdır fakat bir şarkıyı nihayetine kadar usulünde okumak melekesinden mahrumdur.

Kemanda henüz bir sağlam ses çıkaramayacak kadar iptidada iken "mi" kirişinin "re"ye ahenk edilmesi lehinde ucu bucağı gelmez nazariyeler yumurtlar. Hiçbir şeye yoluyla aklı ermez ama her meseleye karışır. İddiayı pek sever. Beş altı yaşında bir çocuğun babasıdır. Fakat geçimsizlik yüzünden zevcesini bırakmıştır ve daima oğlu Kudretullah'ın harikulade zekâsından bahseder. Birdenbire milyoner olmak için türlü gülünç çareler, ticaretler, spekülasyonlar düşünür. Yaptığı tütün paketi koleksiyonunu yüksek bir fiyatla bir lorda sattığı günü servetinin nüvesini kurmuş olacağı ümidindedir. Daha böyle birçok garip hâllerinden Nuri'nin aklı tamam olmadığını görüyordum.

Mizaçlarımızın birçok noktalardaki tevafukundan kanlarımız âdeta bir akraba gibi birbirimize kaynaşmıştı. Kavga ettiğimiz saatler de olmaz değildi. Fakat çabuk barışırdık. Uslu, akıllı, ağır kimseler ve kendilerinde yüksek bir hars tevehhüm eden azametli gençlerle görüşmek bizim için büyük bir işkence idi. Böylelerinin

[125] sıfrü'l-yed: eli boş
[126] hındım: çalgılı eğlence

ülfetlerinde garabetlerimize gem takmak, deliliklerimizi taşırmamak mecburiyetinde kalarak sıkılıyorduk. Ama biz Kalender Nuri ile gide gide ikimiz bir can gibi olduk. Aramızda hemen hiçbir çekinme, hiç ayıp kalmadı. Bir zaman antropometreye yani vücudumuzun tekmil aksamını ölçmeyi merak ettik. Bir odada çırılçıplak soyunur, birbirimizin en gizli uzuvlarına şerit tutarak bulduğumuz mesaha[127]rakamlarını kaydederdik. Bazı beden kısımlarımızın cesameten tefevvukundan birbirimize övünürdük.

Nuri'nin burnu benden sekiz milimetre büyüktü. Arkadaşım bu farkı kendi lehine öyle gülünç tefsirlerle ballandırırdı ki bazen nihayet onunla yumruk yumruğa gelecek kadar kızardım.

Zavallı Kalender ile aramızda yalnız bir noktada fark vardı. Ben deliliğimden şüphelendiğim hâlde o kendi üzerine katiyen böyle bir şey yormaz ve hiçbir dâhininkiyle değişmeyecek bir iftiharla kendi kafasını beğenirdi. Ve bazen aklı hakikaten dâhilerle ölçülecek sözler sarf eder, hareketler gösterirdi.

Daimî zevzeklik ve neşesine rağmen Nuri'ye bir aralık tuhaf bir durgunluk arız oldu. Irzına bir tecavüz vuku bulsa mümkün değil benden saklamayan arkadaşımda bir ketumiyet hisseder gibi oldum.

Bir gün ağzını aramak için:

— Nuri, sende bir tuhaflık var, dedim.

O, derin derin beni süzerek bir ah çektikten sonra:

— Bende tuhaflık bir değil, pek çoktur, bilirsin…

— Benden bir şey saklamaya uğraşıyorsun sanıyorum…

— Olabilir a…

— Merak verme. Söyle.

— Merak vermek için karşında böyle esrarlı bir çehre alıyorum.

— Niçin?

— Derdimi sordurmak için.

— İşte soruyorum. Söyle…

[127] mesaha: bir yerin yüz ölçümü

— Sade sormak para etmez. Derdime derman olacak mısın?

— Ne ile?

— Her derde deva dünyada bir iksir var, bilmiyor musun?

— Nedir?

— Buna Arapça fülüs[128], Fransızca *argent*[129] derler. Türkçesini de sen söyle.

— Demek ihtiyaç içindesin?

— Sorar mısın? Vallahi geceleri adam soymayı düşünüyorum. Bu zamanda birini soymadan yaşanmayacak, yaşanmıyor… Bana toklar açların haklarını yiyorlar gibi geliyor. Her ay çeplerine birkaç yüz lira atanlara o paraların nerelerden devşirildigi bir sinema şeridiyle gösterilse hamiyet balına bulayarak gövdeye attıkları lokmaları boğazlarından aşağı zor gider. Evet soyacağım. Hem açık söylüyorum, gözünü aç, işe senden başlayacağım.

— Ulan bir sıkımlık canın var. Körden avcı, topaldan cambaz olmaz. Hırsız olmak için de vücut, gösteriş, kuvvet ister. Bir de yakalanırsan var ya, tıkarlar seni karanlık palasa, kuru somunla sade su diyetine yattığın vakit bugünkü tokluk ve hürriyetini fenerle ararsın.

— Yanılıyorsun. Hükûmet hırsızlara karşı zannettiğin kadar şefkatsiz bulunmuyor. Çünkü sirkat fiiliyle yakalananların ve daha yakalanacakların hepsini mahbese gönderseler Zeynep Hanım Konağı'nın, eski Maliye ve Harbiye Nezaret binalarının, Babıali'nin pencerelerini demir parmaklıklarla tahkim[130] edip hepsini hapishâne-i umûmiye şube yapmak icap eder.

— Baba Kalender bu ana kadar şöyle böyle geçiniyordun. Şimdi böyle birdenbire parayı ne yapacaksın? Senin başka bir derdin var…

— Var dedik a…

— Böyle dirhem dirhem açılma, hep birden dökül, iş anlaşılsın.

---

128 fülüs: madenî para

129 *argent*: para

130 tahkim: sağlamlaştırma

— Vallahi Şadan, doğrusunu söyleyeyim mi sana? Bekârlık canıma yetti.

— Ulan Nuri sen bekâr durur musun?

— İşte duruyoruz ya.

— Bu karı bolluğunda.

— Bu karı bolluğunda diyorsun ama onlar da sınıf sınıf. Benim hisseme, hali arsaların baldıranlı bir köşesine sırtındaki omuz örtüsünü serdikten sonra "Buyurun…" diyenler düşüyor. Virane kovuklarında, karanlık gecelerin kasveti içinde baykuşlar gibi çiftleşmekten bıktım artık… Mundarlar o kadar boyalı, o kadar boyalı ki yanaklarından dudaklarıma bulaşan allık ıstampası ertesi sabaha kadar suratımdan çıkmıyor.

— Evlen…

— İşte mesele orda. Evlenmeme birkaç mâni var.

— Nedir onlar?

— Evvela bizim kocakarı müsaade etmiyor.

— Oğlunun mürüvvetini görmek istemiyor mu?

— O, izdivacın adını mürüvvet değil, büyük dert koymuş. "Evleniyorsun, geçinemiyorsun, el kızlarının başlarını nara yakıyorsun. Bir de piç peydahlayıp karıyı boşuyorsun. Bu yaştan sonra seninle, karınla, yumurcağınla artık uğraşacak hâlim yok…" diyor.

— Adam sen de… Ehemmiyeti yok. Ananı yola getiririz…

— Ne cadıdır o, bilmezsin.

— Bunu geç. Diğerlerini söyle.

— Diğerleri saymakla bitmez… Fakat en büyük derdimi açmak isterim…

— Eh, haydi canım…

— Of… Kafamı tütsülemedikten sonra açılamayacağım…

— Ulan önümde donunu çözmeye utanmazsın da dert açmaya mı sıkılıyorsun?

— Haydi beyinlerimizi, midelerimizi buharlayalım. Sana hepsini tatlı tatlı anlatayım.

— Anlatacak hiçbir şeyin yok. Canın rakı istiyor. İşte bu kadar.

— Görürsün…

— Nereye gidelim?

— Beyoğlu'na Madam Fedrona'ya…

— Pek tuzlu olmaz mı?

— Adam sen de, yapacağın lütfu tamam yap.

7

Madam Fedrona, kırk beşlik bir Rus karısı, âdeta iri yarı bir dişi Kazak'tır. Beyoğlu'nda mühim bir randevu mahalli işletir. Karı, her şeyden evvel derin bir psikologdur. Sanatı teknikman idare eder.

Beyoğlu, şimdiye kadar muhtelif şubelere münkasım[131] böyle bir fuhuşhane görmemiştir.

Para, sizden zayıf insanlara tahakkümle kazanılır. Bu tahakkümün siyasi, fennî, sınai, edebî, ticari ve ila ahir türlü suretleri vardır.

Ya halkın elinden kanun namına cebren para alırsınız veya cicili bicili şeylerle aldatarak veyahut şehvetini tahrikle cezbederek onu soyarsınız.

Biçare medeni insanları en ziyade yakan iki afet vardır: Moda, fuhuş. Birtakım zavallılar her ihtiyaçlarından kesip bütün varlarını bu iki doymaz canavarın ağzına atarlar.

Madam Fedrona, fuhşu bugün pek ince bir sanat hâline getirmiştir. Bir delikanlının damarları depreşir. Kanının ateşini söndürmek için bir kadın aramaya çıkar. Bu ticarete mahsus hanelerin birine gider. Ücretini verir, bir nazeninle yatar. İşte fuhuş buna derler.

Hayır. Bu, fuhşun en kaba, en iptidai, en amiyane, en umumi, en aleni ve herkese malum şeklidir. Bir de aristokratik, gizli bir fuhuş vardır. Bu öteki fuhşun umumi caddesinden kıvrılarak hasta hislerin dolaştıkları karanlık, gizli eğri büğrü yollara çıkar. Asıl

[131] münkasım: kısımlara ayrılma

maraz işte budur. Medeni memleketlerde bu hastalık salgın bir hâle gelmiştir. Namını ağza almak ahlaksızlık sayılır. Sözü merdut[132] fakat gizlice fiiliyatı, erbabı arasında revaçtadır.

Medenilerin bu gizli illetlerini teşrihan yazılan hikâyelere, eserlere tan ve muharrirleri telin edilir. Âdâb-ı umûmiyye bayrağı altında hücumlar yapılır. Mütehassıs tabipler bunları umumiyetten hariç şaz hastalıklar sırasına koyarak patolojide ancak birkaç sayfa ve o da kendi aralarında mütedavil[133] çetin bir lisanla icmal ederler. Fenalık nim şeffaf bir koza içinde örtülü kalır. Fakat içindeki böcek durmaz, zehrini akıtarak işler. Halk, buna, parmak arasından utanarak seyredilen rezaletler kabîlinden bir merak gösterir. Kız ve erkek masum çocuklar başladıkları alfabe ile beraber bu illetlerin virüsüne ekseriya mekteplerde aşılanırlar.

Hasılı, iş gırla gider. Ama bunun bir kitap sayfasında, bir muşamba üzerinde ve söz arasında tasviri ahlaka mugayirdir. Hatta o derecede ki bazen bu yüzden vuku bulan elim cinayetlerde mahkeme reisleri halk huzurunda marazın üstünü kesif kelimelerle örterek rüyet-i davâ ederler.

Bu gizli illetleri teşrih[134] masasının üzerine çıkarmak kimsenin haddi değildir. Çünkü şiddetli tan edenlerin yarısı bu ayıp şeyin müptelalarıdır.

Bazı hamamlar genç tellaklarla doludur. Nisa kısmında da pek cazip hamamcı hanımlar, natır[135] kadınlar vardır. Bu gayriresmî fuhşun içinde mühim bir ticaret çarkı vardır. Madam Fedrona bu noktayı anlamıştı. Hamamlarda ve emsali yerlerde fuhşun hilâf-ı tabîat, binaenaleyh iki katlı mayup kısmına, namus ve haysiyetleri etrafında kopacak dedikodulara pek ehemmiyet vermeyecek kadar gözleri kızmış olanlar atılırlar. Bu iş için katiyen mektumiyet[136] temin edecek gizli bir ticarethane açanlar, müşterileri arasında göre-

132 merdut: reddedilmiş
133 mütedavil: geçerli
134 teşrih: meydana çıkarma, otopsi
135 natır: kadınlar hamamında hizmet eden kadın
136 mektum: gizlenen

cekleri memleketin yüksek tanınmış muhterem simalarına karşı pek ziyade mütehayyir olmamaya hazırlanmalıdır…

Bu bahisten bu kadar serbest ancak benim gibi ilân-ı cinnet etmiş bir kimse dem vurabilir. Madam Fedrona'nın ticarethanesinde fuhşun alelade suretiyle kulamparalık, sevicilik, …lik, …lik, … lik şubeleri vardır. Zevkiniz her ne ise icrâ-yı habâset ederseniz bu sır dört duvar arasında mektum kalır. Cürmünüze iştirak eden şahıs oradan hariç hiçbir yerde artık karşınıza çıkmaz. Müessesenin banyoları, arzunuza göre kadın erkek tellakları ve bir de Kişnof isminde doktoru vardır. Bu fen adamı, tüyleri ürpertecek her nev gayritabii itirafata karşı pulat[137] gibidir. Kendisiyle karşı karşıya ayıp hiçbir lakırdı yoktur. Her nev marazi sefaletlerinizi, yaralarınızı açabilirsiniz.

O, hariçteki doktorlar gibi, müptela olduğunuz müstehcen fiillerden tahziren[138] size nasihatler vermeye kalkışmaz. Zührevi imrazdan salim olup olmadığınıza bakar. Gayritabii suistimallerle değişen ve bazı hastalıklara istidat peyda eden uzuvlarınız hakkında tıbbi, sıhhi vesayada bulunur. Bu bir nevi fennî fuhuştur.

Hasta şehvetinizin fantazyalarını tatmin için arz-ı vücûda gelen mahluk bir manken teslimiyetiyle önünüze uzanır. Mecnun kafanız, bozuk sinirlerinizden feveran edecek bütün arzularınızı tatbik edebilirsiniz. Bazı, öyle Allah'ın zırdelisi müşteriler vardır ki zavallı vücutlarına reva gördükleri en şedit acıları aşkın sefası sayarlar. Bedenlerini şişleyen, çivileyen Rufai dervişleri, Hint fakirleri gibi canları yandıkça hazzederler, cezbelenirler.

Madam Fedrona şehvet illetlerinin hiçbirini ihmal etmemiştir. Adem-i iktidâr için masaj ve mekanik tedaviler yapılır. Bir jimnastik salonu vardır. Burada şehvetin hadd-i azamî telezzüz kabiliyetini uyandırmak için vücutlara tatbik olunan alat ve edevatı görseniz fikr-i beşerin neler düşünebildiğine şaşar, nefretli bir merakla

---

137 pulat: çelik

138 tahziren: sakındırma

titrersiniz. Bu salonda ınnin[139] bir adam birkaç saat sonra önüne geçilmez bir boğa kesilir.

Hiss-i dalâlet malullerinin hangi zavallılıklarını söyleyeyim? Kulampara kadınlar, sevici erkekler, müteaddi hünsalar vardır. Hangi cinse mensup oldukları bilinemeyerek tenasül arafında kalmış bozuklukların tamamıyla taazzuv ve tekemmül edememiş aletleri birkaç haftada işletilir. Mensubiyet nevleri taayyün olunur.

Kerhanecilerin bu asri tekemmülü, kanatıncaya kadar insana parmak ısırtacak bir şeydir. Ve sonra hayatın adiliğinden bıkmış olanları suni cennetlerde yaşatacak esrarların, kokainlerin, eterlerin ve daha isimleri avam diline düşmemiş yenilerinin cümbüşlenme yeri burasıdır. Lakin bu bahi[140] günahkârlar cennetinde birkaç saat yaşamak için saçılacak paralara tahammül her kesenin harcı değildir. Fuhşun en ufunetli karanlık lağımlarına kadar inmekten çekinmeyen Madam Fedrona'nın ticaret evi, her müracaat eden hüviyetleri meşkûk kimselere kapı açmadığı hâlde darphane gibi işler. Fuhşun hurileri, gılmanlarıyla dolu bu şehvet sarayına dostun dosta tavsiyesiyle girilebilir.

Kalender Nuri'nin derdini anlamak merakıyla bir aylık varidatımı[141] yarım günde sarf etmek fedakârlığını göze aldırarak Fedrona'nın hesapsız rezaletlerini örten sakfı[142] altına düştük…

Bayram günleri bir eğlence yerine gidip de atlıkarıncaya mı, dönme dolaba mı, salıncağa mı bineceğini şaşıran çocuklar gibi, fuhuş idmanlarına hangi kısımdan başlayacağımızı şaşırdık. Banyo, masaj, jimnastik salonu temrinleri, sonra çiftetelli… Bu marifethanede ne kadar numara varsa hiçbirini eksik bırakmadık.

Nuri, çirkefe dalarak sevincinden çırpınan ördek gibi bu kirli zevklerin dibine kadar batıp çıktıktan sonra:

— Oh, dedi. Âdemoğlu rezaletten hoşlanıyor vesselam. Cenabıhak vücutlarımızı bu istidatta yaratmış. Lortların hayatı hep böyle

---

139 innin: iktidarsız kimse
140 bahi: şehevi
141 varidat: gelir
142 sakf: çatı

eğlenceyle geçermiş. Niçin böyle bir unvanla birkaç milyona vâris olarak dünyaya gelmedik? Vay köpoğlu ince kerhaneciler… İnsanın hangi damarı ne türlü masajdan hoşlanırsa işte öyle ovuşturup para sızdırmanın fennini biliyorlar. Ah, bizim Paris Sokağı hovardalarınınki ne kaba zamparalık. Her şeye asrilik girdi, her şeye teknik karıştı. Artık gayriedebî şeyler bile bediiyat sahasında çiçek açıyor… Evet, evet, bedii fuhuş, fennî çiftleşme.

— Hep bunları geç. Şimdi bana tevdi edeceğin sırra gelelim…

— Bugün sayende sürdüğüm Lort hayatını ben her zaman yaşayamam. Evlenmek istiyorum.

— Bunu anladık. Sonra?

— Bir kadın seviyorum.

— Olabilir.

— Bu hanımı almak sevdasıyla yanıyorum.

— Bu da olabilir.

— Benim kendini sevdiğimden onun hiç haberi yok.

— Bu biraz acayip… fakat ne ise…

— Kadın kocalı.

— İşte bunda zırıl zırıl zırvaladın.

— Bilmez misin, ben böyle çapraşık işleri severim. Mutlaka bu kadını alacağım.

— Nasıl?

— Kocasından boşatarak…

— Geçinmeleri bozuk mu?

— Ondan da haberim yok.

— İşte deli pazarı buna derler.

— Bir hikâyede okudum, kolay evlenmelerde tat, imtizaç olmuyormuş.

— Evvela bana anlat, kadına kendini nasıl sevdireceksin?

— Bende şeytan tüyü var. Biraz hihihi mihihi yapınca kadınlar bana dayanamazlar.

— Peki. Kocasından nasıl boşatacaksın?

— Kadın beni sevince kocasından nefret eder, boşanır.

— Ya herif boşanmamakta ısrar gösterirse?

— O zaman işe diğer cepheden girişirim.

— Nasıl?

— Bir iftira atar, kadını lekelerim. Zevç namus belası onu terk etmeye mecbur olur.

— Sevdiğin bir kadına bu muameleyi nasıl reva görürsün?

— Bunu düşmanlığımdan değil, muhabbetimden yapıyorum.

8

Bilmem, akıllılarla deliler birbirlerinden nerelerde ayrılırlar? Buna sarih bir sınır çizmek müşküldür. Birleştikleri köşebaşları, dört yol ağızları çoktur. Deliler mi akıllıların haklarına tecavüz ediyorlar, yoksa muvazeneliler mi muvazenesizlerin fantezilerine uyuyorlar? Herhâlde mecnunlar, şuurluların hemen yeknesak hareketlerinde taklide şayan bir parlaklık görmezler, belki uslular daimî akıllılıktan bıkarak ara sıra delilik yapmaktan hoşlanırlar…

Bu sıkıcı hayatın usancı içinde bunalıp ölmemek için her lahza bir eğlence arayarak kendimizi avutmaya uğraşmak zaruretindeyiz. Hele hayata ilân-ı harp eden deliler, hastalıklarını kahkahalarla boğmaya daha ziyade muhtaçtırlar.

Kalender Nuri'nin çapraşık işlerden hoşlanması gibi benim garabet-perest[143] dimağım da bu maceradan bir eğlence kokusu aldı. O anda hiçbir şeyden haberi, şüphesi olmayan masum bir kadına çatacak, onun gönlünü çelecek, kocasından boşatacak ve izdivaç edecektik. Çok eğlenceli sayfaları seçilen bir roman. Allah'tan sonra kul yardımı olmazsa insan kendi başına hiçbir iş beceremez. Ben Kalender'e bu tuhaf emeli uğrunda nakden, aklen, bedenen muavenetimi vadettim.

---

143 garabet-perest: tuhaflıkları seven

Arkadaşım at cambazı *clown*ları[144] gibi önümde taklak atacak bir şetaretle[145] sevinerek:

— Sen yardım ettikten sonra her şey olur.

— Ulan ikimiz de yarım akıllıyız.

Şimdi, Nuri biraz somurtarak:

— Her zaman böyle söylersin. Kendi aklın için istediğin hükümde bulunabilirsin. Fakat benimkini hangi endaze[146] ile ölçtün de böyle diyorsun? Ben zekâmdan hoşnudum. Eminim, trampa etmek için karşıma şeytan çıkıp da yalvarsa ben ferasetimi onunki ile değişmem.

— Demek kendi aklını şeytandan daha yaman sayıyorsun?

— Ne diyorsun? Ben insana da, şeytana da külah giydiririm.

Kalender'in bu kadar methettiği aklını bana bir paraya verse almazdım. O, zekâca şeytandan üstün değil, benden çok aşağı idi. Doktorların tabirlerince ben delilerin *supérieur intellectuel*[147] sınıfındandım. Kalender Nuri *degenere inferieur* [148] takımındandı. Hem zekâmızı mukayese için önümüze yakında bir imtihan zemini açılacaktı. Nuri'nin bu kadar şiddetle abayı yaktığı kadın, hakikaten fevkalade hesna müstesna bir şey ise ben bu afeti ona yutturur muydum? Hanımı kocasından boşatmak dalaveresini biraz üzüntülü hatta tehlikeli bulurdum. Bu işi Kalender'e gördürdükten sonra onu aradan bir çelme ile çıkarıp gerdeğe kendim girmek pek sefalı bir şey olacaktı. Birbirinden ayıracağımız bu karı koca hakkında Kalender'in derin malumatı yoktu. Bense bu aileye dair henüz hiçbir şey bilmiyordum. Bakalım nasıl vakalarla karşılaşacağım? Birkaç zaman sinirlerimi oyalamak için emsalsiz bir maceranın eşiğinde bulunduğumu gizli bir kuvvet bana ihsas eder gibi oluyordu. Binaenaleyh Kalender'e dedim ki:

---

144 *clown*: palyaço

145 şetaret: sevinç

146 endaze: ölçü

147 *supérieur intellectual*: üst dereceden entellektüel

148 *degenere inferieur*: alt dereceden dejenere

— Nuri, ben sana yardım vadettim ama henüz hiçbir şeyden haberim yok. Bana işi biraz anlat bakalım. Bu kadın hangi semttedir? Hangi sınıftan bir aileye mensuptur? Kocası necidir? Bahusus saldıracağımız külfetlere, tehlikelere değer bir güzellikte midir?

— Hey çocuğum hey, sorduğun şeye bak. Bu kadının bir mislini İstanbul değil, henüz çeşm-i felek görmemiştir. Hani ya çocukken dinlediğimiz eski masallardaki şehzadenin bilmem kaç bin çarık, kırk demir asa paralayarak aramaya çıktığı dünya güzeli yok mu? İşte o, bunun yanında sıfır kalır.

— Nerede oturuyor?

— Çarık paralayacak kadar uzakta değil, ayakkabılarımızın altları hiç aşınmadan gidip onu bulabiliriz…

— Uzatma… Nerede oturuyor?

— Beşiktaş'ın üstünde, Ihlamur'da…Saray gibi bir konakta.

— Vaay!

— Evet.

— Kimin nesi?

— Abdülhamit'in milyoner ettiği bahtiyarlardan merhum Veli Rasih Paşa'nın kızı… Gırtlağına kadar babasının mirasına gömülmüş.

— Kimin karısı?

— Son ekselans Haşmet Bey'in…

— Beyin memuriyeti? Sıfat-ı resmiyyesi?

— Bu cumhuriyet devrinde beyin Acem vükelası gibi üç satırlık unvanı var… Tediyât-ı Mütekâbile Komisyonu reisi, İsrâfât-ı Atîkanın Cedideye Tahvili Meclis-i Kebîri azasından, İstikrâz-ı Dâhilî Muvazene Encümeni murahhas-ı evveli. İşte böyle şeyler…

— Demek mühim adam.

— Ne dersin… Bunlara benzer sekiz memuriyeti daha var aklımda kalmıyor. Bu kadar vazifeyi kendine tevcih ettirmeye, daha doğrusu etmeye liyakati olan bir zat… Boş bir dakikası yoktur. Homur homur otomobille sabahleyin erken gider. Akşam geç gelir.

Her hizmetinden etek dolusu para alır. Paralı, nüfuzlu bir zaman adamı… Her devrin mukbilleri[149], müflisleri vardır. Fırka kavgaları nüfuz bayrağını birbirinin elinden kapmak için çıkar. Zaman zaman bu efendiler birbirinin ayağını kaydırarak lortlar gibi yaşarlar. Her devirde aç kalan, zarurette yanan halktır. Daima parsa halktan toplanır, pek azı kendine iade edilir. Halk namı, bazı ticaret evlerinde olduğu gibi efsunlu bir reklamdır. Herkes ondan istifade eder fakat ruhundan fışkıran bu tılsım, halkın kendine yaramaz.

— Lafı sapıttırma. Yarım akıllılık lazım değil.

— Ne zaman böyle söylesem bana deli derler… Ahlaksız derler, Bolşevik derler…

— Sana bir sualim var. Cevabını doğru verecek misin?

— Yangın kulesine şakul[150] tutar gibi dosdoğru vereceğim.

— Sana da böyle beşer, altışar yüz lira maaşlı birkaç memuriyet tevcih etseler ne yaparsın?

— "Cumhura muhalefet kuvve-i hatâdandır." Manasını bilmem. Yanlış mı söylüyorum, onun da farkında değilim. Lakin mektepten beri işte böyle bir laf işitirim. Böyle bir nimet reddedilir mi hiç? Bu kocaman ahmaklığı irtikâp ettiğim dakikada bana yarım değil, bütün deli demeye herkesin hakkı olur… Nizâm-ı âlem böyle kurulmuş. Bu kâide-i umûmiyyenin zıddına kürek çekecek dünyada ben mi kaldım? Hangi fırka veya idare beni nimete gark ederse onun kulu, kurbanıyım. Muhaliflik, insanların vicdanlarından gelmez. Menfaat ibrelerine dokunan rüzgârla tahassul[151] eder. Vicdan? Bu da ne kelime? Teşrihçiler şimdiye kadar akciğerle kalp arasında böyle bir uzuv keşfedememişlerdir. Sen bana istediğin kadar deli de… İnsanlar, vicdanın mevcudiyetini kendilerinde yoklamazlar. Daima karşılarındakilerde ararlar. Bulamayınca kızarlar, ifrit olurlar… İşle hep patırtılar bundan çıkar…

— Haşmet Bey'e gelelim.

---

149 mukbil: mutlu

150 şakul: ucuna ağırlık bağlanmış ip

151 tahassul: sonuç olarak ortaya çıkma

— Zaten dava hep onun üzerine… Ben Haşmet Bey'den genç ve güzelim… Talih hep lütuflarını onun lehine israf edecek değil ya… Bana ayırdığı bazı inamları da var. Ben de ona zayıf tarafından hücum edeceğim. Muvaffakiyetimden yüzde yüz eminim.

— Öyle aristokratik bir hanım bakalım senin gibi bir pırgıça tenezzül eder mi?

— Kadından talihim açıktır diyorum sana…

— Hangi kadından? Virane mezbeleliklerinde omuz örtüsünü altına döşek yapan kadından…

— İşte o alt basamaktan ta üst tabakaya kadar… Aşk aristokrat, demokrat bilmez. Yakaladığının gönlüne ateş doldurur. Hep insanları bir sınıfa kalp eder.

— Nuri, bu hanımefendiyi nerede gördün? Bu ümide nasıl düştün?

— İşte oraya geleceğim…

— Ne vakit ya?

— Şimdi paşam…

— Çabuk ol…

— Bu hanıma müteallik sözler bana o mertebe tatlı gelir ki ne kadar uzasa o kadar memnun, mahzuz olurum.

— Ben arkası gelmeyen uzun lakırdıdan sıkılırım.

— Sen de Revan'ın yüzünü bir kere görsen hep onun sözünü etmek istersin…

— Revan kim?

— İşte o melek-sima…

— Haşmet'in karısı?

— Ah, ta kendisi. Şimdilik Haşmet'in fakat benim müstakbel zevcem…

— Ahladık. Devam et…

— Benim bir teyzem vardır…

— Evet…

— Onun kocası Hacı Ömer Ağa'yı bilirsin?

— İşitirim…

— Teyzemin zevci benim eniştem olur…

— O da malum…

— Eniştem Galata'da sandıkçıdır. Servi ağaçlarından sandık yapar, yeşile boyar, münebbihli[152] kilit takar, anahtarı çevirince çın çın öter, hırsızı haber verir. Eniştem, emsali günden güne nadirleşen eski Türk sanatkârlardandır. Şimdi biraz bunadı, arada bir sapıtıyor. Gözlüksüz işleyemiyor. Geçen ramazanda ellerinde fener, teyzemle beraber camiye teravihe giderlerken, derince bir çukura düştüler. Sesleri kısılıncaya kadar bağırdılar, kimseye işittiremediler. Sahurda bekçi davulla geçinceye kadar öyle yarı gömülü kaldılar. Mizah gazeteleri "Ömer Ağa ile Ayşe Hanım Çukurda" sernamesiyle resimlerini yaptılar. Ciddi gazeteler, orada burada açık çukurlar bırakıldığından dolayı şehremanetine[153] uzun uzadıya bir hücum vesilesi buldular. Elli, altmış senelik namuskârane hayatlarında, bulundukları mahalle hudutlarından öteye tanınmamış olan teyzemle eniştem bir günün içinde meşhur oldular. İsmimle, resmimle gazetelere dercolunmak için ben kasten açık lağımlara düştüm. Hiç kimse aldırmadı. Gırtlağıma kadar pislendiğimle kaldım. Temizlemek için beş saat kese sabun süründüm. Şimdi denize düşmek, otomobile çiğnenmek, meyhanede gürültü çıkarmak, tramvayda kavga etmek, polisi dövmek hep bir vesîle-i iştihâr oldu. Aklımdan geçiriyorum. Münasip bir zaman ve muvafık bir yerde lagar[154], çelimsiz, ufak tefek bir polise tesadüf edersem hiç durmayacağım, pataklayacağım. Makineleri göğüslerinde gürültüye koşan gazete muhabirlerine heybetli bir pozda resmimi çektirteceğim. Ayastefanos'ta bir Rus karısının çırılçıplak resmini aldılar. Gazeteler tamam bir sene bu madamdan bahsettiler. Kadın kurnazmış, meseleyi kapatacağına bir dava açtı, fotografiyasına reklam yaptı. Enver Paşa'nın resminden çok ziyade satıldı. Madam, bir ecnebi

---

[152] münebbih: sesli uyarı sistemi

[153] şehremaneti: belediye

[154] lagar: zayıf

memleketinde, en benam yerli edibelerimizi gölgede bırakacak bir şöhret aldı. Zerdeşno'yu[155] görmüyor musun? En ciddi gazetelerimiz müşarünileyhe ilk sahifelerinde birer sütûn-ı ihtirâm ayırdılar. Niyetimden geçiyor, aks-i sadâsı dünyayı dolduracak gayet büyük, heybetli bir namla seyahate çıkacağım. Bu aralık kim kime? Memleketlerinden, tahtlarından süpürge sopasıyla kovulan krallar, padişahlar, prensler küre-i arzın her tarafına çil yavrusu gibi dağıldılar. Bunlardan birinin sırmalı şöhretine bürünmek zor bir iş değil. Zerdeşno hazretleri arada bir tevkif olunuyor. Haşmetli vücuduna dayak da yiyor ama foyası meydana çıkıncaya kadar birinci sınıf otellerde yaşıyor, can besliyor ya… O nefis yemeklere ara sıra ufak tefek dayakları katık etmeye herkes razıdır. Her devletin bir idbarı[156] olmak kâide-i tabîiyyeden değil mi? Hâlâ asaletleriyle iftihar eden prenslerden hangisi, alnını kürt armasıyla teveşşuh[157] eden müşarünileyh hazretleri kadar bütün cihanın gazetelerine bu derece hayret ve hararetle kendinden bahsettirebildi?

— Nuri, "Hani bilmem nem? Hani Selanik?" derler… İşte sen bahisten o kadar ayrıldın.

— İki nesnenin arasını bu ölçüyle tayin eden eski ukalanın ferasetlerine şaşarım. Vilayetlerimiz gitti. Yalnız dillerde darbımeselleri kaldı: "Halep orada ise arşın burada…", "Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz…" Bunların yâdı da bugün gönüllerimizi acılarla dolduruyor…

— Elverir. Konuya gel…

— Eniştemin Ihlamur'da bir tepeye çanta gibi asılmış bir evceğizi vardır. Haşmet Bey'in bahçesine bakar. Ben teyzeme misafir gittiğim vakit Ömer Ağa'nın babasından kalma bir teleskop kadar uzun dürbününü alır, harap kafesin seyrelmiş bir yerine uydurarak seyyarattan birini tarassut[158] eden bir heyet-şinas[159] dikkatiyle kona-

[155] Zerdeşno isminin aslı, devrin ünlü dolandırıcılarından Otto de Benay (Otto Stephane) olabilir.

[156] idbar: bahtsızlık, talihsizlik

[157] teveşşuh: süslenme

[158] tarassut: gözetleme

[159] heyet-şinas: astronomi bilgini

ğı nazara alırım. Hey benim Şadan'ım. Burası saatlerce seyir olunacak bir âlemdir. İçeride hizmetkârlar arı gibi işlerler. Motor kendine mahsus tıkırtısıyla elektrik istihsal eder. Bilmem daha ne işler görülür. Mutfak, çamaşırhane, garaj daima faaliyettedir. Bu sarayın melikesi Revan Hanım balkonlara, bahçeye her çıkışında mühim bir rol oynayan aktris gibi başka kıyafette gözükür. Yalnız başına otomobiline biner, bilmem nereleri döner dolaşır gelir. Memleketi kavuran kıtlık buranın semtine uğramamıştır. Her gün tavuklar, kuzular boğazlanır, kayık kadar tabakların içine mayonezli balıklar uzatılır. Ekmekler hamur çıkıyormuş, fiyata bir kuruş daha zammedilmiş… Öyle şeylerin burada hiç tasası sürülmez. O Habeş renkli bozuk nimetin bu konakta yüzünü gören yoktur. Bey, uşak herkes francala yer. Bu siyah ekmeklerden kurtulmanın yalnız bir çaresi vardır. Şehremininin İstanbul'da hangi evliyaya itikadı ve hürmeti kendisine varsa onun merkadine götürüp halk için çıkarttığı bu ekmekten gayrısıyla tagaddi[160] etmeyeceğine dair kitaba el bastırtarak yemin ettirmelidir. O zaman mide kanserinden ayda bir şehremininin tebdiline lüzum görülür. Rengini sam çalmış, taamı ekşimsi bu nân-ı mübârekten herkes kurtulur.

— Ulan, "Deli değilim." diyorsun. Hâlbuki tımarhaneye girmene çok bir vakit kalmamış… Böyle bir hanımefendiyi kocasından boşaltıp nasıl taht-ı nikâhına alacaksın?

— Durup durup da sen de bana bu temcit pilavını tazeleme. Nasıl olacağını görürsün… Haydi, enîştemin evine gidelim. İşe besmele çekelim. Bu iki ihtiyarın misafir-perverliklerinden çok memnun olursun. Fakirdirler ama gönülleri ganidir.

— Ben kendime delilikte bir makam verdim. Ama Nuri sen beni çok geçkinsin.

— Gazetelerde okumuyor musun? Amerika'da beş haydut bir trene hücumla beş yüz kişinin hareketini felce uğratıp hazineler soyuyorlar, biz iki delikanlı bir kadını baştan çıkaramaz mıyız? Miskinler gibi düşünmemeli, cüretkâr olmalı…

---

[160] tagaddi: beslenmek

Delinin deliyi teşviki bilmem gülünecek bir şey midir? Ben bu maceraya atılmaya katiyen karar vermiştim. Fakat arkadaşımı tahrisle[161] daha ziyade cüretlendirmek için böyle söylüyordum.

9

Madam Fedrona'nın ticarethanesinde içmediğimiz içki, çekmediğimiz duman, koklamadığımız toz kalmamıştı. İşlediğimiz şehvani habaisler, yaptığımız rezillikler bir Bahname'ye[162] nakledilse sayfalar narçiçeği gibi kızarır. Rezillik tatlı şey, hicap sahte bir his. En utangaç geçinen insanların ne kadar biar olduklarını ketumiyeti temin edilmiş bir halvette görmeli… Sinirlerimizin her teli başka türlü bir sarhoşluğun havasını çalarak Fedrona'nın asri rezalethanesinden çıktık. Nereye gidecektik? Enişte Ömer Ağa'nın Ihlamur'daki evine. Fakat oraya nereden gidilir? Biz pusulayı şaşırmıştık. Biz bütün insan kardeşlerimiz gibi şakuli yürüyemiyorduk. Yeni ayak çocukların acemi adımlarını andırır sarsak bir reftar ile hızlıca biraz gittikten sonra tutunacak bir yer arıyorduk…

Kol kola girdik. Benim sağa meylim, onun sola yalpası ziyade olduğundan bu suretle muvazeneyi biraz düzeltebiliyorduk. Beyoğlu Caddesi'ndeki tramvay çanlarının, otomobil borularının temposuyla, yanımızdan geçenlerin zararına bir nevi fokstrot oynuyor gibiydik.

Oldukça şiddetli bir kalça müsademesiyle yan taraftaki dükkânlardan birinin camekânına yapıştırdığımız sakallının biri, refakatindeki gence dedi ki:

— Beyler pek meraklı dans amatörü olmalılar… Bu haftaki derslerine sokakta çalışarak gidiyorlar.

Refiki cevap verdi:

— Yasak rakıların sertliği, içenleri böyle yapıyor. Dans salonunlarındakiler bunlardan ayık değiller ya…

Hacdan gelmiş akrabamız gibi hararetle kucaklaştığımız iki kişiden biri:

---

161 tahris: hırslandırma

162 bahname: cinsî ilişkilerden bahseden kitap

— Hani ya setri nakabil surette sokakta sarhoş bulunmak memnu idi. Bunları polis görmüyor mu?

Öteki:

— Polis bunlardan hangi birini görsün? Bütün diğer vazifelerini bırakıp sarhoşlarla mı uğraşsınlar? Bunlar nizama karşı gelir, ağzını bozar, silah çeker, kusar, daha bilmem ne yapar. Bu baş belalarını toplayıp da nereye depo etmeli? Malum şekilde içki yasağını ilan edenler bu işe tahsis için yeni bir polis teşkilatı yapmalıydılar.

Etrafın böyle mayhoş muahezeleri, alayları arasında gidiyor, bazen de bu sokak muahezelerine edepten büsbütün muarra[163] eğri pala gibi keskin bir cevap yapıştırıyorduk.

Kalender Nuri, caddenin bir köşesinde duvara arka davlumbazıyla rampa etti. Ben de onu önden payandaladım.

Arkadaşım taşkın bir neşeyle:

— Arkadan iskeleye çıma vermedim. Sana güveniyorum. Sen şehremaneti bütçesi gibi muvazeneni kaybedersen ikimiz birden sokağa uzanırız. Üzerimizden otomobiller geçer. Halka besbedava bir sinema faciası seyrettirmiş oluruz.

— Sen bana sıkı sarıl. Birbirimize destgir olalım. Allah da bizi muhafaza eder.

— Sen sokağa düşmedikçe benim arka tarafımdaki kâgir binayı yıkıp öte tarafa devrilmeme imkân yok, meğerki müthiş bir zelzele ola. Böyle bir tehlike olup olmadığını telefonla rasathaneden soralım. Orada da alat edevat hak getire imiş. Birçok alâmet-i cevviyeyi Fatin babamız vücudunun bazı uzuvlarını yoklayarak haber veriyormuş. Malum ya, lodosu, poyrazı biz de tabii barometrelerimizden anlamaz mıyız? Fakat velinimet, işte yine söylüyorum. Rezillik ne tatlı şey… Kendi hâlinde giden bir adamın kimse ne yüzüne bakar ne bir tek lakırdı söyler. Kendilerine baktırmak, söz attırtmak için şuh kadınlar suratlarını boyarlar, türlü kılıklara girerler. Kuyruk sallayarak yürürler. Ah, şamdanına mum diktiğim Şadan'ım, rezilliğe doyamadım. Alabildiğine kepazelenmek istiyorum.

---

[163] muarra: sıyrılmış, soyunmuş

— Ulan caddenin Rumeli kıyısından Anadolu sahiline volta vurarak gidiyoruz. Gâh cıvadradan[164] gâh kıçtan gâh bodoslamadan rast geldiğimize çatıyoruz. Buna adlan sanlan rezillenmek demezler mi? Bu kepazelik yetişmiyor mu? İşte görmüyor musun, âlem bize hayran. Bir piyade kayığına bir çift fil koşup da sokaktan geçirseler işte halk ancak bu kadar bakışır. Alaylarda gerdûne-süvâr-ı nebâhat olan Sultan Hamit'e de ahali böyle meftun olmaz mıydı? Ulan bu saltanat, bu şeref nene yetmiyor?

— Bu kâfi değil. İstiyorum ki "komik şeyler"e olduğu gibi halk bize de hararetle el çırpsın.

— Ulan onlar kadar güldürebilir misin?

— Daha fazla… Hepimiz sanatı dârü'l-edebde öğrenmedik mi? Bilir misin Şadan'ım, bilir misin? Halk bu sanatkârlara ne zaman en ziyade güler?

— Ne zaman?

— Burunsuz, mücella[165] kafasını açtığı zaman…

— Ama ne tuhaftır.

— Evet, evet tuhaflıkta ördeğin nesnesi onun yanında hiç kalır. Güldürmek için ben de kafamı açacağım.

— Haydi budala… Senin başında saç var. Kimse gülmez ki…

— Güldürmek için mutlaka mücellalık şart ise ben de saçsız başımı saçlısına tevkil ederim.

— Çüşşş eşek… O senin dediğin Madam Fedrona'nın banyosunda olur, sokakta asla…

— Niçin böyle şiddetle edât-ı nefy kullanıyorsun?

— Cezası büyüktür de onun için…

— Ne yaparlar?

— İnsanı hapishaneye gönderirler.

— Hayır. Tımarhaneye.

---

[164] cıvadra: geminin baş tarafından havaya doğru biraz kalkık olarak uzatılmış bulunan direk

[165] mücella: cilalanmış

— İhtimal.

— Belki de hiçbirine göndermezler.

— Niçin?

— Bizde kanunlar yeni teessüs etmekte olduğundan bu bapta sarahat bulunamayacağı için ve her daire ne muamele yapılacağını ötekinden soracağı için vakit geçer. Ve yine çünkü buna emsal tutulacak bir vaka geçmemiş olduğu için.

— Haydi, aptal sen de… İngilizlerin İskoçya alayı iki sene sokaklarımızda donsuz gezdi de ne lazım geldi? Rüzgârlı havalarda bu alay geçit resmi yaparken halk az manzaralar mı seyretti? Birahanelerde, meyhanelerde, kırlarda az teşhir vakaları mı oldu? Sarhoş İngiliz neferi taşıyan Erenköy arabacılarına sor da bak sana anlatsınlar. O senelerde bu koca yiğitler arabalarına bindirmekten ziyade binmekten para kazandılar. Her zaman okkanın altına Türk gidecek değil ya… Bazen de talih, mağlubu böyle üste çıkartarak diğer bir yüzden güldürür. İngiliz neferleri her hafta aldıkları avuç dolusu paraları keyiflerini tatmin edenlere dağıtmakta pek cömerttiler. Büyük Britanyalıların Şark'a saçtıkları mefahir arasında bu da ayrıca hisselerine düşen bir şereftir.

Benim burada oldukça intizamla naklettiğim bu muhavereyi biz yayık, kesik bir meyhane ağzı ve pek açık saçık kelimelerle yürütüyorduk. Böyle kepazelenerek Tünel'in önüne kadar gelmişiz. Güzergâhımızdaki pek çok kimseleri hatta bazen fazlaca tecavüzlerle rahatsız ettik. Halkta çilekeş birer derviş tahammülü gördük. Herkeste gölgesinden ürken bir çekingenlik vardı. Şerrimize lanetler eden birer yüz ekşiliğiyle etrafımızdan açılıyorlardı. Birçok terbiyesizlere cüret veren ahalinin bu sabırlı felsefesi olsa gerek. Terbiyesiz olmaya kimse cesaret edemiyor gibiydi. Kalender Nuri yanık perdeden içini çekerek:

— Arkadaş, gönlümü kandıracak kadar tamam çalımında kimseye çatamadık…

— Dalga gibi üzerine devrilmediğimiz adam mı kaldı?

— Adam sen de… Öyle hafif rampadan ne olur? Bir salapuryaya aşan kuvvetli bir motor gibi adamakıllı bindirmeliyim. Ah,

bir hoşur[166] karıya rast gelsem… Geh bili bili bili… Geh bili bili… Kısmetime şöyle bıngıl bıngıl bir yosma çıksa… Ver çıma, dola babanın başına… Boşunu al piposu piposuna rampa… Sokak ortası olsun, neresi olursa olsun, fesini eğ, bağdaş kur, kahveyle sigaranı tellendir.

Birkaç adım daha yürüdükten sonra bizim Kalender kulağımın dibinde şöyle bir haykırış haykırdı:

— Tezveren Dede'ye bir okka rakı adamadan işte muradım oldu. Yahu ben tekin değilim diye sana her zaman söylerim de inanmazsın. Ben karışık hatta Ermeni kibarları meselesinden daha karmakarışık bir adamım. (parmağıyla hayli ileriyi göstererek) Görüyor musun? Şurada… Ta şurada iki kadınla bir kız çocuğu gidiyor, ben yüzünü görmeden arkasından bir bakışla kadının yaşını anlarım. Hatta ve hatta gözleri mavi mi, kara mı onu bile keşfederim. Buna manevi bir kuvvet de, sihirbazlık de, hokkabazlık de, ne dersen de… İşte, böyle keskin bir adamım.

O kadınlardan biri kocamış, öteki fıstık gibi terütaze… Haydi bas, peşlerini bırakmayalım.

Biz yan yana koşulu bir çift saralı araba beygiri gibi tırısa kalktık. Tünel'e doğru inen kadınlara yaklaştık.

Nuri:

— Bu muhterem valide ile hoşur kerime ve sevimli torun, evet, her üçü de Değirmenciyan'ın milletinden…

— Yüzlerini görmeden nasıl anladın?

Kalender Nuri, bana iki iri ve dik duran değirmen taşı gibi birbirini yalayarak çevre çevreye dönen genç kadının gerisini göstererek:

— İşte değirmen, bak ne hoş dönüyor. Daha ne ispat istersin?

Hakikaten her adım attıkça tombul kadının açık krem ipekli ince elbisesinin şeffaf darlığı içinde, kalçaların biri inip öteki bindikçe vücudun pembe yumuşaklığı elle dokunur gibi bir vuzuhla hissolunuyordu.

---

[166] hoşur: etine dolgun

Kadınlar sol taraf piyade kaldırımı üzerinden kıvrılarak Tünel'e doğru ağır fakat biraz hoppala adımlarla iki yana hafifçe göbek atar gibi inerlerken genç madamın değirmeni yumuşak bir yuvarlaklıkla çalkana çalkana dönüyordu. Bu bir çift etten yuvarlağın iki iri dalga gibi birbirine çarparak kabarıp inmesi fırtınalı bir denizde gidiyormuşuz gibi başımızı döndürdü.

Nuri:

— Gördün mü rampa edecek iskeleyi?

İçimizden teskin olunmaz bir vahşet kabarıyordu. Etrafımızdan geçen bütün insanları ısırmak, çirkinleri yumruklamak, güzel kadınları mıncıklamak, camekânları kırmak, satıcıların küfelerini, tablalarını devirmek, hasılı iki akur kurt gibi her tarafa saldırmak istiyorduk.

Kadınlar, kirli bir ahır kapısına benzeyen Tünel sakfından içeriye girdiler. Biz de kuyruk gibi arkalarından aktık. Geriden, önden kalabalık bastırdı. Kocakarı bilet almak için gişeye yaklaşmaya uğraşırken genç kadınla küçük kız turnikeye doğru kalabalığın içinde sıkışıyorlardı. Kocakarı biletleri aldı. Ötekilere işaret etti. İşte bu ara Nuri, iki dirseğiyle halkı ite kaka yararak bir tezgâh mekiği gibi o sıkı insan birikintisinin içinden kaydı. Tastamam turnikede madamın değirmenine rampaladı. O suretteki o demir dolabın ancak bir kişi sığacak aralığına, bir tasmına getirerek genç kadınla beraber sıkıştı. Hokkabazın kutuları gibi birbirinin içine girmedikçe iki vücudun birden o dar mengenenin arasına sığmalarına imkân yoktu. Ve galiba da öyle oldu. Ufak bir gıcırtıyla turnike durdu, işlemiyordu.

Saf kontrolör, bir biletle iki kişinin geçmeye uğraşması gibi adi bir hile sanarak bağırmaya başladı:

— Efendim ayıptır… Bir biletle turnikeden çift mi geçeceksiniz?

Oh, zavallı adam hiç anlayamamıştı. Filhakika işte ayıplık vardı, hem de onun tahmininden çok büyüktü fakat başka türlü idi.

Turnikenin bu kısa tevkifiyle madamın da deverân-ı demi beraber durmuş olmalı ki zavallının kaba vücudu bu cendere içinde ta-

sir olunurken ağzından kalından inceye doğru "Ah, aman ölürüm!" narası boşandı.

Bu acı feryat karşısında halkın merakı uyandı. "Ne olmuş? Ne oluyor?" sualleri ağızdan ağıza dolaşırken derhâl türlü garip tefsirler meydan aldı. Kimi "Madamın çantasını yankesiciler çarpmış…", kimi "Madam gebe imiş… Sıkışınca çocuk tabii menfezinden vakitsiz dışarı fırlamış.", kimi "Sarası tutmuş…" kabîlinden işte böyle hakikatten birkaç kilometre uzak rivayetler dönüyordu.

Böyle vakalarda ve kendine taalluk[167] eden pek mühim ve ciddilerinde halk daima çok mütecessis ve meraklıdır fakat hayale hakikat diye sarılır, her zaman aldanır. Burnunun ucunda ne hayati ve idari dalavereler döner de o, Kafdağı'nın arkasında cereyan etmiş akla gelmez masallarla oyalanır.

Ucu tıkanmış bir oluk gibi cereyan durup da halk arkadan birbiri üzerine yaslandıkça tazyikten turnike işledi.

Tevakkuf anında madam bütün hançeresinin ihtizazıyla ancak bir defa haykırmıştı. Avazı takip eden sükûtu kimi vaz-ı hamlin[168] vukuuna kimi biçarenin bayılmış olduğuna hükmetti. Turnikeden öteye geçtikleri vakit kocakarı, suratı ateşi al kesilmiş kızının yanına koşarak:

— Egzabert, yavrum ne oldun? Ödüm koptu, koptu, be-tekrar yine düğümlendi. Bir sakatlığa uğradın? Vücudundan et kopardılar? Ne ettiler?

— Ah maman, ayıptır, diyemem.

— Ah, güpegündüz böyle kalabalığın ortalık yerinde hiçbir ayıp iş olabilir?

— Oldu validem, oldu.

— Ne ki olduysa söyle bana.

— Kulağını bana ver.

Kocakarının kulağı kızının ağzına yanaştıktan sonra:

---

167 taalluk etmek: ilgili olmak

168 vaz-ı haml: doğum yapma

— Ah anneciğim, dibime parmak koydular, yoksam çivi mıhladılar? İşte öyle kıyak bir şey oldu. Dayanamadım, bağırdım.

— Hangi kepazedir bu işi eden? Göstert bana, polise vereyim. Ona haddini bildirteyim.

— Yok, maman, dava istemem. Polis gelecek, şahit isteyecek. Çivi kaç santim girmiştir deyi doktor çağıracaklar… İrezillik büyüyecek… Çünküm hâlâm oramdan acı geçmedi, sanırsın ki çivi daha ondadır.

*

Kalender, büyük bir ibadet işlemiş zahit kadar beşuş[169] ve hareketinden memnundu. Yanına yaklaşarak:

— Ulan ne halt ettin?

— Sorma Şadan… Nadir yapılır bir azizlik. Fakat karı arkasına giren şeyin ne olduğunu anlayamadı. O ne parmaktı ne çivi. Uzun sigara ağızlığımı yallah ettim içeriye. Hâlâ hartuç kovanın içinde duruyor. Biçare tünelde kıç üstü oturduğu vakit anlayacak. Kehlibar taklidi ağızlığıma kıydım ama çok eğlendim, çok…

— Vay cenabet herif be… Elbisenin üzerinden nasıl mıhladın?

— Elbise mi? Adam sen de, sinek konmasın diye çıplak bir resmi örten tüller gibi iki incecik perdeden ibaret. Alt tarafı cascavlak. Turnikenin tevakkufu esnasında perdeyi sıyırdım, hartucu sürdüm. Bakalım hararetle infilak ne vakit olacak? Sokaklarda donsuz gezen karıları hep bu cezaya çarpmalı ki akıllansınlar… Talihli ağızlığım sıcacık kılıfını şimdi buldu.

— Madam kılıfından çıkarıp da ağızlığını iade etse kullanır mısın?

— Hay hay, misk gibi kullanırım. Ağızlık evvelden kehlibar idi, şimdi amberleşti…

— Tımarhanecinin gözü kör olsun…

— Niçin be haymana?

— Seni de beni de dışarıda bıraktığı için.

---

169 beşuş: güler yüzlü

Tünel deliğinin ağzında aşağıdan gelecek arabalar bekliyorduk. Hartuçlu madam hâlâ al, hâlâ mor ve ince bir ter içinde ağrısı tutmuş gibi küçük, asabi adımlarla sağa sola geziniyordu. Belki de vaz-ı hamli andırır bir ıstırapta idi. Belki de ağızlığı arabada doğuracaktı.

Kocakarının bir haile cadısı gibi suratı buruştu, ekşidi, kaşları gazubane çatıldı. Hemen hemen üstümüze atılacak intikam arayan kızgın bir kedi hırçınlığıyla bize bakarak kızına Ermenice bir şeyler söylüyordu.

Karanlık kemerin zeminindeki rayların ortalarından iki siyah yılan gibi aşağı ve yukarı hafif bir hırıltıyla akan katranlı kayışları seyrederken ta dipten bir nokta kadar beliren yer altı treni yaklaştıkça büyüyerek nihayet önümüze rampa etti. İçindekiler bir karınca yuvası gibi dışarıya döküldü. Dışarıdakiler içeri hücum etti. Biz kadınların peşlerini bırakmıyorduk. Zıvanalı madam bir ikinci tehlikeye maruz kalmamak için anasını arkasına, çocuğu önüne aldı. Bu iki siperin arasından yürüyordu.

Onlarla aynı kompartımana girdik. Tamam karşılarına oturduk. Kocakarı yerleşti. Küçük kızı bir yanına oturttu. Öbürünü öbür yanına davet etti. Fakat ağızlıklısı, kıçını bankeye temas ettirir ettirmez çivi batmış gibi yine hemen yerinden fırladı. Mosmor eğildi, anasının kulağına bir şeyler fısıldadı. Galiba ıstırabından bahsetti.

Ağızlık hâlâ içeride miydi, değil miydi? Yoklanılır bir yer olmadığından bu merakımızı halledemedik.

Tünelden çıktık. Genç kadın, ikide birde kaba etine bir şey saplanır yahut ayağı burkulur gibi ani sarsıntılarla yürüyordu, biraz sonra onları kaybettik.

Ağızlık kendi kendine doğan bir çocuk gibi kadem-nihâde-i[170] âlem-i şühûd mu oldu? Yoksa viladi ameliyeye lüzum mu görüldü? Allah günahımızı affetsin, bu ciheti artık anlayamadık. Fakat bu ağızlığı bir daha ele geçirseydik seyahat ettiği çukura ait sergüzeştini haki[171] bir yafta ile onu müzeye gönderecektik.

---

[170] kadem-nihade: ayak basmış olan

[171] haki: hikâye eden, anlatan

10

Karaköy'ün yedi ağızlı bir ejderhaya benzeyen ve mahşer gibi her yanından insan kaynayan meydancığından gidiyorduk.

Nuri:

— İçim yanıyor… Pek yanıyor.

— Madamın bedduasına mı uğradın?

— Neye uğradığımı bilmiyorum. Biraz serinlemek isterim…

— Nerede?

— Recep'in dükkânında. Bir düzine kadar dondurma yemek niyetindeyim.

— Para tutar mısın?

— Ben onu tutamam. Fakat o beni sara gibi tuttuğu için gelir gelmez hemen üzerimden defederim.

— Bir düzine dondurma… Benim yiyeceğimi de hesap edersen mecmuu ne tutar biliyor musun?

— Ne tutarsa tutsun… Allah, paşama ömür versin. Bir liranın lafı mı olur?

— Lafı olmaz ama biz Madam Fedrona'da iyice tarandık. Sana iki dondurmaya kadar müsaade… Üst tarafı nanay… Bak daha lhlamur'a kadar seyahat edeceğiz, tramvay parası vesaire… Gayrimelhuz[172] masarif de çıkabilir.

— Kendi kendine deli der dursun, iki gözümün elifi. Bunlar ne akıllıca hesaplar… Haydi, gel, haydi gel… Kasavet çekme. Madamı zıvanalayan adam, iktiza ederse elbet dondurmacıya da bir kazık uydurur.

— Yok, Galata Caddesi'nde rezalet istemem. Yüz elli kuruş için komiserin huzuruna kadar çıkmak bu sarhoşluğumda bile bir züldür.

---

[172] gayrimelhuz: umulandan başka

— Dondurmacı Arnavutları yahut oradaki birkaç sersem müşteriyi yere vuracak kadar mingayrihad[173] bende zekâ yoksa şimdi kendimi şuradaki rıhtımdan denize atarım vallahi.

— Yok, böyle mağşuş[174] pazarlığa girişemem…

— Canım bunun mağşuşluğu filan yok. Sen dükkâna benimle beraber girme, ayrı otur. Beni hiç tanımaz gibi görün. Sen kendi parana göre ye, hesabını gör. Uzaktan beni seyret… Bak ne yapacağım…

Nuri'nin ne katakulli çevireceğini merak ederek bu teklifi kabul ettim. Aralıktan içeriye girdik. Bizim Kalender, muhallebici dükkânının haricindeki üzerlerine halı serili kanepelerden birine ve Borsa Hanı simsarlarından kalın enseli, küçük burunlu, buldok suratlı birkaç Yahudi'nin arasına sıkıştı. Ben de biraz öteye oturdum.

Onun, hepsi birden söz söyleyen bu gürültücü kafaların arasına yerleşmekteki maksadını anlayamadım. Ne olacağına dikkatle bakıyordum. Yahudiler önlerindeki kırmızı beyaz dondurmalardan aldıkları birer kaşığın muhteviyatını laakal on kelimeye katık ederek yüz ve el jestleriyle havramsı bir muhabbet ediyorlardı. Kalender de bir karışık dondurma ısmarladı ve birkaç kaşık iştahlı iştahlı atıştırdıktan sonra Yahudilerin suratlarına ve dondurmaların üzerine sert sert sulu sepken birbiri ardınca üç defa aksırdı. Herifler bu ani salya yağmurunun altında elektriklenmiş gibi bütün vücutlarıyla titrediler. Yüzlerinde pek kekremsi istikrah işmizazları[175] gezindi. Yahudilerin arasında asıl büyük havra şimdi koptu. Türkçe, Yahudice bağrışıyorlardı:

— Efendi, hiç terbiye yok mu sende? Ne vakit aksıracaksın, ağzında mendil koymalısın.

— Bu bayır turpu nereden oturdu yanımıza? Tükürüğü ta boğazımdan içeri gitti.

— Antoriki mantora Sinyor Turko…

---

[173] mingayrihad: hesap dışı olarak

[174] mağşuş: hileli

[175] işmizaz: yüzünü buruşturma

Kalender hiç istifini bozmadı. Yahudilerin yaygaraları arasında tezat teşkil eden bir soğukkanlılıkla:

— Affedersiniz. Pek şiddetli nezle olmuşum da kendimi tutamadım.

Borsacılar şimdi daha büyük birer telaşla:

— Özrü kabahatinden büyük. Nezle olmuş. Şuna bak uğursuzoğlu…

Yahudiler mendillerine silinerek:

— Hepimizi aşıladı.

— Nezleli olan hiç soğuk dondurma yer mi?

Nuri:

— Yahudi, manasız laftan hoşlanmam… Dondurmanın sıcağı olur mu ki soğuk dondurma diyorsun?

Yahudi:

— Dondurma yeme, sıcak çay iç.

Nuri:

— Keyfimin kâhyası mısın?

Yahudi:

— Ziftin pekinden ye, bana ne!..

İkinci Yahudi:

— Bütün tükürüklerini suratlarımıza sıvadı…

Üçüncüsü:

— Bu hışıroğlunun salyasında yalnız nezle olsa razı olalım. Kim bilir ağzının içinde daha ne çeşit mikroplar taşıyordu?

Nuri:

— Zaten bende eskimiş frengi vardı. Şimdi de hemen kerhaneden çıktım. Bu birkaç türlü dehşetli illeti çapkınlıkla kazandım. Egzama, liken, lentiform, purpura… Hep bunlar da babamdan kalmadır.

Birinci Yahudi:

— Allah seksen defa belanı versin.

Nuri:

— Kanlı basur, bronşit kronik, trahom… Bunlar da başka…

İkinci Yahudi:

— Allah yüz bin defa belanı versin. Bunlar sende olmasa da içimize merak koydun. Haydi eczaneye gidelim, dezenfekte olalım. Çabuk, haydi arkadaşlar.

Yahudiler hep birden içeriye seslenerek:

— Dondurmacı buraya gel. Al paraları. Kaldır şu tabakları… Birer kaşık yemeden veriyoruz.

Dondurmacı, Yahudilerden hep ayrı ayrı para toplar. Üst tarafını getirmek için içeri gider, gelir. Bu alışverişten bir şey anlayamayarak gözlerini meraklı meraklı müşterilerin yüzlerinde gezdirir. Bilhassa inceden inceye Kalender'i süzer.

Birinci Yahudi:

— Kaldır tabakları… Şu efendi hepsinin içine tükürdü.

Nuri:

— Şirret Yahudiler, insana neye iftira atıyorsunuz? Tükürdüm mü? Aksırdım.

İkinci Yahudi:

— Ha tükürdü, ha aksırdı, başka türlü şey mi bu?

Kalender Nuri hiddetle yerinden kabardı. "Hak tu!" diye şarkadak yere tükürdükten sonra gürültülü bir de "Hapşu!" ile tekrar Yahudi'nin suratına aksırarak:

— Ulan mübalağacı aksi Yahudi! Söyle bakalım. Bu ikisi birbirine benziyor mu? Bunun birincisine tükürmek, ikincisine de aksırmak derler.

Yahudi, Kalender'in birdenbire dönen gözlerinden korkarak mendiline yüzünü sile sile:

— Teşekkür ederim efendim. Bilmiyordum, öğrendim. Fakat bu dersi bir daha almak istemem… Artık sana sormayacağım ki kusmak, …mak nasıl olur? Çünkü hepsini şimdi burada yapacaksın.

Arnavut:

— Birer dondurma daha getireyim.

İkinci Yahudi:

— İstemeyiz. Yiyemeyiz. Artık yüreklerimiz bir defa döndü.

Yahudiler giderken Arnavut, içleri henüz vişneli, kaymaklı dondurma dolu kapları toplarken Nuri:

— Arkadaş, bırak, bırak onları ben yiyeceğim. Kendi tükürüğümden iğrenecek değilim ya…

Üçüncü Yahudi:

— Vay köpoğlunun köpoğlusu… Bu adam kurnazlık yaptı. Dört Yahudi birden aldanır mı? İşte aldattı.

Dördüncü Yahudi:

— Bırakınız yesin, afiyet olsun.

İkinci Yahudi:

— Göğsümde bronşit kronik var diyor. Dört tabak dondurma, bir de kendi ısmarlamış beş… Hepsini yesin de gebersin.

Birinci Yahudi:

— Amin, amin. Biz de ona böyle bir iyilik yapmış olalım.

Nuri:

— Eksik olmayınız vatandaşlar. Beni İsrail kardeşler, bilirim, Türkleri çok seversiniz. Duanıza teşekkürler ederim. Mütareke zamanında bizi tahkirde[176] Rumlardan, Ermenilerden aşağı kalmadınız. Dragonlu bayrağınızı açarak izci alayları çıkardınız. Sokak sokak dolaştırdınız. Nutuklar verdiniz. Gazetelerinizle aleyhimizde bentler yazdınız. Türk'ün cifesinden pay almaya kalktınız. Galiba hissenize orta takımları düşecekti. Onu da alamadınız. Ermeniler, Türkiye'nin şarkında boydan boya hayalî bir Ermenistan kurarken, Yunan vahşi ordularıyla onun ciğergâhını çiğnerken siz de Kudüs'ü başkent yaparak Filistin'de bir Yahudi hükûmeti doğurmak istediniz. İspanya'da saraylar yaptınız durdunuz. Bakınız hep enseleriniz birer kurt boynuna benziyor. Hastalıktan, ölümden ödünüz kopuyor. Tufeyli yaşadığınız bir memlekette ev sahibinden daha tok, daha

[176] tahkir: hakaret

müreffehsiniz. Açlıktan ölen, intiharı düşünen Türk'tür. Zevkinize bakınız. Fakat bu iş böyle gitmeyecek. Bugün ellerinizdeki bütün dalavere membalarını kurutacağız. Sahibi malının başına geçecek, siz onun uşaklığını edeceksiniz. Hakiki mevkinize ineceksiniz. Bana ikram ettiğiniz, daha doğrusu kendi kendime ikram ettiğim dört dondurmayı çok görmeyiniz.

Birinci Yahudi:

— Afiyet olsun efendim, afiyet olsun. Biz şaka söyledik. İstersen dört dondurma daha ısmarlayalım.

Nuri:

— Beni bronşit kronikten çabuk gebertmek için mi?

İkinci Yahudi:

— Estağfurullah efendim, çok yaşa.

Nuri:

— Hay seni gidi kurnaz Mişon Paşa.

Üçüncü Yahudi:

— Haydi gidelim… Bu adamın ağzı çok kalabalık. Bir bela çıkarmayalım…

11

Galata Caddesi'nde, yedi sekiz kişi Beşiktaş tramvayının arkasından, ağızları açık av köpekleri hızıyla koşuyoruz. İlk mevkıfe[177] yakın araba yavaşlar yavaşlamaz ciğere atılan aç kediler gibi, hangimiz en evvel demir tutamağı yakalayabilirsek arkadakinin burnuna bir iki topuk attıktan sonra içeriye sıçrayacağız.

Tıpkı böyle yaptık. Fakat içeriye atlamak ne mümkün… Saza dizilmiş uskumru balığı biçareliğiyle tramvayın arkasında bir hevenk olduk. Birkaç dakika da böyle her türlü kaza ve belaya meydan okuyarak sürüklendik. Kuvvetleri kesilenler olmuş dut gibi, caddeye döküle döküle ilerliyorduk.

[177] mevkıf: durak

Bu hâle, en idmanlı cambazlar beş dakikadan ziyade tahammül edemezler. Vakıan ayaklarımız yerden kesilmişti ama bu biniş işkencesine nazaran yayan gidiş pek büyük bir nimetti. Arabaya girmek mümkün değil, demiri bırakmak intihara niyetli olmayanlar için o da nakabil… Çünkü bırakır bırakmaz gözlemeci hamuru gibi yüzüstü şırakk demiryoluna uzanacaksınız. Kemikleriniz bu sukuta mukavemet edebilecek kadar kuvvetli olsa bile üzerinizden bir otomobil, birkaç araba, motosiklet geçmeyeceği ne malum?..

Bu kadar büyük tehlike ne fırtınalı denizde ne uçakta ne balonda vardır. Helecanlar içinde nefes nefese mevkıfe geldik. Araba durdu. Oraya toplanmış büyük bir cemm-i gafir tramvaya dışarıdan hücum etti. Çıkmak isteyenler içeriden harice saldırdılar.

Şairin "Birbirine girdiler dolâblar âblar" hikmet-i tasvîri, gözler önünde tamamıyla tecessüm etti. Yankesicilerin faaliyetlerine çok müsait göğüs göğüse bir gülüşten sonra birbirine çarparak şahlanan iki akur dalga gibi birbirimizin altından geçerek, üstünden aşarak birtakımımız sokağa döküldü, bir kısmımız içeri devrildi. Hiçbir meşhur kale bu kadar zorluk ve tehlike ile fetholunmamıştır.

Muzaffer olduk. Fakat hepimiz de köpeklemiştik. Ayağımızla on kilometre yol yürüyeydik bu kadar yorulmayacaktık. Gözlerimizi budaktan sakınmayarak hep bu saldırışlar, musaraalar, helecanlar ne içindi? Arabada ilişecek bir kıçlık yer bulmak için değil mi? Heyhat! İçerisi balık istifi… Birtakım gözü açık adamlar sabahleyin araba garajdan çıkmazdan önce mi içine dolmuşlar?

Oturanlar, ayakta kalanlara hiç acımazlar. Hemen mağrur birer somurtkanlık almışlardı.

Nuri kulağıma "Akıl akıldan üstündür arşa çıkıncaya kadar. Sen dur, ben şimdi ikimize de yer açtırırım." dedi ve arabanın sahanlığından dışarı uzanarak kahkahalı gür bir sesle:

— Ulaaan… Ulaaan… Ulaan hiç görülmemiş şey. Kadın hamala bakınız. Arkasına iki erkek yüklenmiş götürüyor. Kadın genç, gürbüz, hem de güzel… Tramvaya binmemiş olaydım, ben de bu haspaya yüklenirdim.

Bu cümlelerin bazıları elektrik süratiyle tramvayın içindeki ağızlarda dolaştı. Sırtında iki erkekle giden bu hamal kadını görmek için oturanlar şimdi hep yerlerinden oynadılar. Kimi pencerelere abandı, kimi sahanlıklara uzandı.

İki kişilik yer açılır açılmaz Kalender hemen oturdu, beni de yanına çekti. Arkadaşımın ortaya salıverdiği bu yalan fişeği hemen cisim ve ruh buldu. Hamal kadını gördüklerini söyleyenlerin iddialarını duydukça hayretten kendimizi alamıyorduk. Ufak tefek yapılı, çiçek bozuğu birisi:

— Gördüm fakat iyi seçemedim. Hemen sokağa sapıverdi.

Efendinin biri ciddiyetle:

— Canım, sokak ortasında bir kadın iki erkeği arkasına nasıl bindirir?

Vakıa, gördüğünü iddia eden:

— Bu bir kötü niyetle değil ya efendim. Hamallık…

Efendi:

— Hamallık da olsa, kadının erkekleri birer birer taşıması icap etmez mi?

İddiacı:

— Efendim kadını gördüm fakat arz ettiğim vechile çarçabucak sokağa saptı. Arkasından sarkan ayaklar dört müydü, iki miydi yalan söylemeyeyim, doğrusu pek fark edemedim.

Gözlüklü, köse sakallı bir efendi:

— Allah Allah, İstanbul'dan bet bereket kalktıktan, edep ve hayâ hafifledikten sonra şimdi akıl ve mantık da yavaş yavaş göğe çekiliyor. Bu kadar tramvaylar, arabalar, otomobiller varken iki kişinin birden bir hamalın, hem de kadın hamalın sırtına yüklenmelerindeki garabete ne dersiniz? Akl-ı âcizânem bundaki hikmeti kavrayamadı doğrusu…

Yanındakileri mütemadiyen kesif bir sigara dumanına boğan zayıf bir ihtiyar:

— Bu saydığınız vesâit-i nakliyye sağlam adamlara mahsustur. Kadın hamala yüklenenlerin hem kötürüm hem fakir olmaları muhtemeldir.

Bu tarafta bahis, ucu bucağı gelmez garip ihtimallerle çatallaşır. Öbür yanda kadın hamalı görenler görmeyenleri kandırmaya uğraşırken karşımıza bir orta yaşlı, öteki genç ve bıçkın yapılı iki kişi dikildi:

Genç:

— Bu kadın hamal meselesinden en ziyade istifade eden siz olmuşsunuz.

Nuri:

— Neden?

Biz bu tuhaf şeyi görmeye kalkar kalkmaz siz hemen yerimize oturmuşsunuz.

Nuri, tecahülden[178] gelerek:

— Hangi tuhaf şey birader?

— Canım şu kadın hamal vakası.

— Bunda zannettiğiniz kadar bir tuhaflık yok. Kadın, hamallık mesleğini ihtiyar ettikten sonra sonra ona Eminönü dolmuşları gibi tahammülünden fazla yüklenirler. Buna niçin bu kadar şaşmalı?

— Efendiler, ben size bir hamal kadının kaç kişi taşıyabileceğini sormuyorum. Yerimize oturmuşsunuz, oradan kalkınız diyorum.

— Hangi yerinize?

— Şimdi oturmakta olduğunuz şu yer bizimdir. Yerimizi bize veriniz…

— Bu sözünüz hamal kadın meselesinden daha tuhaf. Tramvaylarda, vapurlarda kimseye senetle, tapuyla yer verilmez. Müşterilerden herhangi birisi nereye otururbut o yer onun olur.

— Peki ama biraz evvel burada biz oturuyorduk.

---

178 tecahül: bilmezlikten gelme

— Sizden biraz evvel de burada başkaları oturuyorlardı. Onlardan biraz evvel de daha başkaları… Sizden sonra da biz oturduk. Bizden sonra da daha başkaları oturacaklar. Bilet namı verilen üç dört kuruşluk bir isticar[179] senediyle içine binilip her on beş, yirmi dakikada bir sekenesi değişen bu arabalardaki sûret-i ikâmet hakkında daha fazla malumat almaya, bir şehirli olmanız itibarıyla muhtaç değilsiniz zannederim.

Orta yaşlı:

— Hey evlat, sen hangi mekteb-i guguktan mezunsuz? Şıp diye bizim yerimizi zapt etmek için saçıp döktüğün bu malumatı kâfi mi zannedersin?

Nuri:

— Bu söylediklerim içtimaiyatın alfabesidir. Benim hangi mekteb-i guguktan mezun olduğumu soruyorsunuz. Benim sözlerimde yine şöyle böyle bir tahsil yaldızı seçiliyor. Ya siz, hiç mektep görmemişe benziyorsunuz.

Genç bıçkın:

— Biz de senin kadar cahil değiliz. Mingayrihaddin biz de mekteb-i yumruktan çıktık… Şimdi hukuk makamında guguk kullanılıyor. Fakat ikisi de para etmiyor. Artık şan u şeref ve galebe tamamıyla yumruğundur. Yumruğun karşısında hukuk guguklaşıyor. Yumruğun kalktığı yerde guguk titreyerek kem küm ediyor. Avukatlık çürüğe çıktı, şimdi pehlivanlık geçiyor. Eğer atlet değilsen boksa idmanın yoksa… Kaydın gitti. (yumruğunu havaya kaldırarak) Şimdi tependen aşağı bir pandiküler inerim, eğer parat bilmiyorsan zemberekli şapka gibi beynin avurduna geçer… Kalkınız yerimizden.

Nuri, havaya yükselen yumruğun altında bir yumruk gibi küçülmekle birlikte sarhoşluktan bakiye bir cesaretle:

— Ben hukuk da bilirim, guguk da yumruk da…

— Demek üçüne de birden idmanlısın…

— Görünüyor ki sen yalnız üçün birine…

[179] isticar: kiralama

— Sakın kendini…

Bıçkın, yalı kazığına şahmerdan düşer gibi yumruğunu hasmının beynine doğru bir indirir. Fakat Nuri daha tetik davranarak müşteri oturan iki sıranın arasına kaçar ve aynı zamanda düşmanını bacaklarından şiddetle sarsar. Binaenaleyh bu sarsıntıyla şakulünü kaybeden yumruk, ön sırada oturan şişman bir adamın bilye gibi mücella kafasının şahikasına yıldırım şakırtısıyla iner. Derhâl gözlerini kan bürüyen kazazede neye uğradığını anlayamayarak hemen ayağa fırlar. Eline ilk geçen masum bir adamın gayrı gırtlağına sarılır. Bu dövüş membaından[180] etrafa taşan vücut vücuda, kafa kafaya karambollerden yine birçok kabahatsiz adamlar zedelenir.

Çok geçmez, bütün tramvayı bir yumruk sarası alır. Birçok kişi birbiriyle gırtlak gırtlağa gelir. Fakat neden? Ne için? Bu, pek malum değil…

12

Nuri, bacaklar arasından arabanın sahanlığına doğru sıvıştı, ben de onu takip ettim. Sokağa atladık. Tramvay ihtiyari, gayriihtiyari mevkıf olmayan bir yerde durdu. Çünkü içinde elli altı, pendi frank patırtıları, sövmeler, saymalar kıyamet kopuyordu.

Polis çağrıldı. Arbedenin sebeb-i zuhûrunu kimse bilmediği hâlde hemen herkes en sağlam haber membaı kendisi olduğunu iddia ile onu anlatıyordu.

Bu kaza ve bela arabasından uzaklaşırken arkadaşıma dedim ki:

— Ulan Kalender, sende daima bir sakarlık, bir uğursuzluk, bir cenabetlik var. Nereye gitsek olmadık yerden bir patırtı çıkarırsın.

— Sakarlığı, uğursuzluğu bilmem ama bugün cenabetlik benim kadar sende de var. Benden başka da kim bilir tramvayda öyle daha kaç kişi vardı. Fakat insaf et Şadan, sen her zaman akılca bizim yarımşar okka eksik olduğumuzu söyler durursun. Şu tramvay arabasında aklı tamam kıvamında kaç kişi var? Hep şu sokaktakiler

[180] memba: kaynak

de öyle değil mi? Beyazıt meydanında adamın birine bir çelme at, çekil. Sebebini bilmeden bütün İstanbul halkı iskambil kâğıdı gibi birbirinin üstüne devrilsin. Üç gün, üç gece vaveyla kopsun. Gazetelerin birine üç satırlık bir şey yazayım. Sen İstanbul'daki kafa göz patlamalarını, düelloları, katilleri seyret. Bazı milletler ne kadar temeddün[181] ederlerse etsinler daima divane sürüleri, hükûmetler güllabici makamındadırlar… Ben, Yeni Cami Muvakkithanesinin[182] damına çıkıp halka bu hususta bir konferans vermek niyetindeyim. Ne diyeceğim biliyor musun? Mürettep İstanbul ihtilali için valinin bulamadığı mazereti ben yakaladım. Ankara'yı eğlendirmek için İstanbul'da müthiş bir ihtilal filmi alınacakmış. İşte o alınmış vesselam. Buna Avrupalılar da el çırpar, Amerikalılar da…

— Yangın kulesinden bağırsan daha iyi edersin.

Daima kendi cinsi hakkında hayırhahlığını ilan eden insanın kalbi hiç de bu iddiasına uymuyor. Bir adam kendinin malik olmadığı bir saadeti diğer insan kardeşlerinden kıskanıyor. Ve kendi felaketinin bütün dünyaya sirayetini arzu ediyor.

Nuri ile ben de bütün küre-i arz sekenesini[183] kendimiz gibi deli görmekle memnun oluyorduk. Diğerleri deli değillerse niçin bize uyuyorlar? Ve bizden ziyade hiddet, şiddet gösteriyorlar?

Bir arbedeye daha sebep olmamak için yolun ötesini yaya gittik. Beşiktaş'ın Dereiçi'ni boyladık. O dik yamaca tırmandık.

Ömer Ağa'nın evceğizi sarı asma yuvası gibi dik bir tepeye asılı. Yağmurdan, güneşten üzerindeki aşı boyasını atmış, kararmış, kaplamaları açılmış, saçaklarının pervazları sarkmış ama seksen yıllık bir yapı. Bütün eski şeylerde görülen metanet mucizesiyle zamanın sadmelerine hâlâ karşı koyuyor.

Nuri, kapının tokmağını iki defa tak tak kaldırıp indirdi. İçeriden hiçbir hareket duyulmadı. Bu sükûta karşı darbeyi üçleştirdi. Cumbanın çerçevesi açıldı.

---

181 temeddün: medenileşme

182 muvakkithane: muvakkitin görev yaptığı yer

183 sekene: bir yerde oturanlar

Buruşuk bir ağzın âdeta katmerlerini hissettiren titrek, kart bir ses:

— Kimdir o?

Aşağıdan Nuri:

— İşte görüyorsun ya? Ne soruyorsun?

— Sen misin hayırsız oğlan?

— Benim, hayırlı teyze.

Cumbadan ayrılırken kocakarının "Bizim haylaz Nuri… Yanında da bir yabancı genç var…" dediği işitildi. Ziyaretimize karşı gösterilen bu tarz telakki pek de hüsnükabule mazhariyetimize delalet etmiyordu. Kalender'den sordum:

— Teyzenin yanında başka kim var?

— Hiç kimse.

— Kiminle konuşuyor?

— Kendi gölgesiyle, kediyle, farelerle, iyi saatte olsunlarla…

— Demek şuuru tamam değil?

— Allah Allah, sen de bu garip nazariyeni her rast geldiğin ziruha tatbik etmeye kalkışmasana ya!.. Yaşı altmışı atlamış kocakarıların bir tamam akıllısını bulmak kabil midir? Zanneder misin ki teyzem yalnız başına bir evde otura otura sükûtiliğe alışmıştır? Hayır, bilakis bu vahdet onu büsbütün geveze etmiştir. Bir kimse insanın gayrıyla konuşmak vilayetine erdikten sonra muhatap ihtiyacı için hiç güçlük çekmez. Karga ile dertleştiği gibi, tırabzan babasıyla da pek güzel muhabbet eder. İnsan, insanla konuştuğu zaman hiç olmazsa onda birde dinlemek mecburiyetinde kalır. Teyzemse mübarek kadın, boyuna kendi söyler. İşte onun için dilsiz muhataplardan dillilerden daha ziyade hoşlanır.

— Demek ki sizin soyunuzda divane yalnız sen değilsin.

— Silsilenizde zatıalinizin de bu eksiklikle iftihar edecek yegâne fert olmadığınızı tasrihe[184] lüzum görmem.

---

[184] tasrih: apaçık belirtme

Evin ihtiyar kapısı uzun bir hırıltıyla açıldı. İçeriye girdik. Kocakarı tepeden tırnağa kadar kalın bir döşek çarşafı örtünmüştü.

Nuri:

— Onun şimdi böyle soğuk durduğuna bakma. Huyunu bilirim. Birkaç lakırdıdan sonra çabuk ısınır.

Ben:

— Yavaş söyle. İşitiyor…

— Bu yaşta kadınlar havass-i hamselerini[185] yan yarıya kaybederler. Biraz bağırmadıkça teyzemin tekellüs etmiş kulakları laf almaz.

— Fakat teyzen ne kadar tesettür meraklısı… Çarşafın altından yalnız umacı gibi gözleri görünüyor.

— Bırak örtünsün. Daha iyidir. Bu bayat midyeyi görüp de miden bulanmaz. Kocakarıların çoğunda kendini fasulye gibi nimetten saymak merakı vardır. Bu örtülüşüyle güya "İşte sözüm ona, ben de kadınım." demek istiyor.

— Amenna ve saddakna.[186] Kadın olmak için hangi uzvu eksik?

— Hiçbirisi.

— Bugüne kadar kocasını memnun etmiş ya…

— Bugün edebileceğini hiç zannetmem.

Kocakarı böyle alçak sesle konuşmamızdan huylanarak:

— Öyle fıs fıs ne konuşuyorsunuz? Bu delikanlı kim?

Nuri:

— Bilemedin mi?

Kocakarı:

— Hayır.

Nuri:

— Gözlerin iyi görmüyor da onun için.

Kocakarı:

---

185 havâss-ı hamse: beş duyu organı

186 Amenna ve saddakna: İnandık ve tasdik ettik.

— Hoşt köpek… Gözlerim niçin görmüyormuş? Her şeyi senden iyi seçerim.

Nuri:

— Seçemiyorsun işte. Müberra Hanımefendi'nin oğlu Şadan Bey'i tanıyamadın.

Kocakarı biraz telaşla yüzünden çarşafı kaydırıp yine örtünerek:

— Aaa… O mu o? Çocukluğuna hiç benzemiyor. Değişmiş… Çok büyümüş…

Nuri:

— Çok büyüdü ya… Tohuma kaçtı.

Kocakarı:

— Terbiyesizlik istemem Nuri. Sözünü, sohbetini bilir bir adam olamadın gitti.

Çok geçmedi, kocakarıyla dost olduk. Kendiyle hemsin[187] imişiz gibi bize eski padişahların zamân-ı idârelerinden birçok şeyler anlattı. Yetmiş kulaç tandırnamelere[188] daldı. Biz de kendisiyle beraber o vakaları yaşamışız gibi her hikâyeye bir aşinalık gösterdik. Serübünü olmayan[189] birtakım masalları can kulağıyla dinler gibi kavuk salladık durduk.

Kocakarı odadan çıktıkça ben Nuri'yi sıkıştırıyordum:

— Ulan Kalender, üç saat daha ben bu bunağı dinlersem sıkıntıdan teverrüm[190] ederim.

— Dur bakalım, daha ne oldun? Akşama bir bunak daha gelecek. Onun tarihî ve içtimai malumatı teyzemin tandırnamesinden daha derindir. İhtiyarlara hoş görünmenin birinci çaresi onların ucu bucağı gelmeyen dırdırlarını dinlemek ve mantıksızlıklara, tenakuzlara, yaveliklere tahammül etmektir. Fakat hepsi bir tarafa… Şadan biz buraya neye geldik?

---

187 hemsin: yaşıt

188 tandırname: aslı faslı olmayan saçma sapan sözler

189 serübünü olmamak: başı sonu olmamak

190 teverrüm: verem olma

— Bilmem. Herhâlde teyzenle enişte nin bunaklıklarını dinlemek iştiyakıyla değil…

— Maksada gelelim.

— Peki ama sen hâlâ alargada[191] dolaşıyorsun.

— Cebinde dün geceki fırtınadan kalan tozdan bana iki üç lira uçlan bakalım.

— Ulan beni buraya yolmaya mı getirdin? Ortada ne rakı var ne meze… Seninle teyzenden başka da iştiha açacak bir surat göremiyorum. Yoksa burada koltuk mu işletiyorsunuz? Yeni tabirle randevuhane mi?

— Uçlan… uçlan birkaç lira.

— Ne yapacaksın?

— Teyzeme verip nevale düzmek için onu pazara göndereceğim. Çünkü bu gece buradayız. Bu fakir karı kocanın kendilerine yetişecek kadar yiyecekleri ya vardır ya yoktur. Hem bak, senin bir nefeste erittiğin üç lirayla teyzem bir deveye yükletecek ağırlıkta nevale düzer. Eli o kadar bereketlidir.

— Devenin modası çoktan geçti. Bir kamyona yükletse daha iyi eder.

Kalender'e üç papel sundum. Kocakarıyı çarşıya savdık. Ev virandı ama çok temizdi. Döşeme tahtaları henüz rendelenmiş zannolunacak bir nezafetle insanın yüzüne gülüyor, basma makatların yamalı örtüleri şimdi serilmiş gibi lekesizdi.

Ben:

— Nuri, şöyle böyle ama teyzen çok temiz bir kadına benziyor. Evin her yanına bal dök de yala.

— Bir evin bir kadını. Çoluk yok, çocuk yok. Bütün işi silip süpürmek, yıkamaktan ibaret. Fakat şimdi hep bunları bırak. Biz buraya teyzemin temizliğine numara vermeye gelmedik.

[191] alarga: açık deniz

Nuri, beni bahçe üstünde küçük bir odaya götürdü. Limonküfü yağlı boyası parıldayan balkonlu, verandalı, kuleli bir konağı göstererek:

— Esrarını keşfe uğraşacağımız periler sarayı işte bu…

Hakikaten bu güzel kâşane yüksek, sayedar[192] ağaçların arasından esrarlı bir letafetle gözleri cezbediyordu. Bir hayli müddet kulak verdim. Nuri'nin bu ikametgâh hakkında evvelce atıp tuttuğu mübalağakârane tafsilata rağmen hiçbir gürültü duyamadım. Binaenaleyh sordum:

— Kalender baba… Bu konak kapalı bir kutuya benziyor. Karşıdan böyle bakmakla ne esrar anlayabileceğimizi kestiremiyorum.

— Sen bana deli dersin ama bu sıfata kendin benden çok layıksın. Gelir gelmez bu hanenin esrarı şıp diye anlaşılabilir mi? Her şeyde muvaffakiyeti temin eden uzun mülazemettir. Dur bakalım, neler olacak neler… Nihayet bu yaldızlı kafesin kanaryasını kaçıracağız.

— Hanım bu debdebeyi ve sevgili kocasını bırakacak. Senin dört odalı çürük evine kaçacak, öyle mi?

— Dünyada neler olmaz Şadan. Ben, kadınlar üzerindeki mukavemetsiz[193] efsunuma güveniyorum. Hele bir kere ben onunla karşı karşıya aşk sahnesine çıkayım, sonra görürsün. Sen bana muavenet vadetmedin mi? Sözünde dur, ben senden başka bir şey istemiyorum.

— Biraz para da istemiyor musun?

— İşte asıl sana ihtiyacım bu yüzden… Ara sıra gerektikçe bana üç beş lira sunarsın, iş yürür. Seni bu maceranın tehlikeli taraflarına iştirak ettirmeyeceğim.

— Vay… Tehlike de mi var?

— Pek büyük. Kim bilir kaç defa Haşmet Bey'in kurşunlarına göğüs germek ıstırabında kalacağım.

---

[192] sayedar: gölgeli

[193] mukavemetsiz: dirençsiz

— Ya herif iyi nişancıysa?

— O da talihime… Büyük âşıklar hiç tehlike, mâni dinler mi?

— Nuri, sen eskiden bu kadar cesur değildin.

— Ben de öyle sanıyordum. Lakin sevda beni cüretlendirdi. Önüme açılacak müsabaka meydanında cesaretimi deneyeceğim. Kendimin ne mal olduğunu anlayacağım.

13

Hakikaten kocakarı çarşıdan içi tıklım tıklım dolu koca bir zembille döndü. Haneye bet bereket getirdiğim için bana iltifat arttı. Teyze hanım benden şimdi eskisi kadar tevahhuşla kaçmıyordu. Başından kalın çarşafı attı, ince bir gaz bezi örtündü. Kollarını sıvadı, mutfağa indi.

Akşamüstü Ömer Ağa geldi. Misafiri yadırgayan ilk müreddit nazarların fena tesirini savuşturduktan sonra onun da gözüne girdim.

Nuri beni şu yolda takdim etti:

— Bey, zaten yabancımız değildir. Zavallı, bir sinir illetine uğradı. Hekimler Ihlamur tepesinin havasını tavsiye ettiler. Artık siz eniştem, teyzem burada dururken onu başka bir eve gönderemem ya. Bir ay, iki ay, belki burada oturacak. Ara sıra kendi konağına gidip gelecek.

Sandıkçı Ömer Ağa, saf adam, bu dolmayı takımıyla ve son derece kemâl-i lezzetle yuttu. Bin bir hâssa-i şifâiyyesinden bahis ile evinin havasını methetti. Az vakitte bende sinirden minirden eser kalmayacağını söyledi.

Gündüzleri Ömer Ağa dükkânına gidiyor, teyze hanım ev işleriyle meşgul oluyor, biz elimizde uzun bir dürbün, felekî bir hadiseye müterakkıp müneccimler gibi Haşmet Bey'in konağını tarassut[194] ediyorduk.

---

[194] tarassut: gözetleme

İki gün iki gece böyle sıkı bir gözcülükte bulunduk. Bir suitesadüf[195] mü, ne diyeceğimi bilemiyorum, ne panjurların arkasından bir gölge seçebildik ne de balkonlarda bir vücut veya hayaletin dolaştığını görmek nasip oldu. Ancak polis hafiyelerinin tahammül edebilecekleri sonu belirsiz bu uzun intizar işkencesine ben tabaver[196] olamadım. Ömer Ağa'nın ucu gelmez medihlerine rağmen hanenin küf kokan havası içinde boğulmaya başladım.

Arada bir etrafı dolaşıp mumtemel bir fırsatı kaçırmamak için yine eve dönüyor, tarassuda oturuyorduk. Fakat hiçbir şey göremiyorduk, hiçbir şey…

Kâşanenin bu derin sükûtu karşısında ne diyeceğini şaşıran Nuri:

— Her zaman konağın gürültüsünden burada durulmazdı. Şimdiki bu sessizliğine ne mana vereceğimi bilemiyorum. Hilâf-ı mutâd[197] bu aksilik senin talihinden mi oluyor, benimkinden mi, bilmem ki?..

Bir gün yine civarı döndük dolaştık. Haneye avdetimizde kocakarıyı ikileşmiş bulduk. Teyze hanıma misafir gelmiş, tatlı tatlı görüşüyorlardı. Ellerindeki kahve fincanlarının diplerindeki tortuları çalkaya çalkaya içerek, göz süze süze cigaralarını çekerek pek koyu bir muhabbete dalmışlardı. Bahsin Haşmet Bey'in konağına aidiyeti fevkalade merakımızı celbe layıktı. Söze kulak verdik.

Çenesi düşük misafirin bir çuval haşviyatı içinden seçebildiğimiz meal şunlar oldu:

Haşmet Bey'le zevcesi Revan Hanım, bir haftadan beridir küçük bir seyahate çıkmışlar. Fakat yarın avdet edeceklerine dair bugün kâhya efendi bir telgrafname almış. Konak tekin değilmiş. Ara sıra cinler, periler görünürmüş. Civardaki evliyaullahtan bir zat, besbelli konağı kendi türbesinden daha müzeyyen ve istirahate elverişli bulduğu için tenezzülen oraya nakl-i mekân etmiş. Kadın ve erkek hizmetçiler gece konağın dehlizlerinde koca sarıklı ak sakallı

---

195 suitesadüf: kötü tesadüf

196 tabaver: dayanaklı

197 hilâf-ı mutâd: alışılmış olanın aksine

bu pîr-i gayrifâni ile hapahap karşı karşıya gelmişler. Fakat mübarek evliya kimseye zarar vermeksizin iri taneli tespihini çeke çeke savuşup gidermiş. Konağın bu manevi sekenesinden bahsolunduğu vakit Haşmet Bey gayetle hiddetlenir, söylenenlerin hiçbirine inanmaz, ehemmiyet vermezmiş ve hatta gece konakta böyle cin, peri, evliyaya rast geldiğini iddia eden hizmetçiyi derhâl savarmış. Binaenaleyh hizmetkârlar böyle bir garibe ile karşılaşsalar da hizmetlerinden kovulmaktan ihtirazen hiç ses çıkarmazlarmış.

Komşu kadından edinebildiğimiz kadar malumat aldıktan sonra yukarıya odamıza çıktık. Biraz da mahalle dedikodusu mahiyetinde olan bu sözler çok işimize yaradı. Sevinçten gözleri fosforlu bir hayvan gibi parlayan Nuri:

— Bu büyük fırsatı kaçırmaya gelmez, hemen bu saatten itibaren işe başlamalıyız.

Şaşırarak sordum:

— Hangi fırsatı? Hemen şimdi işe nasıl başlayacağız?

— Konağın bu gece boş bulunması fırsatını.

— Bu fırsattan nasıl istifade edeceğiz?

— Boş haneye girmek suretiyle…

— Hırsızlık etmek için mi?

— Şimdilik öyle bir niyetim yok. Fakat elimin altına pek kıymettar bir şey düşerse… Yerinde bırakıp bırakmayacağımı bilemiyorum.

— O hâlde konağa ne yapmak için gireceksin?

— Planım uzun. Mamafih[198] birkaç cümle ile sana anlatmaya uğraşacağım.

— Dinliyorum.

— Revan Hanım'a malik olmak için evvelemirde onu zevcinden ayırmak lazım.

— Peki.

— Kati iftiraka vusul için aralarını bozmaktan işe başlamalıyız.

[198] mamafih: bununla beraber

— Buna da peki.

— Bir kocayı karısı aleyhine en ziyade kışkırtan nedir?

— Hıyanet.

— Hah. İşte ben Revan Hanım'a kocasına karşı hıyanet ettirteceğim.

— Ya kadın etmezse?

— Onun reyini soracak değilim ki.

— Kendi arzusu hilafına bu iş nasıl olur?

— Top gibi…

— Delice bir muamma.

— Bir zevcin böyle bir şüpheye düşmesi için mutlaka zevcini fiilen sadakatsizliği iktiza etmez.

— Kadına iftira mı edeceksin?

— Başka çare var mı?

— Ya, Revan'ı seviyorum diyorsun?

— İşte hep bu cüretlere onu fazla sevdiğimden kalkışıyorum ya…

— Ah, doğrusu pek yüksek sevgi.

— Vakit dar. Fırsat seri. İş mühim. Boşa geçirecek bir dakikamız yok. Hemen başlamalıyız.

Bu esnada misafir gitmiş. Teyze hanım yanımıza çıktı. Kadının ağzında boşalmak isteyen bir lakırdı dolgunluğu vardı. Hemen çenesi harekete geldi:

— Aman çocuklar, neler de neler?

Nuri:

— Ne var teyze?

Teyze:

— Bu bey yabancı değil ya?

— Olmadığını anlattık ya…

— Yanında her şeyi söyleyebilirim değil mi?

— Hay hay.

— Misafir hanım sıkıldı, yanınızda hepsini anlatamadı. Meğerse tekin olmayan yalnız konak değilmiş. Revan Hanım da karışıkmış. Tevekkeli değil, insan kızı o kadar güzel olmaz, meğerse Haşmet Bey'in hanımı perizadeymiş[199]… Yüzünü hangi erkek görse mutlaka vurulurmuş. O ne eda, o ne alım, o ne çalım, kiraz dudak… Rabb'im sizi tesirinden saklasın… Sevdasına tutulan iflah olmazmış. Haşmet Bey de onu sevmiş, volkanlar gibi yanmış, yanmış da öyle almış. Şimdi tiril tiril üstüne titriyormuş.

Nuri:

— Revan Hanım'ın ötekilerle karışık olduğunu neden anlamışlar?

Teyze:

— Haşmet Bey'in konakta bulunmadığı gecelerde onun bir hayaletle konuştuğunu, kol kola gezindiğini hizmetçiler görmüşler.

Teyze Hanım sözü ağdalandırarak çeke çekiştire tahammülünden pek fazla uzattı. Fakat Nuri'ye, Revan Hanım'a ait her uzun söz kıpkısa geliyordu.

Nihayet kadın çekildi. Kalender, büyük bir role hazırlanan sinirli bir aktör gibi ellerini ovuşturup gözlerini tavanlarda gezdirerek:

— Biz işe başlamadan evvel vukuat kendi kendine yürüyor. Senin iddian vechile biz ne kadar zırdeli olsak Revan Hanım'ın bir perinin sulbünden geldiğine, zevci konakta bulunmadığı gecelerde bir hayaletle kol kola gezdiğine inanamayız. Peri periden, insan insandan doğar. Yalnız kaldığı gecelerde hanıma refakat eden hayaletin vücudu etten kemikten müteşekkil bir âşık olduğuna şüphe edilir mi? İşte iftiraya hacet kalmadı. Fakat hanımla oynaşının kilitli bulundukları odanın anahtarını ele geçirip de zevce "Beyefendi alınız bunu, açınız şu kapıyı. Karınız, zevciyet hukukunuzun nısfını[200] bir başkasına ayırıyor, işte görünüz." diyebilmek için çok uğraşmak la-

[199] perizade: peri çocuğu
[200] nısfını: yarısını

zım… Buna ne sabrım var ne de vaktim. Ben maksadıma en kısa yoldan gideceğim. Sen bekle, şimdi gelirim! dedi.

Kalender sokağa çıktı. Filhakika yarım saat sürmeden elinde kalem, mürekkep, iyi nevinden birkaç zarf ve kâğıtla avdet etti. Hepsini eski bir konsolun mermeri üzerine dizdikten sonra derin bir istirham yüz buruşukluğu ile bana dönerek:

— Şadan, benim çenem kuvvetlidir ama kalemim beceriksizdir. Sinirli adamların iyi yazdıklarını söylerler. Bu hüküm doğru olsaydı sabık kaynanamın en büyük bir edibe olması lazım gelirdi. Senin ifaden ballı biberlidir. Cümlelerin neresine zehir, neresine ısırgan otu, neresine şeker, kaymak konacağını bilirsin. Haydi bakalım, kaleme sarıl… Özen, bezen, efsunkâr satırlar dizip dökerek bir müsvedde kaleme al.

— Ne mealde?

— Allah gafûru'r-rahîmdir. Elbette senin de, benim de günahlarımızı affeder. Çünkü onun yarattığı mahlukat içinde bizden daha pek çok günahkârları vardır. Revan Hanım'a iftira atacağız. Öyle mükemmel, öyle mukanni[201], öyle etraflı, sihirli bir iftira ki Uzunçarşı'nın üst başında söylediği yalana alt başında kendi inanan safdil gibi bu iftiraya en evvel biz aldanacağız. Onu herkesten önce biz sahih zannedeceğiz.

— Nasıl iftira, Kalender?

— Selikası[202] parlak olan bir kalem sahibine bir iftira deyince o derhâl anlar. Zihninden dallandırır, budaklandırır, ortaya yedi başlı şaheser bir ejderha çıkarır. Sen sanat-ı tahrîrin iftira babında bu kadar acemi misin? Fırka gazetelerinden hiçbirine muharrirlik etmedin mi? Sanatın bu faslında o kadar sâhib-i meleke ve yekta muharrirler vardır ki iftiranın kurbanı olan zavallı, yedi deryanın suyu ile yıkansa üzerine bulaştırılan levsten[203] artık temizlenemez. Biz de bu pek sanatlı iftira ile Revan Hanım'ı zevci Haşmet Bey'in nazarında mahvedeceğiz.

---

[201] mukanni: ikna edici

[202] selika: iyiyi, güzeli seçme yeteneği

[203] levs: pislik

Kalender'le karşı karşıya geçtik. Karihamızın[204] şer ve fesattaki bütün alçaklığı ile birkaç müsvedde karaladık. Güya Nuri ile Revan Hanım birbiri için yanıp tutuşuyorlarmış. Haşmet Bey arada meşum engelmiş. Fakat hanım en büyük tehlikelere meydan okuyarak kocasını şeytanice ince sanialarla oyalayıp güzelliğinin cehennemiyle yaktığı sevgilisini vuslatın cennetinde dünya zevkinin şahikalarına uçuruyormuş.

Haşmet Bey'in gaybubeti gecelerinde güya Nuri birkaç kere konağa girmiş, gizlenmek hususundaki bütün itinalarına rağmen hizmetkârlar tarafından görülmüş fakat büyük bir lutf-ı tâlihle peri zannolunmuş. Tehlike atlatılmışmış…

Revan Hanım'ın melekâne bir güzellikle tabdar çehresini bu kabîl siyah iftira çamurlarıyla sıvayarak sayfalar doldurduk. Bu muhayyel aşk macerasına, zevci zevce aleyhine iğzap ve divane edecek pek musanna sayfalar işledik. Vakaları sanatla birbirine ekleyerek muhtelif tarihler koyduk. Bu suretle yazılmış üç dört iftiranameyi zarfladık.

Kalender Nuri, o gece hırsız gibi konağa girecek, eğer tahmin ve keşfe muvaffak olursa Revan Hanım'ın odasına çıkacak, bu mektupları birer bomba gibi etajer altına, dolap gözüne, kitap arasına, oraya buraya saklayacaktı. Bunlardan biri elbette Haşmet Bey'in eline geçecek. İşte o zaman karı koca arasında kıyamet kopacaktı. Vakit ve saati gelip de bu esrar anjinleri patladığı zaman zavallı Revan Hanım kendi iffetsizliğine zevcinden ziyade şaşacak, bir rüya veya hayalet âleminde mi, nasıl olup da böyle bir aşk romanında kahramanlık etmiş olduğunu bir türlü anlayamayacaktı.

14

Kalender'le karanlık bir macera tünelinin kemerinden içeri giriyor, öbür ucu nereye çıkacağını bilmiyorduk. Karanlığa attığımız adımlarımızla bir komedyaya mı, bir faciaya mı yürüyorduk?

---

[204] kariha: düşünce kuvveti

Eğer divanelerde azim bulunabilirse ikimizin yüzünde de ona benzer bir beşuş[205] bir hâl vardı. Masum bir kadının, belki de bir ailenin felaketine sebep olacaktık fakat bu şey bizim hoşumuza gidiyordu. İnsanlarda hayırhahlık, bedhahlık denilen iki haslet vardır. İnsan, kendi nevi için ne vakit hayırlı, ne vakit hayırsız olur? Herhangi bir fert, müstemirren[206] iyi, müstemirren fena olamaz. Bu iki şekle isabet eden saatler vardır. Demek insan, zevkine giderse hayırhah, gitmezse bedhah oluyor. Her şey gibi bu da bir zevk işi. Hiç kimse kendini sıkarak arzusu hilafına hayırhah olamıyor, canı isterse oluyor. İşte görülüyor akıllılar da deliler gibi sinirlerinin fantezilerine tabi…

Şiddetle rüzgâr estiği bir günde sık ahşap evler arasındaki bir talaş yığınına ateş veren çocukların çırpınmalarına benzer bir sevinçle yüreklerimiz çarpıyordu.

Gündüzden konağın etrafını döndük dolaştık. İçeriye girebilecek zayıf noktaları belirledik. Gece oldu. El, ayak çekilerek bütün mahallenin uykuya dalması saatini bekledik. Vakit ilerledi. Yavaş yavaş nurları sönen gözler gibi pencereler karardı. Perdeler, panjurlar kapandı.

Ömer Ağa ile zevcesini uyandırmaksızın kapının eski bir tabanca kadar iri anahtarını yanımıza alarak sessizce dışarıya çıktık. Sokaklarda in cin yoktu.

Sesimi titreten bir helecanla arkadaşıma sordum:

— Şimdi ne yapacağız?

— Bilmem.

— Bilmem olur mu? İlk adımda bir belaya çatmayalım.

— Alâ bahtek[207]…

— Öyle lakırdı mı olur. Yakalanırsak ne yapacağız?

— Onu yakalanmazdan evvel düşünürsek hiçbir iş göremeyiz.

---

[205] beşuş: güleç

[206] müstemirren: sürekli

[207] alâ bahtek: bahtına ne çıkarsa

— Bu hareketimizin Ceza Kanunu'nda tevafuk edeceği maddeyi bile bilmiyoruz.

— Tutulup da hüküm giyersek onu da öğreniriz.

Baktım ki Nuri benim korkulu suallerime hep alayla cevap veriyor. Bana da bir cesaret geldi. Vakit, nısfülleyli[208] geçmişti. Gökte latif bir yaz gecesinin berrak yıldızları pırıldıyor, sabah müjdecisi serin bir rüzgar yüzümüzü okşuyordu.

Konağın alt kat pencerelerinin kapalı panjurlarını yokladık. Gerisinde muhkem demir parmaklıklar bulduk. Bina harem selamlık taksimatı üzerine yapılmıştı. Harem dairesi olarak tahmin ettiğimiz kısmın geniş bahçe duvarları etrafında dolaşmaya başladık.

Nuri:

— Bir kere bahçeye atlasak oradan bina dâhiline girecek mutlaka bir delik buluruz. Fakat üzerimize gelirlerse… Nasıl? Ayağın çabuk mudur? Kaçabilir misin?

— Ulan Kalender, bu kadar senelik arkadaşız, ayağımın çabuk olup olmadığını niçin benden soruyorsun? Beni bilmez misin? Ömrümde ilk defa olarak böyle bir halt ediyorum. Helecanla şimdiden dizlerim kesiliyor. Pek çabuk kaçmak lazım gelince ayaklarım birbirine dolaşacak sanıyorum. Fakat duyduğum helecan da o kadar tatlı ki hayatımın en sevinçli demlerini yaşadığımı hissediyorum.

— Oh, bana da öyle geliyor. Lakin biz bu işi yalnız eğlence olsun diye yapmıyoruz. Bu, takip olunan büyük bir emeldir. Asıl zevkini sonra çıkaracağız. Ben içeriye gireyim, istersen sen dışarıda bekle. Bir tehlike sezdiğin anda hemen eve kaçarsın. Bana bakma. Bir başıma olunca ben nasıl olsa kendimi kurtarabilirim sanıyorum.

— İçeriye nasıl gireceksin?

— İşte onu tahminliyorum.

Bahçe duvarının en alçak tarafını tayin için dolaştık. Nihayet en münasip bulduğumuz bir noktada durduk.

Nuri:

---

[208] nısfülleyl: gece yarısı

— Bu duvarın yüksekliği üç metreden fazla değil. Ben ellerimi havaya uzatırsam iki metreyi aşarım. Sen bana omuz ver, her şey olur biter.

— Nasıl?

— Bahçe duvarına yapışmış gibi dur. Ben omzuna basayım. Böyle ikimizin boyu birbirine eklenince daha yükseklere bile çıkarım.

Aldığım talimata göre boylu boyunca duvara yapıştım. Kalender, bir maymun çevikliğiyle omuzlarıma tırmandı, duvarın üstünü tuttu. Bir iki bacak hareketiyle yukarıya atladı.

Nuri, bahçeye inmek üzere iken sordum:

— İçerde seni kovalarlarsa bu duvardan tekrar sokağa nasıl aşacaksın? Sana kim omuz verecek?

Kalender beş on saniye düşündükten sonra:

— Sağ tarafta, yirmi adım kadar ötede bir kapı var. İçeriden onu açabilirsem aralık bırakacağım. Sıkışınca oradan kaçacağım.

— O hâlde kapının önünde beklerim. Açabilirsen ben de içeriye girerim.

— Olur olur…

Nuri duvara tutundu. Öbür tarafa boy vererek aşağı atladı. Ben kapının önüne koştum. İçeriden onun da aynı noktaya gelmesini bekledim. Çok sürmedi, geldi. Sordum:

— Kapı nasıl?

— İki kanadı birbirine yapışmış gibi kilitli.

— Şimdi ne yapacağız?

— Düşünüyorum.

— Sabah olacak.

— Olmayacağını iddia etmiyorum.

— Yarın gece bu tecrübeyi tekrarlayamayız. Çünkü ev sahipleri geliyorlar.

— Tesirli bir efsun bilmiyorum ki şu kilidin üstüne üfleyeyim… Masallarda olduğu gibi "Açıl kilit!" diyeyim de açılsın.

— Kapının altını üstünü yokla. Bazı olmayacak gibi görünen şeyler oluverir.

— Yokluyorum. Kilit yeni usulde gömme. Alt üst sürgüler gizli. Ben maymuncuk kullanmasını bilirim ama buraya ihtiyatsız geldik. Kasa kapısı gibi bir şey… Bu açılmaz.

— Şimdi ne yapacaksın?

— "Alâ bahtek" deyip konağa gireceğim…

Bu esnada içeriden bir köpek havladı. Sinirli köpeğin hav havları mütezayit[209] bir şiddetle tekrar etti. Çok sürmedi, Nuri'nin şöyle dediğini işittim:

— Vay… Vay…

— Ne var?

— Adım sesleri geliyor.

— Nereden?

— Bahçenin öbür ucundan. Galiba üzerime geliyorlar.

— Şimdi ne yapacaksın?

— Bilmem. Sen orada durma. Hemen tüy. Ben de kaçmaya uğraşırım. Alâ bahtek.

O anda sokaktan da ayak pat patları, mırıltılar duyar gibi oldum. Nuri ile artık bir söz teatisine imkân yoktu. Onu öyle bir tehlike içinde bırakarak ben duvar diplerine sine sine evin yolunu tuttum. Fakat Ömer Ağa'nın hanesi benim için bir me'men[210] olabilecek miydi? Ben Nuri'nin şerîk-i cürmü değil miydim? Onu yakaladıktan sonra beni aramak için oraya gelmeyecekler miydi?

Korka korka yürüyordum. Lakin arkamdan koşan olmadı. Cebimden koca anahtarı çıkardım. Gürültüsüzce kilidin içinde çevirmek istedim. Ama ne mümkün… Bir çatırtıdır koptu. İhtiyar karı kocanın uykuları tüy gibi hafif… Eve hırsız giriyor telaşıyla birinin

[209] mütezayit: artarak
[210] me'men: emniyetli yer

elinde bir havaneli, ötekinde bir bahçe beli karşıma çıktılar. Avlunun bir köşesinde yanan isli, kör bir idare gazının aydınlatmaktan ziyade ortalığa vesveseli, kasvetli bir karaltı saçan namuayyen ışığı içinde hüviyetimi ispat edinceye kadar havanelini yenime, bahçe belini belime yersem hariçteki tehlikeden kaçışım beyhude olacaktı.

Bu muhterem çift, ellerindeki müthiş aletleriyle silah omuza vaziyetini aldılar. Tehlike karşısında hemen bağırdım:

— Aman bana kıymayınız.

Silahlı bulunmalarına rağmen onlar da benden korkuyor gibiydiler. Fazla bağırmış olmalıyım ki iki adım geriye çekildiler. Biraz düşündüler. Dikkatli baktılar, misafirlerini tanıdılar.

İhtiyar adam büyük bir taaccüple:

— Biz sizi yukarıda yatıyor sanıyorduk.

— Yatıyorduk, biraz sokağa çıktık.

— Ne yapmaya?

Kapıdan girer girmez böyle bir istintaka tutulacağımı bilmediğim için cevaba hazırlıklı değildim. Ben kem kümle geviş getirirken kocakarı sordu:

— Haniya bizim deli oğlan?

Cevaplar gittikçe sarpa sarıyor, mevkiim nazikleşiyordu. Teyze hanım artık lüzum görmediği havanelini yere bıraktıktan sonra:

— Nuri otuzuna yaklaştı fakat hâlâ akıllanmadı. Bu eve her gelişinde başımıza bir dert çıkarır. Dört ay evvelki gelişinde, bilirsin ya, Yusuf Molla'nın evindeki vukuatı.

Karı koca birbirine bakışlılar. Ömer Ağa'nın ağarmış ve bir diş fırçası kadar uzamış kaşları çatıldı. Kocakarının buruşuk ağzı büzüldü. Geçmiş vakanın izahını besbelli muvafık bulmadılar.

Yukarıya savuşmak için onların bu sükûtlarını fırsat sayarak merdivene doğru yürüdüm:

— Nerede ise o da şimdi gelir. Bu semtleri tanımayan bir çocuk değil ya… dedim, yukarıya fırladım.

Odaya girer girmez döşeğe hiç bakmaksızın pencerenin önüne oturdum. Camı açtım. Dışarıyı dinlemeye başladım. Haşmet Bey'in konağı karşımda karanlığa gömülü sessiz, ışıksız derin derin uyuyordu. Bahçede bir gürültü olsa mutlaka işitecektim. Sokakta da bir şey duyulmuyordu. Ne oldu? Nuri tutulup da karakola mı sevk olundu? Deli oğlanın bu geceki yaptıkları o semtte ilk vakası değilmiş… Acaba Nuri benim bildiğimden daha fazla mı deliydi? Daha ziyade mi ahlaksızdı?

Oh, oh… Ne olursa olsun, en çılgınları imrendirecek bir macera-perest hayatı yaşamaya başlamıştık. Kalender ilk adımda yakayı ele vermezse epeyce tuhaf ve heyecanlı şeyler olacaktı. Gönül verdiğimiz kadının aşk ve muhabbet namına aleyhine kurduğumuz suiniyetlerden değil, henüz mevcudiyetimizden bile haberi yoktu. Haşmet Bey tasni ettiğimiz mektuplar eline geçince zevcesinin masumiyetini anlayacak mıydı? Yoksa onu bizimle fiili müşterek mi sanacaktı?

Ben böyle bir tasavvur, bir faraziye âleminde yaşarken sabaha karşı Kalender geldi. Sokak kapısından girer girmez onu da iki ihtiyar eş, abus[211] çehreleri, uzun dilleriyle karşıladılar. Yavuz hırsız ev sahibini bastırır meselince Nuri onlardan ziyade yaygara koparark:

— Ben sizin gibi ihtiyar değilim ya, sabaha kadar yerinden kımıldamadan uyuyacak… Gencim, kanım kaynıyor, yedi mahalleyi dolaşmadan edemem.

Yukarıya fırladı. Bütün taaccübümle:

— Geçmiş olsun.

— Eyvallah arkadaş.

— Fakat nasıl geçirdin?

— Birader, bu dünya bir tiyatro, bu hayat bir sinemadır. Her vakanın bir müddet-i ömrü vardır, gelir geçer. Bu âlemde geçmeyen şey olur mu?

Kalender'in bu sözü beni düşündürdü. Müthiş müferrah, cefalı sefalı… Bu hayatta geçmeyen vaka yoktu. Asıl hüner, her macera-

[211] abus: somurtkan

daki bu fâniliği bilip hiçbir şeyden korkmamak, hiçbir şeye ehemmiyet vermemekti. Deliler tehlikeyi bilmiyorlar, itiraz etmiyorlar, korkmuyorlardı. Onları kanunla, tecziye ile tehdit mümkün değildi. Onun için tımarhanelere kapatılmalarına lüzum görülüyordu. Kalender'in yüzüne dikkatle baktım. Merakımı halledemedim. Yukarıdan aşağıya bütün vücudunu yoklamaya başladım.

Arkadaşım biraz şaşırarak sordu:

— Üstümde ne arıyorsun? Niçin böyle her tarafımı yokluyorsun?

— Bütün uzuvların tamam olarak mı geldin? Yoksa kapandan kurtulan hayvanlar gibi kuyruğunu orada mı bıraktın.

— Merak etme, tamâmü'l-azâ olarak geldim. Bildiğin gibi yalnız akılca biraz terelelliyim. Bu noksana da orada uğramadım. Bu eski kusurumdur.

— Anlat, nasıl oldu? Bir iş görebildin mi? Yoksa göremeden mi sıvıştın?

— Gördüm. Öteye bile geçtim.

— Köpeği nasıl susturdun? Gelenlerin gözleri önünde ne efsunla kayboldun?

— Köpek havlayıp pat patlar olunca duvar kenarını kaplayan taflanların içine saklandım. Büzüldüm. Diğer türlü harekete imkân yoktu. Delikten hariçte kalan fare gibi öyle sindim, bekledim. Köpeğin dişinden ziyade burnundan yılarım. Menhus[212] hayvan, pek uzaktan koku alır. Kuyu dibinde olsa hasmını bulup çıkarır. Bekledim bekledim. Darbımeselde dendiği gibi ekseriya sabrın sonunda bir selamet vardır. Giderek köpeğin sesi seyrekleşti, uzaklaştı. Anladım ki havlamalar konaktan değil, başka taraftan geliyor. Pat patlar da bahçenin öbür yanındaki sokaktan azala azala işitilmez oldu. Tehlikeyi savuşturduğumu anlayarak geniş geniş birkaç nefes aldım. İlk adımda böyle bir korkuya tesadüfüm, bana bir intibah getirdi. Beni hareketlerimde daha dikkatli davranmaya mecbur etti. Etrafımda ürkecek bir pıtırtı olmadığına kanaat getirdikten sonra ih-

[212] menhus: uğursuz

tifagâhımdan yavaş yavaş çıktım. Her ağaç dibini, her tufayı, kameriyeyi ayrı ayrı muayene ederek hırsız adımlarıyla dolaşırken duvar kenarına uzatılmış bir merdiven gördüm. Sevincimden yüreğim titredi. Konağa yaklaştım. Kapıları açmaya uğraşmak pek beyhude bir iş olacaktı. Alt kat pencerelerinin metin panjurları sımsıkı kapalıydı. Yalnız dört beş metre irtifada, diğerlerine nispeten küçük, panjursuz ve camı açık bir pencere gördüm. Bunun bir hela penceresi olduğunu tahmin güç değildi. Bir eve girmek için en müsait methal, hela pencereleridir. Evin diğer kısımlarına geçmek için ayakyollarının kapıları daima açık bulunur. İçinde kimse yatmaz, tesadüfen biri bulunsa bile öyle yere karanlıkta girilemeyeceği için ışıktan anlaşılır. Gecenin o vaktinde ekseriya helalar boş bulunur. Artık tereddüte mahal yoktu. Gittim, duvar dibindeki merdiveni sırtladım. Kenef penceresinin önüne dayadım. Saldır suldur yukarıya çıktım. Pencereden içeriye indim. Hiçbir ses duymadım. Konağın bu derin sükûtu içinde yalnız bir tehlike vardı: Kapı gıcırtısı… Fakat bu da pek ziyade korkulacak bir şey degildi. Zira aralık kalmış bazı kapıların gece vakti rüzgârdan kendi kendilerine gıcırdamaları da muhtemeldi. Binaenaleyh böyle bir sesin kulaklarda mutlaka şüphe uyandırması lazım gelmezdi. Fakat her hâlde ihtiyatla hareket icap ediyordu. Nalınları tıkırdatmadan helanın ötesine atladım. Menteşeleri yağsız kapıları ağır ağır açarsanız ziyade gıcırtı yaparlar. Birdenbire hızla açarak sesi boğmalıdır. Kapıyı çarçabuk açtım. Yine öyle süratle kapadım. Pek az bir gıcırtı oldu. Dışarı çıktım. Kendimi kesif bir karanlığın içinde buldum. Neredeyim? Taksimatını bilmediğim bu ebniyenin ne yanına yürüyeceğim? Hangi odalarda adam var? Hangilerinde yok? Merdiven nerede? Cebimde bir elektrik feneri var ama etrafımı tarassut için bunu kullanmak tehlikeli. Karşımda camlı kapılar olabilir. Karanlığın içinden birdenbire fışkırtacağım ışıkla kendimi haber vermiş olacağım. El yordamıyla yürümek gerek lakin nereye? Sağa mı? Sola mı? Öne mi? Böyle yapılarda helalar ekseriya gizli bir yere yapılır. Bir iki adım öne yürüdüm. Elim bir duvara tesadüf etti. Anladım ki dar bir yerdeyim. Birkaç adım sağa gittim, bir kapı buldum. Onu açmadan sola yürüdüm. Beş altı adımdan sonra elim yine bir kapıya tesadüf etti.

Bir hela koridorunda olduğumu anladım. Haremden, selamlıktan kullanılmak için böyle iki kapı açılmıştı. Lakin hangi taraf harem? Benim selamlıkla işim yoktu. Böyle konaklarda uşaklar alelekser bodrum katlarda yatarlar. Kadın hizmetçilerin çatı arasında yatmaları muhtemeldir. Benim ne çatıda ne bodrumda bir aradığım yok. Efendiler evde bulunmadıkları için tahminim vechile uşaklar ile kadın hizmetçiler konağın en alt ve en üst katlarına çekilmişlerse orta katlar bomboş kalmış olacağından benim işim işti.

15

Sağa yürüdüm. Ellerim havada temas edecek satıhlar[213] arayarak körebe oynar gibi dolaşıyorum. Genişçe bir yerdeyim. Nihayet duvarı buldum. İşte bir kapı. Bir kapı daha. Bir daha. Hah, işte merdiven. Tırabzan babasının üstünde avucuma fasetalı[214] bir küre rastladı. Ya billur ya madeni olacak. Merdivenden yukarıya çıkayım mı? Burası konağın methali[215] olacak. Ayaklarımı karanlıkta oralara alıştırmak ve sıkışınca kaçmak üzere oraya çıktığım kapıyı kolayca tekrar bulabilmek için birkaç defa daha dolaşmaya lüzum gördüm. Bu araştırma esnasında sokak kapısını ve ona yakın portmantoyu buldum. Üzerinde iki pardösü, iki şıllık fesi asılıydı. Elime birkaç baston şemsiye de ilişti.

Selamlık tarafında olduğumu anladım. Lakin beni bir düşünme aldı. Dublörü ipekli bu şık pardösüler kimin yahut kimlerindi? Haşmet Beyefendi seyahatte bulunduğu müddetçe elbiseleri, fesleri böyle portmantoda asılı durur mu? Hayır, duramazdı. Konakta ya akrabadan veya müsafereten bazı beylerin bulunması çok muhtemeldi. Hanımına hayalî bir aşkla tutulduğum bu kâşanenin sekenesi hakkında hemen hemen hiçbir malumatım yok gibiydi…

Her ne olursa olsun azmimden yılmadım. Fakat harem cihetine geçmeyi münasip gördüm. Yine geldiğim hela koridorundan yürüdüm, öbür tarafa geçtim. Konak, mütenazır iki kısım üzerine bina

---

213 satıh: yüzey

214 fasetalı (façeta): tıraş olunmuş elmasın yüzlerinden her biri

215 methal: giriş

edilmiş. Öbür cihette de aynı methal, aynı kapılar, aynı mukabil cihette merdiven.

Bu geniş kovanlı merdivenin duvar dibi tarafının enli basamaklarından yürüyerek yukarıya çıkıyordum. Fakat nereye? Yukarının taksimatı nasıldır? Hangi odaya gireceğim?

Çıktım, çıktım. Orta kata geldim. Merdiven devam ediyor. Böyle işlerde bana kumanda eden şeytan "Burada durma. Daha üst kata çık." dedi. Bilirsin, ben iblis aleyhillanenin hiç hatırını kırmam. Etrafımı saran karanlığı dinledim. Çıt yok. Bir camekândan yürüdüm. Diğer bir camlı kapıdan geçtim. Üst kata saldırdım. Bu katta da önüme bir camlı bölme çıktı, kapıyı açtım. Bir iki adım içeriye yürüdüm. Sonra durdum. Hangi tarafa yürüyeceğim? Hangi kapıyı karıştıracağım? Konak halkı derin uykuda. Şimdiye kadar vücudumdan bir şey sezdirmedim. Lakin o anda maksadımın en güç yerine geldim. İçeride insan yatan bir oda kapısını karıştırırsam yakayı ele vereceğim. Revan Hanım'ın hususi odası hangisi? Cebimdeki müfteri mektuplarını rast geldiği çalılığın arasına yumurtlayan şaşkın bir kuş gibi tesadüfi bir mahalle bırakıp oradan savuşamam ya… Bu, zekâ ile değil, ilhamla olunacak bir şey. Bizim yobaz hocanın tarifine göre ilham iki türlü olurmuş: Ya rahmani ya şeytani… Biz çoktandır iblise uyduk. Şeytan, herkesin zannettiği kadar hain bir muğfil değildir. Yalnız hilkatte, âlemin sûret-i idâresine muhaliftir. İlaha karşı bu muteriz kuvveti nereden buluyor? Bu muhalefet Cenabıhakk'a hoş görünüyor olmalı ki safdilleri ifsadına müsaade ediyor. Eğer merkum bu muhalefeti İttihat ve Terakki'ye karşı olaydı şimdiye kadar belasını bulurdu. Onlarla hoş geçindi çünkü kendi telkinatına hiç lüzum görmedi. Çünkü idare içinde tutundukları ağacın kökünü baltalayan binbir şeytan vardı. Çünkü o kendi tabiatına yakın olan mahlukata zarar vermez. Yalnız rahmani masumlara arizdir. Meleklerin eski hocası göklerden matrut[216] bu müfsit aleyhillaneyi imdadıma çağırarak ellerimle yine karanlık içinde körebe oyununa başladım. Gözleri kapaklı dolap beygirleri gibi sofanın dört köşesini dönüyordum. Parmaklarımın ucuyla bir

[216] matrut: kovulmuş

kapı buluyorum. Birkaç adım sonra bir kapı daha, bir kapı daha… Hangisinin topunu çevireyim? Ya şundadır ya bunda, helvacının kızında… Küçükken kadınlarla fincanlar içinde saklı yüzük oyunu oynadığımız zaman kullandığımız bu tılsım da işime yaramadı:

— Ey meleklerden âlim, müfsitlerden müfsit yâr-i şefîkim. Her şeyde meded-resim[217], yetiş imdadıma…

Ben bu münacatla dolaşırken duvarda parmaklarımın tesadüf ettiği bir düğmeden kuvvetli bir elektrik zırıltısı kopmaz mı? Kendi elimle bütün uykudakileri ayağa kaldırmış oldum. Vay şimdi nereye kaçayım? Ters yüzüne mi döneyim? Yine deliğini kaybeden fareye döndüm. Pirime kantarlıyı atmaya başladım… Silsilesine veriştireceğim ama şeytanın kimden doğduğunu bilmiyorum… Behey alçakların alçağı, sana olan kuvvetli imanıma karşı hiç sıkılmadan bana bu oyunu mu oynadın? Bu meluna günde yüz bin ağız, sövüp sayıyor. Küfür, onun ibadetidir. En galiz, iğrenç tahkirleri şerbet gibi tebessümle içmeye alışkındır. Zaten sövüp sayma, acizden ileri gelir ve kuvvetliler aleyhinde fışkırtılır. Zaten tan u teşni, hamdüsenanın öbür tarafında bütün meşahirin ikinci hisseleridir… Fakat Şadancığım, ben ki şeytan aleyhillanenin mektebindenim. Yine ondan gelen bir acele ile pirime tahkirde büyük bir hata bir işlediğimi anladım. Rahmani olsun, şeytani olsun sebeplerini bilemediğimiz hususlarda, müsebbibi tenkit için birdenbire parlamamalıyız. Evvelen uygunsuz gördüğümüz birçok şeylerin zımnındaki hikmetler sonradan anlaşılıyor.

O esnada oda kapılarından biri ufak bir gıcırtıyla açıldı. Pembe ipeklere boğulmuş bir elektrik ampulünden saçılan kıpkızıl bir şafak ışığı şimşek gibi gözlerimin önünde çaktı. Kapının çarçabuk kapanmasıyla derhâl kayboldu. Fakat dışarıya bir gölge çıktı. Bana hitaben olacak: "Rıdvan, kımıldama, orada dur!.." dedi. Ben bu yeni adımın esrarı önünde mütehayyir, müteaccip, lerzedar pirimin akl-ı beşer haricindeki cilvelerine intizarda iken merdivenden yukarıya bir lamba aydınlığı ile beraber ayak sesleri yükselmeye başladı.

Gölge, camekânın kapısını açarak sordu:

---

[217] meded-res: yardıma koşan

— Kimdir o?

— Benim efendim… Çağırdınız da geliyorum.

— Çağırdımdı ama lüzum kalmadı. Dadıcığım git, yat.

Çıkan geri döndü. Bu ne demek olacak? Pirimin bir lütfuna mı uğruyorum? Bir dubarasına mı? Benim adım Rıdvan, bu hoş isme bal mumu yapıştırdım. Lakin muhatabımın hüviyeti nedir? Ses, kadın sedasından biraz kalın, erkek nidasından biraz ince… Beniâdemin hangi neviyle müşerref oluyorum? Bu akşam o konakta Rıdvan ismine cevap vermek felaketli bir iş mi? Zevkli bir şey mi? Oh, alâ bahtek, alâ bahtek… Her şeyden gafil, âciz beşer için bu sözden başka diyecek ne var? Ben, zuhurata intizaren elimle göğsümün helecanını bastırarak bir köşeye büzüldüm. Cinsiyetini pek tayin edemediğim nazik ses bana yaklaşarak:

— Rıdvancığım, korkma, bu katta benden başka kimse yok. Beni terk etmeyeceğini katiyen bilerek iki haftadır seni bekliyorum.

Niçin bekleniyorum? Benim bu tatlı ses sahibine karşı o konaktaki gizli vazifem nedir? Bu pek mühim noktaları bilemediğim için bir falso yapmak için put gibi sükût ediyorum.

Ben:

— Ulan Kalender, konağa girerken esrar filan çektin mi? Anlattığın hakikat mi yoksa hayalet mi görüyorsun?

Nuri:

— Dinle efendim, dinle. Şeytanı imdadıma çağırdığımın kerametine sen de şaş, ben de şaşayım… Tatlı ses devam etti:

"Benim düşmanım çoktur. Ablama, enişteme seni fena hâlde geçmişler. Sen, beni baştan çıkarıyor, fena şeylere alıştırıyormuşsun. Buraya gelip de büyük bir hakarete maruz kalmandan korktuğum için birkaç gün uğramasın diye haber gönderdim. Sen, galiba işin aslını bilmeyerek bana gücendin, hiç görünmez oldun. Seni arattığım yerlerde bulduramadım. Sen evvelce de yine böyle bir kere gece yarısından sonra gelip gizlice beni bulmamış mıydın? Yine gelecek umuduyla çıldıra çıldıra seni bekleyip duruyordum."

Şimdi biraz iş aydınlandı. Ablam, eniştem hitaplarından Revan Hanım'ın küçük kardeşiyle karşı karşıya olduğumu anladım. Fakat tehlikeyi büsbütün atlatamamıştım. Benim, o anda mevkiini işgal ettiğim Rıdvan olmadığımı anlayınca Revan Hanım'ın kardeşi gürültüyü basacaktı. Benim gibi vakitsiz, sessiz, pencereden giren bir zair, hırsızdan başka kim olabilirdi? Yakayı uşakların ellerine verirsem karakola sürüklendirilecektim. Üzerimde o mektuplar tutulacaktı. Zabıtaya muvaffakiyetinden dolayı övünecek bir vaka, gazetelere "Esrarengiz" başlığı altında bir sermaye çıkacaktı.

Kurtulmak için namının gölgesine sığındığım Rıdvan, bu çapkın kimdi? Çocukcağızı hangi fena şeylere alıştırıyordu? Küçük beyin suiitiyatları her ne ise onları tatminde ben Rıdvan'dan aşağı mı kalırdım? Ben şeytanın o haytadan daha sevgili bir gözdesi değil miydim? Aramızdaki meselenin nezaketi anlaşmaktan ibaret kalıyordu. Yoluyla idâre-i maslahat edebilirsem vazifesinde tekasül[218] gösteren Rıdvan'ın haydi haydi yerine geçmek mümkün olacaktı.

Hep o söylüyor, tanımadığım Rıdvan'ın sesini taklit edebilmek imkânsızlığından dolayı ben hep dinliyordum. Fakat bu sükût ilanihaye devam edemezdi. Elbette söyleyecek, foyayı meydana vurmuş olacaktım.

O:

— Beni göreceğin gelmedi mi? Eniştemle ablamın seyahate çıktıklarını, benim yalnız kaldığımı duymadın mı?

Ben söz söylemeye yine cesaret edemedim. O, "Cevap vermiyorsun. Bana gücendin, değil mi?" feveranıyla hemen boynuma atıldı. İki yumuşak kolun sinirlerime baş döndürücü bir haz veren çemberi içinde kaldım. Ben de, onu beş katı bir tazyikle sardım. Nefeslerimiz yüzlerimizi yakarak bir anda yekvücut olacak bir hararetle kaynaştık. Fakat küçük bey birdenbire ağuşumdan sıyrılmaya uğraşarak haykırdı:

— Bırak… bırak… Sen Rıdvan değilsin. Aman ya Rabbi, kimsin?

---

[218] tekasül: tembellik

Hata ettim. O nazik vücuda o kadar hoyratça sarılmamalıydım. Kokumdan mı anladı? Çapımdan mı? Oh, ne felâket, vücudumun olanca kâbiliyyet-i tatmîniyyesiyle saldırdığım hâlde ona Rıdvan'ın çeşnisini verememiştim. Melun hayta, o kendisi, küçük beyi acaba ne çırpıda bir derağuşla memnun ediyordu? Baltayı yanlış yere vurduk. Fakat olan oldu. Tamire imkân yoktu. Beyimin bu pek hassas intikali karşısında "Yanlış anladın elmasçağızım, ben Rıdvan'ın ta kendisiyim. İnanmazsan bir tecrübe daha yap da gör…" iddiasında bulunamazdım ya… Kabahat ne beyde ne bende, Rıdvan'la olan çaplarımızın mübayenetinde. Ah, ne olursa olsun artık benim için lisana gelmek lüzumu tahakkuk etmişti, söyleyecektim. Fakat pek diplomatça ağız açmak lazımdı. Ettiğim kabalıktan güya nadim ve büyük bir mahçubiyet ihsas eder mahir bir mümessil sesiyle:

— Affedersiniz beyefendi, filhakika bendeniz Rıdvan değilim…

O, birden köpürerek:

— Çabuk söyle, kimsin? Gece vakti burada ne arıyorsun? Söyle, nereden girdin?

— Ben Rıdvan'ın kendisi değilim ama konağa onun talimatıyla girdim. Çünkü onun tarafından geliyorum.

Bu ifşam üzerine küçük beyin damarları birdenbire gevşedi. Bir ikinci nöbet yine boynuma sarılacak zannettim. Vay kâfir oğlu kâfir Rıdvan, bu küçük beyi cin tutar gibi tutmuş. Onun asabına bu derece kuvvetle nasıl hâkim olabilmiş? Revan Hanım'ın biraderi bal gibi kıvamlaşan en yumuşak ruh perdesinden:

— Bana cennet tozu gönderdi mi?

Cennetin kevserini, nurdan tabaklar içinde yemişlerini vaizlerden dinledim ama tozunu hiç işitmemiştim. Bu da hangi derde deva, ne çeşit bir iksir olsa gerek? Ah, şimdi ne cevap kıvırayım? Evet mi, hayır mı? Beyefendiyle dostluğu ilerletmek için müspet ciheti tercihle "Gönderdi…" dedim. Yumuşak avucuyla elimden yakalayarak Haydi öyleyse odama gidelim de beraber çekelim!.." teklifiyle beni karanlıkla yedmeye başladı. Ne çekecektik? Lahavle mi? Fış fış kayıkçı mı?

Kızıl ışıklı dârü'l-cümbüşe girdik. Burası bana Madam Fedrona'nın mükeyyifat[219] odasından daha latif geldi. Çünkü daha hususi idi. Vakıa etraftan öyle kavs-i kuzaha benzer renk-amiz ziyalar yağmıyor, tavandan yalnız doğacak güneşi müjdeleyeni andırır gül pembesi bir nur saçılıyordu. Kırmızının herhangi bir çeşidini bütün öbür renklerden çok severim. Ateş, kan, sevda kırmızı değil mi? Kan, sıcaklık, aşk… Öbürlerini ne yapacağım?

16

Beyin ipekler, tüller, danteller içindeki yıldızlı döşeği bir köşeye taht gibi kurulmuştu. Her tarafı irili ufaklı türlü biçimde zarif puflar dolduruyordu. Hane sahibi bir şezlonga şöyle yarı yatar gibi serildi. Beni de yanındaki koltuğa oturttu. Küçük beyin turfanda güzelliğini salyalarımı akıtmadan nasıl anlatayım? Ablasının henüz erkekleşmemiş bir modeli… Bu latif çocuğa enişte olmak emelini gütmesem niyeti değiştireceğim.

Tavandan dökülen ışığın erimiş yakutu karışan altın gözlerini süze süze:

— Haydi çıkar, dedi.

Evvela bütün damarlarımın kanı kalbime toplandı ve sonra göğsümün bu tulumbası birdenbire patladı zannolunacak bir helecan bitkinliği ile sordum:

— Neyi?

— Cennet tozunu…

Evet, cennet tozunu. Hemen cümbüşlenecek bir sıra. Fakat benim gibi bir cehennemlikte öyle gubâr-ı mübârek bulunur mu? O ana kadar devam eden lütufkârlığına karşı müteşekkir kaldığım şeytanı yine imdadıma çağırdım. Pirim gülerek yetişti: "Be hey çocuk, sen Madam Fedrona'da iken cebindeki boş hap kutusuna biraz kokain aşırmamış mıydın? İşte cennet tozu odur. Ne düşünüyorsun? Çıkar da küçük beyle yani müstakbel kayınbiraderinle karşı karşıya cümbüşleniniz." buyurdu.

---

[219] mükeyyifat: keyif veren şeyler

Evet Şadan, evet, ben daima büyük mürşidin irşadı ile yaşarım. Meleklerin müderrisi imdadıma yetişmese ben mektep çocuklarından daha masum bir ahmak olup kalırım…

Kutuyu çıkardım. Enfiye tiryakileri gibi muhteviyatı bir iki fiske ile sarstıktan sonra kapağını açtım. Kayınbiraderim olacak yavrucak hazin bir iç çekişiyle elimdekine bakarak:

— Ah, hepsi hepsi bu kadar mı? Rıdvan niçin fazla göndermedi?

— Ancak bu kadar tedarik edebildi. Sonra fazla gönderecek, dedim.

Mevcutla kanaate mecbur kalarak çekmeye başladık. Aman küçük bey öyle tiryakiymiş, öyle tiryakiymiş ki sen ben solda sıfır kalırız. Altın lemalı füsunkâr gözleri elektriğin yakut dalgaları içinde süzüle süzüle cenneti arıyordu. Onun her zaman Rıdvan'la uçtukları hususi behişte çifte ferişteler gibi bu gece beraber havalanacaktık. Evet, hususi behişte. Çünkü cennetin de dolmuşundan hoşlanmam, çünkü dünyada yıllarca aç yaşamış fukarâ-yı sâbirîn ile beraber ben orada ne yaparım? Kemanda orta la'dan boydan boya yay boşaltır gibi inleyen bir nefes salıverdikten sonra:

— Ah Rıdvan'ımın elçisi, aziz baban senin kulağına hangi isimle ezan okudu?

Muhatabımın şairliği nispetinde benim de yükselmem lazımdı. Aklıma hemen şu kelime geldi:

— Hümayun.

— Yüksek tesmiye.

— Sayenizde.

— Hümayuncuğum…

— Efendim.

— Biliyor musun, bu dünya bana dar geliyor.

— Daha boluna uçmak imkânı varsa ne duruyoruz?

— Ama şimdi önümde ufuklar açıldı. Kalbimi boğan muzıyk hava boşaldı. Dimağımın kara bulutları dağıldı. Arzilerin kasvetli,

şeametli muhitlerinden çıktım. Cennet tozunun gözlerime getirdiği fer, kanatlarıma verdiği kuvvetle saadet makarrına uçuyorum.

— Ankara'ya mı yavrum?

— Hayır, cennet-i âlâya.

— Bu eski vilayet ve yeni payitahtımızın cennet olduğunu söylüyorlar.

— Bu haberin mevsukıyetini bilmiyorum lakin İstanbul'un giderek cehennemleştiğine söz yok. Türklerin günahkârları burada çile dolduruyorlar, ecirlileri orada sefa sürüyorlar. Ben arzi cennetleri istemem. Fezanın öyle bir âlemine intikali arzu ediyorum ki…

— Nasıl?

— Orada erkeklik, dişilik olmasın.

— Ak benim elmas beyim, bu dünyanın bu nice elem ve cefalarına mukabil bir zevki varsa o da erkekliği, dişiliğidir.

— Lanet aşka, sevdaya. Ben melekleşmek istiyorum.

— Yemezler, içmezler, erkeklik, dişilik onlarda olmaz. İlmihalden aklımda kalan ibare budur.

— Firdevs'in ulviyeti işte bu kirliliklerden masuniyettedir.

— Affedersiniz, ben size büsbütün zıt bir fikirdeyim. Bu dünyada sevişmenin lezzeti aldıktan sonra melek olmak istemem doğrusu…

— Siz de affedersiniz, cehaletten böyle söylüyorsunuz.

— Rica ediyorum, beni irşat buyurunuz.

— Bizi kambur sırtı üzerinde taşıyan bu küre-i arz bir cehennemdir.

— Bütün bu gülleri, bülbülleri, baharları, şafakları, bedii manzaralarıyla.

— Evet, bütün bu beğendiğin şeyler ateşten doğma cehennem mahsulleridir.

— Allah Allah…

— Güneşe yakın olan seyyareler birer cehennemdir. Utarit bizden daha çok kızgın ve oradaki mahlukat, nispeten daha müthiş azap içindedir. Sonra Zühre gelir, üçüncü derecede biz… Bizimki en hafif cehennemdir. Fakat öyle tahammül-fersa azaplarla doludur ki bu işkenceleri çekenler öbür dünyalardaki daha şiddetlilerinin nasıl olacaklarını artık kıyas etsinler. Bizim burada mütesallip[220] gördüğümüz birçok madenler, orada mütemeyyi[221] bir hâldedirler. Küremizde fevka'l-sıfr yetmişi mütecaviz derece-i harârette mıntıkalar vardır. Ve yine sıfırdan aşağı aynı bürudet derecesine inen buz kesilmiş mahaller… Her sene şiddet-i harâretten, teşemmüsten[222], çöllerde susuzluktan ve buz nahiyelerinde incimattan çok insan telef olur. Cevvi[223] hadiseler hiç yolunda değildir. Bazı arz kıtaları vardır ki hilkat-i Âdem'den beri oralara bir damla yağmur düşmemiştir. Yine bazı memleketler vardır ki sıkça sıkça tuğyan, seylap hasaratıyla harap olurlar. Maksadım size felekiyat, tabiiyat dersi vermek değildir. Küre-i arzımızın üzerinde yaşayanların mefkûrevi hayat şartlarına tamamıyla tevafuk edecek tekmile henüz ermemiş olduğunu anlatmaktır. Tenasül, izdivaç, sevda usulleri de Âdemoğullarına saadet temin etmek maksadına yaklaşabilmekten çok uzak bir karışıklıkta… Ben gençliğimin bütün ateşiyle, bütün kaynar kalbiyle seviyorum, o benden hoşlanmıyor. Ben ondan nefret ediyorum, o benim için çıldırıyor. İşte bu yüzden feleğin tavanı her gün ne vahşiyane cinayetler, intiharlar, felaketler, iniltilerle sarsılıyor. Sonra zevcenin ve doğacak çocukların taayyüşleri babanın boynuna… Var yok tanımazlar, nafaka diye biçarenin tırnaklarını sökerler.

— Tuhaf söylüyorsunuz beyefendi… Elbette aileyi baba besleyecek… Bu mühim keyfiyet mahalle bekçisine havale olunamaz ya!

— Yine cehaletinizden böyle söylüyorsunuz.

— Cehaletimden belki… Fakat yalvarırım size, bunun başka türlüsü nasıl olur? Söyleyiniz.

---

220 mütesallip: katılaşmış

221 mütemeyyi: sıvılaşan

222 teşemmüs: güneş çarpması

223 cevvi: gök boşluğuna ait

— Bu da küre-i arz üzerinde insanlara mahsus tagaddinin usulsüzlüğünden ileri geliyor.

— Bunun daha mükemmel olabilmesi kabil midir?

— Niçin olmasın?

— İddianızı ispat için benim aklımın ereceği bir misal gösterebilir misiniz?

— Hay hay efendim… Mesela sinek, pire, tahtakurusu ve emsali haşeratın babaları, dişilerini ve yavrularını beslerler mi? Bunlar öyle yerlere yumurtlarlar ki yavrular kabuklarından çıkar çıkmaz gıdalarını hazır bulurlar. Analarının ve babalarının yardımlarına muhtaç olmaksızın kendi kendilerine beslenirler.

— Gücenmeyiniz ama cevabınızı savap görmedim. Siz ekmel-i mahlûkâttan haşarata nakl-i kelâm ettiniz. Şimdi bizden bir lohusa kadın sekiz tekerlek kaşarın, on okka etin, bilmem ne kadar kaymağın ortasında doğurmaz ya!

— Doğursa da para etmez. Çünkü insan çocuğu, bu nimetleri kendi kendine bulup yiyecek bir hilkatte yaratılmamıştır. İşte, tabiatın seyyaremiz sekenesi hakkındaki nisyanı, şefkatsizliği, insafsızlığı buradan geliyor. Bu toprak anamız, yiyeceğimizi sinesinden bir emzikli gibi kolayca vermiyor. Arzı eşiyoruz, tohumu atıyoruz, sonra güneşin, suyun lütfunu bekliyoruz. Çok defa bu iki kuvvette muvazene görülmüyor. Bazen birisi yakıyor, öteki çürütüyor. Hemen daima kıtlık yılları yaşıyoruz. Sonra hükûmetler ağır vergilerle tabiatın bize pek bezdirici alın terleriyle verdiği bu mahsullerin fiyatlarını yükseltiyorlar. Tabiatın bu insafsızlığına sonra beşerinki de karışıyor. Ah, hâlbuki böyle yaşanmaz. Gıdamızı bir arı gibi istediğimiz güzel kokulu çiçeklerden serbest toplamalıyız.

Ben, bu şekvai konferansçı veyahut makaleci sözlerini bu küçük beyin mini minicik ağzına yaraştıramıyordum. Fakat haspanın, bu kadar malumatı cinin, şampanyanın, cennet tozunun arasında nasıl toplayabilmiş olduğuna da şaşıyordum. Ben o aralık toprak anamızın şefkatsizliği, insanların açlığı, kanunsuzluğu gibi ebedî meseleleri düşünmekten çok uzaktım… Küre-i arz üzerinde yaşayan milyarlarla işsiz, haylaz, asi insanları hep birden tıka basa do-

yurmak kabil midir? Aç kalanların tarafında bulunmamaya gayret etmeli… Meselenin bence en muvafık sûret-i halli bundan ibarettir. Yalnız ben işte o anda midenin değil, gönlümün, aşkımın gıdasını ablasınınki niyetine küçük beyin gülbeşeker ağzından serbestçe alıvermek niyetiyle kıvranıp duruyorum… Benim de depreşmemden hassas çocuk huylanır gibi oldu. Bembeyaz nazik eliyle "Kıpırdama, dinle." emrini verdi. Ben cinayetimi kuvveden fiile çıkarmayarak put gibi kaldım. O, devam etti:

— Malum ya, biz iki türlü tagaddi[224] ederiz. Havayla, yiyecekle… Teneffüs suretiyle olan beslenmemiz meccani ve yorgunluksuzdur. Havayı hiçbir yerden toplamaya, çiğnemeye, yutmaya uğraşmaya ihtiyacımız yoktur. Müvellidü'l-humûza, şiddetini tahfif eden azotla karışıktır. Bu hava üç rub nispetinde besler. Bizim hiçbir şeyden haberimiz olmaksızın vücut körüğümüz vasıtasıyla bu iş kendi kendine görülür. Bizi yoran, aç kaldığımız zaman cinayetlere kadar sevk eden kör boğazımızdır. İşte benim şiddetle, nefretle şikâyetim bundandır.

— Affedersiniz paşam… Başka türlü olur mu?

— Niçin olmasın? İşte bu kabalıklarından dolayı küre-i arzımızın henüz cennet olmak tekemmülünden uzak yarı cehemnem tabiatında bir dünyadır. Layetenahiyetin gözle, teleskopla, fikirle ayrılmaz uçurumları içinde öyle mütekemmil cennet seyyareleri vardır ki oralarda tagaddi, elmas kadehten ruhlara damlatılan musaffa, berrak nur gibidir. Oralarda eşref-i mahlûkat namını alan sınıfın karınları, gemi halatları gibi kangal kangal bağırsaklarla dolu değildir. En temiz ve nefis sofralarda birtakım adapla yediğimiz terütaze yemekleri vücudumuzun çarçabuk ne kadar istikrahaver bir halita hâline getirdiğini biliyor muyuz? Kan istihsal etmek için kanla işleyen ve yaşamak için mütemadiyen öldüren birer katil makinesiyiz. Teşekkülümüzdeki bu cehennemî vahşetin melekiyete dönmesi için kim bilir daha ne kadar binlerce asırlık istihale devreleri geçirmemiz icap eder…

---

[224] tagaddi: beslenme

İşte görüyoruz ki aramızda hiç melek yok. Bu dünya, şeytanı utandıracak azgınlar, ahlaksızlarla dolu… Bütün mahlukat birbirini yiyerek tagaddi ediyor. Eger diğer türlü bir kazaya uğramazsa küremizin iki yüz milyon seneden ziyade ömrü var. Bu pek uzun müddet zarfında Âdemoğlu büyük bir tekamüle erecek, tabiatımız, bünyemiz, şeklimiz değişecek, büsbütün başka bir mahlukat olacağız. Bağırsaklarımız küçülecek, dimağımız büyüyecek, bugün malik olduğumuz beş histen başka altıncı, yedinci, sekizinci ve daha ziyade kuvvetlerle tecehhüz olunacağız. Artık et yemeyeceğiz, yemek için öldürmeyeceğiz. Kan kokusundan istikrah edeceğiz. Elektrik, telsiz, telgraf vesair tesisatına hacet kalmayacak. Kafalarımız hesaba gelmez dinamoda kuvvetlerle işliyormuş gibi mucizeler gösterecek. Uzaktan göreceğiz, işiteceğiz. Bilhusus aşk, başka bir savlet ve lezzetine doyulmaz cavidani bir suret alacak. Vefasızlık, iğfal, hıyanet olmayacak. Çünkü itirafat dil ile vuku bulmayacak. Mıknatısi hararetleri birbirine müsavi gelen iki gönül, derhâl yekdiğerini cezbedecek. İki sevdazede vücut temastayken sinirlerden sinire geçen cereyanla her hakikat iki tarafa vazıhan münkeşif olacak. Çünkü lems[225] kuvvetimiz şâyân-ı hayret bir keramet harikaları gösterecek… Aşk, bütün kainata kuvvetini veren bu ilahi kelimenin kutsiyeti, hiçbir cani ağızda ifsada uğramayacak.

Küçük bey sustu. Düşündüğü hayalî cennetlerin fezalarında seyranlar yapıyormuş gibi gözleri süzülüyor, bayılıyordu. Ben öyle valih[226], hayran yüzüne bakıyordum. Acaba mıknatısi hararetlerimiz birbirini cezbedecek müsavi derecede miydi? Küçük beyin tekrar boynuna sarılsam sinirlerimiz birbirlerine ne söyleyeceklerdi? Hemşiresine vusul ümidiyle çıldırıp dururken şimdi küçük biraderine tecavüz sabırsızlığıyla saadetimi ihlal etmeyi muvafık görmedim… O, şezlonga yarı baygın bir rehavetle teslîm-i vücûd etmiş olduğu öyle bir andaki sükûtun tehlikesini anlamış gibi birdenbire beni çağırdı:

— Hümayun…

---

[225] lems: elle dokunma

[226] valih: şaşmış

— Efendiciğim…

— Arzımızın bir cennet olduğunu görmek için milyonlarca seneler beklemeye vaktimiz yok.

— Ah, maatteessüf evet.

— Bugünkü hayatımızı, benliğimizi, hissimizi muhafaza ederek buradan bir cennet dünyasına uçmamıza da imkân tasavvur olunamaz.

— Yine büyük bir teessüfle söyleyeyim ki öyle.

— Cennete gidemiyorsak hiç olmazsa çıkar da şu tozundan birer daha koklayalım.

Kutuyu çıkardım. Birer tutam cümbüşlendik. Beni emellerimin son semasına uçuracak olan bu saadet tozundan kutuda hiçbir şey kalmamış gibiydi. Ama kokain kalmadıysa kafamdaki şeytanlık da tükenmedi ya!

Bu son çekişten sonra içinde bunaldığımız bu kaba dünya ağırlıklarından silkinip hafifliyorduk. Hiçbir cennette hiçbir gılman tasavvur edemem ki Revan Hanım'ın biraderi kadar cazip ve latif olabilsin. Bu cihetten küre-i arzı diğer bütün âlemlere faik buluyordum. Onun yumuşak beyaz eli benim avucumda, benim meftun gözlerim onun yüzünde. Kokainin sihriyle ben başladım:

— Çektiğim bir tutam toz nur oldu, damarlarımda dolaşıyor. Galiba bütün bağırsaklarım eridi, karnım küçüldü, vücudum, zihnim şeffaflaştı. Melekleşiyorum. Sen nasılsın küçük mabudum?

— Ben koca bir buket gül gibi kokan bir meleğin lahuti ağuşunda layetenahiye doğru uçuyorum.

— Layetenahi[227], layetenahidir. Nereye kadar uçabileceksiniz?

— Kanatlarımız yoruluncaya kadar…

— Yavrum, beni dinle. Biz şimdi neredeyiz?

— Cennetlerin sınırında.

— Mıknatıs-ı umûmîye kail misin?

— Evet.

---

[227] layetenahi: sonsuz

— Aşkın bir mıknatıs olduğuna?

— İman ederim.

— Hangi gönüller birbirini çekerler?

— Mıknatısi cevherleri müsavi olanlar.

— Bu dünya ne ile doludur?

— Esrar ile…

— Bu esrar kimlere münkeşif olur?

— Layıklarına…

— Sen, ben nasılız?

— Liyakatdar… Ehl-i esrâr…

— Öyle ise bil ki bu akşam ben de buraya mıknatıs-ı umûmî sevkiyle geldim.

— Ne için?

— Seni cennete götürmek için.

— Teşekkür ederim, esrarkeşim.

— Daha lafım bitmedi güzel kardeşim.

— Söyle.

— Yarın ablanla enişten geliyorlar.

— Allah belalarını versin.

— Eniştenden hiç memnun değilsin.

— Ah menhus herif.

— Hemşirene layık bir koca değil.

— Asla.

— Ablan bu menhustan ayrılmalı. Mıknatıs-ı umûmînin tayin edeceği, küfüvvü bir adama varmalı.

— Ah, pek iyi olur. Ama bu kabil mi?

— Ne için olmasın? Enişten seni sıkıyor mu?

— Pek çok.

— Ben onları birbirinden ayırmaya memurum. Sen de bana yardımla mükellefsin. Büyük esrarın kuvveti sonra münkeşif ola-

cak. Bundaki derin hikmeti anlayacaksın. Yarın enişten geldikten sonra istediğin vakit yalnız serbest sokağa çıkabilir misin?

— Çıkarım.

— Yarın öğleden sonra saat dörtte Ayaspaşa'da, mezarlığın önünde, kapalı bir otomobilin içinde seni bekleyeceğim. Bir dakika geçirmeksizin gel. Hakiki lahutu gör. Senin hayalî cennetlerinle aralarında ne kadar büyük fark olduğunu anla…

— Gelirim, bekle.

Bu kavl ü karâr üzerine, kutuda zerresi kalmayan cennet tozu yerine birbirimizi koklayarak yarına kadar vedalaştık. Usulca bahçeye indim. Girdiğim yoldan sokağa çıktım. İşte buraya geldim.

17

Kalender'in bir uzun rüyaya benzeyen bu ucu bucağı gelmez sözleri karşısında âdeta sersemledim. Ben malımı bilirim. O benim dinlemekteki sabır ve saffetimi suistimal etti. Anlattıklarının içinde hemen yüzde elli daraya çıkarılacak ihtiraat vardı. Artık kendimi tutamayarak haykırdım:

— Ulan Nuri, deminden beri karşımda yekpare bir roman uydurdun. Bana dinlettin durdun, kafamı şişirdin.

— Vallahi değil Şadancığım… Billahi değil Şamdancığım… Çocuktan söz aldım, yarın randevuya gelecek. Artık bunun masalı, romanı var mı?

— Onu hangi cennete götüreceksin?

— Herhâlde eşek cennetine değil. Senin benim gibi dâhilere mahsus cennete.

— Orası neresi?

— A, a… Bu kadar da gabileşmesene ya! Bu gibi ahvalde Madam Fedrona'nın cennetinden daha âlâsını nerede bulabilirsin? Ben küçük beyi dârü'z-zinâya bir kere atayım. Bütün numaraları onun körpe vücuduna tatbik ettireyim, onu meleklere okşatayım, gılmanlara gıdıklattırayım, meyve-i memnûdan doyuncaya kadar yedire-

yim. O, vaizden dinlediği ve tasavvur ettiği cennetlerin artık hiçbirini ararsa yüzüme tükürsünler.

— Küçük bey sana kokain sarhoşluğu esnasında söz vermiş. Bakalım dediğini unutmayarak gelecek mi?

— Şüphesiz gelecek.

— Neden biliyoısun?

— Çünkü mıknatısi cevherlerimiz pek uygun zuhur etti.

— Ben öyle saçma dinlemem. Mıknatısi cevherleriniz ne demek?.

— Kandan kana sirayet eden, iki vücudu birbirine çeken böyle bir kuvvet vardır.

— Hezeyan!

— Öyle ya, bilim, fen yalnız sizde vardır. Biz ne söylersek hezeyan olur.

Bu kandan kana mıknatıs cereyanı ve cevherlerin müsavatı tandırnamesi üzerine Kalender'le münakaşayı bir saat uzattık, hemen hemen birbirimizi pataklayacak hâle geldik. Ne o beni inandırabildi ne ben onu iskata muvaffak oldum.

O günkü Madam Fedrona rezalethanesinin bizi zayıf düşüren yorgunluğu üzerine o gece Nuri'nin geçirdiği yarı düzme sergüzeşt onu bitap bir hâle getirmişti. O bir tarafta, ben diğer tarafta sızmıştık. Gözlerimizi açıp da kendimize gelmeye uğraştığımız zaman gün hayli ilerlemişti.

Arkadaşım pek sersem, sarsak sursak, gözlerini ovuşturarak karşıma dikildi. Yorgunluk üzerine yorgunluk, mahmurluk üzerine mahmurluk, cenabetlik üzerine cenabetlik oğlanın suratına iğrenç bir işmizaz getirmişti.

Kendim nasıldım acaba? İğreneceğimi bildiğim için aynada suratımı görmekten korkuyordum.

Nuri, bütün gayretine rağmen, kapaklarını tamamıyla açamadığı gözlerini tavandan yere, sonra benim yüzüme gezdirerek:

— Ben, nefs-i âcizânemi, âdeta hüviyetimi kaybettim. Kendimi bulamıyorum. Söyle bana, ben kimim?

— Sen Kalender lakabını taşıyan meşhur deli Nuri'sin.

— Nerede bulunuyorum?

— Muhterem enişten Sandıkçı Ömer Ağa'nın evinde…

— Sen kimsin?

— Şimdi beynine Fransızca bir "ku dö puan"[228] inersem kim olduğumu anlarsın.

Nuri çipil çipil yüzüme baka baka önce kendini sonra beni bulmaya uğraşarak:

— Affedersin Şamdan'ım. Ben kokain, esrar, içki ve diğer türlü sarfiyat gecelerinin sabahında kendimi, etrafımı, muhitimi hemen tamamıyla kaybederim. Ben bu gece o kadar alelacayip rüyalar gördüm ki şimdi kafamda hakikatle âlem-i manâ birbirine karışıyor. Benim düşlerim uyanık hayatımdan çok kuvvetlidir. Ruşenadır, eğlencelidir. O âlemde gayrimünkün ve ayıp yoktur. Hayat mı bir rüyadır, yoksa rüya mı asıl hayattır, bilemiyorum. Rüya cezalarından, zindanlarından, jandarmalarından hemen bir silkinmeyle kurtulurum. Fakat hakiki hayatta yağma yok. Bir kere enselendin mi seni adaletin Münker Nekir'i karşısına çıkarırlar.

Nuri neden sonra birdenbire damdan dört ayak üzerine düşen kedi gibi bozuk zihninin hayallerinden kendini kurtarabilerek haykırdı:

— Hakikatle rüyayı birbirine karıştırarak çalçenelik edecek vakit değil. Akıllarımızı başlarımıza toplayalım.

— Dağılmış bir yığın aklımız yok ki toplamaya uğraşalım.

— Hemen, hemen mevcudu toplayalım.

— Ne oluyoruz?

Saat öğleden sonra iki. Bugün Ashab-ı Kehf gibi uyumuşuz.

— Sersemliği geçiremedim. Ben daha uyumak istiyorum. Bu vücut zayiatını, deliksiz bir hafta uyku bile tazmin edemez.

---

[228] coup de poing: yumruk

— Seni bundan fazla yarım dakika bile uyutmam. Sersemliğin gitmediyse teyzemin evinde duş yok. Başından aşağı birkaç kova soğuk su boşaltırım. Haydi bakalım, döşekten zıpla. Gözlerini aç, küle yatmış kedi gibi silkin. Küçük beye randevu verdik. Saat dörtte gelip bizi Ayaspaşa'da bulacak…

— Kalender kardeşim, ben senin geceki laflarını hep masal diye dinledim. Sen de bu son uykunun rüyalarında hep küçük beyi gördün galiba? Zihnini topla. İyi düşün. Komik bir vakaya kahraman olmaya gitmeyelim. Dün gece rüyai âlemde görüştüğün kibar bir çocuk, senin gibi bir zıpırın ilk davetinde hemen icabet etmez.

— Mıknatıslarımız pata geldi diyorum sana… Haydi giyin, hazır ol. Para cüzdanını yokla. Bize bugün çok para lazım. Küçük beyi Madam Fedrona'ya götüreceğiz.

Kalender bir defa insanın üzerinde para sezdi mi son kaimeye kadar hepsini sızdırmadıkça rahat durmaz. Ben ona cebimdekinin miktarını tamamıyla bildirmemek için cüzdanın iç gözüne birkaç elli liralık saklamıştım. Maahaza[229] parasız gibi görünerek hemen parladım:

— Cebimde hiç papel kalmadığını dün sana söylemedi mi?

— Cebinde kalmadıysa konaktaki kasada paran vardır.

— Ulan bizim evi Bank Ottoman mı sanıyorsun?

— Paran yoksa yüzde yüz faizle ara, bul. Aman Şamdan'ım ocağına düştüm, bu güzel kolpoyu kaçırmayalım.

— Ulan uğursuz, israf edilecek şey yalnız para mı? Madam Fedrona'da bir gece daha geçirecek hâlimiz, kuvvetimiz kaldı mı?

— Bugün oraya eğlenmeye değil, li-maslahatin gidiyoruz. Kuvvetin yoksa şeytana uymazsın, perhiz edersin. Maahaza sen ben akılda ve yaştaki adamlar ne kadar yorgun olsalar iki sahan yemek ve üç saat uykudan sonra çelik kesilirler.

Hayli süren bir çekişmeden sonra giyindik, sokağa fırladık. Şık bir otomobil bulduk. Ayaspaşa dedik, sürdük. Gövdeleri irileşmiş, ihtiyarlıktan yeşillikleri azalmış ahiret kokan yüzyıllık servilerin

[229] maahaza: bununla birlikte

sayelediği ve yüksek binaların karşısında Anadolu'nun garip bir bucağını andıran bakımsız mezarlığın önünde durduk. Saat dörde yirmi vardı.

Acaba geç mi kalmışlık? Hayır, böyle buluşmalar için belirtilen saatlerde yirmi dakika ilerilik hayli bir şey demekti ama saatlerimizin beyin saatine tamı tamına uyması şartıyla. Onunkinin biraz ileri, bizimkilerin biraz geri olmaları, mukarrer vakti hemen uç uca getirebilirdi.

Her ne ise, birkaç dakika içinde küçük bey, sokağın bir tarafından ufuktan ay doğar gibi karşımıza çıkıverecekti. Yayan mı gelecekti? Yalnız mı? Yoksa Rıdvan'la beraber mi?

Nuri:

— Ah Şadan, görsen ne tatlı çocuk, ne tatlı çocuk… Şeker mi şeker…

Ben:

— Şeker pahalılandı. Lezzetçe ona benzerlerin de kıymetleri artmak tabiidir. Fakat malum ya biz küçük beyi buraya kompostosunu yemek için çağırmıyoruz.

Biz böyle zevzeklene zevzeklene dakikaların on beşini erittik. Gittikçe büyüyen bir helecanla nişan alır gibi o geniş sokağın iki tarafını gözetliyorduk. Otomobiller, arabalar, yaya yolcular gelip geçiyor lakin öyle aya, şekere, kaymağa benzer körpe bir sima sökün etmiyordu.

Her anın müruruyla umudumuz sola sola son beş dakikayı da geçirdik. Saat dörtledi. Şeker Bey görünmedi. Beş on dakika da imsak koyduk. Eser yok nazlı canandan, eser yok.

Ben şimdi yumdum gözümü, açtım ağzımı:

— Behey Allah'ın divanesi… Bozuk, üstelik bir de sarhoş kafanın rüyalarını hakikat sandın, beni de aldattın. Olmayan bir çocuğu beklemek için uykularımıza kanmadan sokağa çıktık. Otomobil tuttuk, buralara geldik. Bir saattir burunlarımız havada, gözlerimiz sokaklarda bekliyoruz. Budala olduğunu biliyorum. Fakat kendi deliliğim gereği yine martavallarına kanıyorum. Dün gece rüyanda

gördüğün çocuk hiç kanlanıp canlanıp insan şekline girerek buraya gelir mi?

Kalender uzun uzun, kalın ince puflayarak:

— Üzüntüden bulanan aklımı büsbütün karıştırma. Beynimin içine bir sis çöküyor. Derin bir denizin dibine batıp çıkan kazazede gibi kendimi kaybedip kaybedip yine buluyorum. Acaba dün gece gördüklerim bir rüya mıydı?

— Hiç şüphesiz… Girdiğin bahçenin bir köşesinde birkaç tutam kokain çekerek bir küçük bey rüyası gördün, sonra uyandın. İş bundan ibaret.

— Şadan, bu hükmüne evet de diyemeyeceğim, hayır da… Çünkü gördüklerim o kadar hakikate benzeyen ve sonra yine pek neşeli bir rüyayı andıran şeylerdi ki…

— Kâfir kokainin dalgaları…

— Ah Şamdancığım… Ah Şamdancığım…

— Ne var ulan?

— Senden büyük, ah, pek büyük bir ricam var.

— Söyle.

— Ama reddetmeyeceksin.

— Peki.

— Katakullinin başına yemin eder misin?

— Aklıma uygun bir şeyse ederim.

— Mademki biz bu işe başladık. Hayal, hakikat, sonuna kadar gidelim.

— Ulan deli cenabet, rüyanda gördüğün çocuk işte gelmiyor, biz bu hayaleti nerede bulup da takip edebiliriz?

— O gelir o…

— Nasıl?

— Sende bir nefeslik cennet tozu var mı?

— Var…

— Oh, âlâ.

— Ne yapacaksın?

— Çekelim. Eğer bu çocuk bu tozun neşesine gelen bir hayalet, bir peri ise yine gelir.

Benim de içim sıkılıyordu. Hakikatte de bulamadığımız bir şeyi hayalatta aramak da bizim için bir eğlence idi.

Kutuyu çıkardım. Dünya cehennemini cennet yapan tozu kokladık. Sevapla cennete gidemeyenler için son nesil oraya günahla girebilmenin de çaresini keşfetmişti.

Hayatın, aksamını küre-i arzın[230] cazibesine perçinleyen ağırlığı üzerimizden sıyrılıyor, hislerimiz hafifliyor, kederlerimiz eriyordu. Adi zamanlarda üzüldüğümüz şeylerin beyhudeliğine gülüyorduk. Dünya gözlerimiz kapandı. Bütün manzaralar ruhlarımıza sanki başka bir delikten ve büsbütün başka bir menfezden büsbütün diğer bir mahiyet ve tesirle hulul ediyordu. O bildiğimiz eski âlemde değildik. Galiba küre-i kamere[231] çıkmıştık. Renkleri temasla seçebiliyor, mesamatımızla kokular alıyor, gayrimerinin öbür tarafını görüyorduk. Sanki dünyada bütün muhasamalar durmuş, insanla yılan, kedi ile köpek dost olmuşlardı. Hazin bir neşeyle şişen kalplerimizde kâinatla samimi bir mübadele vardı. Her şey musaffa[232], her şey süzülmüştü. Sanki kemiklerimize varıncaya kadar maddiyatımızı kaybetmiştik.

Bu yabancı âlemin içinde çevremizde uçurumlar açılır gibi oldu. Arkadaşımdan sordum:

— Nuri, neredeyiz?

— Küfür etme. Ben Nuri değilim, nurum.

— Nûr-ı aynım[233]… Kaçıncı seyyaredeyiz?

— Galiba Zühre'ye çıktık. Onun cebellerinden birinin üzerindeyiz. Merih'le muhabere ediyoruz.

— Zühre dağlarından birindeysek emrazından korkalım.

---

230 küre-i arz: dünya

231 küre-i kamer: ay

232 musaffa: arıtılmış

233 nûr-ı ayn: göz nuru

— Bütün o pis hastalıklar sefil arzda kaldı. Melek sürülerini görüyor musun?

— Operalarını işitiyorum.

— En güzelleri bana işaret ediyorlar.

— Bana da göz süzüyorlar.

— Ver elini.

— Ne var?

— Hevâ-yı nesîmî temeyyu[234] etti, Dalgadan dalgaya sekiyorum. Birbirimizi kaybetmeyelim.

Delinin sarhoşluğuyla akıllınınki bir değildir. Kokainin tesiri, dimağların kuvvet ve zaafına göre olsa gerek… Ayaspaşa Caddesi birdenbire küre-i arzı kuşatan altın bir kemer gibi güneşlendi. İleri geri namütenahi uzadı. Dolmabahçe tarafından, gökten saçılan ateşlerin altında yanıp parıldayarak gelen küçük bir otomobil peyda oldu… Sırma kanatlı bir kırlangıç gibi zemini yakalayarak uçuyor, uçtukça büyüyordu. Bir tayyare süzgünlüğüyle yaklaştı, derece derece hızını kısarak önümüzde durdu.

İçinden gül yüzlü, altın gözlü, kılaptan saçlı, pek turfanda bir çehre gülerek bize baktı.

Ben:

— Şimdi üçüncü kat gökte gördüğümüz meleklerden ayrılmış bir semavi.

Nuri:

— Oh, aman ne saadet… İşte o… Beklediğimiz küçük bey…

— Deme.

— Vallahi o.

— Bunun o olduğuna inanayım mı?

— Niçin inanmayacaksın?

— Ben kendi varlığımı, mekânımı kaybettim. Kim ve nerede olduğumu bilmiyorum. Hiç tanımadığım bir diğerinin hüviyetini

[234] temeyyu: sıvılaşma

nasıl tayin edeceğim? Evvela bana söyle. Biz uyanık mıyız? Rüya mı görüyoruz?

— Onu tayinde ben de müterediddim…

— Belki ikisinde de değiliz.

— Nasıl olur?

— Hakikatle rüya arafında.

— Fakat Şamdan'ım, bu çocuk daima rüyai bir şekilde geliyor. Bana inanmadındı fakat şimdi aynı rüyayı beraber görüyoruz.

— Kalk, çocuğu çağır. Bu bir hakikat veya hayalet de olsa gözlerimizin önünden zail olmadan yakalayalım…

Hayalatle, hülya ile yaşadığımız demlere nim rüya diyemez miyiz? Hülya, rüyadan tatlıdır. Çünkü, rüyada gayriiradi bir âlem, bir vaka içinde yaşarsınız. Fakat hülya kendi dimağınızın arzu ve fantezilerine göre kurulmuş bir cennettir.

Belki biz de böyle hülyamızın bir kapanına tutulmuştuk. Fakat her ne olursa olsun, biz o anda yaşadığımız sahneyi hakiki telakki etmek mecburiyetinde idik.

Öteki otomobilin kapısı açıldı. Nuri hemen sokağa atıldı. Küçük beyi koltuklayarak bizim arabaya bindirdi.

Beyefendi yanaklarının pembesi, saçlarının sırmasıyla ahenktar gidecek açık bir kostüm giymişti. Elindeki, başı bir küçük elma kadar altın küreli bastonuyla oynayarak bize gülüyordu.

Onu arabada Nuri ile aramıza aldık. Dışarıya el işaretiyle:

— Haydi, dedik.

Genç şoför, yakaladığımız avın letafetine parmak ısırarak manalı manalı tebessümlerle bize baktı. El ve ayak hareketleriyle bir iki küçük manevradan sonra arabasını yola düzeltti.

Ben hemen kutuyu çıkarttım. İçinde kalan tozu üç burun arasında paylaştık. Yine sekiz güneşli, yirmi aylı bir âlemin ufuklarından içeri girdik. Firuze denizlerin, altın ırmakların, zümrüt yapraklı, elmas ve yakut meyveli bahçelerin arasından uçuyorduk.

Otomobilimiz bir uçak gibi havalandı. Nereye gidiyorduk? İnsanoğlu cıva gibi zekâsıyla gökyüzü yollarını ele geçirip açtıktan sonra artık ondan bu soru sorulur mu? Eskiden cennete, cehenneme kimse istediği gibi gidemezdi. Şimdi gök sınırları açıldı, tezkere, pasaport soran yok.

Dünyanın kasvetlerinden kurtulduk. Uçuyorduk, uçuyorduk. Bu sefer yanımıza bir de gılman katılmıştı.

18

Doğru Madam Fedrona'ya düştük. Bir gece evvel yine orada bulunduğumuz için bu sık devamımızın mükâfatı olarak kadın bizi çok güler yüzle karşıladı.

Yanımızdaki Cici Bey'i takdim ettik. Fedrona şefkatli bir ana gibi kolunu çocuğun boynuna dolayarak "*Superbe enfant*"[235] dedi.

Bizden evvel yavrucağın alnına bir buse kondurdu. Biz kediler gibi yutkunup yalanarak ellerimizin tersiyle ağızlarımızı sildik.

Hangi numaradan başlayacağını istimzacen programı beyin eline verdik. Meşhur bir lokantada yemek menüsünü ağzı sulanarak defaatle süzen bir obur gibi küçük bey numaraları okudu. Bazıları hakkında bizden izahat istedi. Anlattık. En zevklileri şunlardı: *tire*[236], *plonge*[237], *massage*, *les jeux de cour*[238], *dernière invention*[239], *cache-cache* ***à*** *deux*[240], çuval içinde bir çift, kokain cennetinde sevda zifafları, sefa havuzunda perilerle istihmam[241]… Ve ila ahir hepsini saydık, döktük. Nihayet Revan Hanım'ın sevgili kardeşini bu alarus eğlence evinin dönme dolabına bindirdik. Birkaç devir yaptı. Bayramdaki çocuklar gibi çok keyiflendi. İnmek istemedi.

---

235 *Superbe enfant*: "Güzel çocuk"
236 *tire*: tekerlek ve araba
237 *plonge*: lavabo
238 *les jeux de cour*: bahçe oyunları
239 *dernière invention*: son icat
240 *cache-cache* à *deux*: ikili saklambaç
241 istihmam: yıkanma

Numaraların birinden indiriyor, ötekine bindiriyorduk. Havuzda ördek gibi öyle çırpınıyor, öyle seviniyordu ki ablasını da unuttu, eniştesini de hatta Rıdvan'ı da…

Nuri'yi bir tarafa çekerek yavaşçacık kulağına:

— Ulan Kalender, elin toy çocukcağızını buraya attık. Rezalet bataklığına daldırıp çıkarıyoruz. Bu bizim için bir cürüm hatta bir cinayet teşkil eder. Üzerimize şüphe davet etmemek için yavrucağızın ağzını burnunu silelim. Onu vaktiyle konağa iade edelim. Bu kadar görüştük, kaynaştık, dost olduk ya… Planımızın mabadını yürütmek için şimdilik bu kâfidir.

Nuri içini çeke çeke uzaktan çocuğu süzerek bana döndü:

— Hakkın var. Yavruyu yuvasına döndürmeliyiz… dedi.

Gitti, Sermet Bey'in kulağına "Küçük bey, paydos…" sözünü fısladı. O, tattığı zevkin lezzetine kanmamış bir çocuk somurtkanlığıyla:

— Ah, niçin bu kadar erken! Ben daha eğlenmek isterim…

— Bugün bu kadar, öbür gün daha ziyade…

— Madam Fedrona'dan rica ederim. Bana bir abonman versin…

— Baş üstüne paşam! Üç aylık, altı aylık, bir senelik, beş senelik ne kadar istiyorsunuz?

— Ne kadar lütfederse…

— Fakat siz erkeklik, dişilik olmayan bir cennet arıyorsunuz…

Sermet Bey biraz mahcup bir tebessümle:

— Bazen çocuklar karınları aç iken sofraya darılırlar. Bu da o kabîldendir…

Fedrona anası birkaç defa daha tatlı tatlı onu öptükten sonra gayetle müsait şeraitle bir abonman kesti. Sermet'i bir otomobile koyduk, konağına gönderdik.

*

Haşmet Bey'in güzel kaynı bu zevk evinin müdavimi ve itibarlı bir müşterisi oldu. Fakat biz aleyhimizde bir şüphe ve tahkîk ü

tedkîke mahal vermemek için Bey'in Fedrona'ya bu devamı hüsn-i idâreye uğraşıyorduk.

Sermet'le çarçabuk dostluğumuz arttı. Çünkü daima onun nabzına göre şerbet veriyor, beyimizi hoppala paşamla eğlendiriyorduk…

Bu küçük kayınbirader, daima eniştesi Haşmet Bey'den şikâyet ediyor, onun müstebit, hodbin, mutaazzım[242] bir adam olduğunu, binaenaleyh kendisini hiç sevmediğini karı koca arasındaki muhabbet ve imtizacın da pek ahenktar olmadığını söylüyordu.

İçki âleminde bir gün yine Haşmet Bey aleyhine söz açıldı. Kalender Nuri, hiçbir artistin taklit edemeyeceği bir yılışkanlıkla Sermet'in burnuna sokularak:

— Ah cici paşam, seni ne kadar çok sevdiğimi bilsen…

Revan Hanım'ın kardeşi sarı gözlerini süzerek Kalender'in bu coşkunluğuna şöyle mukabele etti:

— Ben de seni…

Nuri evvela kapağını fırlatan bir tencere kaynayışı ve naraya benzer bir fışkırışla memnuniyetini taşırdı. Ve sonra bir kadeh rakı ile içinin bu alevini söndürerek:

— Ah cicilerin cicisi Sermetçiğim… Ne olurdu Haşmet'in yerine ben senin enişten olaydım…

Sermet:

— Ah keşke…

Nuri:

— Keşke mi?

Sermet:

— Evet!..

Kalender, çalpara gibi ellerini şıkırdatıp bir iki göbek attıktan sonra:

---

[242] mutaazzım: büyüklenen

— Yavrum sen beni enişteliğine layık gördükten sonra ben talihimin boğazını sıkarak onu bu işe icbar eder… Ah benim içimin içi Sermet'çiğini… Sen bana yardımını vadet, bu izdivacı olmuş bitmiş bil…

Sermet de bir kadeh çektikten sonra pek istihzalı bir bakışla gözlerini Kalender'in üzerinde birkaç defa dolaştırarak:

— Ah Kalender, sen benim eniştem öyle mi? Oh, oh, bu pek tuhaf bir şey olur…

— Hiç tuhaf değil… Hiç tuhaf değil… Evvela tuhaf gibi görünen şeyler onlara alıştıktan sonra tuhaflıklarını kaybederler…

— Sen ablamı istiyorsun ama bakalım o sana varır mı?

— Niçin varmasın? Ben Haşmet Bey'den çok genç, yakışıklı, fevkalade zekiyim. Ve onun gibi burnu havada bir mağrur, bir mütekebbir değilim. O, servetine, içtimai yüksek mevkiine güvenerek şiştikçe şişiyor. Ben konağınıza ufak ufak havlayarak, kuyruğunu sallayarak sevinen bir fino köpeği tevazuuyla gireceğim.

Sermet Bey gevrek kahkahalarını inci gibi bir sıraya dizerek:

— Nuri, iki arka ayak ve kuyruğunun üstüne oturup ön patilerini göğsüne kıvırarak bana da susta durur musun?

— Ah cicim, ah sana dört ayağımdan fazla bir ihtiramla susta dururum…

— Ablama da bugünlerde pek canım sıkılıyor. Çok hırçınlaştı. Çekilmez bir hâle geldi…

— O hırçınlıkları kocasından memnun olmadığı içindir. Bana vardıktan sonra ne kadar tatlılaşarak pürneşe kesileceğini görürsün.

Biz Sermet'i böyle haftada bir iki defa Madam Fedrona'ya veya diğer gizli bir içki mahalline atıyorduk. Orada çocuğumuzun sinirlerini ispirtonun envaıyla, cennet tozuyla akort ederek ona istediğimiz havayı çaldırıyorduk. Daima söz Kalender ile Revan Hanım'm izdivacı meselesi üzerinde dönüyordu. Sinirlerimizin tütsülü zamanlarında böyle her gün söylene söylene küçük beyin zihnini bu izdivacın lehine yatırdık. O şimdi kendine Nuri'nin enişte olmasını o kadar imkândan uzak ve yaraşıksız bulmuyordu.

Haşmet Bey'in aleyhinde üç kişilik bir cemiyyet-i hafiyye, küçük bir komplo teşkil ettik. Artık işin fiiliyatına geçmek için planlar tertibine başladık… Haşmet Bey'e zevcesinin sadakatsizliğini müsbit[243] vakalar hazırlıyorduk. Hemşiresi aleyhinde böyle müthiş bir iftiraya alet olmak teklifi karşısında Sermet bir iki kıvrandı. Lakin bu çocuğa da bütün akıllı diyemeyeceğim. Onun çoktan sinirleri, zihni, ahlakı bozulmuş, daha bizimle tanışmazdan evvel bazı fenalıklara aşılanmıştı. Öyle fenalıklar ki tek başına yapılamaz. Mutlaka yürekten yüreğe kaynaşacak candan bir arkadaş ister… Biz onun can damarlarına parmaklarımızı bastık. Enindar bir piyano gibi ruhunun perdelerinden istediğimiz ahenkleri çıkarıyorduk. Pek düşkün olduğu mükeyyifatla onu manyetize ediyorduk. Yalnız hemşiresine iftira atmak değil, bizim telakkiyatımızın zehriyle iradesi uyuştuğu saatlerde eline bir katil âleti verip de herhangi bir kimseyi vur demiş olsak emrimize tebaiyetten başka bir şey yapamayacaktı.

Kalender'in hırsızlamasına konağa girdiği gecenin gündüzünde yazmış olduğumuz iftiranamelerin üzerinde şimdi hâle muvafık tadiller, ilaveler yaptık. Nuri bunlardan birini, kafalarımızın ahenkleri birbirine akort edildiği bir saatte Sermet'in eline vererek:

— Yavrum, al bakalım, dedi. Bunlar, bir seri şaheser iftiranamelerdir. Bu birinci numaradır. Bunu takip edecek diğer numaraları hâlin iktizasına göre işleyeceğiz. Bunlar hakikatte hemşire hanımefendinin iffetini değil, enişte beyinizin aklını bozmak, rahatını kaçırmak için yazılmıştır. Bu esrarın faciası aile içinde döneceği için bundan harice şâyân-ı esef hiçbir şey sızmaz gider. Tecavüzümüz biraz alçakça görünüyor ise de maksadımız ulvidir. Enişte beyi konaktan defedip yerine ben geçeceğim… Emelimize ermek için şimdilik bundan başka amelî bir çare keşfedemedik.

Ben:

— Nuri, şimdi yapacağımız işte mazeret teşkil edecek sözler aramaya lüzum görmüyorum. Bu meselede vicdan yok çünkü fiili bu ölçüye uydurmak, o, senin benim işimiz değildir. O, akıllılara mahsus bir mümarese ile olur. Bunu böyle yapmakta siz küçük

[243] müsbit: ispat eden

beyle menfaattarsınız. Şimdi bu sözleri bırak, çarçabuk işin amelî cihetine geç…

Nuri:

— Şadan, sen böyle ukalalık ettikçe söz daha ziyade uzar… (küçük beye dönerek) Cicim, al şu mazrufu… Bak zarf kapandıktan sonra tekrar açılmıştır. Sen şimdi bu iftiranameyi ablanın çekmece, çanta, dolap, konsol gözü gibi gizli yerlerinden birine saklayacaksın. O surette ki orası eniştenin daima karıştırdığı gizli bir yer olacak…

Kalender kadehini ağzına boşalttıktan sonra sarsıla sarsıla gülerek:

— Tabir biraz tuhaf düştü ama sakın yanlış anlama ha!.. Ablan bu esrarlı mektubu saklamak isterken menhus bir tesadüfle eniştenin eline geçmiş gibi bir şey olacak…

19

Birinci numaralı mektubu bir alay talimatla beraber çocuğa verdik. Bu iftiraname şöyle doldurulmuştu:

"Hodbîn, müstebit kocalara yapılacak en güzel mukabele onların üzerine gizlice bir diğerini severek öç almaktır. Saadet sevişmekten doğar. Aşk ve sevgi ise nikâhın mefruz[244] *kutsiyetinden değil, gönüllerin serbest intihabından peyda olur. Aşk, iki kalp arasında nısfiyetle yenilmekle lezzetine varılan bir meyvedir. İki yürekten biri hodkâm olursa onun firdevsî zevki cehennem azabına döner.*

Revancığım, senin için saniyelerin tık tıklarıyla beraber bi-aram işleyen bir kalp var. Sana taalluk edince onun için her elem bir zevk, her muhal bir şekl-i imkâna girer. Senin için yaşayan bir vücut, lazım gelince her tehlikeye atılarak ancak senin yoluna ölmekle hayatına bir mana izafe etmiş olabilir.

Kıskanç, zalim, hodkâm bir koca, bu her zaman, her yerde bulunabilir. Fakat birbiri için yaşayıp ölen diğerkâm iki gönül… İşte ender bir hadise. Lakin ikimiz bu enderliğin iki timsali değil miyiz?..

---

[244] mefruz: farz kılınan

Kıskanç koca, âlemi kendine güldürmekten başka ne yapabilir? Mehtapların gümüşlü sahalarından süzülerek tufaların[245] *mahremiyetlerine saklanan iki hayali o nereden sezecek?*

Romanların en helecanaver kısımları, kıskanç kocaların pürtehevvür takibatları önünde daima birbirine kavuşmak imkânını temine muvaffak olan fedakâr gönüllerin cüretlerini tasavvur eden sahifeler değil midir?

Hakiki aşk ile yanan iki pervane ruhu, hiçbir kocanın tehditkâr gözleri savletlerinden alıkoyamaz. Onları birbirinden ayırmaya uğraştıkları kadar birbirine yaklaştırmış olurlar. İki gönlün ittihadına bir kocanın mâni olabildiği ancak ahlak kitaplarına dercolunmak için uydurulmuş hikâyelerde görülebilir…"

Ve ila ahir işte bu kabîlden satırlar… Sermet mektubu aldı konağa gitti. Ertesi günü ve daha ertesi günü görünmedi. Ne oldu?.. Bu iftira kundakçılığını hakkıyla yapabildi mi? Biz bir defa "Varan bir…" diye topu fırlatmıştık. Şimdi meraklar içinde bekleşiyorduk. Üçüncü günü telefonla Madam Fedrona'dan şöyle çağrıldık:

— Geliniz, küçük çapkın buradadır.

Hemen koştuk. Sermet'i hatt-ı vasl gibi erkek dişi iki çıplak mahluğun arasına uzanmış bulduk. Cennet tozunu fazla çekmiş, öbür dünyadaki makamını seyreden bir muhtazır gibi gözleri süzülmüştü.

Çocuğun zevki işba[246] derecesini bulup da bizimle konuşabilecek bir hâle gelinceye kadar bekledik.

Kalender sordu:

— Ne yaptın cicim?

— Kaka bir iş yaptım. (iki şahadet parmağını birbirine çengelleyerek) Ablamla eniştem ikisi şimdi işte böyle…

— Yalvarırım, işi ta başından anlat!

— Mektubu götürdüğüm akşam kendisi içeride yokken ablamın odasına girdim. Karı koca arasında patlayacak bombayı nereye

[245] tufa: hırsızlık
[246] işba: karnını doyurma

koyacağımı düşündüm. Gizleyeceğim yeri iyi intihap edemezsem mektubun eniştemden evvel ablamın eline geçmesi ihtimali vardı.

Ben:

— Geçerse ne olurdu?

Sermet:

— İlk adımda bu iş falso olurdu.

Nuri:

— Mektup, ablanın eline geçerse onu yırtıp atar mıydı? Yoksa götürüp zevcine gösterir miydi?

Sermet:

— Bunu siz tahminleyiniz bakalım ne olurdu?

Nuri:

— Kimseye göstermeyip yırtardı sanırım.

Ben:

— Bilakis… Bu kadar maddi iftiralarla şaibedar olmaktan iffetini çok yüksek bildiği için mektubu doğru zevcine götürür ve muammanın anahtarını onunla beraber aramak isterdi.

Sermet:

— Daha ne olurdu?

Nuri:

— Birçok şeyler… Birçok şeyler…

Sermet:

— Bu birçok şeylerin içinden en mühimi hangisi olurdu?

Nuri:

— Ne bileyim ben, sen söyle küçük şeytan!

Sermet:

— Ablam öyle bir mektubu odasındaki eşyanın gizli bir kıvrımı arasına saklayan eli elbette çok merak edecek ve birçok kimselerden şüphelenecekti.

Nuri:

— Bu şüphesi sana kadar uzanabilir miydi?

Sermet:

— İşte mesele burada…

Ben:

— Canım, niçin bu işi böyle "olurdu, olacaktı" şeklinde konuşuyoruz? Bunun olmuşu yok mu? Hemen onu öğrenelim…

Sermet:

— İşte anlatıyorum. Hemşirem orada yokken odasına girdim. Şimdi mektubu nereye koyayım? Bilmem nasıl bir şaşkınlıkla dikiş sepetindeki yumakların, çilelerin altına koyup çıktım. Fakat ahmakça bir iş gördüğümü derhâl anlayarak hemşiremin henüz ortada bulunmamasından bilistifade tekrar odaya girdim. Zarfı sepetten aldım. Anahtarı üzerinde duran gardrobun bir tarafına sakladım. Yine dışarı çıktım. Hemşiremin birdenbire üzerime gelmek ihtimali olduğundan bu işi hokkabaz gibi bir el çabukluğuyla yapmaya mecburdum.

Dışarıya çıkınca yine iyi bir iş göremediğimi düşündüm. Bu defa tekrar içeriye girip zarfın yerini değiştirmek imkânı kalmamıştı. Çünkü ablam odasına gelmişti. O gün akşama kadar bekledim. Bir fırsat bulamadım. Enişte geldi. O geceyi geçirdik.

Ablamın yatak odasına bitişik bir kabinem vardır. Burasını yarı kütüphane ve fotoğraf, pentür vesair artistik meşguliyetlerime mahsus yarı atölye gibi kullanırım. Pencereler açık olduğu zaman ablamın odasında edilen lakırdılar benim kabinemden tane tane seçilir. Atölyeme kapandım. Kulaklarımı bitişik odaya verdim. Karı koca arasında mutattan hariç hiçbir söz işitmedim. Nihayet vakit geldi. Yattılar. Sabah oldu. Yine öyle… Karı kocanın arası sütlimanlık, beynlerinde ince nezaket hüküm-ferma… Şimdi bu sükûnete ne mana vermeli? Ablam mektubu bulup da okuduktan sonra yırttı mı attı mı? Yoksa henüz bulmadı mı? Eğer bulmuş ise bir can sıkıntısına uğramaması kabil değil… Ertesi günü yüzündeki üzüntü alametlerinden hakikati anlamak kolay olacaktı.

O gün muhtelif bahanelerle ablamın yanına gittim. Uzun uzadıya görüştüm. Çehre ve tavırlarında iç sıkıntısına delalet eder hiçbir şey seçemedim. Öğleden sonra hemşirem otomobil ile sokağa çıktı. Hizmetçi kadın odayı süpürdü. Topladı. Aşağı indi. Fırsat bu fırsat dedim odaya girdim. Fakat kız kardeşimin eşyasını karıştırdığımı hizmetçiye de hissettirmemek lazımdı. Binaenaleyh olabildiği kadar ihtiyat ettim. Gardırobu açtım. Mektubu koyduğum yerde buldum. Hemen oradan aldım. Gözüme köşedeki küçük *pupitre*[247] ilişti. Ablama hususi yazıhane hizmetini gören bu yüksek çekmecenin kapağını kaldırdım. Bombayı oraya, intizamla istif edilmiş kâğıtların zarfların arasına soktum. Hemen kaçtım…

O gece ben yine kabinemdeyim. Kulaklarım bitişik odada… Fakat yine karı koca arasında yüksek sesle çekişmeye benzer hiçbir hararetli söz duymadım… Sınır üzerinde en ufak bir sesi kaçırmamaya uğraşan nöbetçi neferi gibi uzun bir müddet kuş uykusu uyudum… Lakin gecenin bütün yorgunlukları dinlendiren küçük ölümü bütün konağı sardığı zaman, yenmeye çalıştığım uyku bana da galebe etmiş, derinden derine dalmışım. Sabahleyin gözlerimi açtığım vakit, günü hayli ilerlemiş buldum. Lakin içeriki odada bomba patlamış, beklediğim tesiri yapmış, zevç-zevce arasında garip bir anlaşamamazlık, şiddetli bir sual-cevap yangını parlamıştı. Bu acayip muamma karşısında ara sıra kendilerini unutarak mutat nezaketlerinden fersah fersah ayrılır helecanlara düşüyorlardı…

Pupitre'yi zevç mi açmış, zevce mi? Mektubu ne suretle ele geçmiş? Orasını pek iyi anlayamadım. Eniştem büyük bir hiddetin köpüklü dalgaları içinde şöyle bağırıyordu:

— Hanım, nasıl oluyor da bu rezalet mektubu bizim yatak odamıza giriyor? Nasıl oluyor da bundan siz de benimle beraber haberdar oluyorsunuz?

— Allah Allah, ne bileyim ben?

— Bilmelisiniz!

— Bilmediğim için mücrim mi olacağım?

[247] *pupitre*: masa

— Orta yerde bir fesat, bir cürüm, oh bir cinayet var… Bunda siz de fâil-i müşterek gösteriliyorsunuz. Soruyorum hiçbir şeyden katiyen malumatınız olmadığını söylüyorsunuz. Masumiyetinizi ispat için ben bu suallerin karşısındaki sükûtunuzu kâfi görmüyorum.

— Ne istiyorsunuz ki söyleyeyim? Böyle adi iftiralardan kendimi korumak için masallar mı uydurayım?

— Hanım, durup dururken kimseye iftira atmazlar. Bu meselede elbette ufak mufak bir bit yeniği olacak. Söyleyiniz!

— Beyefendi, tahkiriniz yeter! Beni ne söylemeye icbar ettiğinizi keşfedemiyorum.

— Hakikati!

— Demek ki bunda gizli bir hakikat var?

— Mutlak, muhakkak!

— Onu ben saklıyorum, öyle mi?

— Affedersiniz hanım, zâhir-i hâl böyle!

— Beyefendi, dikkat ediniz tahammülüm son derecededir.

— Benimki de öyle hanım!

— Beyefendi, işte açık söylüyorum. İstediğiniz şeyi benden şüphe edebilirsiniz. Artık kendimi müdafaaya tenezzül etmeyeceğim…

— Kendinizi müdafaa etmemek, masumiyetinizi ispat etmek demek değildir…

— Ya ne demektir?

— Sözün önünü kapatmak, isticvabı kısa kesmek demektir…

— İsticvab, oh güzel kelime!

— Evet, güzel kelimedir… Ve bir zevcin böyle müellim[248] anlarda zevcesini isticvaba daima hakkı vardır. Ben pek az erkeğin gösterebileceği bir metanet ve nezaketle hareket ediyorum. Hâlbuki vakanın şekli, şiddeti müstelzimdir…

[248] müellim: üzüntülü

— Medeni bir koca böyle esassız şüpheler üzerine bundan ziyade şiddet göstermez…

— Esassız şüphe değil, ortada bir vaka ve sizin isminizin üzerine kurulmuş dallı budaklı bir sevda macerası var. Mektup sahibinin iddiasına göre bu aşk iki taraflı görünür.

— Bana bir taraftan ilanıaşk edilmiş, ben de kabul etmişim, öyle mi?

— İşte tekrar ediyorum ki maalesef böyle gözüküyor… Böyle değilse suallerime cevap veriniz!

— İşte ben de tekrar ediyorum ki siz beni bu kadar ağır bir maznuniyet altında tuttukça suallerinize cevap vermeye tenezzül etmeyeceğim. Beni bu kadar alçaltamazsmız! Adi, cahil, patavatsız kocalar gibi meçhul bir düşmanın bilinemez nasıl caniyane bir iftirası üzerine beni fiilde onunla müşterek sanacak kadar aleyhimde kabarıyorsunuz. Ben sizden gizli böyle bir aşk mektubu alsam onu götürüp de daima kilitsiz duran gözünüzün önündeki bir yazıhaneye mi koyarım?

— İşte macerayı deşiyorsunuz. İstemeyerek bazı hakikatleri saçıyorsunuz…

— Oh… Nasıl bakayım? Söyleyiniz de anlayayım?

— Bu mektubun birinci olmadığı, mealinden vazıhan anlaşılıyor. Ötekileri itina ile saklamış olduğunuz hâlde bunu her nasılsa ihmal etmiş olabilirsiniz…

— Bundan evvelkileri itina ile saklıyorum da bunu neden ihmal ediyorum?

— Sonradan kaldırmak üzere muvakkaten oraya bırakıp da unutmuş olamaz mısınız?

— İstemeyerek ortaya saçtığım hakikatler, bu söylediklerinizden ibaretse bunlara gülünç vehimler namını vermekten başka bir şey diyemem…

— Şimdi… Şimdi bir "meçhul düşman" tabiri kullandınız… İşte bu bence çok ehemmiyetli bir sözdür.

— Aman ya Rabbi… Şaşılacak, gülmeden bayılacak şeyler…

— Bilakis derin derin düşünüp tetkik edilecek şeyler. Meçhul düşman! Hanım, bu meçhul düşman kim olabilir?

— Tuhaf şey, ne bileyim ben?

— Tuhaf değil feci… Bilmemek olmaz, bilirsiniz. Bileceksiniz!..

— Babamın ruhunu istişhatla söylüyorum ki bilmiyorum…

— Katiyen bilmiyorsanız bazı şeyler sezinlememeniz kabil değildir… Böyle bir macera büsbütün asılsız olamaz. Meçhul bir düşman fakat efendim ne için? Sebepsiz size kim düşman olur? Bildiğinizi, sezdiğinizi, hissettiğinizi hiçbir düşüncenin önünde cesaretiniz kırılmadan söyleyiniz. Bu meçhul düşmanı beraber arayalım. Beraber keşfe uğraşalım…

— Ölmüş babamın ruhunu masumiyetimi ispat için lehimde şehadete çağırdıktan sonra siz hâlâ "Hiçbir düşünce önünde cesaretin kırılmadan bildiğini söyle." itimatsızlığından ayrılamıyorsunuz… Bildiklerim var da söylemiyorum sanıyorsunuz. Nazarınızda bu kadar şüpheli, düşkün bir kadın imişim de bunca yıldır benimle nasıl ve ne için yaşadınız?

— Hanım, rica ederim bahsin mecrasını değiştirmeyiniz. Daima muammanın halli istikametinde yürüyelim.

— Efendim, bu bahsin mecrası yoktur. Bu muammanın hiçbir noktasına vâkıf değilim. Hiçbir suretle sizi tenvir edemem…

— Bu dediklerinize kabil değil inanamam hanım! Hep sözlerinizi birer inkâr şeklinde telakkiye mecburum.

— Siz çıldırmışsınız beyefendi! Siz istiyorsunuz ki vücudu olmadık cürümlerimi size itiraf edeyim.

— Hanım, vücudu olmayanları değil, olanları itirafınızı rica ediyorum.

— Öyle mi? Pekala işte dinleyiniz… Güzel bir delikanlı ile çoktan beridir sizi aldatıyorum. Birbirimize amansız bir ateşle yanıyoruz. Gözlerimiz dünyayı görmüyor. Hesapsız mektuplar teati ettik. Her tehlikeyi göze aldırdık. Sizin konakta bulunmadığınız gecelerde kaç defa sevgilimi yatak odama kabul ettim, gözlerinizin

önünde apaçık ne maceralar cereyan etti de farkına varamadınız. Zihnimin perişanlığından nasılsa bu mektubu ortadan kaldırmamışım. Meydana çıktı, dikkatiniz açıldı. Olan oldu beyefendi, "ba'de harabü'l-Basra"[249] beni isticvaba kalkıyorsunuz. Beyhude üzülmeyiniz. Böyle bir vaka karşısında namuslu bir koca nasıl hareket ederse siz de öyle yaparak haysiyetinizi kurtarınız.

— Hanım, görüyorum ki çok sinirlendiniz. Bütün bu sözleriniz sahih mi?

— Harfiyen!

— İspat ediniz…

— Ağrep hâl! Size "Bu mektuptan haberim yoktur." dedim. "Olmadığını ispat et." buyurdunuz. Şimdi mücrimim diye haykırıyorum. Beni yine ispata davet ediyorsunuz. Hiç kimseden bir meselenin hem leh hem aleyhinde ispat istenemez. Mantığı bu kadar ayaklar altına almayınız beyefendi. Birkaç dakika zarfındaki iki zıt ifadem de henüz kulaklarınızda çınlıyor. Bunların hangisi doğru, hangisi eğri olduğunu sizin kocalık ferasetinize bırakıyorum. Bu elim muvaceheyi bundan ziyade uzatmayı ikimizin de şeref-i zevciyyetimiz için muvafık bulmuyorum. Takdirinize göre hareket ediniz, beyefendi!

Zevcesinin bu galeyanına karşı eniştem kem kümlerken ablam odayı terk etti…

20

Sermet'in bu acı hikâyesini biz pek tatlı bir merakla dinledik. Masum bir kadına iftira atmak, zevcin itimat ve emniyetini bozmak, yüksek tabakadan terbiyeli, asri bir karı kocayı birbiri aleyhinde tefevvühata düşürecek kadar galeyana getirmek… Yapılması güç zannedilen hep bu şeyler bir mektupla ve ne kadar kolayca oluvermişti.

---

[249] ba'de harabü'l-Basra: (Basra harap olduktan sonra) iş işten geçtikten, olan olduktan sonra

Bir masum aleyhindeki fesada ne çabuk inanılıyor. Her türlü senaya layık bir kimse methedilse kimse iştiha ile dinlemez. Fakat zemme dikkatle ne kadar çok kulaklar açılır…

Bilmem neden insanlardan öç almak, hücumla onların en hassas damarlarını kanatmak, bizim en büyük zevkimizdi.

Bu ilk seri ve büyük muvaffakiyetimizi tebriken birbirimizin boynuna sarıldık, öpüştük…

Kalender Nuri fenalığa doyamayan bozuk kalbinin heyecanlarıyla dedi ki:

— Bu ilk adımdaki muvaffakiyetimizin neşesiyle bu kadar sarhoş olmayalım. İşin güçlüğü asıl bundan sonra gelecek… Ben gözümü hiç budaktan sakınmayacağım. Haşmet Bey'in serveti, güzel karısı, haysiyet ve itibarı var. Benim meteliğim yok. Hep bu şeylere malik olanlar hiçbir şeyleri olmayanlardan kendilerini sakınsınlar… Biz işimize devam edelim. Şimdi ikinci mektubu ne yolda yazacağız? Sermetçiğim sen bu ikinci bombayı patladığı vakit etrafında büyük tahribat yapabilmesi için götürüp nereye saklayacaksın?

Sermet:

— İşi bilir, icabına göre hareket ederim…

Nuri:

— Şadan, haydi bakalım, kalemini yağla. Sen bu fesat cemiyetinin başkâtibisin. Bana kalırsa bu defa mektubun ele geçmiş olmasından dolayı Revan Hanım'ı taziyetten işe başlamalıyız.

Ben:

— Nuri, nasılsa akıllı bir adam delilerin tuzağına düşmez. Fakat bu defa evvelkinden çok nazik mevkideyiz. Bu sefer delilik foyamızı meydana vurmamak için daha ziyade dikkat lazım.

Nuri:

— Sen yaz! Dediğim mealde yaz. Bizim foyamız meydana çıkıncaya kadar elbette biz Haşmet Bey'i karısından da canından da bıktırıp talaka muvaffak oluruz. Bu ikinci iftiranameye şöyle başladık:

"Ah, rûh-ı revânım,

Mektup zevcenizin eline geçmiş. Ne felaket… Yeisimden aklımı kaybettim. Bastığım yeri bilmeden sairfilmenam hâlinde dolaşıyorum. Bana bin türlü dikkatler, ihtiyatlar tavsiye ederken bu dalgınlıkta siz nasıl bulundunuz? Kıskanç bir koca adımını bir kere böyle bir iz üzerine attıktan sonra o ailenin içinde ne büyük ıstırap başlar. Asrileşiyoruz, asrileştik diyoruz. Fakat henüz çoğumuzun yürekleri ne kadar vahşi… Zevcesinin böyle bir sadakatsizliğine uğrayan erkeğin yapacağı şey hemen karılık kocalık muhasebesini keserek uzaklaşmaktır.

"Nasıl yaptın? Niçin oldu? Söyle yoksa sen bilirsin…" tazyik ve tehditleriyle üzülüp üzmekte ne mana var? Bir kadına kendi arzusu hilafına malikiyet kabil midir?

Zevçler, zevcelerinin gönüllerinde kendilerine karşı incimat başladığı anı sezerek zamanında çekilmeyi bilseler neticesi cinayetlere varan bu müessif, vahşi hâllerin önü alınmış olur.

Elde kama, revolver ve ağız dolusu tehditler ile öyle mevkiye düşmüş bir kadını isticvaba uğraşanların acaba maksatları nedir? Mazlumu korkutup inkâra mecbur ederek tekrar o zavallı ile yaşamak mı? Şimdi ikinci bir sadakatsizlik vukuunda kabahati kime bulmalı?

Bazen hırs ve intikamını kadının kanıyla sulamakla teskin edemeyerek şerîk-i cürm saydığı âşığı aramaya atılan kocalar vardır. Eğer Haşmet Bey düelloyu kabul ederlerse derhâl karşılarına çıkmaya hazırım…"

Revan Hanım'ın aleyhine zevcinin şüphelerini davet edecek ve bu şüpheleri derhâl kanaat şekline koyacak ne kadar söz bulabilirsek hepsini yukarıdan aşağı işte böyle dizdik, döktük. Hanıma hep bu fenalıkları aşk ve muhabbet namına yapıyorduk. Masum bir kadına bu kadar muzır olan bir sevda, dünyada işitilmiş vakalardan değildi.

Mektubu kapadık, zarfı yapıştırdık. Okunmuş süsünü vermek için tekrar açtık. Bu ikinciyi de birincisi gibi Cici Bey'e teslim ettik.

O şimdi bu bombayı da karı kocanın hariminde bir yere gizleyerek patlatacaktı.

Biz mektupları kokain çektikten sonra, onun dimağı tenebbüh neşeleri, sünuhat[250] dalgaları içinde yazıyorduk. Ziyade hassas ve tasvirlerimizde ziyade icazkâr olmak için zehrin miktarını çoğaltıyor gâh hezeyani şekilde birbirimizle dalaşıyor gâh lüzumundan fazla dostluk ve perestişle kucaklaşıyorduk.

Bu Revan Hanım macerasını sonuna kadar muvaffakiyetle yürütebileceğimizden hiç emin değildim. Bu iş tıpkı sarhoş, deli bir kaptanın gemi kumanda etmesine benziyordu. Nihayet küttedek biz bir kayaya oturacaktık. Ben bu menhus vakaya niçin karıştım? Şimdi çekilmek elimde değil miydi? Hayır, hayır Kalender Nuri'nin icat ettiği bu garip, bu caniyane maceranın dalgaları içinde büyük bir iradesizlikle bocalıyor, kendimi kurtaramıyordum.

"Ben deli miyim?" suali yine karşıma karanlık içinde kırmızı bir fener gibi dikildi. İçki, kokain ve sair münebbihlerin neşeleri söndükten sonra hayat tahammül olunmaz bir sıkıntı cehennemine dönüyor, ah, öyle ki, öyle ki alıp verdiğim her nefesin ağırlığı, füturu beni öldürüyordu…

Bir gün Nuri karşıma elinde bir fotoğraf ile geldi, resmi bana uzatarak:

— Bak, beğenir misin? dedi.

Bu bir kadın tasviriydi. İlk nazarda ruhumda büyük bir incizabın kaynadığını, damarlarımda yandığını, sinirlerimin titrediğini duydum. Bunun Revan Hanım olduğunu gizli bir kuvvet bana derhâl ihsas etti.

Diyemem ki fıtrat, bedia yaratmakta bu çehredeki kadar muvaffak olabilmiş olsun! İşte bu kadın beni her türlü derd-i elemden, münebbihlerden, cinnetlerden kurtarır; bir bakışıyla, nevazişiyle bahtiyar edebilirdi.

---

[250] sünuhat: akla, hatıra gelme

Ona malik olabilmek arzusu gönlümde birdenbire bir volkan gibi dimağıma, bütün kanıma kızgın lavlar yağdırmaya başladı. Tarife kadir olamayacağım bir heyecana tutuldum.

Ne oluyordum? Kurtarıcı bir salaha doğru mu yürüyordum? Yoksa büsbütün çıldırıyor muydum? Bunu kendi kendime tayin edebilecek bir hâletiruhiyede değildim…

Kalender, baygın baygın fotoğrafı dudaklarına götürdü, hakiki visali andırır derin derin teheyyüçlerle titreyerek mukavvadan inleye inleye uzun bir buse aldı.

Karşımda zevceme tecavüz edilmiş gibi bütün damarlarımın içinde bir yıldırım dolaştı. Beynimde şimşekler çaktı. Nuri'yi boğmak istiyordum.

Zaten pek zayıf olan irademe, bu teheyyüç anında beni bütün bütün terk etti. Hemen rakibimin gırtlağına atıldım. Tırnaklarımın boğazına gömülen tazyiki altında mosmor kesilen Kalender boğuk boğuk bağırmaya başladı:

— Bırak, boğuyorsun… Bırak, nefesim kesiliyor!

— Boğul, geber, nefesin kesilsin, canın çıksın!..

Bu saldırışta hiç şaka olmadığını anlayan Kalender, hayatını kurtarmak için can havliyle o da hemen benim boğazdan daha nazik bir tarafımı kavradı. O zaman pek şiddetli bir acıdan ellerim gevşedi.

Birbirimizi bıraktık, hemen ayağa sıçradık. Fakat şimdi hasmmın zayıf tarafını kollayan karşı karşıya iki boksör gibi hücuma hazır göz göze bir vaziyette bulunuyorduk…

Nuri'nin göz aklarına kadar moraran benzi hâlâ açılmamıştı. Beni acayip bakışlarla süze süze ve hâlâ boğuk bir sesle:

— "Deliyim, deliyim." derdin de inanmazdım. Meğerse sahihmiş. Dikiş kaldı, boğuldum gittiydi. Böyle bir kuduz hâline hiç tesadüf etmemiştim. Galiba cinnetinin ilk nöbetine tutuldun?

Evet, Kalender'in bu sözünü çok doğru buldum. Hiç şüphesiz, deliliğimin bu, ilk nöbeti idi. Kendimde mukavemeti nakabil bir

saldırma akurluğu[251] duyuyordum. Avaz avaza haykırmak, odanın bütün camlarını kırmak, tekmil eşyayı altüst etmek, kafamı duvardan duvara vurmak istiyordum.

Nuri birkaç adım yürüdü. Boğuşma esnasında elinden bir kenara fırlamış olan fotoğrafı aldı. Koynuna sakladı. Beynim yine kara bir dumanla doldu. Ayaklarım küre-i arza olan temaslarını kaybetti. Yüreğim içinde bir çarkıfelek gibi kıvılcımlar saçarak dönüyor, ağzımdan köpükler geliyordu. Ben o mukavva parçasının Nuri'nin koynuna girdiğini görmeye tahammül etmiyordum.

Kalender iki adım geri çekilerek:

— Yine ne oluyorsun?

Ben yorulmuş bir boğa gibi soluyarak cevap verdim:

— Çıldırıyorum Nuri, sakın kendini!

— Filhakika benzin nasıl sarardı, gözlerin nasıl büyüdü, kaşların nasıl çatıldı, ağzın nasıl çarpıldı. Bir görsen kendi kendinden korkarsın…

Nuri'yi boğmak kuduzluğu yine dimağımı sardı. Dişlerimi gıcırdatarak parmaklarımı çengelleyip "Ah, habis!" narasıyla Kalender'in üzerine atıldım. O, bu defa tetik davrandı. Bu şiddetli savletimin önünden kaçmaya muvaffak oldu. Ben olduğum yere düştüm. Kendimi kaybettim. Uyudum mu, bayıldım mı bilmiyorum.

Gözlerimi açtığım zaman kendimi evimde, yatağımın içinde buldum. Validem ihtiyar dadımla beraber baş ucumda dolaşıyorlardı.

O şiddetli nöbetten uyandım. Fakat hâlâ kendimde değil gibiydim. Hafızam kenarsız bir ummanın sisleri içinde yarı boğulmuş avare bir ruh seyyalliğinde idi. Esirî dalgalar arasından karşımda bulut tüllerine bürünmüş bir şekil belirdi. Bu, mukavva üzerinde gördüğüm kadının aslıydı. Hem cismani hem şeffaf, yarı insan yarı melek… Göğsünde taşıdığı bir kucak bahar çiçeklerinin kokularını alıyordum. O, efsunkâr yüzüyle bana güldü. Parmaklarının ucuyla birkaç buse gönderdi.

---

[251] akur: azgın

O esnada omuz başımdan bir el şiddetle beni dürttü. O sarsıntı ile gözümün önünde cilveleşen gayriarzi şekiller silindi.

Yanı başımda validem telaşlı telaşlı söyleniyordu:

— Bizi korkutma Şadan. Gözlerini odanın bir köşesine dikmiş süzgün süzgün ne bakıyorsun? Ne var orada?

Ben kendimi bulmaya uğraşarak:

— Hiç…

— Nasıl hiç? Küçüklüğünde üzerine havaleler gelirdi. Seni hekimler, hocalarla büyüttüm. Neler çektim neler… Ah, şimdi de başka türlü. Bu delilikler, bu nöbetler nedir? Boğmak için onun bunun üzerine saldırmışsın…

Ben nöbetimden evvelki yakın maziyi zihnimde bulmaya uğraşarak:

— Yalan…

— Yalan olur mu? Kaç kişi şehadet ediyor. O Kalender dedikleri çapkın arkadaşına yalvardım yakardım. İşi kapattım. Fakat bir daha böyle deliliklere kalkarsan bilmiş ol, seni tımarhaneye götürürler.

Kalender Nuri ismi, zihnimden vakanın dumanını biraz sıyırdı. Annemi teselli için hafifçe gülerek:

— Ha ha… Nuri'yle biraz şakalaşmıştık…

— Nasıl şaka bu? Oğlanın boynunda parmaklarının bereleri duruyor…

O ara içeri üvey pederim Hidayet Efendi girdi. Bu softa bozuntusu herifin suratında bana karşı sahte bir şefkat vardı. Bütün deliliğime, hafızamın bulutlu bulunmasına, muhakemelerimin bozukluğuna rağmen ben onun bakışındaki örtülü hileyi seziyordum. Ben ölürsem valideme birçok mal, emlak kalacaktı.

Bu vefatıma duacı riyakâr adam, yatağıma yaklaşarak derece-i harâretime baktı. Nabzımı yokladı. Müteessir, müteessif görünür bir sesle:

— Ah Şadan, bizi ne kadar telaşa düşürdünüz…

Ben:

— Ne oldu efendim?

O:

— Ne olduğunu bilmemeniz bizi daha ziyade yeise düşürüyor…

Sonra validemle ikisi göz göze geldiler. Zavallı annem, derin bir bakışla ondan sözlerinde ihtiyat istirham ediyor gibiydi…

Üvey babam, kaba sesini nazikleştirmeye uğraşarak:

— Pederiniz olduğum için söylemeye kendimi borçlu bildiğim lakırdılar var…

— Çekinmeyiniz, buyurunuz…

— Şiddetli bir sinir nöbeti geçirdiniz. Valideniz çok üzüldü. Ben keza…

— Gayriiradi bir hâl olduğu için bundan beni mesul göremezsiniz…

— Mesul görmüyoruz lakin büsbütün de kabahatsiz değilsiniz. Mütehassıs doktorlarla görüştük. Birçok gençleri saran bir fenalığa, asri vebaya siz de tutulmuşsunuz.

— Nasıl şey bu?

— Kakain mi kokain mi? Mükeyyifattan işte böyle bir zehir kullanıyormuşsunuz.

— Ah peder efendi, sarığı fese tahvil etmiş bir eski hoca olmanıza rağmen eğer siz bu cennet tozundan iki defa çekmiş olsanız onu daima kullanmak için cebinizde bir altın kutu taşımaya mecbur olurdunuz.

— Cennet tozu… O nasıl söz? Böyle vücutları tahrip, dimağları malul eden bir tozu haşa firdevse nispet etmek küfürdür. Bunu cim'in fethiyle değil, kesriyle okursak tam manasını vermiş oluruz.

— Aman peder efendi, biz karşı karşıya pek makûs zihniyette iki insanız. Cennet kelimesini cim'in fethi veya kesriyle okumakla bence manası değişmez. Haydi bunu hicret vezninde okuyalım. Cinnet, cinnet, cinnet, oh ne füsunkâr, ne semavi kelime… Cennet, adi hayattan, dimağın alelade umumi şeklinden çok yüksek bir şey-

dir efendi… Kabiliyetli kafalarda delirmek arzusu pek şiddetlidir. Herkes birer parça çıldırmak için, hayatın bir isli kör kandil gibi fersiz, neşesiz yanan kasvetli şulesini parlatmak için ispirtolar envaına ve morfinlere, esrarlara, kokainlere koşuyor… Ben niçin ayıldım? Niçin kendime geldim? Cinnetin kanatları beni beşerî zevklerin son hadlerine uçurmuştu. Ben çıldırmak ve ebeden mecnun kalmak isterim.

— Oğlum, zannederim ki bu temennin yarı yarıya husul bulmuştur. Validene acı. O zehirden kullanıp da bütün bütün çıldırma!

— Validem bana acıya idi beni doğurmazdı. Şimdi bana çektirdiği cinayetinin bir hissesini de kendisi çeksin!

— Bunlar nasıl sözler?

— Yüksek moraller…

— Bunun alçağı nasıl olur?

— İşte senin ahlakın gibi…

— Hezeyan üzerine hezeyan ediyorsun!

— Hakikati hazmedemeyenler derhâl ona hezeyan manası verirler…

— Deli sayıklamaları…

— Evet, babacığım, evet ahlaklı bir adam olduğunu iddia ediyorsun fakat için başka, dışın başka… Delinin yüreği ve ağzı birdir. Binaenaleyh deli ahlaken senden çok yüksektir…

— Peki peki öyle olsun…

— Senin tasdik veya reddin bana vız gelir…

— Buna da pekâlâ diyelim…

— Hakikat senin gibi yobaz bozuntularının tasdiklerine muhtaç değildir…

— Şadan seni deli farz etmekle beraber, tahkirde hadd-i marûfu geçiyorsun…

— Hadd-i marûf? Bu da nasıl pürçemberdir efendi hazretleri… Hocalık zamanınızdan aklınızda kalmış terkipler…

— Hocalık, ilim, nazarlarınızda bu kadar makhur[252] olalı ahlak düştü. Zamane züppeleri, kızıl deliler, kokainciler…

— Ne kızıyorsun efendi? Mademki ben deli imişim, mecnun sözüne bakılır mı?

— Çok şükür Rabb'ime, benim delilerle ülfetim yok. Hep bu hezeyanlarına validenin hatırı için katlanıyorum.

— Validemin hatırı için değil, serveti için…

— İnnellahe maa's-sâbirîn…[253]

— Evet, evet… Kokain insana yalnız neşe vermez. Röntgen şuaı gibi kirli kalplerin örtülerini şeffaflaştırır. İğrenç esrar gösterir.

— Haydi bakalım, karşımda cinnetten evliyalığa fırlayarak bana bir de keramet taslar…

— Keramet taslamaya hacet yok. Sana kalbini söyleyivereyim. Ben yarın gebersem memnun olursun. Çünkü annem mirasa konacak… Anama, bana gösterdiğin bu sahte şefkatleri kime yutturacaksın?

Üvey pederim artık kendini tutamayarak yüreğinin bir kısım kinini şöyle taşırdı:

— Bu oğlanınki ne sinir ne merak ne evham… Bu düpedüz çıldırmış. Bugün bu yolda hezeyanlar ediyor. Kalender Nuri'ye yaptığı gibi yarın bizi de boğmaya saldıracak. Akıllıların arasında delilerin yeri yoktur. Vahim bir tecavüze, daha doğrusu bir cinayete mahal vermeden bunu hastahaneye kaldırmalı.

— Hastahane değil. Tımarhane demeye korkuyor musun? Ölümümü beklemeye hacet yok. Beni deliler mezarlığına diri diri gömdür. Emlakimi idareye kendini vasi tayin ettirip maksadına ermek için bu yol daha kestirmedir.

— Sana da emlakine de lanet olsun.

— Lanet, evimize seninle beraber geldi. Riyakâr herif. Babamın anama bıraktığı serveti tıkınmaya geldin. Ev yapmaya değil,

---

[252] makhur: mahvedilmiş

[253] "Allah, sabredenlerle beraberdir." Bakara: 153 (haz.)

ev yıkmaya geldin. Karı beslemeye değil, kör nefsini besletmeye geldin…

Helecandan annemin benzi uçtu. Dudakları bembeyaz kesildi. Beni mi, kocasını mı, ikimizden hangisini feda edeceğini şaşırmış gibiydi.

İstirhamkâr, baygın gözlerle herife döndü beni affettirmek için bütün talakatini göstermeye uğraşarak:

— Efendi, merhamet et, bu zavallı oğlanın aklı malul olduğunu biliyorsun. Ne dediğinin farkında değil ki… Üvey babam birbiri üzerine lahavleler çekerek:

— Nasıl farkında değil? Söylediği lakırdıyı insanın ciğerine işletiyor… Ben böyle kazalı belalı bir hanede oturamam. Bu ahlaksız mecnunun bir gün benim boğazıma atılacağına da artık şüphe kalmadı.

Annem:

— Ay efendi hem mecnun diyorsun hem de sözlerine bakıyorsun…

Üvey babam:

— Evet mecnun… Deli fakat aklı eren bir deli…

Ben:

— Bu hanede oturmayacakmış! Nereye gideceksin? Burada birinci sınıf otellere faik bir hayat sürüyorsun. Günde yirmi lira versen bu yeme içmeyi, bu istirahati bir yerde bulamazsın.

Bu esnada doktor geldi. Uzun uzadıya beni muayene etti ve hepsinin kulaklarına bir şeyler fısıldadı…

21

Sermet, ikinci mektubu aldı gitti. Yine üç gün görünmedi. Bu defa bombayı nereye koydu? Nasıl oldu? Yine merak ateşleri içinde yanıyorduk. Kalender ile barıştık. O, benim hareketlerimden gayrimesul olacak kadar şiddetli bir sinir nöbeti geçirmiş olduğuma

inandı. Bu buhrana sebep Revan Hanım'm fotoğrafı olduğunu anlayamadı. Hasbe'l-icâb ben de anlatmadım…

Biz Sermet'i Madam Fedrona'da bekliyorduk. Çünkü bu komployu gizlemek için oradan daha emin bir yer bulamazdık.

Nihayet çocuk geldi. Kalender hemen telaşla sordu:

— Ti habarya pedimu?..

Sermet gülerek cevap verdi:

— Kala…

Nuri bunu iyi bir vesile ittihazıyla küçük beyin iki yanağından şapur şupur şeftaliler aldı. Hikâyeyi tatlı anlatması için Cici Bey'in burnunu beyaz tozla kikiştirttik.

O, şimdi gözleri hâl-i tabîîden ziyade büyümüş, kalbi ferahlamış, karihası[254] açılmış, muhayyilesi alabildiğine genişlemiş bir talakatle başladı:

— Bir roman vakası içinde mi yaşıyoruz? Yoksa hayatımızı hikâye şekline mi koyduk? Bilmiyorum. İkinci bombayı aldım. Düşündüm. Bu asırda bombalar niçin patlatılıyor? Acı bir tahripten sonra halaskâr bir salaha vusul için… Bizim de saikamız bu değil mi? Ablama yaptığımız şey, fenalık şeklinde görünen büyük bir iyilik değil midir? Onu müstebit bir kocanın keyfe-mâ-yeşâ[255] hodbinliklerinden kurtarmaya uğraşmıyor muyuz?

Kalender:

— Güzel tosunum, bu mukaddimeleri geç… Yapılacak şeyi evvelce vicdanlara uydurmak, bu, medeni insanlarca bir kaidedir. Güya hep bu ölçü üzerine gidilir. Fakat Âdemoğulları hâlâ hangi çayırlıkta otluyorlar, görüyoruz. Bu vicdan işi; kaba, iri bir ele patlata çatlata dar bir eldiven geçirir gibidir. Kılıf kalıba uysa da uymasa da hemen daima onu uymuş farz etmek zarureti vardır… Fenalıklar daima diğer namlara vaftiz edilerek yapılır. Hâlbuki bizim maksadımız meydanda… Hemşire hanımefendiyi kendi hâline bıraksak terbiye ve asaleti iktizası namına bu belayı ömrünün sonu-

[254] kariha: düşünme istidadı

[255] keyfe-mâ-yeşâ: keyfine göre, istediği şekilde

na kadar çeker durur… Biz onu bir ayak evvel kurtarmak istiyoruz. Ben kendimi hanımefendiye koca gibi değil, azat kabul etmez ebedî bir kul olarak takdim edeceğim…

Kalender'in ağzından çıkan bu koca lakırdısı yine benim sinirlerimi kızgın kıskançlıkla bürüdü… Fakat bomba hikâyesini dinlemek için bütün metanetimi toplamaya uğraştım.

Kalender Nuri, kokainin verdiği kâzip talakatle, ruhunun saçmalarını suğrası kübrasına uymayan bir mantıkla felsefe şeklinde saçıp döküyordu.

Cici Bey hikâyesine devam etti:

— Mektubu aldım. Gittim. Atölyeme girdim. Sigara üstüne sigara yakarak düşünüyorum… Kulaklarım ablamın odasında, bir "çıt"ı kaçırmıyorum.

İnfilakı birincisinden çok dehşetli olacağına şüphe etmediğim bu ikinci bombayı nereye saklayacağım? Ferasetimi incelterek açılacak maveraiî ikinci rüyetimle eşyanın öbür tarafını görmek için kendimi kokainledim. Beynimin içinde sanihalar tekerlenmeye başladı.

Ablamın yatak odasında köşeye konmuş, üstü güvez kadife örtülü küçük bir masa vardır… Güneş renkli abajurlu bir ampulün altında hemşirem geceleri bu masaya dayanarak ekseriya mütalaaya dalar. Bazen Haşmet Bey de karşısına oturur.

Bu defa mektubu bu örtünün altına saklamayı münasip gördüm. Bunda ne fayda vardı bilmiyorum. Aklıma öyle geldi, öyle yaptım.

Akşam eniştem geldi. Sofraya indik. Kimseye bir şey sezdirmemek istememelerine rağmen karı koca arasında setrolunamayacak kadar bariz bir çatkınlık, âdeta lakırdıları üşüten bir soğukluk vardı. İki yabancı durgunluğuyla birbirine hitaptan çekiniyor gibiydiler…

Beni maceradan bihaber bildikleri için sofradaki sessizliği doldurmak gayretiyle ikisi de ara sıra bana küçük hitaplarda bulunuyorlardı. Ben de kısa cevaplar veriyordum. Lakırdı yine sönüyordu. Hemşirem çatalın altındaki lokmasını saniyeler sarf ederek pek ağır kesiyor, bati ve iştihasız yiyordu. Onun tabağının üzerine eğilmiş,

kaşları çatık dalgın başını enişteмin göz ucuyla fakat büyük bir dikkatle bir süzüşü vardı.

O vahim mesele, karı koca arasında nasıl hallolunmuştu? Anlayamıyordum. Enişteмin vicdanı, zevcesinin lehinde kendine bir şeyler söylemiş miydi? Haşmet Bey'in yüzünde yeisi, şüpheyi, nedameti andırır karışık teessürler okuyordum. Fakat ablamda mağrur bir inatla kendini müdafaaya bir adem-i tenezzül hâli vardı.

İkinci bomba patladıktan sonra bu vehamet ne şekil alacaktı? Bu merakımın halli de çok uzun sürmeyeceğe benziyordu.

Evde cenaze varmış da kederler sükûtla örtülüyormuş gibi birer hüzünle yemekten kalktık. Onlar odalarına çekildiler. Ben atölyeme girdim.

Katiyen anlamış oluduğum bir hakikat vardı. O da ablamın bana karşı en ufak bir şüpheye düşmemiş olmasıydı…

Acaba hemşirem o berbat iftiranameyi yazıhanesinin içine bırakan gizli el hakkında ne türlü faraziyelerde bulundu?

Bu meçhullerin halli benim için mühimdi. Acaba öğrenebilecek miydim? Belki… Lakin ne vakit? İhtimal ki o gece…

Kabinemin penceresini açtım. Bitişik odadan işiteceğim sözleri bir stenograf süratiyle zapt etmek için elime kâğıt kalem aldım. Penceremin önündeki balkona çıkmak cüretini gösterebilsem biraz öteye uzanınca bu gizli facianın sahnesini yarı yarıya seyredebilecektim.

Ablamın hizmetçisi bir gün evvel bana demişti ki:

"Hanımefendiye tuhaf bir hâl arız oldu. Eline geçen her şeyi silkip akrepler varmış gibi bakıyor. Neden şüpheleniyor? Bilmem ki bu merak ona nereden geldi? Sormaya korkuyorum. Geçen günü gözlerini göz bebeklerimin içine mızrak gibi sapladı. Sanki kalbimin derinlerinde bir şeyler okumaya uğraştı. Sonra mahzun mahzun başını yana eğerek 'Yok yok, Şehime… Senden bu kadar alçaklığı memul etmem[256]… Saf bir kızsın.' Ben şaşırakalarak sordum: 'Hanımcığım bu ne alçaklığı?' 'Hiçbir şey değil, haydi işine git.' dedi."

[256] memul etmek: ummak, beklemek

Hemşirem bu alçaklığı yapanın kendi öz biraderi olduğunu öğrendiği günü acaba ne diyecek?

Şimdi bütün dikkatimle kardeşimin yatak odasını dinliyorum. Ses yok. Hiç pıt yok. Oda bomboş zannolunacak bir sükûta gömülü…

Şimdi karı koca ikisi birbirine sofrada göründüklerinden ziyade dargın mıdırlar? Bu derin sükût beni meraka düşürdü. Odanın içini görmek için artık balkona çıkmak cesaretini gösterdim. Mümkün olduğu kadar ileri uzandım.

Ablam, küçük masanın bir tarafına oturmuş ampulün abajurundan dökülen tatlı şafak ışığı altında kitap okuyor. Enişte biraz ötede bir koltukluya gömülmüş gazete ile meşgul… İkisinin de bu mütalaa dalgınlıkları şüphesiz cali… İkisinin de akılları başka yerde… Aralarında o menhus meselenin açılmaması için öyle görünüyorlar…

Acaba enişte'min kanaati ne merkezde? Zevcesinin masumiyetine kani mi? Yoksa onun mücrimiyeti hakkında reddi nakabil bir delil elde edinceye kadar böyle sabr u sükûna lüzum mu görüyor?

Oh, oh, bir üçüncü faraziye daha var… Bilirim Haşmet Bey karısını çok sever. Yoksa bütün bedahetlere rağmen ondan ayrılmaya razı olamayacak mı? Karı koca meseleyi aralarında örtbas ederek enişte'm bu rezalete tahammüle karar verirse o zaman bizim bu macerada kurduğumuz ve kuracağımız bütün planlarımız akamete mahkûm kalır.

Cici Bey ifadesinin bu noktasında biraz yorgunluk alırken Kalender söze atıldı:

— Hayır, hayır enişten zevcesine karşı kalbinde uyanan şüphelerin ıstırapları önünde ne kadar deryadillik gösterse biz onun havsalasını taşıracak yeniden yeniye tahammülsüz kolpolar bulmaktan âciz kalmayız…

Sermet:

— Ablam metin kadındır. Böyle adi iftiraların önünde kolay kolay mağlup olmaz. Haşmet Bey de zevcesinin huyunu, psikolo-

jisini bilir. Görüşü ve muhakemesi dar bir adam değildir. Bu ikisi aradaki şüpheyi kaldırıp bu sırrı anlamak için beraber çalışırlarsa biz hiçbir şeye muvaffak olamayız…

Kalender:

— Sen hiç esef çekme. Biz onların arasına bu kadar soğukluk koyduk ya işte o şimdilik kâfidir. Ben programımızın en dehşetli numaralarını sona saklıyorum. Ben bu iftiraları kati birer bedahet şekline sokacağım. Yalnız Haşmet Bey karısının aleyhinde kanaat getirmeyecek, Revan Hanım kendisi kendinin pek kötü bir kadın olduğuna inanacak… Tertibatım o kadar mükemmel, galebemiz o kadar muhakkaktır.

Ben:

— Sus Nuri, sus. Cici Bey'i dinleyelim. Bakalım Revan Hanım'ın yatak odasında neler oluyor?

Sermet:

— Filhakika ablamın odasında yine heyecanlı bir sahneye şahit oldum. Balkondan yarı belime kadar sarkmış bir hâlde seyrettiğim odanın pencere perdesini siper alarak içeriye gözlerimi diktim… Kımıldamaya, nefes almaya korkuyorum. Serapa dikkat kesildim.

Belki bir saat daha ziyade geçti. İçeride karı koca arasında aynı matemî sükût devam ediyor. Birinin elinde kitap, öbürününkinde gazete… Okuduklarını anlıyorlar mı? Yemin ederim ki hayır… Bu sûrî[257] meşguliyetleriyle ancak birbirine karşı helecanlarını örtebiliyorlar… Tuhafı neresinde? Benim de yüreğim tıp tıp atıyor. Biliniz neden? Masa örtüsünün altında bomba var… Oh, var diyorum ama bu sözüm doğru mu? Ablam evvelce mektubu bularak acaba sakladı mı? Yırttı mı?

Ben bu ihtimaller arasında bocalarken Revan Hanım elinden kitabı bıraktı. Kocasının üzerinden sıyırtarak odanın dört tarafına rehavetli bir nazar gezdirdikten sonra çenesini avucuna dayadı. Bu ufak seyrandan yorulmuş gibi duran gözlerini şimdi masanın üzerinde dinlendiriyordu…

---

[257] sûrî: ciddi, hakiki ve samimi olmayan, yapmacık, sahte.

Bilmem ne kadar geçti? Sekiz on dakika mı? Hemşirem yılan görmüş gibi bir vücut ürpermesiyle birdenbire ayağa fırladı. Gözleri masanın bir noktasında sabit kalarak iki adım geri çekildi. Oh oh, galiba mektup zarfının örtü altında peyda ettiği kabarıklığı seçmişti.

Şimdi gözler büyümüş, saçlar kabarmış bir haile sanatkârı heyecanıyla elini örtünün altına sokarak bombayı çıkardı…

Haşmet Bey, karısının büyük bir artiste ders olabilecek bu galeyanlı jestlerini gözlerini kırpmaksızın takip ediyordu.

O anda karı koca iri nefesler boşaltarak göz göze geldiler. Eniştemin hadekaları derin bir hayretle büyümüştü. Karşısında gördüğü şey bir hakikat miydi? Yoksa zevcesi büyük bir maharetle bir sahte mazlum rolü mü oynuyordu?

Ablam kocasının bu şüphesini anladı. Zarfı ona uzatarak:

"Beyefendi şimdi sizin yanınızda bu zarfı örtünün altında bulup çıkarışım belki size mürettep bir komedya gibi gelir… Böyle bir şüpheden belki kendi kendinizi menedemezsiniz. Lehte, aleyhte ne isterseniz düşününüz. İşte yine söylüyorum. Kendimi müdafaa etmeyeceğim. Bu beni kendi nefsime karşı utandıracak bir tenezzüldür. Her vakanın bir sonu olur. Hakikatin sübutuna kadar sizin ve vakaya muttali olacak diğerlerinin nazarlarında şaibedar kalacağım. Herkes kötü bilsin, iyi bilsin, bunun bence ehemmiyeti yok. Onun bunun yanlış hükümleri benim tıynetimi değiştiremez. Yalnız benim tüylerime ürperti veren diğer bir şey var. Gizli bir el yatak odamın köşe bucağına kadar uzanabiliyor. Bundan bana diğer fenalıklar da gelebilir. Zarfı açınız. Okuyunuz. Bu gizli âşık şeklindeki düşmanım yine bana ne diller dökmüş anlayalım…"

Haşmet Bey, müterediddit, mütehayyir elindeki zarfa bakarak:

"Bu zarf açılmış… İçindeki okunmuş…"

"Bu iftira komedyasını bana oynayan alçaklar pek ahmak insanlara benzemiyorlar…"

Enişte titrek bir sesle:

"Maksatları nedir?"

"Bey, insaf!.. Bu benden sorulacak bir sual değildir…"

Haşmet Bey önüne baktı. O, muammanın karanlığı önünde düşünürken hemşirem acı bir tebessümle başını kaldırarak:

"Vakayı güya ben bu mektubu okumuşum da sonradan hiç görmemişim gibi bir tavır alarak size gösteriyorum suretinde mi telakki ediyorsunuz?"

"Hanım, ne öyle ne böyle… Ben meçhul düşmanların neden dolayı adavetlerini[258] celbetmiş olduğumuza meyus oluyorum…"

"Onlar sizi yanlış bir zehaba düşürüp hilelerinde muvaffak olmak için zarfı kapayıp tekrar yırtarak böyle açık bırakmışlar… Kendimi müdafaa etmemeye söz verdim. Ama bazı noktalarda bu kabil olmuyor. Rica ederim beyefendi, sizden şiddetle gizlenmesi lazım gelen böyle bir mektubu getirir de bu örtünün altına mı sokarım? Bunu saklayacak yer mi yok? Bunu yapan bu noktada şaşırmış. Her nasılsa bu gizli el benim yatak odama hırsızlamasına giriyor. Kendini göstermemek için içeride çok duramıyor. Kolayına gelen tarafa hemen mektubu sokuşturarak kaçıp gidiyor…"

Kalender Nuri, iki yanağını davul gibi nefesle şişirip sonra iki yumruğuyla patlatarak:

— Ablan kıyak, zeki kadın. Galiba bizi çok uğraştıracak. Sen bombayı masanın örtüsü altına koyduğuna aptallık etmişsin…

Sermet:

— Hiç aptallık etmedim. Konulan yerden mektubun bir saat evvel meydana çıkması matluptur[259]. Maksat çabuk hasıl oldu ya sen ona bak…

Kalender:

— Sakar bir iş yapmışsın…

Beş on dakika süren bir mücadeleden sonra Cici Bey hemşiresine karşı cüret gösterdiği bu iftira vakasının hikâyesine devam etti:

— Ben balkonda olduğumu unuttum. Hiçbir sözlerini kaçırmamak için pencereden içeri başımı sokarcasma odaya doğru uzanıyordum.

---

[258] adavet: hasımlık
[259] matlup: istenen

Hemşirem:

"Bey, rica ederim. Şu rezaletnameyi okuyunuz. Bakalım yine üzerime avuç avuç ne iftira çirkefleri fırlatmışlar?.."

Haşmet Bey, "Ah, rûh-ı revânım" sernamesinden başlayarak şöyle devam etti:

"Mektup zevcenizin eline geçmiş... Ne felaket... Yeisimden aklımı kaybettim. Bastığım yeri bilmeden sairfilmenam hâlinde dolaşıyorum. Buna bir türlü ihtiyatlar tavsiye ederken bu dalgınlıkta siz nasıl bulundunuz?"

Acaip bir mevkide kalan zavallı zevcin boğazını gıcıklar tıkadı. Okumaya devam edemedi. Bir müddet sustu. Bu esnada Revan Hanım iki avucuyla yüzünü kapayarak inledi ve "Aman Allah'ım, ne komedya, ne alçaklık!" nefretlerini mırıldandı.

Eniştem, gözlerini elindeki satırlardan karısının yüzüne ve karısının yüzünden satırlara birkaç defa gezdirdikten sonra biraz kekeleyerek şu cümleyi hazin bir eda ile okudu:

"Kıskanç bir koca, adımını bir kere böyle bir iz üzerine attıktan sonra o aile içinde ne büyük bir ıstırap başlar."

Ablam şaşırmış mıydı? Çıldırıyor muydu? Birdenbire gür bir kahkaha salıverdi. Eniştem o ıstırabı kalbinde duymuş gibi sustu. Meyus gözlerini bu esrarın anahtarını arar bir şaşkınlıkla tavanlarda dolaştırdı. Ve sonra *"Zevçler, zevcelerinin gönüllerinde kendilerine karşı incimat*[260] *başladığı anı sezerek zamanında çekilmeyi bilseler bazen neticesi cinayetlere varan bu müessif vahşi hâllerin önü alınmış olur."* cümlesinde eniştemin sesi kısıldı. Kelimeler küçüle küçüle nihayet işitilmez oldu. Karı koca arasında yine ağır bir sükût, yine derin bakışlar… Haşmet Bey ağzında hazmı nakabil bir lokma varmış gibi yüzünü buruşturarak birkaç defa yutkunduktan sonra "Hanım!" dedi. "Bütün bu feci sözler sırf birer iftira suretinde kabul olunsa bile bunların zehirlerine hiçbir kocanın havsalası tahammül edemez. Beni en ziyade meraka düşüren şey bu ırz düşmanlarının bizden ve alelhusus senden ne istediklerini öğrenmektir."

---

[260] incimat: sertleşme, donma

"Bey, dönme dolap gibi zihniniz, aklınız daima aynı fikirlerin, aynı sözlerin etrafında dönüyor… Durup durup benden aynı şeyi soruyorsunuz."

"Meselenin esası bu… Bizi şaşırtan bütün esrar bu mihverin etrafında dönüyor da onun için…"

"Bu sualleri bana tekrarlamakta ne faide hasıl olur?"

"Size tekrarlamayayım da kimden sorayım?"

"Ben bu esrara vâkıfım da sizi tenvirden korkuyorum mu sanıyorsunuz?"

"Hanım, rica ederim birdenbire kızma, coşma! Senin bir veya birkaç düşmanın var. Hem bunlar edaniden, erazilden herifler… Düşün… Ta çocukluk zamanına doğru fikir ve nazarını döndür. Mazinin karanlıklarını araştır. Kadından erkekten hiç kimse ile bir gelip geçmişin oldu mu?"

"Hayır… Hiçbir fertle, hiçbir surette bir gelip geçmişim yoktur."

"Bu ipin ucunu nereden yakalayacağız?"

"Bu hususta ben de sizin kadar mütehayyirim…"

"Bu mektubun arkası devam edeceğe benziyor."

"Ben de öyle sanıyorum…"

"O hâlde dikkat edelim!"

"Elimden geldiği kadar ediyorum. Fakat bu iki mektubun odama nasıl girdiğini anlayamadım…"

"Tedbirli davranalım… Üçüncüsünde belki hakikate ereriz."

"Bunun için sabır, sükûnet, soğukkanlılık lazım. Hâlbuki biz birbirimize giriyoruz. Bütün sözleriniz birer şüphe bulutuyla örtülü… Bu kadar şeni iftiralardan sonra bir de sizden beni müdafaa için bir vicdan yükselmemesi tahammülü tüketiyor…"

"Hanım, şu melunane satırları dinleyiniz:

'Elde kama, revolver ve ağız dolusu tehditler ile öyle mevkie düşmüş bir kadını isticvaba uğraşanların acaba maksatları nedir? Mazlumu korkutup inkâra mecbur ederek tekrar o zavallı ile ya-

şamak mı? Şimdi ikinci bir sadakatsizlik vukuunda kabahati kime bulmalı?'"

Haşmet Bey mektubu nefretle yere fırlatıp münacat tavrıyla ellerini havaya kaldırarak:

"Hanım, dikkat ediyor musun? Öyle mevkie düşmüş bir kadını kocanın isticvaba hakkı olamazmış gibi, garip olduğu kadar edepsizce bir hüküm yürütülmek isteniyor. Bu yolda isticvablara uğraşanların acaba maksatları ne olabilirmiş? Mazlumu korkutup inkâra mecbur ederek tekrar o zavallı ile yaşamak mı? Zevciyet sadakatinden ayrılmış, günahkâr bir kadın 'mazlum', 'zavallı' vasıflarıyla masumlaştırılıyor. Kadın birinci cürümden sonra bir ikincisine cüret ederse bu cinayet de kocaya yükletiliyor. Bu istikrahaver edepsizliklere tahammül kabil mi ki soğukkanlılığımı muhafaza edebileyim? Ve işte daha dinleyiniz: *'Bazen hırs ve intikamını kadının kanıyla sulamakla teskin edemeyerek şerîk-i cürm saydığı âşığı aramaya çıkan kocalar da vardır…'* deniyor. Oh oh, ne asri fikirler. Sadakat yolundan sapıtmış bir kadının hangi erkekle günah işlediğini taharri ve tetkike kocanın salahiyettar olamaması akıllara sığar mı? Bu ağrep, bu kem kepaze sözler âdeta tımarhane saçmalarına benziyor. Bunlar akıllı lakırdıları değil hanım!.."

Ben:

— Bravo, Haşmet Bey hakikati bir bakıcı kıyasetiyle doğru keşfetmiş…

Kalender:

— Güzel Revan Hanım'ın kocası bu hükmünde yanılmamış olmakla beraber neden o deli sözlerinin tesirlerinden kendini kurtaramayarak o kadar üzüntülere düşüyor?

Ben:

— Cici Beyceğizim, sen devam et bakalım! Enişte beyin son hükmü nerede karar kılıyor?

Sermet:

— Eniştem nefretle yere fırlattığı kâğıdı tekrar aldı. Son satırlara bir göz atarak şöyle okudu: *"Eğer Haşmet Bey düelloyu kabul ederlerse derhâl karşılarına çıkmaya hazırım."*

Ve sonra dalgın, düşünceli gözlerle zevcesinin yüzüne bakarak ilave etti:

"Bu herifin erzel[261] hüviyetini keşfetmek için neden beyhude üzülüp duruyoruz? Eğer düello teklifini kabul edersem bu hayâsız mahluk etiyle kemiğiyle karşıma çıkacakmış. O zaman kim olduğunu anlarız. (biraz düşündükten sonra) Eğer bu düello cakası da namussuzca bir blöften ibaret değilse…"

Hemşirem iki defa yerinden kalkıp oturarak:

"Beyefendi, ben kendimi müdafaaya tenezzül etmeyeceğimi söylemişken yine biihtiyar mütemadiyen sözümün zıddına hareketten nefsimi kurtaramıyorum. Bu zaafım tekrar ediyor. Siz de birbirini tutmaz ifadelerde, hükümlerde bulunuyorsunuz. Bu rezilane mektubun saçmaları önünde ikimiz de efsunlanmışa benziyoruz. Yalnız düello maddesi değil, vaka serapa müftereyattan, caniyane bir blöften ibaret… Böyle aslı faslı olmayan bir macera kahramanının düellosuna intizarda bulunmanız gülünç olduğu kadar acınacak bir şaşkınlıktır."

Enişte:

"Hanım, bu vakada şaşkınlığına acınacak ben değilim. Sizsiniz. Bu mektupları bize herhâlde periler yazıp göndermiyorlar. Bu fesatları, iftiraları düşünen bir dimağ ve sonra yazı şeklinde kâğıda nakleden parmaklar var. Bu ne in ne cin… Bu habis, etiyle kemiğiyle mevcut bir insan. Denaette bu derece pervasız görünen bu mahluk acaba cüretkârlığında daha ne kadar ileri varacaktır? Bilinir mi?"

"Alçak adamlar kâğıt üzerine istedikleri şenaatları, iftiraları dizip dökebilirler. Lakin gıyaben namusuna tecavüz ettikleri bir masumun önüne çıkıp da yüzüne karşı aynı müftereyatı tekrar edemezler…"

---

[261] erzel: en adi, en rezil

"Hanım, bir gün karşına güzel giyinmiş, kara kaşlı, kara gözlü bir delikanlı çıkıp da sana 'Filan tarihte otomobil ile Boğaziçi'nin filan kuytu yerinde seninle gizli sevda gezintileri yapmadık mı? Filan gece beni sırren konağa almadın mı? Filan odada sevişmedik mi?' diyecek kadar cüretini ileri götürse ne yaparsın?"

"Bir revolver kurşunuyla edepsizin beynini patlatırım."

"Katil olursun. Fakat el âlem nazarında suizandan kurtulamazsın…"

"Neden?"

"Çünkü herkes 'Revan Hanım, sevda esrarını kapatmak için âşığını öldürdü.' derler."

*

Sonra karı koca, bu muammanın müstekreh melaneti önünde düşündüler. Kendilerini, kımıldadıkça dizlerine doğru çıkan murdar bir balçığın üzerinde buluyorlardı. Aile haysiyetleri, saadetleri tehlikede idi. Siyah bir el en mukaddes varlıklarına uzanmış temizlenmez lekeler sürüyordu. Bu meçhule karşı ne yapabilirlerdi?

22

Biz şimdi tıpkı fasılalı bombalarla metin bir kaleyi devirmeye uğraşanlar gibi Haşmet Bey ailesine karşı üçüncü bir hücuma hazırlanıyorduk. Binaenaleyh üçüncü mektubu tesvide başladık. Fakat süreceğimiz çivileri tamam can alacak noktalara mıhlamak için karı koca arasında hüküm süren hâletiruhiyeye inceden inceye vukufumuz lazımdı. Bize etraflı malumat vermesi için Sermet'i sıkıştırıyorduk.

Son günlerde çocuğa ketumiyete[262] benzer bir durgunluk arız oldu. Lakin kokain âleminin pek neşeli bir deminde Cici Bey'in hasta ruhunu hoşlandığı numaralarla gıdıklayarak yine önüne döküldük.

Kalender ona bütün yılışıklığıyla soruyordu:

[262] ketumiyet: ağız sıkılığı

— Cicim, artık bize ablandan eniştenden dişe dokunacak bir haber getirmiyorsun…

Sermet:

— Ben bir şey duyamıyorum ki size söyleyeyim.

Kalender:

— Neden?

Sermet:

— Ablamla eniştem artık odalarının pencerelerini kapıyorlar. Pek yavaş konuşuyorlar. Neden bu kadar çekiniyorlar bilmiyorum. Harimlerine uzanan gizli eli yakalamak için galiba aralarında bir plan kurdular…

Kalender:

— Nasıl plan?

Sermet:

— Uğraşıyorum ama anlayamıyorum…

Kalender:

— Şimdi vereceğimiz üçüncü bombayı nereye koyacaksın?

Sermet:

— Zannederim hiçbir yere!..

Kalender:

— Neden?

Sermet:

— Benden şüphelenmedikleri ne malum? Cürmümeşhut hâlinde yakalanırsam bu pek fena bir şey olur… Bu rezaletin başı nereden koptuğunu anlamak için beni sıkıştırdılar. Tabii kaç zamandır nerelere gittiğimi, kimlerle görüştüğümü tahkike kalktılar… Artık ötesini siz düşününüz…

Hakikaten bu düşünülecek şeydi. Hepimiz deli idik ama bu tehlikeyi göremeyecek kadar değil. Fakat Kalender Nuri bu müşkülün önünde coşarak:

— Bu işten siz çekilseniz de artık ben dönemem. Her tehlikeye meydan okumaya hazırım. Cici Bey mektup götürmeye korkarsa ben düz duvarlara tırmanarak bombayı karı koca arasında kâbiliyyet-i iştiâli[263] en nazik bir noktaya koyabilirim… Çok defa akıllıca işlerden ziyade delice cüretkârlıklarda muvaffakiyet görülür. Tehlikeden akıllılar korkar, deliler ürkmez…

Ben:

— Nuri, emin ol bütün bu hareketlerimiz sırf delilikten başka bir şey değil. Bu iftira mektuplarının birincisi bir tesir yapabilir. İkincisi karı koca arasında şöyle böyle çekişmelere sebep olur. Fakat üçüncüsü beklediğimizin büsbütün makûsu bir neticeye varır. Çünkü Haşmet Bey'i bu imzasız mektup kâğıtlarının arkasına saklanan şahsın alçak bir müfteri olduğunu artık anlayamayacak kadar budala farz etmemelidir.

Kalender, şaşı gözlerinin infialiyle yüzüme bakarak:

— Kim bu "alçak" müfteri?

Ben:

— Sen!

Kalender:

— Bunda senin hiç hissen yok mu?

Ben:

— İnkâr edemem var ama sana nispetle devede kulak…

Kalender:

— Monşer, bu "alçak, yüksek" lakırdıları, akıllı adamlar arasında tedavül eden kalp akçelerdir, bizim beynimizde geçmez… Ben ne isem sen de osun. Sen ne isen ben de oyum. Bırak böyle kelimelerin iftihar veya muhakkariyetiyle akıllı adamlar övünüp yerinsinler… Hangi fiil alçaktır, hangisi değildir, bunun için bir cetvel yapmalı ve sonra bunu mütehassıs bir heyetin tayin, takdir ve tasdikine arz etmeli… Herkes bu cetvelde kendini bularak lazım gelen mukayeseyi yürütsün… Ben böyle kurusıkı laflara idmanlıyım.

[263] iştial: parlama

Böyle sözlerden uykuları, iştihaları kaçacak kadar kederlenen saf kimselere gülerim. Seninle beraber az ahlaksızlık, alçaklık mı yaptık? Şimdi bu işlediğimiz de sonuncu değildir. Alçak Kalender'in sen yüksek arkadaşı Şadan olamazsın. Bu hayat lağımının zevk aldığımız levsiyatı önünde çok defa ikimiz beraber eğilmedik mi?

Nuri'nin bazen böyle yavaş yavaş hezeyana dönen dinlenmez nutukları vardı. O kadar ağzını bozdu ki gırtlak gırtlağa gelmemize yine az bir şey kaldı.

Henüz hâd[264] bir dereceye getirdiğimiz bu Revan Hanım macerasında zevci kaçırmaya muvaffak olursak Nuri ile aramızda zevceyi nasıl paylaşacaktık? Bu işi sudan çıkarıncaya kadar Kalender ile iyi geçinmeye mecburdum…

Benim Revan Hanım'a fena hâlde ateşlendiğimi ve partinin sonunda bir çelme atarak onu maşukasının huzurundan çok uzaklara fırlatacağımı zavallı Kalender henüz anlayamamıştı…

İki deli, bir çocuk, kokainli dimağlarımızla bir müşavere yaptık. Üçüncü iftiraname bombasının iki evvelkiler gibi yatak odasına bırakılmasından bizim için faideden ziyade tehlike melhuz olduğunu, Kalender Nuri de bizzarure teslim etti. Çünkü birbiri üzerine yığacağımız bu akurane iftira mektuplarıyla kocaya karısının mücrimiyetini değil, bilakis masumiyetini göstermiş olacaktık. Zira bizim iftiranameleri gizlice hanıma yollamayıp da onları zevcin eline geçecek surette kasten odanın orasına burasına bıraktırtmaktaki adi hilemiz anlaşılamayacak mahiyette değildi. Zevcine karşı Revan Hanım'ın mücrimiyetini ispat edebilecek elimizde hiçbir vesikamız yoktu. Sonra en harim bucaklarına kirli iftira mektupları atan gizli el aleyhinde karı kocanın ittifak ve temkinli bir keşif vaziyeti almış olduklarını da Sermet söylüyordu…

Bu meçhul düşmana karşı acaba ne tuzak kurdular? Sallapati hareketlerle kapana tutulmayalım… İş gittikçe nazikleşiyor, büyük ihtimamlara, ihtiyatlara lüzum gösteriyordu.

Sermet, ablasıyla enistesinin birbirine karşı olan vaziyet ve ahvâl-i rûhiyyeleri hakkında bize mühim malumat getireceği vaadiyle

---

[264] hâd: keskin, şiddetli

konağa gitti. Beş gün geçti. Gözükmedi. Bu gecikme üzerine de telaşa düşen Nuri:

— Bu oğlan niçin gelmiyor biliyor musun?[265]

Bilmiyorum…

— Onun hevesatını söndürecek bizden başka vasıtaları da var…

— Olabilir.

— Bahusus o şimdi Rıdvan ile de buluşuyor…

— Cici Bey'in keyfine kâhya olabilir misin? Sana ne? Kiminle isterse görüşür. Ne arzu ederse yapar…

— Hayır, biz bu çocuğun ruhuna tamamıyla hâkim olmadıkça hiçbir iş göremeyiz. Fakat ben onun zayıf noktasını biliyorum ya… Fedrona gizli bir mal getirmiş. Kadife mahfazalar içinde bir pırlanta gibi kem nazarlardan saklıyor. Loroviç diyorlar, Sermet'in meclup[266] olduğu cinsten bir afet. Ben ikisini karşı karşıya getirirsem temaşaya ne sende takat kalır ne bende… Değil böyle ufak tefek işler, büyük muharebeler bile insanların zayıf noktalarına hâkimiyetle kazanılır. Çok defa top tüfeğin yapamadığını …… fetheder.

Kalender Nuri böyle deli dolu söylenirken felekî mühim bir hadiseye intizar eder gibi Fedrona'da Sermet'i bekliyorduk.

Nihayet cicim sökün etti. Çocuk neşesiz ve düşünceliydi. Kalender Nuri bir sünnet çocuğu önünde kepazelenen hokkabaz yardağı gibi maskaralıklara girişerek:

— Cicim herhâlde bizi özleyip de gelmedin. Ya kokainin bitti yahut vücudunda tahammülsüz bir ameliye ihtiyacı hasıl oldu…

Sermet:

---

[265] "Sermet'in Madam Fedrona'da ne gibi ahlaksızlıklarla hevesatını teskin ettiği ve çocuğun ruhundaki hastalık ve bu iptilaya nasıl tutulduğu burada tamamıyla teşrih edilecekti. Ahlaka mugayeretle fennin hududu henüz bizde ayrılmamış olduğu için müddeiumumilik buna müsaade etmiyor. Fakat yaranın setr veya teşhirinden hasıl olacak faide veya zararı erbâb-ı vukûfun vicdanlarına havale ederim…" (yazarın notu)

[266] meclup: tutkun, meftun

— Oh Kalender, seni daima bir gün evvelkinden daha zevzek görüyorum.

Nuri:

— Yavrucuğum hayat böyledir. Bir hâlde durmak yoktur. İnsan ya terakki eder ya tedenni. Her gün biraz daha kederlenmedense zevzek olması çok kârlı bir şeydir. Şimdi başka söze vakit yok. Büyük sabırsızlıklar içinde seni bekliyorduk. İnşallah iyi bir haberle geldin!..

— Çok müteessirim. Vereceğim haber iyi değil!

— Ne oldu, ablanla enişten barıştılar mı?

— Ne olduğunu bilmiyorum.

— Kapılardan, pencerelerden dinleyemiyor musun?

— Dinliyorum ama bir pandomima gibi sessiz konuşuyorlar. Bir şey işitemiyorum.

— Ne seziyorsun? Ablan senden de şüpheleniyor mu?

— Ah, yok… Bilakis öyle fevkalade bir hâl vuku buldu ki ne yapacağımı, ne düşüneceğimi şaşırdım. Moralman ıstırap içindeyim…

— "Moralman?" Ne kelime o?

— Ahlaka uymayan, vicdana azap veren bazı şeyler vardır…

Kalender Nuri, ellerini çırparak edepsiz edepsiz haykırmaya başladı:

— Yuha, yuha, yuha… Cici Bey'imin ağzındaki kaka lakırdılara bakınız: "moralman"… Ah yavrucuğum, aman da aman… Sen bu ahlak, vicdan kelimelerini mahalle mektebi hocasından mı öğrendin? Bunlar medeni milletlerin lügat kitaplarına süs için kaydolunmuş fantazyalı kof laflardır… Ben merak ettim. Bunların manalarını okumuş adamlardan, filozoflardan sordum. Hapsi başka türlü tarif etti. Hiçbiri birini tutmuyor… Bunların muayyen manaları yok… Mesela birine soralım: "Bulutsuz zamanda gökyüzü ne renktedir?", "Mavidir." cevabını alırız. Bin kişiye, yüz bin kişiye sorsak alacağımız cevap birbirinin aynıdır… Çünkü gök, hasta ol-

mayan bütün gözlere hep o renkte görünür… Fakat bir de "Ahlak nedir?" diye soralım. Kimsenin tarifi öbürününkine uymaz. Çünkü onu dinlisi dinsizi, mürtecii müterakkisi, âlimi cahili, zengini fakiri, galibi mağlubu hep başka türlü söylerler. Çünkü ahlak, birtakım kanaatlerin mahasalıdır[267]. Hiçbir diyarda bütün kanaatlerin birbirine tevafuku görülmemiştir. Hiçbir memlekette riyazi düsturları katiyetiyle ahlak prensipleri ilan olunmamıştır. Hiçbir hükûmet bir ahlak bayrağı altına bütün halkı toplayamamıştır. Bir tek fırka ile siyaset yapmak hüneri bazen görülüyor. Lakin bir ahlaklı millete henüz yeryüzünde tesadüf olunamamıştır. "Vicdan?".. Bumm… Al sana manası yerden göğe kadar yükselen bir kelime daha… Kanla işleyen insan makinesinin içinde güya böyle bir harikulade alet varmış! Beşer fena hareketlere kalkışırsa münebbihli saat gibi "Yapma!.." tahziriyle[268] içeriden bağırırmış… Cicim, rica ederim, senin göğsünden yaptığın hareketlere karışarak kopan böyle bir ses hiç işittin mi? Eğer içinde böyle bir guguklu saat yaptıklarını tekiden meşum meşum ötüyorsa söyle bana seni bir mütehassısa muayene ettirteyim… Çok arzu ederim ki bütün insanların sinelerinde nalayık hareketleri takbihen öten bir vicdan horozu bulunsun… Fakat o zaman dünyada horoz sesinden geçilmez ve zannederim ki akıllı akılsız hepimiz kulaklarımızı tıkar, yapacağımızı yine yapardık…

Ben:

— Nuri, Yeni Cami avlusuna bir mendil yay, bu nutkunu orada bağır… Beş on kuruş önüne bakar… Kes artık. Cici Bey söylesin. O bugün mühim bir haber ile gelmişe benziyor.

Kalender:

— Cicim bugün yanımıza bir ahlak, vicdan trampetesiyle geldi. Fedrona'nın ticarethanesinden içeri girerken böyle şeyleri kapıdan dışarıda bırakmak iktiza ettiğini bilmiyor muydu? Yanlış zanlar, gülünç itikatlar… İnsanların içlerinde yaptıkları kötülükleri tenkiden öten, guguklu vicdanlar değil. Bilakis o zavallıları türlü fenalıklara sevk eden uğursuz baykuşlar vardır. Hele benim melun baykuşum

[267] mahasal: sonuç
[268] tahzir: sakındırma

içimden bana neler bağırır… Züğürt cebime beş on kuruş girdiği vakit anam, çocuğum evde aç otururlarken "Git paraları kerhanede, meyhanede bir güzelce ye." der. "İnsanın bir canı vardır. Başka canları o can için kurban etmelidir." nasihatini verir. Bir güzel *aftos*[269] gördüğüm zaman beni peşine düşürür, türlü belalara sokar… Gazetelerle anket yaparak halktan sorunuz. İçlerinde öten şey kendilerini fenalıklardan mene uğraşan bir vicdan horozu mudur? Yoksa başlarını türlü türlü belalara sokan bir baykuş mudur? Böyle ankete çok cevap veren de bulunmaz sanırım. Çünkü insanlardan sırf kendi nefislerine ait bir şey sorar iseniz söylemeye sıkılırlar. Fakat diğerlerinin kusur ve ayıplarına dair bir sual vaki olursa herkes bülbül kesilir… Bu hususta merdane cesaret gösterenler yalnız delilerdir.

Ben:

— Ulan Nuri, ağızlara vurulmak için henüz bir kelepçe icat olunmadı ki sana tatbik edip de çeneni kapayalım…

Nuri:

— Hah, akıllarına getir de mucitlerimiz böyle bir şey yapmak için uğraşsınlar… İlk ihtira beratını alan vallahi ihya olur… Şu aralık bu, bizim memleketimiz için ne kadar lazım bir icat… Kim bilir kaç milyon düzine ısmarlanırdı… Mesela havadis almak için polis müdüriyetine müracaat eden muharrirlerin ağızlarına, kalemlerine birer kelepçe vur, salıver… Arkalarından sigaranı yak keyfine bak… Derhâl İstanbul'daki bütün dedikodular kesilir. Çıt olmazdı alimallah… Polis müdürünün de kafası dinlenirdi, halkın da…

Ben:

— Nuri, sen bugün samanı çok yemişsin, fazla anırıyorsun…

Nuri:

— Eksik olma birader! Eğer yemliklerimiz yan yana olmasaydı bu sözüne gücenirdim… Evet… Evet biraz da hakkın var… Ben daima kullandığım şeylerden birini bugün fazla kaçırmışım ama acaba hangisini?..

---

[269] *aftos*: gönül eğlendiren kimse, oynaş

Nuri elbise içindeki vücudunu yukarıdan aşağı yoklamaya başladı…

23

Kalender'in vakti vaktine pek uymazdı. Onun biraz akıllı ve çok zevzek deli olduğu günler vardır… Nihayet, ilk defa ahlaktan, vicdan azabından bahseden Cici Bey'i dinlemeye sıra geldi. Çocuğun böyle bir salah hastalığına uğraması bize garip göründü. Bu ciddi miydi, bir oyun muydu? Sermet'de bu hâl kendi kendine mi hasıl olmuştu? Yoksa hariçten onu ikaza uğraşanlar mı vardı? Bizim pişirip kotarmaya uğraştığımız işe yabancı eller de mi karışıyordu? Keyfiyet bizim için mühimdi.

Kalender Nuri bir taşkınlık saatinde ahlaka, vicdana mütecavizane bir lisanla hücum ederek meseleyi aykırı karşılamış, binaenaleyh çocuğu biraz ürkütmüştü. Şimdi ben bu münasebetsizliği tamir mecburiyetinde kalıyordum. En tatlı sesimle dedim ki:

— Ahlaka, vicdana itikadımız vardır. Riayet ederiz. Fakat bu kelimelerin mefhumları biraz müphemdir. Bazı zaman ve mekânda bunlara istenildiği gibi manalar verilir, hazer edilecek şeyin zıddına gidilir… Kalender Nuri size bunu anlatmak istedi fakat sözü karıştırarak birçok hezeyan etti… Güzel beyim, şimdi söyle bakalım. Vuku bulan fevkalade hâl nedir? Moralman niçin ıstırap içindesin?

Sermet:

— Bizim konak, gizli bir matemin ağırlığı altında eziliyor. Evde rahatsız edilecek bir hasta varmış gibi yavaş konuşuluyor, yavaş basılıyor. Hizmetçiler ne olduğunu birbirinden soruyorlar. Lakin hiçbir ağızdan doğru cevap alınamıyor… Ortada bir gizli el lakırdısı dönüyor… Nasıl gizli el? Bu cin mi, insan mı? Hanımefendinin odasına esrarlı mektuplar bırakılıyormuş… Onun yatak dairesine yabancı kimse giremez, şimdi herkes birbirinden şüphe ediyor, hemşirem çağırmadıkça hizmetçiler odasına gidemiyorlar. Konağın içinde böyle bir tatsızlık, emniyetsizlik, korkulu bir hâl hüküm sürüyor… Tabii, yurdumuzun bu vesveseli, matemli havası beni de sıkıyor. Hanemize bu rahatsızlıkları getiren benim… Bunu

düşündükçe teessürüm artmakta iken bir gün istizan edilmeden oda kapım açıldı. Hemşirem bir hayalet gibi soluk ve sessiz içeri girdi. Benim de benzim attı. Niçin geldi? Benden şüphelenmiş miydi? Yoksa inkâr kabul etmez bir bedahetle hakikati anlamış mıydı? Karşıma oturdu. Mahzun mahzun gözlerini yüzüme dikti. Bakışındaki yeisle ifadenin ağırlığı altında eziliyordum. Acaba ne soracaktı? Müthiş üzüntülerle güzel ablacığımın gül yüzü manolya gibi sararmıştı. Gözleriyle daima ruhumun derinliklerini iskandil etmeye uğraşarak: "Sermet…" dedi. Boğazına birdenbire bir şey tıkanmış gibi durdu… Ben ağzından çıkacak ikinci sözün zehrine intizaren titriyordum. Sonra ağır ağır devam etti:

"Sermet, dünyada senden başka candan kimsem yok… Bir anadan, bir babadan, bir kandan yegâne kardeşimsin…"

Gözlerim yaşla doldu:

"Evet ablacığım, evet… dedim. Bu hakikati izaha neden lüzüm görüyorsun?"

O şimdi bu kısa sözlerden uzun bir burgunluk duymuş gibi sustu. Dinleniyor muydu? Yoksa beni, inkâra mecal bırakmayacak amansız bir şiddetle yere çarpmak için zihninden icap eden zehir zakkum cümleyi mi hazırlıyordu?..

Oh, ne olursa olsun her şeyi katiyen inkâra karar verdim. Hiçbir bedahet önünde yılmayacak, alçaklıklarımı kadir olabildiğim bir şiddetle ve nefretle reddederek onun nazarında tebriyeye uğraşacaktım…

Fakat intizarımın hilafı bir hâl karşısında şaşırdım. Ablamın gözlerinden yüzüme bir şefkat hararet yayıldı. Sesi tatlılaştı. Adımı bir daha tekrar ile:

"Sermetçiğim! dedi. Senden bir şey rica etmeye geldim…"

"Estağfurullah, emrediniz!.."

"Bilmem ki bugünlerde uğradığım büyük bir felakete ve eniştenle aramda açılan uçuruma, cereyan eden namus-şikenane münazaalara vâkıf mısın?"

"Evin içinde matemî bazı hâller seziyorum. Fakat siz kendiniz gelip bana hakikati izah etmedikçe arkadan arkaya tahkikat yapmayı vicdan ve terbiyeme muvafık bulmadım. Binaenaleyh benim bildiğim, belki hizmetçilerin bildiklerinden de çok eksiktir."

"Teşekkür ederim, kardeşim. Senin asaletinden beklenilen de budur. Damarlarında Veli Rasih Paşa'nın kanı cevelan ediyor… Tıynetin, terbiyen başka türlü harekete müsait değildir."

Ablam başını avucu içinde birkaç defa sıktıktan sonra hazin hazin devam etti:

"Bugün bu felaket sırrını sana açmaya mecburum. Çok müteessir olacağını biliyorum. Ne yapayım, başka türlü harekete imkân kalmadı. Bu menhus sırrı ben biliyorum, enişten biliyor, bir de şimdi sen bileceksin… Meçhul düşmanların melanetlerine karşı yalnızım. Senden başka kimi imdadıma çağırabilirim? Sen bana asaletinin bütün ulüvv-i cenâbı ve ruhunun bütün fedakârlığıyla yardım edeceksin."

Elindeki ince patis mendile göz pınarlarına biriken damlaları içirdikten sonra:

"Bana kirli iftiralarla dolu aşk mektupları gönderiyorlar. Kocamın bunlardan gönlü bulandı, İlk önce aramızda epey dehşetli fırtınalar koptu. Şimdi Haşmet cali bir sükûnetle neticeyi bekliyor. (mendiliyle yüzünü örtüp hıçkırarak) Ah kardeşçiğim, bu sahte bedahetlerin şehadetlerine bütün dünya aldansa masumiyetimi ilan için lehime haykıracak bu dünyada yalnız bir vicdan vardır ki o da seninkidir. Sermet, işte oraya iltica ediyorum. Ablana teselli ver… Ablanı kurtar. Yatak odamdaki en hususi, en harim eşyamın arasına iffetimi lekelemek garazıyla en iğrenç iftiralarla dolu mektuplar bırakan melun eli yakalamak için kardeşliğine düşen büyük vazifeyi yap!.. Sana derdimi açtığımı kimse anlamasın… Bir şey bilmiyormuş gibi lakayt dur… Bu gizli düşmanları kuşkulandırmadan, daima gözlerin benim odamda olsun… Ben oradan ayrıldığım vakitlerde kim giriyor, kim çıkıyor dikkat et…"

Bizden evvel diğer uygunsuz gençlere ve sonra bize temasıyla ahlakı bozulmuş olmakla beraber Sermet'in üzerinde henüz bir ço-

cukluk saffeti, bir asalet rikkati vardı. Ablasını büyük ıstıraplara düşüren melun gizli elin sahibine hakikati bilmeyerek zavallı kadının istimdaden bu müracaatı, Cici Bey'in benzine tagayyürler, yüreğine çarpıntılar, sesine titremeler getiriyordu. Benim bile içim ezildi. Fakat Kalender'in taş yüreğine bu sözlerin hiçbiri tesir etmedi. O, meseleyi büsbütün zıt tarafından kavrayarak sevinçle bağırmaya başladı:

— Öyle ise işimiz iş… Âlâ… Oh, âlâdan âlâ…

Ben:

— Bunun neresi âlâ Kalender, anlayamıyorum!..

Nuri:

— İcabına göre deliyim, icabına göre zekiyim dersin… Fakat düpedüz bir ahmaksın Şadan!.. Her vakada işe yarayacak noktaları hemen seçivermelidir. Hemşiresi hanımefendi, hakikatten hiç şüphe etmeyerek biraderi beyefendiye büyük bir teveccüh ve itimat göstermiş. Şimdi bundan istifade etmeyi bilmemek bizim için hamakat sayılmaz mı? Cici Bey'im gizli eli yakalamak mazeretiyle artık ablasının odasına istediği anda girip çıkabilir. Sermet mektubu saklarken hemşiresi üzerine gelse artık bundan bir şüphe uyanmak tehlikesi kalmamış demektir.

Ben:

— Mektupların mabadına devam etmekte faideden ziyade tehlike bulunduğunu sana kaç defa ispat edeyim mankafa!..

Nuri:

— Mektupları kesersek ne yapacağız? Şimdiye kadar fayrapla[270] yürüttüğümüz bu dalavere gemisini tamam limanın önünde istoper mi edeceğiz?

Ben:

— Senin gibi bir deli kaptanın kumandasındaki gemi işte ancak bu kadar gider…

Nuri:

---

[270] fayrap: bir istim kazanının, istim oluşturacak biçimdeki yanar durumu

— Öyle ise ne yapayım? Cici Bey sen söyle… Enişteni evden kovmanın daha ehven bir yolu yok mu? Kim bilir Haşmet Bey'in kaç tane pijamaları, samur kürkleri vardır. Onları giyip de koltuğa kurulamayacak mıyım?

— Bir kere yakayı ele verip de seni tevkifhaneye tıkarlarsa koltuğa iyi kurulursun… Diğer mevkuflara uşaklık edip de biraz harçlık toplamaktan başka on para gelirin yok…

— Ulan Şamdan, böyle uğursuz şeyler yorma üzerime… Ben yakalanırsam siz de şerîk-i cürm değil misiniz?

— Ne olacağını sonra anlarsın…

— Ben "deliyim" derim, kurtulurum…

— "Deliyim" demekle sözüne inanırlar mı?

— Ben iki defa çıldırdım. Bilmiyor musun? Kaydım var… Geceleri yeşil sarığıyla benimle konuşmaya kim geliyor bilsen?..

— Ulan sus! Beni mi kandıracaksın?..

— Beni mütehassıslara muayene ettirsinler. Tam akıllı olduğuma dair hiçbiri rapor veremez…

— Mütehassıslar, akıllarından şüphe edilmeyen kimseler hakkında bile tamam muvazeneyi teminen rapor veremezler…

— Ben öyle bir deli taklidi yaparım ki baş *aliénist*[271] gelse aldanır…

— Biraz çıldır bakalım nasıl oluyorsun?

Göz bebekleri, biri sağa öteki sola kayarak Kalender büsbütün şaşılandı. Bir omuz aşağı, bir omuz yukarı vücut yengeçlendi. Kollar, bacaklar eğri büğrü oldu. Boyun ve ağız çarpılarak aralandı. Dudakların iki ucundan sicim gibi salyalar akmaya başladı. Nuri'nin uğursuz suratı bütün bütün cemcenabet bir şey oldu. Cici Bey korkusundan benim arkama saklandı. "Anneciğim… Aman anneciğim…" feryadıyla titrerken ben kahkahalarla gülerek:

[271] *aliénist*: akıl hastalıkları uzmanı

— Ulan soytarı Kalender… Bu taklit, bu sahne delirmesi, bu orta oyunu çarpılması, bu Cici Bey gibi muhallebi çocuklarını ürkütmekten başka bir tesir yapmaz…

Kalender o korkunçluğuyla üzerimize yürüyerek:

— Ne istiyorsun? Hakikaten çıldırıp da geçen günü kavradığım yerini bir daha yakalayarak bura bura yine seni bağırtayım mı?

— Oof. Müstekreh mahluk, geri çekil! Delilik ne çirkin şey… Taklidi böyle, acaba aslı nasıl?

— Hiç gördün mü? Deli bal kabağından olmaz. Senin benim gibi insanlardan olur… Deli görmek için tımarhaneye kadar yorulma! Senin öyle zamanların vardır ki o nöbet esnalarında aynaya baksan bozuk dimağının intibalarını suratında görürsün. Benim bu deli mukallitliğimden bir zarar gelmez fakat seninki tehlikelidir.

Nuri haklı söylüyordu. Ben aynada ruhumun hastalığını korkunç bir vuzuhla çok defa gördüm. Bu hakikat önünden titreyerek kaçtım… Ve zannediyorum ki cinnetin yüzümdeki derin kasvetli ifadesini okurken bir gün aynanın önünde büsbütün çıldıracağım.

24

Cici Bey, ailesinin namusuna nasıl bir pehlivan yakısı açıldığını ve alet olduğu işin berbatlığını, ne akılda, ne fikirde adamların arasına düştüğünü biraz anlar gibi oldu. Hakikatten bihaber ablasının pür-teessür ü ıztırâb onun kardeşlik hissinden istimdadı çocukta nedametle karışık bir intibah husule getirmişe benziyordu.

Tehlikeyi anlayan Kalender gizlice yanıma sokularak:

— Tüh bize… İşi berbat ettik. Deliliğimizi birkaç gün daha oğlandan saklayamadık… Bütün içimizdekileri kan hararet gibi dışarıya vurduk…

— Ulan edepsiz, bu lafları bana ne söylüyorsun? Şikâyet ettiğin haltları yiyen hep sensin…

— Sus… Artık sensin bensinle geçirecek vaktimiz yok… Şimdi bu iftira mektuplarının arkasını kesersek bu işe nasıl devam edeceğiz?

— Bilir miyim ben?

— Yalnız menfi nasihatler, tekdirlerle karşıma çıkma! Deli kafanın varabildiği kadar düşün. Buna bir guguk uyduralım. Fesadımıza yarı yarıya muvaffak olduk. Karıyla kocanın arasını bozduk. Böyle kıvama gelmiş bir şey yarı yolda bırakılır mı?

— Bu mefsedetin mabadına yine Cici Bey vasıtasıyla mı devam edeceğiz?

— Şüphesiz!..

— Çocuk, ablasının müracaatından hasıl olan teessürle teklifimizi katiyen reddederse!

— Onu reddedemeyecek bir hâle getirmek benim elimdedir…

— Nasıl?

— Madam Fedrona'nın yeni sermayesi Loroviç'i gördün!

— Evet!..

— Kızaktan suya inmemiş bir kotra gibi gıcır gıcır yepyeni…

— Âlâ…

— Ben ikisini bir kokain âleminde beş dakika kadar birleştirdikten sonra Ferhat'la Şirin'in cadısı gibi derhâl ayırırım… Bilir misin efendim… Cici Bey gibi ateşli bir gence şişeyi dışından yalatmak ne kadar hararet verir. Yarım saat geçmeden Sermet ayaklarıma kapanarak bana aman diyecek… Öyle mi?

— Belki!..

— Belki değil. Buna hiç şüphe yok. Çünkü her balığı kendi yemiyle avlarlar…

— Peki, farz edelim ki çocuk tekrar avlandı. Ona bu sefer ne iş gördüreceksin?

— İşte onu düşünüyorum…

— Haniya sen bana: "En dehşetli numaralarımı en sona saklıyorum." demiştin!

— İnkâr etmiyorum!..

— Peki ama nedir o numaralar?

— Bu numaraların bir tanesi en parlak fakat en delice bir şey… Şimdi söylesem belki itiraz edersin… "Olmaz" diye haykırırsın…

— Pek delice bir iş ise tabii haykırırım…

— Benim gibi bir insandan akıllıca bir fikir beklenir mi? Sen de benden betersin ama seninkisi lodos poyraz gibidir. Vakit vakit gâh aklın galebe eder gâh cinnetin… Bu teşebbüsümüzün iptidasında niçin itiraz etmedin? Çünkü senin de delilik zamanına tesadüf etmişti. Çekilir dert değilsin, ortasına mum diktiğimin şamdanı…

— Haydi uzatma yapacağın deliliği söyle!..

— Şimdi söyleyemem…

— Niçin?

— Senin de kızıl deli kesildiğin bir zamanda söylemeliyim ki benimle el ele maceraya atılasın…

— O ne vakit olur?..

— Senin kendi kendine nöbetin tutmazsa ben seni çıldırtmanın yolunu bilirim…

— Nasıl ulan? Ne haltlar karıştırıyorsun yine?

— Yalnız seni değil, Cici Bey'i de bir güzelce istimlemeliyim. Başka türlü sizi pupasına bahr-i cinnete atılmış bir gemiye bindiremem.

— Kalender, yine öyle saçmalıyorsun ki… Of…

— Bak şimdi beni dinle, Madam Fedrona'ya söyleyeyim. Bize üç çiftlik bir tandır hazırlasın…. Bu tandırın harareti tamam yumurtayı canlandıran kuluçka sıcaklığında olacak… İçinde bütün uzuvlarımızın dumanlarını vereceğiz… Mesela burunlarımıza cennet tozu, ağızlarımıza şampanya… Dudaklarımıza buse… Ah keza ve keza ve hakeza… Anlarsın işte o zaman Cici Bey'in karşısına Loroviç'i göstermelik gibi dikeceğim. O "Aman ya seyyidî…"[272] diyecek, Ben "olmaz…" diyeceğim. Malum ya iki devlet birbiriyle muharebe eder. Cenk iki taraftan biri zayıf düşünceye kadar sürer. Nihayet muahede akdolunur… Galip mağluba bütün ağır teklifle-

[272] Ya seyyidî: Ey benim efendim

rini kabul ettirir. Ben de Cici Bey'e öyle yapacağım… İnsanların, hele gençlerin en zayıf damarları sevdadır. Bir kere oraya bastın mı kuzu gibi iradene ram olur. Artık ne ana tanırlar, ne baba ne abla… Çünkü yavrum, tabiat, zürriyet temelini yani hayatın esasını onun üzerine kurmuştur…

Ben:

— Rica ederim Kalender, fazla hikemî tafsilata girişme. Çünkü senin ucu bucağı gelmeyen amiyane felsefeni dinlemekten kafam pek şişkindir…

Ah, budalanın çenesini tutmak ne mümkün… O, gazetelerden, şuradan buradan serübünü olmayarak ezberlediği şeyleri kendi biedebane hikemiyatıyla karıştırarak dırlandı durdu.

Nihayet Fedrona'nm otuz sekiz, kırk derece-i hararetteki kuluçka tandırına düştük… Burunlarımız, ağızlarımız, dudaklarımız zevklerini almaya başladı. Kalender Nuri, düşündüğü mühim tedbirin ne olduğunu hâlâ söylemiyor, onu bir hud'a-i harbiyye[273] gibi saklıyordu.

Münebbihlerin tesiriyle Cici Bey'in genişlemiş gözleri önünde suni cinnetler inkişaf eder, sinirleri tatlı bir hararetle gevşer iken Nuri, onun karşısına Loroviç'i dikti.

Sermet, kamaşan baygın gözlerini silip Nuri'yi dürterek:

— Ah, bu ne?

— Gökten inmiş bir melek…

— Zelle[274] suduruyla mı semadan kovulmuş?

— Evet, nasılsa şeytana uymuş…

— O günahı şimdi yeryüzünde benimle beraber işlemez mi?

— Hayır… Hayır o, günahına istiğfar edip yine geldiği yere gitmek niyetindedir…

— Gökte şeytanın iğfal ettiğini sen yeryüzünde kandıramaz mısın?

---

[273] hud'a-i harbiyye: harp hilesi

[274] zelle: küçük günah

— Ne demek istiyorsun cicim?

— Bu benim olmazsa ben verem olurum…

— Sonra?

— Ölürüm…

— Pazarlığa girişelim…

— Peki, iste!..

— Bütün varını…

— Hiç düşünmeden veriyorum…

— Bütün hayatını?..

— Fedaya hazırım…

— Ah cicim, pek mülahazasızca vadediyorsun.

— Hayır, bilerek söylüyorum…

— Bütün varını, hayatını verdikten sonra sana ne kalır?

— Hiçbir şey…

— O hâlde?..

— Kalenderciğim, dünyada öyle payansız zevk ve neşe anları vardır ki insan o demleri yaşadıktan sonra ölmek ister… Sen namus ve iffetin uçurumu önünde aşklarının bütün ateş ve lezzetiyle birbirini deraguş ettikten sonra beyinlerine birer kurşun sıkan sevdakârların sergüzeştlerini hiç dinlemedin mi? Cihan sefasının fevkine çıkan beş dakikalık bir telezzüz vardır ki bütün bir ömür değer. İnsan o nihayetsiz hazzı kirletmemek için artık yaşamak istemez. Onun için bu bikeran[275] zevklerin bedelleri bu kadar büyüktür.

Kokain Sermet'i şairleştirmişti. O şimdi muhayyilesinin kanatlarını takınmış, uçacak fezalar, tatmadığı zevkler, gayriarzilere mahsus neşeler arıyordu…

Gözleri Loroviç'in ay yüzü üzerinde süzülen Cici Bey, başını Kalender'in omzuna eğerek:

— Dilimizde "felekten kâm almak" derler bir tabir vardır. Bilir misin bunun manası nedir?

---

[275] bikeran: uçsuz bucaksız

Nuri:

— Böyle söz işitirim ama ben felekten kahır ve sitemden başka bir hisse alamadığım için şimdiye kadar bu sözün manası ne olduğunu sahihan anlayamadım…

Sermet:

— Ah Kalender, dimağın bir iştihanın ateşiyle yanarken, sinirlerin mukavemetsiz bir arzunun arkasından gerilirken, vücudun diğer bir vücudun incizabıyla titrerken, ruhun kaynaşarak hallolmak için başka bir ruha atılmak isterken hangi kuvvet seni savletinden menedebilir? İşte buna "felekten kâm almak" derler. Benim bu andaki feleğim Loroviç'tir. Ondan kâm alacağım… O benim olacak, mutlak, mutlak benim olacak. Anlıyor musun?

— Pekala paşam ama affedersin daha seninle pazarlığı bitirmedik…

— Bu emelimin mukabilinde benden ne istedin de dirig ettim…. Bütün varımı verdim…

— Hepsini yine sana iade ediyorum…

— Bütün hayatımı…

— O da senin olsun…

— Başka nem kaldı verecek?

— Bütün bunlardan daha kıymetli bir şey…

— Nemi istiyorsun? Söyle…

— Vicdanını…

— Bunun kof bir kelime olduğunu sen uzun uzadıya söylememiş miydin?

— Bu benim kendi noktainazarım. Söylemiştim ama fikrimi size kabul ettirememiştim…

— Zannediyorum ki biz bilaitiraz sözlerini dinlemiştik…

— Dinlemek başka, tasdik ve kabul etmek başka… İnsanlarla olan her muamelemde bu kof kelime karşıma çıkar, işimi bozar. Buna ben inanmıyorum. Lakin inanan milyonlarla budalalar var… İşte birisi de sen…

— Ben senin hiçbir işinde önüne vicdanımı jandarma gibi çıkardığımı bilmiyorum…

— Hemşire hanımın senin muavenetine müracaatı dolayısıyla duyduğun vicdan rahatsızlığını anlatmadın mı?

— Yalan bir şey söylemedim ki…

— O hâlde bundan sonra yazacağımız mektupları hanımın odasına kim götürüp bırakacak?

— Oh Kalender oh… Artık bu işi göremeyeceğimi söylersem bana gücenme. Elimde değil…

— Böyle hayırlı bir işte iradeni elinden alan o kof "vicdan" kelimesi değil mi?

— Of, ne tuhafsın! "Hayırlı bir iş"!.. Bu suretle iftira mektuplarına devam etmekle bu defa foyayı ele vermekten başka bir muvaffakiyet ümidi yoktur…

— Orası sana ait değil… Ben ne dersem sen onu yapacaksın…

— Yapamam Kalender. Çünkü tehlike apaçık görünüyor…

— Bugün bunu yapmamakla evvelce yaptığın fenalığı ödemiş mi olacaksın?

— Hayır fakat başlanılmış bir fenalığa devam etmemek de bir iyilik sayılmaz mı?

— Bak, sana söyleyeyim Cici Bey, sen Loroviç için nasıl bütün varını, hayatını her şeyini feda ediyorsan ben de hemşirene karşı aynı iştiyakla yanıyorum… Hiçbir mâni, beni bu emelime vusulde[276] menedemeyecektir.

25

Cici Bey, zavallı çocuk Loroviç'in aşkına karşı ancak bir hafta mukavemet edebildi. Nihayet teslim bayrağını çekti. Bütün varından, hayatından sonraya bıraktığı vicdanını da feda etti.

[276] vusul: ulaşma

Kalender'in bu seferki teklifi yatak odasına mazruf iftira bombaları gizlemekten çok tehlikeli, çok ağır ve hatta tımarhanedekileri bile hayretlere düşürecek ekstra, ekstra bir çılgınlıktı…

Cici Bey'le ben, ikimiz bu çifteli merkebin arkasına bağlanmış develer gibiydik. Kalender bize, yapacağı yeni bir deliliği açtığı vakit, evvela itiraz eder fakat sonra manyetizmalanmış gibi bir hâle uğrayarak onun arkasından giderdik…

Nuri:

— Şimdiye kadar gizli tuttuğum büyük planımı artık açacağım. Lakin hiç itiraz kabul etmem…

Biz, bilmem neden ufak bir yürek oynamasıyla dinliyorduk. O devam etti:

— Cici Bey, senden birkaç şey soracağım. Planımın bazı noktalarını alacağım cevapların üzerine kuracağım için mümkün olabildiği kadar doğru söylemeni rica ederim.

Cici Bey:

— Peki…

Nuri:

— Enişte'nin bazı akşamları geç geldiği veyahut yemekten sonra sokağa çıktığı olur mu?

— Olur…

— Onun yemekten sonra sokağa çıkacağı veyahut konağa geç geleceği geceleri evvelden tayin mümkün müdür?

— Bir dereceye kadar…

— Nasıl?

— Bazı akşam suareye veya diğer bir mahalle davetli bulunur… Konağa gece yarısından sonra avdet eder…

— Böyle akşamlarda hemşirenin ona refakat ettiği yok mudur?

— Pek nadir…

— Onun konağa geç döneceği gecelerden birini evvelden bana haber verebilir misin?

— Mümkündür… Mesela her perşembe akşamı yani cuma gecesi poker oynamak için komşumuz Aziz Paşa ile birleşirler…

— Aziz Paşa size mi gelir?

— Bir hafta paşa bize gelir, öbür hafta eniştem oraya gider…

— Âlâ… Haşmet Bey'in oraya gideceği geceyi bana haber verebilir misin?

— Evet…

— Bu hafta?

— Bu hafta zannederim ki paşa bize gelecek…

— Öbür hafta enişten oraya gidecek?..

— Evet…

— Muhakkak?

— Kim bilir? Hastalık veya sair fevkalade bir hâl zuhur etmezse…

— Peki… Şimdi daha mühim olan ikinci kısma geçelim… Eniştenin yatarken kullandığı gecelik pijaması, gömleği, başına giydiği bone veya bağladığı fular, ta terliklerine varıncaya kadar hep bu şeyler tabii bir iki tane değil, kat kattır.

— Evet, çoktur…

— Gardıropta mı? Her nerede duruyorsa hep bunlardan birer tane aşırıp kendi odana saklayacaksın… Adetleri çok olduğu için bu hırsızlığın belli olmaz…

— Peki ama bunları ne yapacaksın?

— Emin ol, bitpazarına götürüp haraç mezat satacak değilim… İşimi gördükten sonra hepsini yine sana iade edeceğim…

— Bunlarla ne iş göreceksin?

— Zamanı gelince görürsün. Bu şeyleri çabuk odanda saklayacağına da söz veriyorsun, değil mi?

— Eh, o kadar zor bir şey değil. Bunu da yaparım…

— Rica ederim zorluk lakırdısını ağzına alma… Yapılacak şeyin enini boyunu, zorluğunu kolaylığını düşünmek… O, akıllılara

mahsus bir zihin ameliyesidir. Biz kafamıza ne doğarsa onu yapacağız… Dinle şimdi, ehemmiyetli üçüncü kısma geçiyorum. Enişstenin komşuya gideceği cuma gecesi kimse görmeden usulcacık beni konağa alacaksın…

— Ey, sonra?

— Sonra yine kimse görmeden büyük ihtiyatlarla kendi odana kadar çıkarıp beni saklayacaksın.

— Bu da kabil fakat daha sonra…

— Daha sonra enişstenin geceliklerini giyip ablan uyurken yavaşçacık koynuna yatacağım… Haşmet Beyefendi odayı teşriflerinde zevciyet mevkilerini taraf-ı âcizânemden işgal edilmiş bulacaklar ki bu da planımın en son ve en mühim kısmı…

Kalender'in bütün küstahlıkları geçen bu teklifi karşısında Cici Bey naraya benzer bir çığlık koparark:

— Ey, daha sonra ne olacak?

— Daha sonra ne olacağını balkona çıkıp pencereden seyredersin…

Nuri'nin akıllara sığmayan bu cüretkârlığı ve Sermet'in çığlığı arasında benim yüreğim hop hop attı. Yaşasın cinnet… Var olsun mecnunlar… Eğer Nuri'nin bu planıyla akıllılara galebe edersek deliliğe şeref kazandırmış olacaktık…

Veca-nak bir ameliyeden sonra hastaya acıyı unutturmak için gösterilen itinalar kabîlinden kokainden başlayarak Cici Bey'in en hassas zevk uzuvları üzerinde temrinlerimizi tatbike giriştik. Bahusus Loroviç'i üpüryan bir aşk heykeli gibi karşısına diktik…

O zaman Sermet süzüle süzüle bu Rus dilberine bakarak:

— Bu ne zaman benim olacak?

Nuri:

— Ben enişstenin gecelikleriyle ablanın koynuna girdikten sonra…

Cici Bey:

— Kendisi bunu vadediyor mu?

Nuri:

— İşte konuşunuz. Fakat nazlım Türkçe bilmiyor… Fransızca güzel söylüyor…

Cici Bey, Fransızca, Rus afetine:

— İlahi bir güzelsiniz fakat size malik olmak şartı o kadar şeytani ve biimkân.

Loroviç gözlerini genç muhatabının göz bebekleri içinde bayıltarak ona Corneille'in şu mısraını okudu:

à qui sait bien aimer, il n'est rien d'impossible[277]

İkisi görüştükten sonra daha ziyade seviştiler. Cici Bey, şeytana ruhunu satan Faust gibi ablasına yapacağı hıyanet mukabilinde Loroviç'in zevk-i vaslını satın aldı. Mukavele akdedildi.

Artık reisimiz, kaptanımız Kalender Nuri'ydi… Bilmem nasıl bir zaaf ve itaatla ben de bir çocukla bir kaçığın arasında sürükleniyordum.

Zerre kadar muhakeme ve mülahaza kabiliyeti olan insanların parmak ısıracakları bu ağır cüretkârlıkta muvaffak olabilecek miydik? Yüzde bir ihtimal olmayan böyle bir sual karşısında acaba diyebilmek için bile bizim kadar kaçık olmak iktiza ederdi.

Gece pokerden geç dönecek zevcin gömleğine girdikten sonra Nuri, zevcenin yatağına nasıl çıkıp uzanacaktı? Hanım, biraz Mahmutpaşa'daki işportacıları andıran bu delikanlıyı odasında, hayır ta koynunda görünce bütün avazıyla haykırmayacak mıydı? Sonra komisere haber gidecek, Kalender Nuri ipekli geceliklerle merkeze götürülecek, isticvap, tahkikat, tetkikat bütün rezalet çorap söküğü gibi ta koncundan burnuna kadar birbiri arkasına çözülüp meydana çıkacak…

Oh oh… Yalnız delilere değil, bütün akıllılara merak verecek ne pürheyecan bir vaka… Yaşamak nedir? Şuurluların istirahat aradıkları sütlimanlığı ne kadar bulandırabilirsen hayatın manasını o mertebe kuvvetlendirmiş olursun. Kılıfların içinde sessiz, hareketsiz duran dimağlar, Cenab-ı Halik'ın onlardan beklediği vazifeyi

[277] "Bütün aşkla seven için hiçbir şey biimkân değildir." (yazarın notu)

eda edenler değildir. Hareketsizlik, daimî sulh, asayiş, insanlar için yarım ölümdür. Müebbet rahat arayan ahmakları bereket versin ki tabiat kendi arzu ettikleri hâlde bırakmaz. Kanunlarının bütün şiddetini onlara tatbik eder. Tabiatin en heybetli, azametli anları kasırgalarında, tufanlarında, zelzelelerinde değil midir? Cinnet, bir fırtınalı dimağdır. Mecnun, daima taşkın dehası faaliyette bir ulviyettir. Meşurluk, hilâf-ı hilkattir. Cinnet, tabiatın kendisidir. Muvazenelendirmeye çalışılan bir kafa, çarkına zincir vurulan bir makineye benzer. Mademki kazana ateş veriyoruz. Bırakmalı uzuv serbest işlesin… Fakat korkuyorsunuz. Belki kırar, belki döker, belki yakar, belki keser… Lakin siz şuurlular dünyayı düzeltmek için yakıp yıkmıyor musunuz? Kesip boğmuyor musunuz? Söyleyiniz Halik hangi şeyi müebbeden saklamak için yaratmıştır?

Deliler işte bu gayeye sizden evvel ve daha büyük bir cesaretle gülerek hizmet ediyorlar…

Aman… Yine sinirlerim gerildi, beynim yanıyor… İnsanları birbiriyle kardeş etmeye uğraşan hangi budala filozoftur? Bulutlarla güneşin her an değişerek temadi eden manzaraları gibi hayata renk ve letafet veren münazaaları, mücadeleleri, muharebeleri, hıyanetleri, zulümleri, tagallüpleri kaldırıp bütün insaniyeti bir koyun sürüsü hâline getirmek, miskinleştirmek istiyorlar. Ah aptallar, bu husulü gayrikabil temenninin arkasından koşan ahmaklar… Kaç asırdan beri siz bunu istiyor, bu ham hayale vücut vermeye uğraşıyorsunuz… Fakat terakki dediğiniz ifrit, sizin bu eblehane[278] arzunuz hilafına ne yapıyor görmüyor musunuz? Dakikada yüz bin vücudun ruhunu kabz edecek cehennemî aletler, zehirli gazlar, bombalar, gölgeler yaratıyor. Analar, medeniyetin akur dişlerinde ezdirmek için siz türlü rahim ağrıyla doğurunuz. Hasat zamanı bunlar tarlalarda biçileceklerdir. Geride kalanları neşelendirmek için kırmızı kanlarından güller, laleler bitecektir. Akıllı, kuvvetli milletler zayıf ve akılsızları daima kendi menfaat maktelleri üzerinde kurban edeceklerdir… İnsanların adalet ve idare kanunları ne kadar tebeddül etse tabiatin bu ebedî vahşeti hiç değişmez. Ölmek, doğmanın

[278] eblehane : akılsızca

karşısında muvazeneyi temin eden bir kefedir… Niçin kurban kesiyoruz? Ölmek ve öldürmek tabiatin en büyük ibadetidir. Ben de bu tarikin bir abidi olacağım. Öldüreceğim, sonra öleceğim…

Of, sayıklıyor muyum? Bazı bazı uyanık iken bir kâbus geçiriyorum. Kulaklarımda hâzır ve müstakbel iki fiil çınlıyor: ölmek ve öldürmek. Bunları telaffuz eden benim dudaklarım mıdır? Yoksa hatiften[279] böyle bir emir mi alıyorum?..

26

Haşmet Bey'in poker oynamaya Aziz Paşa'nın konağına gideceği cuma gecesi geldi çattı. Cici Bey, o akşam Kalender'i gizlice konağa almaktan başlayarak bütün vaatlerini sıra ile ifa edecekti.

Akşama doğru Nuri yıkandı. En temiz çamaşırlarını giydi. Tıraş oldu. Pudralar, lavantalar süründü. Tıpkı cuma gecesi gerdeğe girecekler gibi hazırlanıyordu. O böyle aklanıp paklanarak süslenirken kendimi zapt edemeyerek dedim ki:

— Ulan mundar, adın Nuri ama ne kadar temizlensen yine suratında bir nursuzluk var…

Onun yüzünde hakikaten zifafa gideceklere mahsus bir neşe parlıyordu. Bana gülerek cevap verdi:

— Gıcır gıcır temizlendim. Betim benzim açıldı. Aynaya baktıkça kendi kendime imreniyorum. Tuvaletle bu kadar güzelleşeceğimi hiç ummazdım. Ben Revan Hanım'ı sarmaya gidiyorum. Sen hasedinden patla çatla… Hanım bir defa benim lezzetimi aldıktan sonra artık bütün ömründe başka bir erkeğe iltifat etmeyecektir…

Beynimin içinde ateşten karıncalar kaynaşmaya başladı. Sol kulağımdan bir ses "Söyletme mundarı. Üzerine atıl, hemen boğ…" derken sağ kulağımdan diğer bir nâsih "Dişini sık… Zavallı Nuri, Revan Hanım'ı sana bırakmak için hayatını tehlikeye koyuyor. O bu gece ya dayaktan ölecek veya on seneliğine hüküm giyecek." diyordu. Revan Hanım'a malikiyet ümidi ellerimi tuttu. Kalender'in kümeste yakalanmış sansar gibi uşakların sopaları altında can ver-

[279] hatif: gaipten seslenir gibi haber veren melek; gözle görülmeyen manevi âlem

mesi intikamın daha tatlısı değil miydi? Vaka ne netice verirse versin, Haşmet Bey'i Kalender'e karşı kurşun sarf edecek kadar adi bulmuyordum…

Maceranın bundan ötesini konakta hengâme koptuktan sonra Cici Bey'den dinlediğim vechile hikâye ediyorum:

O akşam sular kararır. Sermet Bey, evvelce aldığı tertibata riayetle kimseye göstermeksizin Kalender'i konağa sokar. Kendi odasına kadar çıkarır saklar…

Yemekten sonra Haşmet Bey poker partisi yapmak için ber-mutat[280] Aziz Paşa'nın konağına gider…

Kurduğu hesapların o ana kadar doğru yürüdüğüne sevinen Kalender, Cici Bey'e övünerek:

— Görüyor musun elmasım, tertibatım nasıl doğru işliyor… Dâhi bir riyazi de işte ancak bu kadar bir muadele kıvırabilir…

— Dur bakalım Kalender Baba, işin zorluğu bundan sonra, henüz bir şey yapılmadı…

— Nasıl yapılmadı? Ben sihirli külah giymiş bir insan gibi gözlere görünmeden buraya kadar çıktım. Haşmet Bey defoldu gitti. Şimdi hemşire hanımefendiyle aramızda bir bölme duvarından ibaret bir mesafe kaldı. Maksada bu kadar yaklaştım… Bence işin üçte bir kısmı olup bitmiştir. Bu tertibat üzerinden buçuk adım daha atarsak muvaffakiyeti yarılamış olacağız…

— Biz henüz büyük bir beceriklilik göstermedik. Bir aksilik zuhur etmeksizin tahminimiz vechile vukuat kendi kendine yürüdü. İşte bu kadar…

— Vukuat daima cüretkârların lehine yürür, sen bunu bil…

— Bu garip nazariyende isabet olup olmadığını vukuatın mabadı[281] bu gece ispat edecektir…

— Görürsün…

---

[280] ber-mutat: alışıldığı gibi

[281] mabadı: devamı

— Hemşireme karşı ebediyen mahkûm ve melun kalacağım fakat Nuri sana karşı hiçbir mesuliyet kabul etmem. Kurduğun planın da ne olduğunu tamamıyla bilmiyorum. Söyle bakalım bundan sonra ne yapacaksın? Şimdi ne bekliyoruz?

— Sen de bana söyle bakayım enişten kumardan kaçta avdet eder?

— Hemen daima sabaha karşı…

— Hemşiren uyur mu? Kocasını bekler mi?

— Beklemez, uykusu gelince yatar…

— Oda kapısını içerden kilitler mi?

— Zevci gelince kalkıp açmak rahatsızlığı olmasın diye kapısını kilitlemez…

— O hâlde beni tebrik et…

— Niçin?

— Sana enişte olmayı olmuş bitmiş bir hakikat telakki ettiğim için…

— Öyle ise ver elini öpeyim…

— Ben de senin kırmızı yanağından…

*

Cici Bey, odasına zampara saklamış bir kız gibi gelenlere kapıyı açmıyor, buna mecburiyet hasıl olunca Kalender'i uzun, geniş, kalın pencere perdesinin arkasına gizliyordu.

Hemşire hanımın uyumasına daha çok vakit var. Gittikçe heleканı artan bu dört beş saatlik zamanı nasıl öldürecekler? Çerçe isminde yeni şöhret alan sert bir Rus içkisinden karşı karşıya atmaya başladılar. Üzerine kokain çekiyorlardı.

Nuri:

— Rakı, şarap, konyak gibi içkiler artık beni tutamıyor. Karakulak gibi hafif geliyor…

— Çerçe iç… Zannederim ki yedi sekiz kadehi bir boğayı çarpar…

— Boğa, içkiye idmanı olmayan bir masum bir hayvandır. Onu çarpan meret beni ancak okşayabilir…

— İç bakalım anlarsın…

— İçeceğim. Bu gece hakikat sahnesi üzerinde hayatımın en muazzam rolünü oynayacağım. Vakit yaklaştıkça ufak bir çarpıntı duyuyorum. Ayık iken görülecek iş değil…

Böyle içip çekerek konuşurlarken hemen her saat başında Sermet balkona çıkıyor, hemşiresinin odasında ne yaptığını pencereden anlamaya uğraşıyordu.

Ve her tarassuttan sonra Kalender soruyor:

— Maşukam ne yapıyor?

— Okuyor…

— Pek mütalaa meraklısı…

— Evet çok okuyor…

— Ne yaparsın!.. O hımbıl koca ile başka türlü vakit geçmez ki… Benim zevcem olduktan sonra mütalaaya hiç vakit bulamaz. Ben onu koynunda bir *kuklen* varmış gibi eğlendiririm…

Saat artık gece yarısını geçmişti. Cici Bey, balkondan ablasının penceresine bir daha uzandı…

Nuri:

— Benim nazlı cananım hâlâ okuyor mu?

— Hayır… Şimdi de yazıyor…

— Gecenin böyle derin sükûtu içinde kime yazıyor?

— Ne bileyim ben…

— İşte ben bunu kıskanırım… Zevci olduktan sonra her şeyi sorar anlarım… Benimle izdivacından evvelki kabahatlerini tabi affederim… Oh aman yalelli… Belki iki, belki de bir buçuk saat sonra o benim kollarımın arasında bulunacak… Kâm almak için imamın duasını bekleyecek miyim? Hayır, evvela ben kaymağı tadayım. Hocalar zerdeyi sonra yesinler….

Deli dolu biraz daha konuşurlar. Nuri gittikçe kağşıyor. Ayağa kalktıkça sendeliyor. Ağzından lakırdılar yayık, heceler kuvvetsiz çıkıyor…

Sermet bitişik odaya bir göz daha gezdirdikten sonra:

— Ablam uyumuş…

— Ne vaziyette?

— Kenara yatmış… Yüzünü duvara dönmüş… Geniş döşeğin oda ciheti bomboş…

— Demek bana yer bırakmış?

— Sana değil, enişteme…

— Ablan ne için öyle duvar cihetine büzülüp kocasına bol yer bırakıyor?

— Ne bileyim?..

— Ah bu bilinmeyecek bir şey mi? Erkeğinin temasından kaçıyor… Oh bedbaht kadın, bundan sonra benim kollarımın arasında mesut olacaksın…

Sermet duvarda tıkırdayan saatin değirmi çehresine bakarak:

— Yelkovan üç buçuğa doğru ilerliyor… Eniştemin avdet zamanı yaklaşıyor.

— Tak tak sallanan duvardaki raks mı yoksa yüreğim mi? Bilemiyorum…

— Kalender, artık yüreğine de kafana da lazım olan intizamı vermelisin. Vakit geldi…

— Zifaf geceliklerimi giyeyim…

Nuri, Hazret-i Âdem'in gökten kovulduğu gibi soyundu. İpekli iç çamaşırı giydi. Üzerine yenleri, yakası işlemeli bir gecelik, daha üstüne lila ince bir pijama, ayaklarına yumuşak saten terlikler geçirdi.

Fuları Sermet'in eline vererek:

— Bunu enişten başına nasıl bağlıyorsa sen de bana aynını yap…

Çocuk, iri yaprak gibi uçları sarkan düğümü öne gelmek üzere Kalender'in başını kundakladı.

Bu küstah nikâhsız damat giyinirken sarhoşluktan kendini tutamıyordu. Cici Bey'den sordu:

— Yaraştı mı?

— Vücudunun hiç ülfet etmediği bu kıyafetin içinde acayip bir şey oldun.

— Neye benzedim?..

— Forma giydirilmiş çingeneye…

— Cicim, alayın sırası değil…

— Ben de biliyorum, değil ama o kadar feci bir tuhaflık içinde bulunuyoruz ki… Kendimi tutamıyorum…

— Niçin olsun feci? O kelimeyi bu ara kullanma…

— Hayalat başka… Kalender bu gece çok sarhoşsun… Kurduğun planı başaracağını hiç ummuyorum… Acıklı bir akıbete uğrayacaksın…

— Hey gidi çocuk hey… Sen kaç yaşındasın, ben kaç yaşındayım?.. Sen benim bildiklerimin binde birini bilmezsin. Sen daha yedi yaş dişleri yeni çıkmış bir veletsin. Erkek işine karışma… Seyret bak şimdi neler olacak?..

Vakit geçiyor, Haşmet Bey gelmeden Kalender'in odada bulunması icap ediyordu. Şakulünü kaybeden bacaklar üzerinde sağa sola gidip gelerek:

— Pencereden bir daha bak, ablan yatıyor mu?

Sermet bakıp dönerek:

— Yatıyor…

— Uykuya dalmış mı?

— Bilmem…

— Uyumuş olmasını istiyorum. Çünkü onu uyandırmadan yanına çıkıp yatacağım… Enişten geldiği vakit beni karısının koynunda bulsun… Planım bu…

— Yattığını görüyorum lakin uyuyup uyumadığını bilmiyorum.

— Şimdiye kadar bana muin olan talihim bu mühim anda da lütfunu esirgemez. Mutlak uyumuştur.

— Şansına o kadar güveniyorsan haydi yürü…

— Haydi cicim. Yengem yok. Sağdıcım yok… Ablana beni sen güveyi koyacaksın…

Kalender iki tarafına yalpalayarak saten terliklerin üzerinde yumuşak adımlarla yürür. Pek müşkül olan rolünün sırası gelip de sahneye çıkan bir artist gibi Cici Bey'in elini sıkarak:

— Bana muvaffakiyetler temenni et…

— *Bonne réussite!*[282]

— *Merci…*

27

Yavaşçacık kapı açılır. Kalender içeriye girer, Sermet pencereden bu müheyyiç[283] sahneyi seyretmek için balkona koşar…

Nuri, ekran üzerinde gezinen bir sarhoş hayaleti sarsaklığı ve bir hırsız korkaklığıyla ilerler. Her adımının yere temasında kırılacak bir şeyin üzerine basmış gibi yüzünü ekşite ekşite ürkeklikler göstererek ve sonra garip memnuniyet tebessümleri saçarak odanın ortasına kadar gider, durur. Döşeğin karşısında bütün ruhunun ihtiramkâr[284] heyecanıyla derinden derine birkaç reverans yapmak ister. Lakin yıkılacağını anlar, doğrulur.

Zavallı Revan Hanım, hubgâhının tahrimine giren bu ırz belası, namus musallatı sarhoş delinin palyaçoluklarından bihaber, yüzü duvara dönük, sessiz, hareketsiz bir masumiyet içinde yatar.

Dantelalı kuş tüyü yastığa gömülü, açık kumral saçların dağınık çileleri üzerinde yatan bir baş göğsün yarısına kadar sıyrılmış hafif bir ipek yorganın altında, kolları çıplak, ajurlu ince gömleğin

---

[282] *bonne réussite*: iyi bir başarı

[283] müheyyiç: heyecanlandıran

[284] ihtiramkâr: saygılı

örtmediği bembeyaz ensenin aşağı amudufıkari[285] hattına doğru yumuşak harareti hissolunan eltaf bir vücut…

Kalender, yüreğe ateş dolduran bu cazip levha karşısında delikanlılığının bütün salyalarını salıverir. Hanımın hiç kıpırdamamasından derin uykuda olduğuna hüküm ile cesaretlenir… Biraz daha döşeğe bir samimiyetle yaklaşır.

Aman ya Rabbi şimdi ne yapsın? Duakâr ellerini havaya kaldırır. Bir sıraya "Ya sabır… Ya sabır…" mırıldanır. O ana kadar bila-arıza takip ettiği planının bu noktasında apışır… Ne yaptığını unutur. Ne yapacağını şaşırır ve hatta yavaş yavaş nerede olduğunu, varlığını, hüviyetini kaybeder gibi olur. Kendini bulmaya uğraşır. Nihayet ani bir visalin tehlikeli heyecanına kapılmaktan ziyade hanıma büsbütün malik olmak için müteenniyane[286] hareket lüzumunu teslim eder. Elleriyle yüreğinin gümbürtülerini bastıra bastıra birkaç adım daha atar. Terliklerini aşağıda bırakarak pek yavaşçacık döşeğe çıkar. Ara yere mümkün olabildiği kadar bir boşluk ayırır… Yüzünü maşukasına dönüp yatar…

Hanım hâlâ uykuda, hâlâ hareketsiz… Döşeğe bir vücudun daha yüklenmesiyle somya dalgalanır, bu sarsıntıyı o uyku arasında biraz hissetmiş olsa bile koynuna girip yatanın kendi zevcinden başka birisi olabileceğine hiç ihtimal verir mi?

Guruba yakın bulutlanan güneş gibi üzeri ince ipliklerle peçelenmiş ampulün ışıkladığı oda Kalender'e bir saadet rüyası hazzını verir. Kabartma zarif çiçeklerle süslü yaldızlı tavana, tül, kadife kat kat perdelere, kıymettar halılara bakar bakar, o daimî sefil hayatından kurtularak artık binbir geceyi yaşamaya başladığına hükmeder…

Biraz ötede yatan kadın vücudunun neşrettiği muattar hararet, içine baygınlıklar verir. Kuş tüyü yastıklar, yumuşak şilteler yorgun bedenine öyle bir rahatlık getirir ki hakikati hayale, hayali hakikate karıştıra karıştıra nihayet Kalender kendini kaybederek mükemmel sızar…

---

[285] amudufıkari: omurga

[286] müteenniyane: temkinli olarak

Nuri'nin bu firdevsî âlemi uykuyla değiştiği anın üzerinden çok vakit geçmeden, Haşmet Bey epeyce bir zararla yorgun çıktığı kumardan şansına küskün, asabi, çatkın, hırçın bir hâlde döner… En ufak arızalarda bile hemen bedbinliğe kapılan bu sinirli adam, o geceki makûs talihinin füturunu güzel karısının koynunda dinlendirmek için merdiven basamaklarının birinden ötekine yükseldikçe ailesinin havâ-yı samîmiyyetinde bir inşirah kokusu almaya ve onun uğradığı şeni iftiraların azabını defaten dağıtıverecek edilleler aramaya uğraşa uğraşa yatak odasının önüne gelir… Kapıyı açar… İçeriye ilk adımını atar. Zevcesinin koynuna diğer bir vücudun uzanmış olduğunu görünce bir galat-ı rüyete tutulduğunu zannederek döşeğe yaklaşır. Gözlerindeki galatın hâlâ zail olmadığına şaşarak eğilir bakar. Başında alnından dökümlü fular, Haşmet Bey'in kendi geceliklerini labis yabancı bir delikanlının, karısıyla yan yana yattığını anlar… Şimdi bu hakikatten dehşetlenerek birkaç adım geri çekilir. Beynini bir alev sarar… Bu cehennemî levhayı görmemek için iki avucuyla gözlerini kapar. Karanlığa tahammül edemez, yine açar. Bu korkunç rüyadan uyanmak için kendi kendini tartaklar… Bakar, daima karşısında aynı levhayı bulur. Bir döşek, iki baş… Karısının koynunda kendi yerine diğer bir erkek… Ne yapsa bu müthiş kâbustan kurtulmanın ihtimali yok.

Bu bir hakikat fakat akılların almayacağı bir hakikat… Zevcesi bu gece içeri bir zampara almış… Pekâlâ… Bu, dünyada vukuuna katiyen ihtimal verilemeyecek bir hâl değil… Fakat Revan Hanım kocasının geleceği saati bilmiyor mu? Ve hâlâ koyun koyuna, bu mışıl mışıl uyuyuş nedir?

Zevç şimdi yanan kafasından bu suallere cevap sorar. Ve hâlâ bu tatlı uyuyuşun manasını şöyle tefsir eder:

— Pek ateşle devam eden sevda savletlerinden bitâb u dermân düşmüş olmalılar…

Haşmet Bey, artık işkencesine biraz alıştığı karşısındaki tablonun diğer muammalarını halle uğraşır:

— Karımın müftereyat[287] diye haykırdığı mektupların esrarı şimdi anlaşılıyor… Onları yazan, beni düelloya çağıran işte bu yataktaki erzel olacak… Offf, ne adi tip… Akşamlara kadar rıhtımlarda çurçur tutan serserilerden biri… Revan beni bununla aldatsın!.. Oh hayır, aldatma değil, bununla yattığını bana göstermekte iftihar arasın… Namusunu, asaletini, terbiyesini böyle bir haytanın çamurlu ayakları altına atsın… Akıl kabul edecek şey değil, çıldıracağım…

Bedbahtlığının garabeti önünde şaşıran koca, kendinden geçerek yeisinin son cümlelerini haykırarak söyler… Bu helecanlı itaplar, odanın duvarları arasında çınlayınca felaketten büsbütün bihaber Revan Hanım ağır ağır yastıktan başını kaldırır. Masumane bir hayretle etrafına bakınır. Evvela ayaktaki kocasının son perdedeki jestlerini ve sonra koynunda boylu boyunca müsterih ve hareketsiz yatan erkeği görünce yatağında yılana tesadüf etmiş gibi bir sıçrayışla ayağa fırlar. Parmaklarının çengellerini saçlarına geçirerek "Kim yatırmış bunu koynuma?" avazını koparır. Bu istifham, gecenin sükûtu içinde akisler yapar. Fakat gecelik giydirilmiş bir manken istirahatiyle yatan Kalender'in kokainle, işretle tıkanmış kulakları hiçbir şey duymaz…

Revan Hanım gittikçe büyüyen gözleriyle, döşeğindeki delikanlıyı teşhise uğraşarak:

— Aman ya Rabbi, sen esirge… Bu ne menhus surat. Ömrümde hiçbir yerde tesadüf ettiğim sima değil…

— Vah vah… Akşam koynunuza almış olduğunuz sevgilinizi sabaha karşı tanıyamadığınız, acıklı olduğu kadar tuhaf bir şey…

Revan Hanım, beyin bu sözlerini işitip anlamak iktidarından kaldığını gösterir bir sinir hâliyle, yataktaki delikanlıya gözlerini dikerek:

— Allah'ım bu nasıl akıl ve hayalin fevkinde bir düşmanlık… Nasıl tüyler ürperttirecek bir alçaklık… Bu herifin evvela hissini iptal etmişler. Sonra getirip benim döşeğime upuzun yatırmışlar…

[287] müftereyat: iftiralar

Haşmet Bey ağlamaya benzer bir kahkaha ile:

— Bu cenaze, başından ayaklarından tutularak ancak iki kuvvetli adam tarafından buraya getirilebilir… Hâlbuki burası han değil, hamam değil… Bütün kapılar kapalı… Bu ceset buraya kadar nasıl çıkarılır?

— Bu, akılların almayacağı bir düşmanlık…

— Bu haytayı yanınıza yatırırlarken hiçbir şey duymadınız mı?

— Uykumun arasında bir sarsıntı hissettim. Fakat siz geldiniz de yatıyorsunuz sandım…

— Akıl almayacak şeyler. Sümmettedarik[288] sözler. Bu kopuğun buraya ayaklarıyla yürüyerek geldiğine hiç şüphem yok…

— Nasıl olur?

— İşte olmuş… İşte ispatı hâlâ döşeğinizde yatıyor…

— Hakikat olmayıp da ona benzeyen çok şeyler vardır… Bu da öyle…

— Bir farzımuhal olarak bu naaşın buraya kadar getirilip haberiniz olmadan döşeğe yatırıldığını kabul edelim. Benim geceliklerimi ona kim giydirdi?

— İşte ben de onu düşünüyorum…

— Nasreddin Hoca'nın şalgam hikâyesi…

— Babamın ruhunu…

— Susunuz… Susunuz… Babanızın ruhunu bu kadar bayağı bir yalancılık şehadetine çağırmayınız…

— Meçhulün bu karanlıkları içinde başka kimden istimdat edebilirim?..

— Hanım, bu cinayetin üzerine şafak attı… Artık aramızda meçhul kalmadı… Muammanın anahtarı işte leş gibi önümüzde yatıyor. İddianız vechile bu herifin hissi iptal olunmuş değildir… Bu, körkütük bir sarhoş yatışıdır. Bu melun vücut, bir leyle-i zevk ü şehvet geçirmiş, yorgun düşmüş… Bu, bir fahişe koynunda bir

[288] sümmettedarik: sonradan düşünülmüş

zampara sızışıdır… Zaniye[289] ben şimdi cürmünü itiraf ettireceğim. Zaniyeye de bu, güneş kadar bahir[290] hakikat önünde boyun eğmekten başka bir kaçamak yolu kalmayacak…

— Vicdanınız size böyle mi söylüyor?

— Hanım, artık burada vicdan yok, hakikat var. Artık itirafınıza lüzum kalmadı. Vaka kendi kendini söylüyor… Artık sizi söyletmek istemiyorum… Şerîk-i cürmünüzü söyleteceğim… İftiraname tesmiye ettiğiniz mektupların bütün esrarı şimdi anlaşılacak. O nameler, önümüzde yatan bu kafanın eser-i dâhisidir. Beni düelloya davet eden âşığınız, işte şimdi etiyle kemiğiyle önümüzde serili duruyor…

— Aramızdan vicdanı kaldırıyorsunuz… Fakat akıl, insaf ve muhakemeyi yeryüzünden imha edemezsiniz…

— İnsafsızlara karşı insafı, vicdansızlara karşı vicdanı kepaze edecek adamlardan değilim… Ne demek istiyorsunuz hanım?

— Aleyhime olan şüpheleri hakikat olarak kabul ediyorsunuz da lehime olan emarelere neden gözlerinizi, kulaklarınızı kapıyorsunuz?

— Aleyhinize olan şüpheleri demeyiniz. Kati berahin[291] deyiniz… Lehinize şahit tutulabilecek emarelerden birini söyleyiniz…

— Geleceğiniz saati bildiğim hâlde bu menhusu nasıl yatağımda tutarım?..

— Ben bu suali kendi kendimden sordum ve cevabını da verdim…

— Bu cevabı ben de duyayım…

— Kaç zamandır işkence yaparak benden ayrılmak sevdasına düştünüz…

— Sebep?

---

289 zani: zina eden

290 bahir: açık

291 berahin: deliller

— Vefasız bir kadının yüreğindeki marazı, mert bir erkek kalbi teşhis edemez…

— Peki. Alt tarafı?

— Benden ayrılmanın en müellim şekli bu idi… Âşığınızı koynunuzda göstererek beni evinizden defetmek…

— Şimdi neden masumiyetimi ispata uğraşıyorum?

— Cinayetinizin büyüklüğünden ürktünüz. Bedahet karşısında inkâra döndünüz…

— Hangi bedahet beyefendi?

— Bu kadar cürete lanet… Hangi bedahet mi? Affedersiniz. Onu size nâkâbil-i redd bütün müstekreh çıplaklığıyla göstermeye geç kaldım. Artık siz susunuz, koynunuzda sızan şu sarhoş söylesin.

28

Haşmet Bey, sırtı odaya dönük yatan mahluğun derin uykusuna hiç insaf etmez bir şiddetle beli ortasına, bacağının bütün kuvvetiyle bir tekme indirir… Vücudunun vasatı bir karış içeriye çöken Kalender neye uğradığını bilmeyerek Münkereyn'e cevap vermek için mezarında uyanan ölü gibi davranır. Döşeğin içinde iki büklüm oturur. Yumruklarını sıkar. İki dirseğini diker. Gerine gerine belinin acısını imaen yüzünü ekşiterek:

— Vay avradını, bel kemiğim kırıldı sandım. Allah'ın binasına bu kadar şiddetli vurulur mu? Bu vücudu Artin Kalfa inşa etmedi. Uyuyan yılana bile dokunulmaz… Zamane değişti. Hiç kimsede saygı, insaf kalmadı…

"Vay avradını" küfrüne büsbütün başı dönen Haşmet Bey:

— Kes sesini habis… İlk sözlerinden hangi âleme mensup kopuklardan olduğun anlaşılıyor.

Nuri sesine merhameti calip bir yumuşaklık vermeye uğraşarak:

— Huzûr-ı âlînizde asalet iddiasına cesaret gösteremem. Fakat herhâlde devlethanenizin âciz bir misafiri sayılırım. Aslım, hüviye-

tim ne kadar hakir olsa yine nezaketle muamele şanınız iktizasındandır.

Bu terbiyesizce telmihe karşı kendini kaybeden koca, öyle bir mevkide hâlâ nezaketle muamele isteyen bu herze-vekilin[292] yan tarafına ökçeli potinle bir tekme daha yerleştirerek:

— Biz sana sormadıkça sen melun ağzını açma…

Nuri ağlar gibi kısık bir ifade ile:

— Siz her sualinizi böyle bir tekme nakaratıyla sorarsanız bende cevaba mecal kalmaz…

— Söyle buraya nasıl girdin?..

— Herhalde gökten zembil ile indiğimi iddia edemem…

— Evet… Evet buraya gökten inmedin. İspritizm ile gelmedin. Kapıdan girdin…

— Ah efendim büyük zekânızın önünde hiç perende atılır mı?

— Doğru, mertçe cevaplar verirsen sana fenalığım dokunmaz. Biliyorum asıl kabahatli sen değilsin.

— Allah ömürler versin efendim. Ulüvv-i cenâbınızın büyüklüğü önünde mahcubiyetten ölüyorum.

— Bir bir hakikati söyle…

— Söylemesem daha iyi olur beyefendi hazretleri…

— Niçin?

— Çünkü afif bir aile kadınının namusunu vikaye, borcumdur…

— Afif bir aile kadını? Bu bir istihza…

— Estağfurullah efendim…

— Söyle diyorum…

— Hiç olmazsa bazı noktalarda sükûtuma müsaade buyurunuz…

— Hiçbir noktada…

---

[292] herze-vekil: her işe burnunu sokan kimse

— Ne kadar asri bir koca olsanız zevceniz hanımefendinin kalbinde size mahsus mevkii işgal etmiş olduğum için bana karşı derin bir kin duymamanız kabil değildir. Vücudum pek yorgun, fazla dayağa tahammülüm yok efendim… Amana kılıç olmaz efendim…

Haşmet Bey, beynine toplanan bütün ruhunun ıstırabını dağıtmak ister gibi elim bir yüz buruşukluğuyla kafasını avuçları içinde sıkarken Kalender'in bu pek alçakça küstahlığı karsışında bir ölü rengi bağlayan Revan Hanım pürvakar eğildi. Yastığının altından mini mini, parıl parıl bir revolver çıkardı. Silahın zarif namlusunu maksadı da kalbi gibi karanlık bu hain müfterinin beynine çevirerek:

— Söyle, beni bu gece şu saatten evvel nerede gördün?

Kalender Nuri acı bir manidarlık vermek istediği tuhaf tebessümüyle ve korkudan titreyerek önüne bakarken Haşmet Bey bağırdı:

— Hanım, sen henüz namını tanımadığım bu delikanlıyı değil, onun ağzından çıkacak esrarını öldürmek istiyorsun… Cürmün bu canlı şahidi karşısında mademki hâlâ masumiyet iddia ediyorsun, bırak söylesin… Bu adamı öldürürsen yani yegâne hakikat membaını kurutursan üzerine sürülen lekeyi ömrün oldukça ve ölümünden sonra da temizleyemezsin. Mademki hakikat senin lehinedir. Ne için onu revolver kurşunuyla yakmaya atılıyorsun?..

Revan Hanım:

— Bu şeni[293] isnatları nasıl oldu da bu kadar dinleyebildim. Tahammülüme şaşıyorum.

Haşmet Bey:

— Tahammül işkencesini senden ziyade ben çekiyorum hanım. Zevç, zevce, zampara… Üçümüz yüz yüzeyiz… İçimizde en ziyade ar, namus azabı çeken masum hangimiz olabilir? İndir silahını. Bırak söylesin…

Revan Hanım:

— Mektuplarla olan rezilane müftereyata zaruri tahammül ettim. Fakat bu yüz yüze iftiralar havsalamı büsbütün yakıyor… Ben

[293] şeni: çirkin

de sabır ve tahammülü mahdut bir insanım. Bu erzel herifin ağzından beraatimi beklemek azapların en elimidir… Bu cehennem menfezinden hakikat çıkmaz beyefendi… Namus, iffet o kapkaranlık kuyunun içinde boğulur. Bu menhusun sözlerine istinaden vicdanınızdan beraat kararı alacaksam her türlü ağır hükümlerinize razıyım… Bu alçağı artık söyletmeyiniz…

Haşmet Bey helecanlarla sarsıla sarsıla:

— Hanım, her zaman tesadüf edilemeyen garabetler karşısındayız. Sen, "Bu herif koynuma nasıl girdi? Haberim yok." nağmesini okuyorsun. O, "Ben buraya gökten zembille inmedim." diyor. Erzel, menhus, müfteri her ne ise henüz geceliklerimi labis[294] bulunan delikanlı elbette suallerimize cevaplar verecektir. Revolverle sen onu niçin susturmak istiyorsun?

Revan Hanım baygınlıklar içinde:

— Beyefendi tahammül edemiyorum… İnsaniyetten, insandan hatta kendi kendimden istikrahtan boğuluyorum.

— Kendi kendinden istikrahtan boğuluyor musun? Oh neticeye yaklaşıyoruz… Odamıza esrarengiz bir garabetle mektuplar yağarken "Etrafımızı saran meçhulden ürküyorum." diyordun. Hanım, işte şimdi muammanın anahtarını yakaladım. Bizi ezen büyük merakımızı halletmeden bunu öldürelim mi?

— Beyefendi bu melun herif merakımızı halletmek için hiçbir doğru lakırdı söyleyemeyecektir. Her sözüyle sizi daha ziyade tağlit ederek hakikatten uzaklaştıracaktır.

— Hanım, senin için malum, benim için meçhul olan bu herif benim evime, yatak odama, karımın koynuna kadar nasıl girdi?.. Buna alınacak cevapla muammanın bütün karanlık safhaları apaydınlık olacaktır. (Kalender'e dönerek) Delikanlı söyle…

Nuri şaşkın şaşkın:

— Efendim?

— Söyle diyorum…

[294] labis: giyinmiş

— Söyledim ya… Gökten inmedim. İspritizm kuvvetiyle gelmedim. Şeytan da değilim… İnanmazsanız yoklayınız. Kuyruğum yoktur efendim…

Bir revolver de elinin zangırtısı hissolunan Haşmet Bey çıkararak:

— Edepsiz zevzek, ben sana kuyruğunu sormuyorum… Buraya nasıl girdin?

İki namlunun arasında şaşkınlığı büsbütün artarak benzi solan Kalender kekeme bir ifade ile:

— Ah… Şey… Bu ne insafsızlık… Silahsız, masum bir adamı iki ateşin tehdidi altına almak ve sonra haydutlar gibi sual sormak… Ağır bir namus davası içinde olduğumuzu görüyorum. Böyle meseleler soğukkanlılıkla hallolunur… Tehditle, işkence ile hakikat öğrenilmez…

— Peki işte silahımı geri aldım. Söyle…

— İlk ricamı tekrar ediyorum. Bazı noktalarda sükûtuma müsaade buyurunuz…

— Hayır… Her şeyi doğru apaçık söyleyeceksin…

— Söylememek ikimizin menfaatimize muvafıktır efendim…

— Söyle diyorum…

— Beyefendi aramızda cinsilatiften[295] biri var. Bir kadının hatası her ne olursa olsun asri erkekliğin şanı onu affetmektir.

— Sabrımı tüketiyorsun… Ben sana asri erkekliğin kadına karşı olan vazifesini sormuyorum. Bu eve nasıl girdin?

— Efendim affedersiniz. Erkeğim. Gencim, nihayetsiz bir aşka mukavemet edemedim. Edemiyorum. Bütün günah, kabahat bendedir. Hanımefendiye olacak cezaya vücudumu siper ediyorum. Ne yapacaksanız bana yapınız…

— Ben hanginizin daha ziyade günahkâr olduğunuzu sormuyorum. Evime nasıl girdin?

---

[295] cinsilatif: latif ve hoç cins, kadın

— Beyefendi, pek tuhaf bir fikr-i sâbit nakaratı tutturdunuz. Bu eve nasıl girdim? Sizin gibi kapıdan geldim. Mahrem bir hizmetçinin delaletiyle buraya çıktım. Kendi evim gibi soyundum, dökündüm… Hanımefendiyle muaşakamız epeyce zamandan beri devam edip gidiyordu. Bilmem ki bu kadın merakı, kadın garabeti, pek akıl ermez, kendisine sırren gönderdiğim mektupları güya odanın şurasından burasından zuhur ediyormuş gibi size göstermiş… Ve bu gece sizin gelmeyeceğinizi teminen beni çağırdı. Besbelli beni döşeğinde size göstermek için bir plan tertip etmiş… Bundan maksadı nedir anlayamadım. Ya sizden ya benden, evet ikimizin birinden intikam almak istediği anlaşılıyor… Fakat ne için? Buna verilecek cevapta ben de sizin kadar mütehayyirim…

Revan Hanım, melun çehresini, deni maksadını tanımadığı bu herifin akılları durduracak cüretkârlıkla ortaya kustuğu ithamat karşısında sendeledi. Ruhu bedenini terk etmeye hazırlanan bir muhtazır gibi gözlerinin siyahları kaydı… Yüzüne savrulan iftiralar o kadar şeni idi ki bunları redde uğraşmak temiz bir vicdan için belki diğer bir şenaat olacaktı.

Haşmet Bey, düşmemek için elleriyle duvarları arayan zevcesine dönerek okunan ithamnameden sonra maznuna müdafaa hakkı veren bir hâkim ağırlığıyla:

— Hanım, bir diyeceğin var mı?

Munsif[296], müdekkik[297], nafiz bir göz için müfterinin cüreti, ithamata hedef olanın masumiyeti seçilemeyecek gibi değildi…

Revan Hanım cevap olarak bütün ruhunun istikrahı ve karaları kaybolmuş gözleriyle kocasına baktı. İsnadı ret tenezzülünden kendini çok yüksek gördüğünü anlatmak istedi. Fakat zevç, teessürünün taşkınlığından hakikate ters bir gözlükle bakarak:

— Hanım, müdafaası nakabil günahlarınızın yığını altında eziliyorsunuz. Bu elim muvaceheyi uzatmakta iki taraf için de bir faide görmüyorum. Mademki benim nikâhlım iken gönlünüz bu efendiyi intihap etmiş, birbirinize mübarek olunuz. Silahla aranıza girmek

[296] munsif: insaflı
[297] müdekkik: araştıran

bayağılığını irtikâp edecek kocalardan değilim… Hakikati anlamak için revolvere el attım. Artık merakım halloldu. Silahı cebime koydum. Sadakatten ayrılmış bir kadını öldürmekle gönlü kazanılmaz. Vahşi bir intikam hissine tebaiyet edilmiş olur… Zevcelerinin hıyanetleriyle karşı karşıya gelen kocaların hemen umumiyetle elleri silaha saldırır… Bu hatadır. Mücrimleri bırakmalı yaşasınlar… Bir müddet sonra onlar birbirinden usanacaklar, yaptıklarından utanacaklar veyahut aynı şeyi yine birbirine yapacaklardır. Asıl büyük ceza işte budur. Mücrim kadının kirli kanıyla elini pisletmek, hiçbir koca için şeref değildir. Ölüm temizliktir. Mücrimleri daldıkları çirkefin içinde bırakmalı… İntikam hissi, ekseriya sevginin şiddetinden gelir… Meşruiyeti namussuzlukla değişmiş bir kadını artık sevmemelidir. Eski muhabbetin yerini artık nefret, istikrah doldurmalı, zevç dudaklarında kayıtsızlık tebessümüyle rezalet mahallinden uzaklaşmalıdır. İşte ben de öyle yapıyorum.

Haşmet Bey, dudaklarında cebrî bir kayıtsızlık tebessümüyle ve fazla bir metanet göstermek için dik bir vücutla yarım sağ ederek odadan çıktı.

Bu mücrimiyet kararını baygınlıklar içinde dinleyen Revan Hanım felaketin garabetinden bir müddet kendini kaybeder gibi oldu. Gözlerini açtığı vakit zevcini karşısında görmedi. Facianın birinci perdesi inmişti. Fakat evini barkını yıkan ırz düşmanı hüviyeti meçhul cani hâlâ Haşmet Bey'in ipek pijaması içinde birkaç adım ötede duruyordu.

Felaketzede hanım baygınlıkları takip eden bir gayretle revolverini hasmına çevirerek:

— Haydi defol karşımdan… Mundarlığa kurşun sıkmak bana bulantı getiriyor…

— Hanımefendi müsaade buyurunuz her şeyi anlatayım.

— Hiçbir şey anlamak istemiyorum. Senin gibi müstekreh bir mahlukla muvacehe bana her işkenceden elim geliyor. Durma, defol… Belanı başka yerden bul!..

Kalender bir aşk secdesiyle yerlere alın koyarak:

— Hanımefendi hazretleri cüretim caniyane görünüyor. Fakat maksadım ulvidir. Beni böyle şeytanca harikalara sevk eden, bütün damarlarımı kaplayan sevdanızın büyüklüğüdür.

Revan Hanım bütün ruhunun nefretiyle haykırarak:

— Sus melun, bana sevdadan bahsetmene bir saniye tahammül getiremem.

Hezeyanın mabadını dinlemeksizin zile bastı.

Zaten kulakları kirişte olarak sofada dolaşan hizmetçi kadınlardan biri içeri girdi. Ona:

— Selamlıktan iki uşak çağırınız…

Kadın aldığı emrin infazına koşarken Kalender başına geleceğini anlayarak hâlâ yılan tıynetiyle yerlerde sürüne sürüne:

— Size olan aşkım o kadar büyük, o kadar amansızdır ki beni iki uşakla, sekiz polisle, yüz jandarma ile, bir orduyla başınızdan defedemezsiniz. Beni öldürseler, vücudumu parça parça etseler yine ruhum size perestişinde devam edecek, yine yatak odanıza ziyaretlerini kesmeyecektir. Çünkü vücut ölür, çürür. Aşk layemuttur[298]… Ve ben ervâh-ı habîseden biriyim. Sizin aşkınızla yanarak musaffa olmak istedim… Siz beni reddederseniz ebediyen habis kalacağım. Şeytanın meleklere yaptığı gibi daima size musallat olacağım… Ölünüz, diriniz benim elimden bihuzur kalacak, söndürülmeyen aşkımın ateşleriyle siz de beraber yanacaksınız…

Revan Hanım pek de akıllı itirafatına benzemeyen bu acayip sözleri mütezayit bir istikrahla dinlerken içeriye giren iki genç uşağa:

— Bu herifi aşağı indiriniz. Firarına meydan vermeyiniz. Biriniz gitsin bana polis komiserini çağırsın.

29

Komiser gelir. Revan Hanım'ın, Kalender'in ve konaktan diğer birkaç kişinin ifadelerini alır. Vakayı garipçe bulur. Ortada sirkat, cerh, darp gibi vaka yok. Yalnız Kalender'in sırren gece vakti

[298] layemut: ölümsüz

konağa girdiği iddia olunuyor. Sûret-i duhûlü[299] malum olmamakla beraber merkum, bir cürüm ikaından sonra kaçarken yakalanmamış. Arkasında ipekli geceliklerle hanımın koynunda tutulmuş…

Macerayı dinleyenler manidar birer dudak büküşüyle tebessümden kendilerini alamazlar. Zevcin vicdanında en ağır bir mahkûmiyetle talak felaketine uğrayan masum Revan Hanım, vaka etrafa şayi oldukça hep kendi aleyhine tefsir edildiğini görerek büsbütün elim bir hâle düşer. Her gün karıştırılan türlü dedikodularla sızısı artan bu yarayı böyle işletmedense kapatmayı ehven bulur. Hariçten davayı keser fakat konağın içinde tetkikata girişir. Hâlâ hanımın temiz yüreği, kardeşi Sermet aleyhinde birçok emareler belirmekle beraber yine ondan şüpheye düşmek istemez. Lakin bu akıl ermez esrar hakkında istişare etmek, sezinlediği bir şey varsa söyletmek için her gün onu yanına çağırır. Çocuğun yüzünü endişeli, tavırlarını korkak, bazı hüküm ve sözlerini acayip bulur. Onun dimağı bir esrar cenderesi içinde ezildiğini, kokain ve diğer türlü fena itiyatlara düştüğünü yavaş yavaş hissetmeye başlar…

Sermet bir gün güya teselli etmek için birdenbire hemşiresine:

— Ablacığım neden bu kadar meyus oluyorsun? Haşmet Bey, ziyana bu derece teessüf edilecek bir koca mıydı? O sana layık bir eş olaydı bedahete benzeyen bu şeni iftira karşısında gönlü seni itham etmez, edemezdi… Vicdanı senin lehine hiçbir kelime haykırmadan bir yabancı gibi çıktı gitti… Mademki sana yâr olacak bir koca değilmiş bu suretle hayırsızlığı meydana çıktığı daha iyi oldu.

Ablası taaccüple kardeşinin yüzüne bakarak:

— Bunlar nasıl sözler Sermet? Haşmet Bey'in bu suretle beni terk etmesine, türlü suitefsirlerle âlemin ağzında çalkanmamıza iyi bir vaka nazarıyla bakılabilir mi?

— Vaka hoş kaçmadı ama Haşmet pek hodbin, hodperest bir adamdı. Kendisini sevmeye çok uğraştım lakin ne yalan söyleyeyim bir türlü sevemedim… Ve zannediyorum ki sen de çok sevmiyordun. Kocam bulunmuş diye geçinmeye uğraşıyordun…

---

[299] sûret-i duhûl: giriş şekli

— Sus! Lakırdıların gittikçe münasebetsizleniyor. Bu sözlerini bir yabancı duysa aleyhimde dönen dedikodulara hak verir. Vakayı sahih sanarak Haşmet Bey gibi beni ithama kalkışır. Sakın ha hariçte böyle saçma sapan sözler savurma. Sana ne oluyor bilmiyorum. Bazen mini mini çocuk gibi bazen sarhoş gibi bazen deli gibi söylüyorsun. Kendine hiç malik bulunmadığın zamanların da oluyor. Konuştuğun adamları iyi intihap etmiyorsun. Daha doğrusu sende bir ahlak sukutu hissederek titriyorum… Bu uğradığım felakette senin de bir dahlin varmış gibi ara sıra beynimin içine şüpheler doğup doğup sönüyor… Böyle bir hâl tahakkuk ederse iyi bil ki bedbahtlığım Haşmet Bey'in beni bırakıp gitmesinden müthiş olur…

Sermet renkten renge girerek:

— Böyle bir denaeti[300] benden memul ediyor musun?

— Etmiş olsam bu cehennemî muammanın azabı altında ezilip durmam… Derhâl bilmece halledilmiş olur.

— Nasıl?

— Nasıl olacak? Konağımızın içinde bu oyunu bana senden başka kimse oynayamaz… O menhus herifi gece odana çıkarıp saklarsın. Münasip zamanı beklersin. Gündüz çaldığın çamaşırları giydirirsin. Benim döşekte uyuyup uyumadığımı gözetlersin. Haşmet'in gelmesine pek az bir vakit kala onu koynuma sokarsın…

Hemşiresinin böyle keskin bir falcı ferasetiyle hakikati keşfetmiş görünmesinden müteessiren Sermet yüzüstü kanepeye kapanarak bir mektep çocuğu gibi hüngür hüngür boşanır…

Bu ani coşkunluktan şaşıran Revan Hanım:

— Ne oluyorsun Sermet?

Sermet hüngürtüleri tekrardan başka cevap vermez.

Hanım:

— Kendine gel kardeşim. Bana ölümden beter bir azap veriyorsun…

— Niçin ablacığım niçin?

---

[300] denaet: alçaklık

— Çünkü sualime gözyaşlarıyla cevap verişinin manası bence çok müthiştir…

— İtirâf-ı cürm[301] diyeceksin…

— Sen söylüyorsun. Ne dehşet Allah'ım ne dehşet…

— Dehşettir, fakat…

— Sus! Tüylerim diken diken oluyor…

— Hemşire, sen zevcin Haşmet Bey'e karşı ne mevkide kaldınsa ben de şimdi senin önünde aynı vaziyetteyim…

— Ne demek istiyorsun?..

— Masumum…

— Peki fakat benim sana söylediklerim bir faraziye idi. Sen bundan lüzumundan fazla müteessir oldun.

— Senin, aleyhimde bu kadar ağır bir şüphede bulunmana tahammül edemedim…

— Ben de senin bu faraziyeden böyle çok acayip telaşlara düşmene karşı hiç kayıtsız kalamam…

— Abla beni iyi dinle…

— Dinliyorum…

— Bütün dikkat ve rikkatinle dinle…

— Peki…

— Ben sana itirâf-ı cürm etsem bile sen inanmamalısın…

— Bunlar nasıl zihin-ber-endaz karışık sözler…

— Karışık olabilir… Çünkü ben bugün fazla tütsülüyüm… Belki bir söylediğimi ötekine uyduramam. Giderek sinirlerimi daha ziyade sarıyor… Affedersin, kusura bakma…

— Aman Rabb'im neler işitiyorum…

— İşit… Son sözümü daha söylemedim. Tabiat bütün insanlara bir zaaf vermiş. Bu zaafın önünde namusunu… ay, şey… şaşırdım kendi kendini feda edenler… hayır eden… yalnız ben değilim…

---

[301] itirâf-ı cürm: suçunu itiraf

Revan Hanım hayretten dehşete düşerek:

— Neler işitiyorum. Bu duyduklarım birer hakikat mi? Yoksa kulaklarım büyük hıyanet ederek beni aldatıyorlar mı? Sözlerini bir insicama koymak lazım gelirse "Namusunu feda eden yalnız ben değilim." demek istediğin anlaşılıyor. Sen namusunu feda mı ettin? Nerede? Kimlerle? Nasıl? Neden dolayı? Bunun için de tabiatın insanlara vermiş olduğu zaafı mazeret şeklinde göstermek istiyorsun. Düşün Sermet, bütün insanlar bir özre istinaden namussuz olmak isteseydiler dünya ne hâle gelirdi? Sukutuna karşı seni ikaz için şimdi nasihat verecek bir takatte değilim… Yalnız bana haber ver. Hangi namussuzlarla namus aleyhine bir komplo teşkil ettiniz?

— Aleyhimdeki şüphelerin bu kadar ağırlaşıp derinleşiyorsa eğer vücudum senin için bir ar oluyorsa söyle seni azaptan kurtarayım.

— Ne suretle?

— Bir emrinle her şey olur ablacığım…

— Nasıl emir?

— Söyle intihar ederim. Ölüm her lekeyi, her cinayeti temizler…

— Oh, demek ortada ancak ölümünle temizlenecek çıkmaz lekeler, hıyanetler var öyle mi?

— Sen nasıl tefsir edersen öyle ablacığım…

— Bu karışık sözlerinle aklımı büsbütün altüst ediyorsun. Söyle eniştenin geceliklerini giyip de buradan giden o menhus delikanlı kimdi? Bana kastınız ne idi?

— Bilmiyorum…

— Hakikatin en müthiş cihetlerini itiraf ettikten sonra, şimdi ""bilmiyorum" demek olmaz.

— Ben hiçbir şey itiraf etmedim.

— Sermet, bana karşı aklı üzerine gâh gelip gâh giden bir kaçık rolü oynama… Hakikati söyleyeceksin. O melun herif bana: "Ervâh-ı habîsedenim." dedi. Bu sözü hiç yalan değil… Onun ruhu

en habislerden daha habis… Bütün ömrümce onun habasetinden, caniyane esrarengizlerinden, tecavüzlerinden kurtulamayacağımı söyledi. Beni attığınız felaketin ka'rını[302] göremiyorum. Dehşetten başım dönüyor. Sen de bu ervâh-ı habîseye karışıksın. Demek ki o cani eller daima evimin içinde gezinecekler… Kocamı yurdundan kaçırdıktan sonra artık benim canımı almaya uğraşacaklar… Söyle kardeşim söyle…

— Bir şey bilmiyorum…

— Demek beni mahvetmek için fikirleri, emelleri karanlık canilerin icraatına alet olacaksın?

— Ablacığım, beni bu kadar alçaltma… Sonra çok pişman olursun…

— Öyle ise söyle…

Sermet bir ağlama sağanağıyla sözü kapatmaktan başka çare bulamaz… Ve hemşiresinin "Mutlaka söyleyeceksin…" katiyetindeki ibramlarına karşı yalnız şu "Bir iki gün müsaade et. Her şeyi anlayacaksın…" sözünden başka diyecek bir şey bulamaz. Niçin böyle söylediğini kendi de pek bilmez… İşi birkaç gün ileriye atmakla fevkalade bir tesadüfün imdadına yetişebileceğini düşünür.

30

Neticesi nereye çıkacağını kestiremediği bir mühletle hemşiresinden ayrıldıktan sonra Sermet kendini sokağa atar. Ablasına yapmış olduğu fenalığın dehşetini göz önüne getirir. Masum kadını nasıl bir uçuruma tekerlendirmiş olduğunu muvazeneye çalışır. İşlediği büyük cinayetin tamiri kabil olup olmayacağını düşünür…

Koynunda zampara yakalanıp da tatlik edilmiş bir kadınla bundan sonra izdivaca kim cesaret gösterir? Belki hanımın servetine tama'en[303] keseleri dar, havsalaları geniş bazı ahlaksız talipler zuhur edebilir. Fakat Revan Hanım mizaçta bir kadının o nevi erkeklerle geçinebilmesine imkân tasavvur olunur mu?

---

[302] ka'r: dip

[303] tama'en: aç gözlülük, tamah

Şehvet!.. İğreninceye kadar hırsımızı doyurmaya, kanımızın ateşini söndürmeye çalışılan bir iptila… Bir et parçasına her şeyi feda edecek kadar bu müptelalık nedir? Ne için bütün dünya bu sanemin önünde yeniliyor? Hısım, akraba, namus, ahlak hep ona kurban ediliyor. Mürteşi[304], irtişadan aldığını, hırsız âlemden çaldığını sevgilisine götürüyor. Âşık kıskancından rakibini öldürüyor… Hemen hemen bütün cinayetler onun için irtikâp olunuyor… Bütün mücadeleler onun için yapılıyor. Belki hayatın bütün manası ondan ibaret…

Fakat bu kadar cazip, tahammülsüz ve leziz olan bu et perestişkârlığının doygunluk anlarında öyle de nefretle kaçılacak bir iğrençliği var ki… Öfff…

Namuslu yaşamak hilkatinde doğmuş olanlar, bu hissin sarhoşluğuyla türlü zilletlere düşerek vicdanlarını tepeledikten sonra bazen uyanıyorlar. Lakin kendilerini ebedî bir cehennemde buluyorlar… Öyle bir cahim[305] ki kaçacak mahreci ateşle örülü… Tövbe kapıları kapalı… Hasbihâl için yine o derekeye düşmüş duzahilerden başka dert ortağı bulmak kabil değil… İnsan bir kere melunlara karıştıktan sonra melanetinden nasıl kaçabilir?

Sermet, etinin sinirlerinin telezzüzü için Kalender Nuri'yle Şadan Bey'in arasında insanlığını uyuşturan, hissiyatın manzaralarını, renklerini, zevklerini, namuskârlara mahsus telakkilerini değiştiren zehirler ile ebleh bir sarhoşun ayık zamanında düşündükçe utanacağı pek çok şeyler yapmıştı. Onlarla şerîk-i cürm olmuştu. Bu iştiraki ilanihaye devam edecek miydi? Onlarla üç günlük arkadaşlığı kendini bu derece vahim bir sukuta uğrattı. Acaba bu münasebeti birkaç sene sürerse daha ne derekelere düşecekti?

Sermet, bu düşüncelerle konaktan sonra ikinci köşeyi dönerken karşısına kandilli bir temenna ile Kalender Nuri çıktı. Yılışkan tebessümü ve şaşı gözlerinin suratında peyda ettiği şeytani bir uğursuzlukla:

— Vay, cici paşam bizi bu kadar da yakadan atmak olur mu?

---

[304] mürteşi: rüşvet yiyen

[305] cahim: cehennem

Sermet, bu yılışkanlığa mukabil göz ucuyla muhakkir bir nazar fırlatarak hiç cevaba tenezzül etmeksizin yürümek istedi. Fakat böyle istiskalleri limonata gibi serinkanlılıkla içen Kalender hiç aldırmadı. Girmek için hemen çocuğun koluna saldırdı.

Cici Bey nefretle silkinerek:

— Bırak kolumu…

Kalender yılışkanlığını arttırarak:

— A cicim nasıl bırakırım?.. Seni ne kadar göreceğim geldiğini bilsen… Kaç gündür nokta polisi gibi gözlerim kapınızda döne dolaşa ayaklarımla bu sokakları aşındırıyorum.

Sermet etrafa işittirecek kadar sert bir sesle:

— Efendi, bırak kolumu, ben seni tanımıyorum. Bu hareketin sokak ortasında bir tecavüz sayılır.

Kalender şimdi biraz şaşırmış gibi durdu ve sonra hemen suratında iblisane bir istihza buruşturarak:

— Beni tanımıyor musun?

— Hayır, tanımıyorum…

— Fakat ben seni pek iyi tanıyorum. Hatta vücudunun en kuytu, en mahrem yerlerine kadar…

Birden Cici Bey'in yüzü al çuha kesildi. Ar ve hicabı sıfıra indiren zehirlerin zevkiyle kendilerine o kadar açılmış olan bu kibarzadenin şimdi böyle kıpkırmızı utangaçlığına ne mana vereceğini Kalender düşünürken öteki, yüzünün bütün ateşli istikrahıyla:

— Sizin gibi edepsizlere selam vermenin akıbeti işte budur…

— Ah benim cici şekerim… Sen bize yalnız selam vermedin. Daha pek çok şeyler verdin ama nasılsa şimdi hatırından çıkmış…

— İnsanı hem ahlaksız edersiniz hem de sonra o fenalığı terzilen adamın suratına çarparsınız…

— Biz seni ahlaksız etmişiz. Demek ki evvelce tanışıklığımız var. Hah, şöyle yola gel… Seni ahlaksız ettiğimize gelince… Bu da muhtâc-ı münâkaşadır. Bir fenalığı yüreğinin bütün ateşiyle seve seve yapıp da sonra onun günahını başkalarının üzerlerine atmaya

uğraşmak… Bu mızıkçılık, mektep çocuklarına yaraşır. İşte bu da bir ahlaksızlıktır… Ahlaksızlık, of evet, ahlaksızlık… Herkesin ağzını, dilini aşındıran bu kelimeyi en ahlaksızlar da tahkiren diğerleri aleyhinde kullanırlar. Bir başkasına "Ahlaksızsın…" demekle güya kendilerinin ahlaklı olduklarını göstermiş olurlar. Ne gülünç şeyler efendim… Bu âlem ebedî bir karnavaldır. Maskaraları içinde yaşayanlardır. Yani sen, ben, öteki, beriki…

Sermet nefretle yürüyerek:

— Ben, senin gibi ahlaksızdan ahlak dersi almaya çıkmadım…

Kalender arkasından koşarak:

— Küçük beyim, "Ahlakı ahlaksızlardan öğrenmelidir." demişler. Bilmem bunu Sokrat mı söylemiş, Eflatun mu? Sen bu hakimane kavle tebaiyet edebilmek için kendinden daha bir ahlaksızını bulmalısın. Bu Hint kumaşını sabık payitahtın içinde bulmak gayrikabildir sanırım. Senin vücudunun hoşlandığı şeyi bazı güzel gençler, para kazanmak için yapıyorlar. Sen ise üste veriyorsun. Sonra bana ahlaksız diyorsun.

— Bir insan vücudunun iştihasına, hırsına, zaafına mağlup olup da eğer fenalık nefsinden harice taşmazsa ona büyük ahlaksızlık denmez…

— Ahlaksızlığın büyüğü küçüğü olabileceğini bilmiyorum. Hiçbir ahlaksızlık tek başına işlenemez. Fenalık daima harice taşar. Şu kadar ki ahlaksızlık türlü türlü olduğundan birçokları vaftizle adları değiştirilerek yapılır ve hatta bazı günahlar sevap namına irtikâp olunur. İşte cemiyet içinde en bahtiyar adamlar bunlardır. Çünkü şerlerini hayır telakki ettirtmenin yolunu bulmuşlardır.

— Tımarhane hikemiyatı…

— Ya sen darülfünun felsefesi mi istiyorsun?

— Ben senin şerrinden emin olmaktan başka hiçbir şey istemiyorum. Bırak beni yoluma gideyim…

— Bırakamam iki gözüm… Aramızda tesviye edilecek gayet mühim bir mesele var…

— Senin gibi bir kopukla benim aramda hiçbir mesele olamaz.

— Var efendim var. İkimizin de hayat, mematına taalluk eder ehemmiyette bir mesele…

— Saçmalama… Vallahi şimdi seni zabıtaya teslim ederim…

— Ne diyerek?

— Bütün hakikatleri söyleyerek, bütün cinayetlerini ortaya dökerek…

— Yavrucuğum ne cinayet işledikse el ele işledik. Ben sizin konağınıza gece vakti duvarları delerek, kapıları kırarak girmedim. Benim elimden tuttunuz, yukarı çıkardınız… Eniştenin geceliklerini bana sen giydirdin. Beni ablanın yatak odasından içeriye sen koydun…

— Evet yaptım, inkâr etmiyorum… Fakat her şeyi söyleyeceğim. Seni mahvetmek için kendim de en büyük cezaları göze aldıracağım…

— Çocuğum… Böyle hoppa fikirlerle beyhude yere sinirlerini yorma. Senin ispata çalışacağın nevden bir cürüm için insanı ne asarlar ne keserler… Eniştenin geceliklerini giyip de ablanın koynuna girmişim. Böyle bir kabahat için belki kânûn-ı cezâda muayyen bir madde bile yoktur…

— Sen hâkimler huzuruna bir kere çık da var mı yok mu görürsün…

— Cici Bey'im ikimiz de aynı cezayı görürüz. Böyle zart zurtla benim elimden kurtulamazsın. Keskin sirke kabına zarardır. Sana kabadayılık yaraşmıyor. Bu serkeşliği bırak. Tatlı tatlı konuşalım. Beni evvelden enişteliğine layık görmüştün. Bu kararından neye döndün? Neden şimdi senin nazarında ben tu kaka oldum? Ortaya fit koyan mı var? Söyle yavrum anlayayım! Hesabımı ona göre yapayım… Şadan Bey de bana karşı aynı tavrı takındı. Görüşmek için birkaç defa konağına gittim, kabul olunmadım. Yoksa ikiniz birleşip bana karşı bir komplo mu yaptınız?

— Bana enişte olmak hayâl-i hâmmını bir kere zihninden çıkar. Sen bizim konağa damat değil, ahırımıza seyis bile olamazsın. Bu hakir hizmete bile terbiyen müsait değildir. Saniyen, kendini Şadan

Bey'le mukayeseye kalkışmak, cinnetin de üst tarafında bir şeydir. O nerede, sen nerede? Hani gökteki yıldızlar, hani denizin dibindeki yengeçler?

— Ooo… Evveli hep arkadaştık. Hep seviyemiz birdi. Ben şimdi yedi kat yerin dibine alçaldım. Siz yıldızlara kadar yükseldiniz.

— Hiçbir zaman da seninle seviyemiz bir değildi ve olamazdı. Biz sana karşı gönülsüz bulunduk, yüz verdik, sen lüzumundan fazla şımardın. Bizimle kendini bir tutmak küstahlığına kalkıyorsun… Şadan Bey asil, kibar, servet sahibi, tahsil görmüş, terbiyeli bir sosyete genci. Görgüsü her türlü yüksek cemiyetlere girmeye müsait… Sen olsa olsa kaba şetaretinle külhanbeyi kahvehanelerini şenlendirebilirsin…

— Sermet, gittikçe acayipleşen sözlerinden bir şey sezinliyorum. Eğer bu hissim doğru çıkarsa dünyanın altını üstüne getiririm. Hiçbirimiz yaşamaz. Anlıyor musun? Hiçbirimiz… Ne ben ne sen ne Şadan ne ablan…

— Züüüt! Senin gibi bir pırgıç, üç can telef ettikten sonra kendi kendine kıyacak öyle mi?

— Bana mevut olan eniştelik makamına hele Şadan'ı geçirmeye kalk… O zaman anlarsın…

— Şadan'ı gördüğüm yok. Katiyen aramızda böyle bir söz geçmedi…

— Hah, işte korkudan lafı değiştiriyorsun.

— Ulan hayvan! Fareden korkarım da senin gibi bir kopuktan hiçbir vakitte yılmam…

Sermet hiddetinden kızarmış yüzüyle nefretle püskürerek yürür. Kalender yakasından kavramaya saldırarak:

— Salıvermeyeceğim. Gidemeyeceksin…

Küçük bey dirseğiyle hasmının avurduna kakıştırarak:

— Gideceğim…

— Hele hele bana kabadayılık taslayacak… Sen muhallebi ile nazik büyümüş kibar çocuğusun… Hiç benimle itişebilir misin?

— Senin gibi itlerin birkaçını tekmemin altında ezerim.

— Vay!

— Evet…

— Gel bir tecrübe edelim…

— Peki…

Kalender'in saldıracağı anda Cici Bey epeyce bir tetiklikle art cebinden orta çapta simsiyah bir revolver çıkarır. Namlu, Nuri'nin alnına dokunur. Demirin soğukluğu ta beyninden yüreğine kadar işleyen buz gibi bir meyil tesiri yapar.

Sermet:

— Kolumu sarsma. Silah boşanır, kendi kendini gebertmiş olursun…

Kalender, pür-havf u helecân sekiz on adım geriye seker. Benzinin atıklığı, bütün vücudundaki setri nakabil raşe, korkusunun derecesini anlatır…

Sermet küçük bir galebe kahkahasıyla:

— Ne titriyorsun? Betin benzin ölüye döndü. Vücudunun kanı nereye çekildi?.. Haniya dünyanın altım üstüne getiriyordun? Bilmem kaç insana birden kıyıyordun. Sen gücünü kuvvetini kendinden aşağı farz ettiğin silahsız adamlara saldıran köpekler gibisin…

Nuri yiğitliğe pislik sürmemek için titrek eliyle belinden bir sıyırtma çıkarır. Daima on adım uzaktan silahını parıldatarak:

— Ateşe karşı kılağılı bir demir parçası… Fakat dikkat et ikisi de ete gömülür, can alır…

— Sen onu kurban bayramlarında Fatih'te kebapçılık ettiğin vakit kullan…

— Üzerimde benim türlü türlü silah vardır… Hepsi ete saplanır… Her birinin kullanılacak zamanını bilirim… Sakın kendini!

— Bir adım ilerlersen beyninin ortasına bir delik daha açarım. Oradan ahreti temaşa edersin!

— Çok azgınlığın var, bu sabah vücuduna yaptırttığın şırınganın miktarı fazla gelmiş, kanın ateşlenmiş, sinirlerin kudurmuş.

Sende tabanca, bende kama böyle karşı karşıya bekleriz. Bakalım hangimizin eceli gelmiş şimdi belli olur…

— Yürü de arkandan endamını göreyim.

— Önümden seyretsen daha memnun olurum.

İkisi de ellerinde silahlar, manyetizmalanmış gibi karşı karşıya aynı noktalarda duruyorlardı.

31

Haşmet Bey'in konağı terk ettiği vaka gecesinden beri Sermet'i görememiştim. Maceradan üzerime bir şey sıçratmamak için Kalender ile görüşmeyi de münasip bulmadım. Deli oğlan birkaç defa bize uğradı fakat kabul etmedim. Maksadım budala ile bozuşup Revan Hanım'ın biraderiyle dost olmaktı.

Kalender Nuri'yi arkasından gizli gizli tarassut ediyor ve ettirtiyordum. Onun, Sermet'in konağı civarında dolaştığını öğrendim ve Cici Bey'e çatmak istediğini anladım. Bu çatışın dostane bir şekilde olamayacağı da belliydi. Sermet'e fedakârane muhabbetimi ispat için bu fırsattan istifadeyi düşündüm.

Bu kolpoyu kaçırmamak şöyle olacaktı:

Kalender'in Sermet'i tenha bir sokakta sıkıştırdığı esnada cicimin imdadına yetişmek…

Benim bir lalam vardır Bayram Ağa… Kırk beşlik fakat meşe kırması dağ gibi Arnavut… Taşı tutsa nasırlı, iri parmaklarının arasında ezer. Nuri'nin Bayram'dan ödü kopar. Ara sıra bana "Bu dev herif vefat ederse onu Yuşa aleyhisselamın tepedeki merkadi[306] yanına defnetmeli… Çünkü mübarek adam bu tohuma kaçmış boyuyla başka mezara sığmaz." derdi.

Bayramı yanıma aldım. O sabah Kalender'i arkasından kolladık. Kendimizi sezdirmemek için türlü ihtiyatlarla sokakları dolaştık. Sermet'le aralarında geçen ve nihayet iki tarafın silaha davranmalarına netice veren gülünçlü tehdit sahnesini müsait bir köşebaşı ve set duvar arkasından helecanla seyrettik, dinledik.

---

[306] merkat: kabir

İkisi de ellerinde silah, birbirlerine kurusıkı böbürleniyorlardı ama ikisinde de yürek Selanik olduğunu biz karşıdan görüyorduk. Burun buruna gelip de kavgadan kaçmak için birbirinden korkan iki kedi gibi ötekinin ani bir hücumuna maruz kalmamak ve birinci olarak yılgınlık gösterip de hasmı teşci etmiş olmamak için ikisi de bulundukları mevkileri terk etmiyorlardı.

O nazik anda Sermet'in imdadına yetişmenin sırası geldiğine hükmettim. Bayram'la yürüdük. İki hasmın arasına girdik. Bizi görünce şaşaladılar. Sermet'in yüzünde bir memnuniyet tebessümü belirdi. Kalender'de aksi tesir hasıl oldu. Çünkü bizim Cici Bey'in lehine koştuğumuzu ve kendinin kati bir mağlubiyete mahkûmiyetini anladı.

Ben Kalender'i ne kadar acı tahkirlerle ezersem küçük beyin o nispette teveccühünü kazanacağımı biliyordum. Binaenaleyh elindeki saldırmayı şimdi ne vaziyette tutacağını şaşıran Nuri'ye dönerek:

— Alçak, rezil… Karşındaki beyefendi senin akranın mı? Öyle nezaket mücessemi bir asile nasıl bıçak çekiyorsun? Hayâsız…

Kalender ağır ağır bıçağını aşağı indirerek:

— Nezaket mücessemi mi? Onun elindeki koca revolveri görmüyor musun?

— O, yolunu kesen hayduda tesadüf etmiş. Nefsini müdafaaya mecburdur. Senin ona köpekçe taarruzunu biz köşebaşından seyrediyorduk.

— Demek peşimi kolluyormuşsunuz…

— Senin kuduz bir köpek olduğunu biliyorum. Birtakım masumları dişlerinin zehrinden kurtarmak için arkandan dolaşıyorduk.

— Oh, çok insaniyetkârsmız. Fakat maalesef itiraf olunur ve olunamaz vesilelerle sizi pek çok defalar dişlemiş olduğumdan benim zehrime alışkın ve iliklerinize kadar aşılanmış olduğunuzu unutuyorsunuz.

Bayram Ağa, Kalender'in bu sözündeki çirkin iphamı[307] pek vazıhan fark edememekle beraber onun karışık bir herze yediğini anladı. Bir adım attı. Ense derisinden tutulan kedi yavrusu gibi Nuri'yi yakasından bir kavradı. Havaya kaldırdı. Darağacına çekilen bir maslup[308] gibi Kalender ayaklarıyla debelene debelene, boğuk boğuk:

— Bayram… Ramazan gelmeden sen bugün karşıma pek vakitsiz çıktın. Ben kabak yavrusu değilim.

Bayram, elindeki insan hevengini bayırın kenarına götürüp aşağı sarkıtarak:

— Kabak yavrusu değilsin, çingene yavrusu soysuz, ben biliyorum. Vallahi hem de billahi bırakarım mı şimdi seni uçurumdan aşağıda Göksu testi gibi otuz parça olursun…

— Aman ağacığım bilirim yaparsın. Arnavut aklı bu… Parmaklarını sıkı tut. Aşağısı minare gibi baktıkça başım dönüyor…

— Bu beyefendiler kim, sen kim? Kööpek. Tövbe yap, işiteceğim…

— Tövbe, tövbe….

Bayram Ağa parmaklarının ucundaki salkımı mahya kandilleri gibi bayırın derinliği üzerinde sallayarak:

— On kere, otuz kere, kırk kere tövbe yap…

— Vay anam babam… İş sayıya binerse Arnavut'un hesaba hiç aklı ermez. İş tıpkı Karagöz falakasına dönecek…

Ben:

— Bayram, yetişir artık, bırak…

Bayram:

— Nerede bırakarım? Bayırdan aşağıda?

Kalender:

— Aman Şamdan'ım. Ben ettim, sen etme. Ağzından çıkacak bir iradenle bütün kemiklerim kırılır. Derimin içinde hahambaşı su-

[307] ipham: kapalılık
[308] maslup: asılmış

cuğuna dönerim… Kuvvetine güvenirim ama ey… İnsan hâli bu… Koca Bayram'ın parmakları yoruluverir. Otuz metre yükseklikten düşüp aşağıda patlamak ölümlerin hiç hoşlanmadığım nevidir…

Ben:

— Bayram, sokağa bırak. İşittin ya artık tövbe etti…

Bayram:

— Aman beyim inanma. Bu deli domuz tutar mı tövbe hiç?

Kalender:

— Hazret-i Bayram göreceksin bu sefer tutacağım…

Bayram:

— Ha mori mundar… Sen çişini bile tutamazsın…

Kalender:

— Bayram Ağa'mız. Vallahi tutacağım. Ben artık eski bildiğin gibi gevşek değilim. Her tarafım şimdi sıkılaştı.

Bayram:

— Ulan kerata, kim sıkıştırdı sana?

Kalender:

— İşte o kadar derin sorma babacığım…

Bayram:

— Ben sana tanırım çok evvelden küçük iken sen viranelikte değişiklik oynardın.

Kalender:

— Şimdi ta eski zamanlara gidip de tercümeihâlimden bahse lüzum var mı ya?

Bayram:

— Bir daha tövbe söyle…

Kalender:

— Tövbe… Tövbeler tövbesi…

Bayram:

— Geberttiririm billahi sana ha…

Biz şimdi karşıda gülmeden kırılıyorduk. Nihayet Arnavut, Kalender'i yere bastırdı…

Nuri pat pat ayaklarını kaldırımlara vurarak:

— Kasabın bayat eti gibi çengelde asılı kaldım… Van anasını, yürümesini bile unutmuşum… Mübarek Arnavut'unki kol değil ki yüz bin okka kaldıran vinç demirine benziyor… Ben ona kedi yavrusundan da hafif geldim… Nuri böyle abuk sabuk söylenerek sallantı gerginliğinden vücuduna arız olan hasarı elleriyle araştırırken zebella Arnavut geniş tabanıyla onun beline dokunarak:

— Haydi bakalım defol… Eğerleyim ben seni bir daha buralarda görürsem…

Nuri yavaşçacık:

— Ben seni eğerleyim…

Bayram:

— Ne dedin?

Kalender:

— Bir daha buralara ayak atarsam bacaklarım kırılsın diyorum…

Bayram:

— Mori vallahi senin kollarını, bacaklarını makarna gibi çıtır çıtır kırarım…

Nuri, kafesinden kurtulmuş bir kuş gibi bütün bacaklarının kuvvetiyle sokağın boyuna doğru uçtu, uçtu, araya iki yüz metrelik kadar bir mesafe koyduktan sonra bir köşebaşından gırtlağını yırta yırta bağırmaya başladı:

— Topunuzun da çatır çutur ananızı belleyeceğim. Şamdan'ım Cici Bey'i kalıba götürüyor. Ulan pezevenk Arnavut! Onlar bayram gelmeden çoktan öpüştüler…

Arnavut'un suratı göverdi. Gözleri iki kırmızı çanak gibi açıldı. Öfkesinin şiddetinden sanki boyu daha uzadı. Omuzları daha genişledi. Pepeme bir telaffuzla:

— Hihihi pipipi… Vay anasını… Kerataların puştu… Bir kere yakalanırsam sana parçalanacayım her parça şişe geçeceyim, ateşte kebap yapacayım, köpeklere yedireceyim… Vallahi mori elimde geçme bir kere…

Nuri:

— Orta takımlarımı da sen ye. Afiyet olsun Arnavut… Lezzetini de beylerden sor… Halis kıvırcıktır…

Bayram köz kızgınlığıyla yere eğildi. Eline ilk geçen çeki taşına benzer bir kütleyi yakaladı. İki bacağının arasından salladı, salladı, bir fırlattı. Hacer-i semâvî cesametindeki bu mermi, yedi sekiz metreye kadar havalandı gökte epeyce geniş bir kavis çizdikten sonra sokağın ortasına indi. Bir otuz ikilik gibi yerleri sarstı.

Nuri:

— Deli Arnavut, oradaki konağın kapısı önünde bir binek taşı var. Yerinden sök de onu fırlat…

Bayram:

— Sökerim billahi şimdi bütün silsileni senin…

Kalender genizinden anırma taklidi yaparak:

— Arnavuti zoti… Kırmızıdır göti…

Bayram'ın hiddeti cinnet derecesini buldu. Herifte o kadar bet beniz fenalaştı. Gözler döndü ki kaçırdığı Kalender'in yerine ya beni ya Sermet'i yakalayacak sanarak ikimizin de içimize korku geldi…

Nuri uzaktan, Arnavut'un kudurduğunu anlayarak:

— Bayram, şuraya Bomonti fabrikasına koş. Kıçına birkaç okka buz soktur. Yoksa içine kundak koymuşlar gibi cayır cayır yanacaksın. Revan Hanım'a benden selam söyleyiniz. Beklesin. Yine bir gece sessizce koynuna gireceğim. O, en nihayet, Allah'ın emri, peygamberin kavliyle benim karım olacak. Ben habis ruhlardanım. Elimden kurtuluş yoktur. Zevceme fena gözle bakanın gözlerini çıkarırım… Arnavut Bayram'ı değil ya, üç ayları top yapıp da arkamdan yuvarlasanız beyhudedir.

Bayram, birbiri arkasına gelen hıçkırıklar içinde boğula boğula bu kahpe hasmını dinlerken birdenbire sapandan kurtulmuş taş gibi bir saldırdı, ancak iki yüz metrelik bir ara ile tıpkı iri bir av köpeğiyle küçük bir tavşanın takip ve firarını andırır bir şiddetle yola düzüldüler… Derhâl gözlerimizin önünden kayboldular.

Sermet'le orada yarım saatten ziyade ayaküstünde bekledik. Sonra etrafı dolaştık. İkisinin de izinden eser bulamadık.

Ben:

— Kalender buraların girdisini çıktısını, deliğini, kovuğunu karış karış bilir. Zannederim ki Arnavut'a bir şaşırtma verdi. Onu bayır aşağı saldırdı. Kendisi bir ine girdi büzüldü. Bayram onu yakalamış olsaydı fare tutan kedi gibi mutlak leşini buraya kadar getirip bize gösterirdi…

Bu adi fakat muzır, hain hasma karşı kendini yalnız bulan Sermet, benimle ittihada ihtiyaç arz eder surette:

— Siz bugün imdadıma yetişmemiş olaydınız bu uğursuz herifle benim hâlim ne olacaktı?..

— Görünmek istediği gibi değil… Tehlike karşısında sıfırı tüketen tabansız *canaille*'ın[309] biridir. Fakat korktuğunu anlarsa pehlivanlaşır. Fenalık için fırsat düşürebildiği sıralarda hiç insaf bilmez. Her hâlde kendisinden sakınılmak icap eden muzır bir hayvana benzer…

— Bugün bıçağıyla üzerime geleydi, tabii onun kafasına birkaç kurşun sıkacaktım. Geberdiği vakit vakayı zabıtaya adi bir sokak tecavüzü şeklinde gösterecektim…

— Her hâlde iyi bir şey olmayacaktı…

— Ben de biliyorum ama başka türlü ne yapabilirdim?

— Edepsiz, mesleksiz, yüzsüzün biridir… İhtimal ki arada hiçbir şey olmamış gibi yarın öbür gün gelir. Barışmak ister. Köpekçe tabasbuslara başlar…

---

[309] *canaille*: ayaktakımı, serseri, namussuz, sahtekâr

— Yok artık böyle bir edepsizle dostluğumu yenilemek istemem… Bahusus hemşiremle izdivacı emel edinmiş görünüyor… Yufff… Böyle maskaralık olur mu? O kim, kız kardeşim kim?

— Bırak canım budalayı…

— Ya siz de evvelce onun bu fikrine taraftar gibi görünüyordunuz…

— Ben hiçbir vakit bu izdivaca ihtimal vermedim… "Ha, hı" diye budalanın bu ham kuruntusuyla eğleniyordum.

— Şaka maka derken ablamın koynuna kadar girdi ya…

— Bu akıl almaz işi teshil eden sensin Sermetçiğim…

— Evet, bu hakikati inkâr edemem. Şadan Bey, sen de maceranın içindesin. Kalender benim büyük bir zaafım anında istifade etti. Şimdi aklımı başıma topladım. Kız kardeşimle aram pek bozuk. O zekâsıyla her şeyi anlamış. Suallerine cevap vermekten âciz kaldım. Biraz da kafam tütsülü idi. Karşısında zırvaladım durdum. Keyfiyeti tamir kabul etmez bir hâle koyduktan sonra hemşiremden ayrıldım.

— Öyle ise mesele mühim…

— Mühimin de öte tarafı… Ben ablama karşı düşmüş olduğum bu vahim vaziyetten kurtulabilmenin bir imkânını göremiyorum…

— Evet vaziyetin şeklen çok ağır görünüyor. Fakat işin büsbütün imkânsızlığına hükmedip de kati meyusiyete[310] de düşmemelidir.

— Buna bir çare bulunabilir mi?

— Zannederim…

— Nasıl Şadancığım?

— Bu sokak ortasında halledilecek bir dava değil… Müzakere için Madam Fedrona ve o gibi diğer mahalleri de muvafık bulmuyorum. Haydi bir otomobile atlayıp bize gidelim…

Cici Bey teklifimi memnunen kabul etti… İlk tesadüf ettiğimiz otomobil ile bizim İstanbul'daki konağa düştük.

---

[310] meyusiyet: ümitsizlik

32

Yukarıya odama çıktık. Henüz fikrî hiçbir eser vücuda getiremedim. Lakin bir iştigal hücrem vardır. Nesir, şiir, bazen yazar çizerim. Beğenmem, bir tarafa atarım.

Etrafına bakındıkça Cici Bey'in hayreti artıyordu. Çünkü kabinem intizamdan şaşmış hiçbir coşkun zihnin fantazyasına bile uymayacak bir garabette tertip edilmişti.

Yazıhanemin bir tarafında bağdaş kurmuş yayık ağızlı, çekik gözlü bir Buddha… Öbür cihetinde çöreklenmiş vücudu üzerinde ağzında bir puro ile başını kaldırmış ebrulu bir yılan… Biraz ötede sedefli bir masa üzerinde koyun kadar bir fil… Koca kulaklarından sarkan iri halkaların ortalarında yeşilli kırmızılı birer papağan tünemiş.

Acı renkli, acayip şekilli Çin, Japon kumaşlarıyla örtülü duvarların üzerinde bazıları ters asılmış tablolar… Tavandan baş aşağı sarkan çıplak kadın heykelleri, bir sehpada masluben sallanan bir Venüs…

Sermet her yana göz gezdire gezdire:

— İştigal odası değil, garaip müzesi…

— Garip, garaip… Güzel kelimeler… Lakin biz bunları, alışkın olmadığımız şeyler gördüğümüz zaman sarf ederiz… Hayatta bazı şeyler ile körü körüne ülfet ve gülünç olmaktan korkarak hilafına hareketten ihtiraz ve nesilden nesile miras kalan bu tuhaf âdetperestlik insanları ahmaklaştırmıştır. Mesela kulplu bir maşrapayı başınıza giyip de sokağa çıkmış olsanız sizi görenler gülmeden kırılırlar. Niçin? Çünkü o bakır kap, su için icat edilmiştir. Serpuş olarak kullanılamaz… Böyle âdetşikenane cüretlerde inat gösterenlerin yolları tımarhaneye kadara açıktır.

— Peki fakat bu güzel tabloları niçin böyle ters astınız?

— Bunun fennî, nazari, amelî birkaç sebebi vardır. Evvelen, küre-i arzımızın, mihverî hareketi itibarıyla her on iki saatte bir üstü altına dönmüyor mu? Yirmi dört saatte yine eski vaziyetine geliyor. Binaenaleyh dünya yüzündeki bütün eşyanın vaziyetleri nispîdir.

Küre-i arzın feza ortasındaki avare hâlini yani bütün cihetlerinin sema ile olan nispetlerinin müsavatını düşünürsek alt, üst, ters, doğru lügatlerinin manasızlıklarını anlarız. Saniyen, benim aklımın felekî hareketlerle tevafuk ettiği anlar vardır ki üstü alt görürüm. Doğru asılmış bir tablo bana baş aşağı görünür. Bulunduğum odada parke tavan olur. Tavan parke olur. Tavanda gezinirim.

Küçük bey ürkek bakışlarla evvela kapıyı sonra beni sürerek:

— Hiç öyle şey mi olur? Benimle alay ediyorsunuz.

Ben onunla hiç alay etmiyordum. Ara sıra uğradığım birsami hâllerimden bu çocuğa bahsetmekle şuuri teşevvüşlerim[311] hakkında onu şüpheye düşürmüş olacaktım. Nuri'yi defettiğimiz enişte-lik mevkiine şimdi ben geçecektim. Binaenaleyh vakit vakit gelip giden aklımı, zaafımı Cici Bey'den son derece itina ile gizlemek lazımdı. Şimdi işi hakikaten alaya bozmak lüzumu önünde gülerek:

— Tabii alay ediyorum… Tavanda ancak örümcekler yürüyebilir…

— İyi söylüyorsunuz fakat bu alayınızla tabloları niçin ters asmış olduğunuzu izah edemediniz…

— Bu suretle talik[312] daha ziyade nazarıdikkati celbediyor da onun için. Mesela en meşhur imzaların bizim memlekette farkına varan yok… Sanattan da hiç anlamıyorlar… Fakat böyle asılan levhalara merak edip bakıyorlar… İşte sizin bile dikkatinizi çekti. Bu tablolar bu suretle asılmış olmaya idiler, belki de hiç bakmayacaktınız…

— Belki… Lakin bu güzel Venüs'ü niçin sehpaya sallandırdınız?

— Bu aşk ilahesi birçok ilahların metresiydi. Heykeltıraşlar, ressamlar asırlardan beri bu esatir fahişesini mermerlerde, muşambalarda tasvirden bıkıp yorulmamışlardır. Venüs'ün banyodan çıktığı, Mars ile öpüştüğü, çırılçıplak çayırlıklara serilip uyuduğu… Rafael'in bu aşk perisini temsil ettiği muşambalar, Vatikan Sarayı'na

---

311 teşevvüş: karışıklık

312 talik: asma, asılma

papaların, kardinallerin yatak odalarına kadar girmiştir. Dünyada ona âşık olmayan yoktur. İşte bu kadar imtiyazlı bir alüftedir. Niçin onu burada saliben idam ettim? Aşka karşı olan kin ve husumetimi, onun yeryüzünde mümessilesi olan bu kaltaktan çıkarmak istedim. Bütün sanatkârlar kadın hulkunun, kadın ruhunun şekle akseden ne kadar zehirli iğfalkâr cazibesi varsa bu vücutta toplamaya uğraştılar… Her yerde ona verilen mevki-i ihtirâmı ben böyle bir intikam sehpasına çevirdim. İşte bakınız elinde okuyla yayıyla şu üpüryan Diane'ı da tepe aşağı sallandırdım. Bazen odama uğrayan üvey pederim bu maslubaya bakar da (Çünkü o, buna bu namı vermiştir.) der ki:

— Şadan Bey, bu çırılçıplak postalı bir sehpadan aşağı böyle sarkıttığına çok isabet etmişsin… Bu ne utanmazlık. Her yanı açık bir kadın heykeli yapmak… Sanat namına bu ne kepazelik… Neuzübillah… Avrupalıların bu hayâsızlıkları olmasa diğer icatlarına söz yok.

Validem de birkaç defa:

— Oğlum, bu utanmaz karının dolgun bacakları beyaz beyaz sahici gibi duruyor. Ona göre bir don dikeyim de hiç olmazsa yarı beline kadar olsun geçiriver. Böyle putlar varken eve melek girmez. Bet bereket olmaz… Hiç sıkılıp arlanmadan her tarafını da tıpkı kadına benzetmişler… Pederin bu odaya girdikçe hicabımdan yerlere geçiyorum, dedi.

O anda anladım ki annem, çıplak Venüs'ün, Diane'ın güzel vücutlarını kocasından kıskanıyor…

*

Sermet ablasıyla aralarında geçen ve tamire kabiliyeti kalmamış olan elim muhaverelerini anlattı. Şimdi bu çocuğu kız kardeşi nazarında tebriye ettirebilmek imkânını nasıl keşfedecektik? Böyle iknalar iki suretle olur: ya karanlıklarda gömülü kalmış hakikati meydana çıkarmak veya meydandaki hakikati zulmetlere boğup nabedit etmek… Bizim davamız bu son nevdendi. Belki dünyada davaların ekseriyeti bu ikinci çeşittendir: hakikati derin kuyuya atmak.

Hakikat boğulmaz. Ölmez. Onu merkez-i arza fırlatsanız günü, saati gelince karşınızda titretici heybetiyle isbât-ı vücûd eder. Lakin bazen çok gecikir… Onun bu teahhuru esnasında türlü dolaplar döner. Mahmîleri harap olur… Hasılı gıyabından çok işler, fenalıklar yapılır. Binaenaleyh Sermet'e dedim ki:

— Cicim, bu dünyada nazım nesir, yalan dolan, hile hakikat, her şey ilham iledir. İlhamlar meleklerden, şeytanlardan gelir… Melekler müzevvir davalara gelmezler, hem onları davet zordur. İblisler gönülsüzdür, çağırmadan koşarlar. Gel şu Buddha'nın önünde tütsülenelim. Bakalım akıllarımıza ne esecek… Biz derin bir ilham aşkıyla kokainlendik. Bu cennet tozu, kafalarımızdan beşerî hamakati kovdu. Önümüzdeki masiva perdesi şeffaflaştı. Mâverâ-yı âlemi görüyorduk. Akıllarını sadık bir rehber sanarak onun çizdiği harita üzerinde yürümeye uğraşan avanak insanlar, siz tıpkı anaların, babaların hudut çizip de "Bundan öteye giderseniz sizi umacılar yer." tehdidiyle korkuttukları çocuklara benziyorsunuz. Behey belahetin tahaffuzhanesinde çürüyen Âdemoğulları, bir zamanlar, tandır kadar kavuklarının içinde fındık kadar beyinleri olmayan ulema, size "Tabiatın esrarını karıştırmak küfürdür. Çünkü Halik'a karşı şirk koşmaktır." tahvifiyle haykırırlardı. Neden mürekkep olduğunu anlamak için havayı tahlile uğraşmak bile büyük günah sayılırdı. Bu kâinatı yaratan, hiç birer avuç yumuşak beyinli insanların kendi halikane esrarına hulul edebilecekleri endişesine düşer mi? O dimağ ki az bir farkla onun hemen bire bir aynı öküzde de var, eşekte de… Emin ol insan, senin bu hayvanlardan farkın pek azdır. Enseni yokla… Eben an-ceddin taşıdığın boyunduruğun nasırını ceddaniyetle orada bulursun. Sana kanunların teminatı altında "hürsün" diyorlar. Hele, umumi hamakat ahengini ihlal edecek bir makamdan anır; hele, zamanın siyasetine uymayan bir iki çifte savur… Göreceğin ceza, merkebin yiyeceği sopaların acısından çok ağır olur. İnsanların merkep, öküz vesair gem alan hayvanlar hakkında reva gördükleri işkenceler, sabırlılara, mütehammillere karşı ne kadar insafsız olduklarına kuvvetli bir delildir… Bazı milletler aralarında yetişen büyük filozofların kuvvetli dimağlarıyla iftihar ederler. Kuvvetli dimağ… Bu ne gülünç tabirdir. En kuvvetli dimağ ona tesir ede-

cek beş paralık zehir ile ihtilale uğrar, şuurunu kaybeder. Dünyanın en akıl ermez, mudil esrarını araştırırken karşısına çıkan evladını, zevcesini tanımaz olur. Ah cicim, namları küre-i arzı kuşak gibi sarmış öyle şöhret-gir filozoflar vardır ki tımarhaneye girip çıkıp yazmışlar ve dimağları tecennün afetinden masun kalmış akıllılara okutmuşlardır… İşte Nietzsche, işte Auguste Comte… Ve onlardan pek az deli olmayan diğerleri. Auguste Comte filozofluktan peygamberliğe kadar yükselerek bir din icadına uğraşmış, beşeriyetin saadeti dinlerin kesretinde olmadığını anlayan ve mevcutların insanlar arasına koydukları ihtilaflardan, nifaklardan bıkmış olan muasırları, din yapandan ziyade din yıkan felsefelere meyyal oldukları için, eser ile müessir arasında bir alaka ve bir intiha tanımayan bu yenisine çok ragıp zuhur etmemiştir. Vakit vakit her şeyin fevkinde nâzım bir kuvvete inanan ve ahireti inkâr, sonra kabul eden ve kütüphaneden darüşşifaya giden ve oradan tekrar halkı tenvir için kürsî-i irşâda çıkan ve cinnetle şuur arasında mekik dokuyan bu dönek fikirli akıllı delilerin hiçbiri insanları payansız şüphelerin kafalara sığmayan hudutsuz ıstıraplarından kurtaramamışlardır. Bilir misin cicim, insanlar nazarında en akıllı sayılan kafalar hangileridir?

— Tımarhanelere girip çıkıp felsefe yapanlar… Ortaya yeni nazariyeler, prensipler, sistemler, meslekler çıkaranlar…

— Evet, evet… Lakin beyciğim onların yeni dedikleri fikirler tıpkı hokkabazın içini dışına, kenarını tepesine getirerek seksen şekle giren şubarasına benzer. Bu âlemde her ne var ise hiç değişmez. Daima tahavvüle uğrayan, sözüm ona bu âlimlerin kafalarıdır. Bu yuvarlak küre-i arzın üzerinde bir tutamak yeri ararlar… Her asırda bu fikir insanlarından birkaçı "Buldum. Buldum…" müjdesiyle bağırır. Etrafında gürültüler kopar. Bulduğu nedir? Hiç, kofti!.. Büyük sırrın kâşifi olduğunu iddia eden büyük adam, diğer en cahil insanlar gibi hâl-i ihtizarın sekeratını geçirerek bir gün kalbi durur, yüzü sararır, toprağa girer. Her şey söner. Birkaç zaman sonra aynı iddia ile bir başkası zuhur eder. Aynı patırtılar, aynı iptida, aynı intiha… Bu büyük adamlar, hayatın bir köpek için mukadder olan seyirlerinden kendilerini kurtaramazlar… Arkalarına en çok sürü takanlar en büyük sayılırlar. En aptallar bile büyük adam olmak

hülyasıyla avunurlar. Tımarhaneler peygamber, hükümdar, kumandan, âlim, filozof taslaklarıyla doludur…

— Ağabeyciğim zannederim ki biz buraya Nietzsche'yi, Auguste Comte'u tenkit etmek, tımarhanelerin ne çeşit insanlarla dolu olduğunu konuşmak için gelmedik.

— Evet, evet… Ablana karşı seni büyük günahından tebriye ettirtecek bir guguk düşünmeye geldik. Lakin efendiciğim birkaç tutam cennet tozu, iki kadeh çerçe ile varlığımızı parlatarak mankafalara mahsus ufkun sersemlik çerçevesinden harice fırlamak istedim. Bilmem ki şimdi nerelerde uçuyoruz?..

— Eğer gökler, tatlıcının fena yağlı baklavası gibi kat kat ise biz kanatları cennete dokunan güvercinlerin pervazıyla üst tabakalarda süzülüyoruz…

— Bu baş döndürücü yükseklikten dünyayı nasıl görüyorsun?

— Bir yığın harabe hâlinde…

— İnsanları?

— Onlar aç kurt sürüleri gibi birbirlerine saldırıyorlar…

— Oh ne saadet… Şu anda biz aralarında yokuz… İşte hakiki tiyatro budur. Bu cennet irtifaından alçak dünya karnavalını ve maskara kardeşlerimizi seyretmek… Bizi buralara uçuran mübarek nebatın tozuna muzır diyorlar…

— Derler… Lakin fuhşun fenalığını kaşarlanmış zamparalardan, fahişelerden, işretin mazarratını küp diplerinde sızan ayyaşlardan yani her şeyi erbabından tahkik etmelidir. Cennet tozuyla dünyadan illiyine uçmamış, müddet-i ömrlerinde firdevs hayatı yaşamamış doktorların böyle şeylerden bahse ne salahiyetleri vardır?

— Bilmeyenlerin inatları yüzünden dünya bu hâle gelmiyor mu? Fakat cicim dur… Dimağımda bir şimşek çaktı. Kafamda ateşten zikzaklar dolaştı. Fenanın ötesindeki bekayı gördüm… Bu iki şeye ayrı ayrı mana verdikleri yanlış… Bu âlemlerin hepsi hudutsuz bir mülkün vilayetleri… Biz, içinde ebedî seyyahlar, şekil değiştirerek birinden diğerine dolaşıyoruz. Yalnız bu dünyadaki bütün börtü böcekler, yılanlar, insanlar, canavarlar birbiriyle kardeş değil,

seyyarattaki canlı mahluklarla da pek yakın akrabayız… Bazı cahil heyet uleması "Merih seyyaresinde insan var mı, yok mu?" diye düşünüyorlar. Aman ya Rabbi ne beyinsizlik. Bir çürük patatesin üzerinde milyonlarla mikrop yaşatan tabiat koca bir seyyareyi sekenesiz mi bırakacak?..

— Biz buraya ne konuşmak için geldik?

— Herhalde ıvır zıvır değil…

— Mühim bir şey görüşecektik…

— Evet…

— Ablama karşı tebriye edebilmek için bir plan kuracaktık…

— Öyle ama benim kaka cicim, sen işi o kadar harap ve berbat etmişsin ki tamire elverişli bir nokta kalmamış…

— Sen bu meselenin bir kolayını bulmak vaadiyle beni buraya çağırmadın mı?

— Bu vaadimi inkâr etmiyorum…

— Fakat incaz da etmiyorsun…

— Dur, sırası gelecek…

— Artık göklerden inelim… Derdimizi düşünelim.

— Oğlum, telaş etme. Sen işini olmuş bitmiş bil… Şimdi hazret her müşkülü halleder…

— Hangi hazret?

— Nirvana'nın rehberi. Buddha hazretleri…

— Göklerden indik. Şimdi Buddha mabetlerine mi gireceğiz?..

— Bilirsin, Nirvana'nın cenneti ferâgat-i nefsle kazanılır…

— Evet fakat biz nefsimize tapar kimseleriz…

— Sus, zihnimi tağlit etme… Nefis nedir? Hep odur. Her şey odur… Lakin hazretin huzuruna çıkacak kadar tütsü ile kalbimi tasfiyeye muvaffak oldum mu?

— Zannederim…

— Öyle ise bekle…

Buddha'nın önünde diz çöktüm, ruhumu onunkiyle birleştirmek için cezbeye vardım. Kulağımı onun ağzına verdim. Sonra müşkülümüzün halli cevabını aldım… Sermet, beni müteaccip bir istihza ile seyrederek:

— Ağabey, bu komedyalara ne lüzum var?

— Bu putlar alaikten öteye yükselmek için hep birer remizdir… Kiliseler, mabetler hep bunlarla doludur. Beşerin hacetlerini teshile bunların imdatları olmasa bu kadar canlar bu cansızlara tapınırlar mı hiç? Cahil çocuk dinle! Buddha hazretleri hacetini reva gördü…

— Ne buyurdular?

— Hemşirene karşı tebriyen senin kendi ağzınla olmayacak…

— Ya kimin ağzıyla olacak?

— Benim…

— Nasıl?

— Beni götürüp Revan Hanım'la görüştüreceksin.

— Ah, bu kabil değil Şadan…

— Niçin?

— Hemşirem şimdi, esen rüzgârlardan hile seziyor. Başına gelen bu garip, büyük felaketten sonra tanımadığı diğer bir erkekle görüşmek ister mi?

— Buddha hazretleri icrası nakabil bir tavsiyede bulunmaz.

— Zannederim bu defa şaşırdılar…

— Sen denileni yap. Vukuata muntazır ol. Ablanın suizannından kurtulduktan maada onun saadetine hizmet etmiş olacaksın…

33

Saadetimin bikeranlığını nasıl anlatayım? Şimdi Revan Hanım'ın zevciyim… Nasıl oldu? Ben de pek bilmiyorum. Elim üzüntülerle… Hanım'dan bir mülakat istedim. Soğuk bir redde uğradım. Fakat yılmadım. Haşmet Bey'i gece konaktan çıkaran esrarın vâkıfı olduğumu, bu garip macerada suçlu görünen Sermet'in hakikat-i

hâlde hiç kabahati olmadığını ve her ne zaman arzu edilirse meseleyi izah ve ispata hazır bulunduğumu yazdım, gönderdim.

Birkaç hafta hanımdan hiçbir ses çıkmadı. Hakkımda tahkikat yapmış, benim nasıl bir aileye mensup münevver, zengin bir genç olduğumu öğrenmiş… Nasılsa bu cihetten talihim bana çok yardım etmiş…

Nihayet efendim lütfen konağa çağırıldım. Hanımefendiyle görüşmek şerefine nail oldum.

Deliliğim hakkındaki şüphelerim yavaş yavaş kanaat derecesine yaklaşıyor. Cinnet bir hastalık değil mi? Diğer nevden birçok marizler tutulmuş oldukları illetlerini bilmezler mi? İşte ben de bu kabîldenim… Yalnız şu fark ile ki benim her şeyi temyiz ve teşhise vasıta olan akıl ve idrak uzvum malul… Bu sakat dimağımla kendi kendimi ne kadar anlayabilirim?.. Nasıl olursa olsun bozuk, doğru her hâlde kafamın içinde hilkatin kurmuş olduğu bir makine işliyor. Diğer insanlar gibi ben de birçok şeyler hissediyorum. Bazı bazı irademin dizginlerini elimden kaçırıyorum. Mahbesinden boşanmış bir hayvan gibi dikenli, taşlı, bataklıklı, uçurumlu zeminlerin baş döndürücü tehlikeleri üzerinde çifte atarak koşuyorum, uçuyorum. Sonra yine kendime geliyorum. Fakat idrake avdetimde, kendimi çok yorgun ve tamîr ü tazmînleri nakabil zararlar içinde buluyorum…

Revan Hanım'la olan bahtiyarane mülakatlarımda muvazenesizliklerimi sezdirmemek için çok dişimi sıktım. Onun karşısında tıpkı topallığını, çolaklığını, solaklığını belli etmemeye uğraşan bir zavallı ihtiyatlarıyla ağız açıyor, her hareketimi ölçü ile yapmaya çabalıyordum. Bir deli, akıllıları şuuruna inandırabilecek kadar feraset gösterebilir mi? Zannediyorum ki ben gösterdim…

Mesele şu şekilde idi:

Ortada Revan Hanım'a karşı işlenmiş bir cürüm vardı.

Evvelen, bundan tamamıyla beriyü'z-zimme olduğumuzu ispat edebilmek için ortaya bir mücrim çıkarmak lazımdı.

Saniyen, Sermet'in masumiyetine hemşiresini ikna icap ediyordu. Bu da muhal derecesinde zor bir işti.

Mücrimi aramak için zahmet çekmedik. O mevcuttu: Kalender Nuri. Lakin fesatta bizim de onunla müştereken hareketimizin izlerini ortadan silmek iktiza ediyordu.

Sermet'in masumiyetini ispat hususuna gelince vehle-i ûlâda[313] pek müşkül görünen bu ciheti de hanıma karşı uzun tafsilat ve edilleler ile şu yolda izah ettim:

— Yere batasıca adına Kalender Nuri derler bir melun vardır. Bizim mahalleden olduğu için küçükten beri tanışırız. Meczup olduğunu biliyordum ama başka türlü bu derecede rezilane müfsitliklerinden, melanetlerinden, marifetlerinden haberim yoktu. Meğer habis, dehşetli *hypnotiseur* imiş… Arada sırada benim ve Sermet Bey'in benliklerimizi çalarak bizi yaptıklarımızdan tamamıyla bihaber emir ve iradesine tabi birer canlı makine hâline koyduktan sonra bütün müfsit arzularını icraya alet edermiş…

İşte biraderiniz Sermet Bey benliğinden tamamıyla çıkmış büsbütün gayriiradi bir hâlde Kalender'i konağa almış, eniştesinin geceliklerini giydirerek menhusu sizin koynunuza kadar sokmuştur. Macera o kadar garip ve şeytani bir surette cereyan etmiştir ki bunu her kime hikâye etseniz hakikat diye dinlenmek mümkün olmuyor. Vakanın içinde olmasak tabii biz de inanamayacağız. Çünkü akıl alır şey değil… Hanımefendimiz, masumiyetiniz bizce katiyetle malum… Siz de bizim bigünahlığımıza emin olunuz. Biraderiniz şuur ve iradesine malik olsaydı aleyhinize bu kadar menfur bir cürette nasıl bulunabilirdi? Bütün dünya onun bu şenaatine hükmetse kardeşinizin sığınacağı yalnız bir vicdan vardır ki o da sizinkidir. İmzasız iftiranameleri getirip yatak odanızın orasına burasına bırakan da Sermet'dir. Fakat hep bu cinayetler gayrişuuri, tamamıyla gayrimesul, rüyai birer şekilde yapılmıştır. O surette ki zavallı kardeşiniz *hypnotisme* uykusundan uyandıktan sonra da *suggestion*'la[314] neler yaptığını yani geçirdiği telkin rüyasını da hatırlayamamıştır. O menhus mahluk o gece odanızdan çıkıp giderken tehlikeli tıynetini sizden saklamamış. Kendisinin ervâh-ı habîseden olduğunu

[313] vehle-i ûlâda: ilk anda, ilk bakışta
[314] *suggestion*: telkin

ve öyle zabıta ile, polisle hatta bir ordu ile onun şerrinden yakanızı kurtarabilmeniz mümkün olamayacağını size açıkça anlatmış. İnanınız efendim onun size her bir fenalığı yapabileceğine inanınız… Zevciniz var iken habis, koynunuza kadar girdi.

Şimdi erkeksiz bulunuyorsunuz. Onun iblisane cüretlerine karşı evvelkinden ziyade müdafaasızsınız. O herif her türlü ve en müthiş cinayetlere müstaittir. Benim batıl şeylere itikadım yoktur. Lakin bunun çifte kilitli metin kapılarından, demir parmaklıklı üst kat pencerelerinden içeri girebileceğine inanırım. Melunun şerrine karşı nasıl tedbirler ittihaz edeceğimi şaşırdım. İzbandut gibi iri Arnavut lalamı beraber almadıkça sokaklara çıkamaz oldum. Ben ki erkeğim, siz kadınsınız. Her şeye üstelik bu ruh-ı habîs, size ilanıaşk etmiş… Artık düşününüz…

Revan Hanım iptidaları, Kalender'in şerirlikteki bu kuvvetini mübalağalı buldu. Ne kadar habis olsa öyle adi bir mahluktan korkmayacağını söyledi… Fakat sonraları yavaş yavaş o da vehme kapılmaktan kendini kurtaramadı.

Ben artık konağın teklifsiz ve munis bir dostu oldum. Ziyaretlerimi sıklaştırdım. Nihayet kalplerimizi birbirimize açtık. Her noktadan ben hanımın hissiyatını okşadım. Tamamıyla onun aradığı ruh ve tabiatte bir koca hulkiyetinde görünmeye uğraştım.

Çehrece düşkün değilim. Vakıa benzim solgun, yüzümün ifadesi donuk, ilk nazarlara karşı soğuk görünürüm. Lakin ruhumun hoşlandığı bir kadının huzurunda kalbimden bir sıcaklık taşar. Yavaş yavaş onu teshir ederim.

Ben Revan Hanım'dan hoşlanmak değil, onun için yarım aklımı da kaybedecek bir galeyanda idim. Büsbütün çıldırıyordum. Şuursuzluğumu gösterecek bazı potlar kırmaktan kendimi tamamıyla kurtaramadım. Fakat bu muvazenesizlikleri muhabbetimin taşkınlığından kendimi bilmeyerek yaptığıma, bu büyük samimiyet ve saffetime onun inandırdım. Nihayet evlendik…

Pek bahtiyarım diyeceğim. Lakin bahtiyarlığın samimi, doğru bir tarifini kimseden işitememiş olduğum için onun nasıl şey olduğunu bilmiyorum. Konağa iç güveyisi girdim. Validem, üvey pede-

rim beni başlarından atmış oldukları için sevindikleri kadar orada büyük bir pot kırarak kovulmamdan da korkuyorlar. Bu hususta kendim de endişedeyim. İrademe malik olmadığım saatlerim var. Zaten delilik demek de bu değil mi?

Karımı çok seviyorum. O da benden fevkalade memnun… Ama bu izdivaç hayatı benim için yeni bir şey… Ona alışmak lazım… Zevceme aşırı bir aşk ve muhabbetim olmakla beraber ne yalan söyleyeyim bu hayatın bana pek müziç gelen cihetleri de var. Ben tezauf ettim. Yani benliğim ikileşti. Benim öyle hareketlerim vardır ki utanmak ne olduğunu hissedebildiğim anlarımda bunları düşündükçe kendi kendimden sıkılırım.

İnsanlığın pek çirkin âdetleri, ihtiyaçları, delilikleri vardır. Bazı fiillerimizin kapalı cereyan etmesi için gizli yerler yapılmıştır. Herkesin en rahat anları yalnız bulunduğu zamanlarıdır. Hareketlerimizin çirkinlikleriyle kimseyi iğrendirmeyeceğimizi bildiğimiz zamanlarda her istediğimizi yapabiliriz.

Doğrusunu söyleyeyim. Ben heladan başka hiçbir yerde yalnız kalmıyordum ki… İnsan zevcesiyle ne dereceye kadar teklifsiz olabilir? Bu vücut birliği, onun yanında hiçbir hareketten çekinmeyecek bir samimiyet mertebesine kadar varabilir mi?

Zifaf gecesi benim için tatlı bir işkence oldu. Hanım, ilk kocasının zamanında kullanılan eşyanın hepsini değiştirmiş… Oymalı bir ceviz karyola… Hiç el dokunmadan, yalnız tertemiz bir rüzgârın serdiği kar tabakası bekâretinde beyaz takımlar…

Şimdi bu temizlikten titreyen yatağı görünce benim idrar aletime bir kikişme yapıştı. Sinirlerim gerilmeye, beynim ezilmeye, aç bir insanın nefis bir yiyecek karşısında uğradığı gibi gözlerim süzülmeye başladı. Ben bu bembeyaz döşeğin bir tarafına birkaç damla akıtmazsam aşeren gebe kadınlar gibi imrenme hastalığına, belki de bir sakatlığa uğrayacağım… Artık gözlerim karımı ve hiçbir şeyi görmüyor. Yalnız odanın boş bir zamanını kolluyorum.

Ben böyle bir fırsat bulsam da bakalım damlalığım bana itaat edecek mi? Birkaç damlacık derken ya fazla kaçırırsam? Bu Terkos musluğu değil ki lüzuma göre ayar edeyim… Çarşafı ziyade

ıslatırsam beni belleri açılmış çocuklar gibi çişini tutamayan malul bir adam sanacaklar… Hâlbuki benim hastalığım aşağıda değil, yukarıda… İlk geceden, aleyhimde fena bir fikir peyda ettirmiş olacağım… Kıyafeti, sözü zarif orta yaşlı bir kadın var. Fıtnat Hanım diyorlar. Bir şey lazım oldukça odaya girip çıkıyor. Sanki yengelik vazifesini görüyor.

Ben sedefî ipek geceliklerimi giydim. Ne olur ne olmaz idrar kesemi dolgun bulundurmamak için iki defa dışarı çıktım, geldim. Kadınlar, benim hareketlerimde bir tuhaflık ve gözlerimde söylenmez bir ihtiyacın sıkıntısını okumuş olmalılar ki zevcem bir aralık odayı terk etti. Fakat derhâl içeri Fıtnat Hanım girerek:

— Beyefendimiz, affedersiniz. İtiyatlarınızı henüz bilmiyoruz. Eğer hizmette bir kusurumuz varsa lütfen ihtar buyurunuz…

Kadının bu nazikâne sözleri esnasında ben irademi kaybettim, ağzıyla sinek tutan köpek gibi onu tekrar avlamak istedim lakin yakalayamadım. Cevaben dudaklarımın arasından şunlar döküldü:

— Biraz yalnız kalmak isterim…

Kadın derhâl dışarı fırladı. İlk geceden fena bir pot kırdığımı anladım. Bu, velev birkaç dakika için olsun karımın huzurunda sıkıldığımı ihsas gibi bir şey oldu. Acaba ne yapacağımı dışarıdan gözetliyorlar mı? Artık hiçbir ihtiyat ve mülahazaya dimağımda kudret yoktu. Oda kapısını örttüm. Yorganın ayak ucundaki köşesini kaldırdım. "Kontgut"umdan kefareti budur diye bir iki üç damla akıttım. Beyaz çarşafın üzeri üç sarı leke ile kirlendi. Yorganı tekrar kapadım… Çekildim.

Oh, içim rahat etti. Sinirlerimizin, dimağlarımızın böyle fantazyalı bazı garip ihtiyaçlarını yerine getirmek de insana bir huzur temin eder. Belki bu âdet bana ceddaniyetle ecdadımdan kalmış bir mirastır…

*

Bir hafta konaktan dışarı çıkmadım. Zevcemle bir odada baş başa oturduk. Onun doğan güneşin taze tellerine benzeyen altın saçları bana cihanın diğer bütün zevklerini unutturuyordu. Balayı se-

yahatine çıkmayı düşündük. Zevcem derin mülahazalarla gözlerini boşluklarda dinlendirerek:

— İsviçre'nin büyük şairlere birer ilham aynası olmuş, yeşil dağların kucaklarında yatan gümüş göllerinde seninle beraber dolaşmak benim için bir saadet rüyası kadar latif bir şey lakin bilsen içimde bir korku var.

— Ne korkusu meleğim?

— Sebebini ben de katiyetle tayin edemiyorum. İşte öyle bir korku…

— Böyle müphem endişelerle bana merak verme… Belki biraz anlamışsındır. Ben de sinirlerinden pek memnun olmayan bir adamım. Habbeyi kubbe yaparım.

— Merak etme çoktan anladım.

— O hâlde beni üzüntüde bırakma. Neden korktuğunu söyle…

Ben bu ricayı ederken gözlerimden ürküntü getirecek bir meal saçılmış olmalı ki Revan Hanım herhâlde bir cevap vermiş olmak için:

— Konak yalnız. Ana baba yadigârı ne kadar mal ve mülküm varsa hep burada… Sermet'e artık pek itimat edemiyorum. Evimi yalnız bırakmak istemiyorum…

Sonra gözlerimin içine bakarak ilaveten:

— Ne yalan söyleyeyim, bana meçhul tehlikeler içinde yaşıyormuşuz ve daima başlarımızın üzerinde gizli ellerin hıyanetleri dolaşıyormuş gibi geliyor…

Zevcemden daha ziyade izahat istedim. Derin derin birkaç defa içini çektikten sonra sustu. Ben yine ısrar ile sordum:

— Kalender Nuri'den mi korkuyorsun?

— Belki bir parça da ondan… cevabıyla karım yine sükûta daldı…

Onun da benden gizlediği esrarı mı var? Şimdi beni merak aldı. Düşünmeye başladım. Onu Haşmet Bey bıraktı, ben aldım. Bu tat-

lik ve tezevvücü mucip vaka da vazıhan malum. Revan'ın mazisi hakkında bildiğim hemen hiçbir şey yok…

Kalender Nuri'nin eniştesi sandıkçı Ömer Ağa'nın evinde bulunduğumuz esnada oraya gelen bir komşu kadın Revan Hanım hakkında birtakım alelacayip malumat yumurtlamıştı. Haşmet Bey'in konakta bulunmadığı gecelerde hanım bahçede perilerle güya kol kola gezinirmiş. Biz o zaman bu rivayeti en fena bir surette tefsir ile hanımı itham etmiştik.

Ateşsiz duman tütmez derler. Böyle sözler de büsbütün boşuna çıkmaz. Haşmet Bey zamanından beri acaba Revan Hanım'ın bir sevgilisi mi var? Böyle olsa niçin bana vardı? Dul kaldıktan sonra onunla evlenmez miydi?

Mukadderatımız bazen başlarımıza hiç akılların almayacağı esrarlı vakalar örer… Buradan içime bir kurt düştü… Hiçbir şey sezdirmeden karımı tarassuda karar verdim.

34

İzdivacımdan sonra benliğim ikiye ayrıldı. Ben, şimdi bir vücutta yaşar görünen iki Şadan'ım. Birinci Şadan, zevcesi için mütezayit bir ateşle alevlenen bir koca… İkincisi, bu ikilik hayatından sıkılan bir merdümgiriz… Bu iki zıt hâl, aynı insanda nasıl içtima eder? Bilemem. Lakin işte ben böyle oldum.

Cinnetimin kimseye göstermek istemediğim öyle garabetleri, zevkleri var ki uzun müddet onları yapmadan duramıyorum. Bazı kimseler tırnaklarını kemirirler, bazıları parmaklarını çıtlatırlar. Diğerleri göz kırparlar, dudak emerler. Hasılı herkese mahsus garip itiyatlar vardır. Niçin böyle yaptıklarını onlardan sorsanız vazıh bir cevap alamazsınız. Bunlar hiçbir şey gibi görünmez fakat yapılmadan durulamaz hareketlerdir. Birer nevi tiryakilik, daha doğrusu birer küçük cinnettir…

Karım odadan çıkar çıkmaz bir şey devirmemeye dikkat ederek halının ortasında hemen bir taklak atıyorum. Bütün vücudumun ağırlığı tepemin üzerine yüklenip de bacaklarım havada bir kavis çevirerek öbür tarafa devrilince dönme dolaba binmiş çocuklar gibi

öyle hoşlanıyor, öyle hazzediyorum ki bu zevkin tadına doyamayarak bir ikinci taklağa atılıyorum. Üçüncüsünde dışarıdan ayak sesleri duyuyorum. Yaramazlığı saklayan afacanlar gibi somurtup bir köşeye çekiliyorum.

Sonra yine odayı boş bulunca rahle gibi açılır kapanır sedefli bir iskemle var. Bacaklarımı ayırıp üzerine binerek onu at yapıyorum. Elimde değnek, dehdeh sürüyorum. Altımdaki küheylan güya dörtnala koşuyormuş gibi üzerinde gâh sağa gâh sola meylederek hop hop hopluyorum.

İstihzayı çok severim. Yeyip içmeden sonra o benim ikinci gıdamdır. Eğlenecek hiçbir şey bulamazsam aynanın karşısında kendi kendimi zeklenirim. Gözlerimi, dudaklarımı bozarak dilimi çıkarırım. Mücella satıhtaki aksim de bana aynı şeyi yapar. Yavaş yavaş onu kendimden ayrı bir şahıs yerine koyarak tahkirlerine kızmaya başlarım. Artık karşılıklı tu tu tu birbirimize tükürürüz. Bu salya mermileri iki hasmın suratına yapışmaz, aradaki parlak cidarın sathında sallanıp kalır. Niçin ben, muhakkirimin bana karşı istihza ile buruşmuş yüzünü tükürüğümle ıslatamıyorum? Hiddetim artar. İş yumruğa, bazen de tekmeye biner. Babamın evinde bu tehevvürle kaç tane ayna kırdım.

Karımın konağındaki aynalar ile de birkaç defa atıştım. Hele gardırobun karşısındaki endam aynası bütün vücut hareketlerimi gayet müstehzi bir tarzda iade ile beni çıldırtıyor… Onunla da birkaç tükürük düellosu yaptık. Tehdiden birbirimize yumruklarımızı gösterdik. Fakat mudarebe başlamazdan evvel odaya girdiler…

Hele bir defasında aksimle birbirimizi tahkir ederken zevcem üzerimize geliverdi. Henüz birkaç fasla tükürük teati etmiştik. Bu iğrenç mayiler aynanın yüzünden yol yol akıyordu. Mendilimle silmeye vakit bulamamıştım.

Hemen kaçtım. Kabahatli bir çocuk gibi koltuğa büzüldüm. Zevcem telaşımdan şüphelenerek geldi, ta önümde durdu:

— Ne var Şadan?

— Hiçbir şey…

— Nasıl hiçbir şey?

— Vallahi hiçbir şey yok…

— Kalkıp da bir kere aynaya baksan a…

— Ne var?

— Betin benzin kül kesilmiş…

Ayna sözü derin bir infial ile yüreğimi titretti. Beni bu defa ele vermiş olduğu için ona büsbütün kinlendim. Kalkıp baksam kendimi zapt edemeyerek belki karımın önünde aksim olacak o sulh kabul etmez hasmımla yine kavga edeceğim.

Benim gizli bir tehevvürle sinsi sinsi aynaya yan bakışlarımdan Revan da şüphelendi… Döndü. Gardırobun karşısındaki parmak gibi pis salyaları görünce haykırarak:

— Aaa bu ne? Ayna kirlenmiş… Fakat sen Şadan bir sıtmalı gibi titriyorsun… Anlat bana ne var?

Ben ne kadar akıllı bir deliyim. Zevcemin bu suali karşısında derhâl zekâvetim imdadıma yetişti. Şu cevabımla her şeyi tamir ettim:

— Karıcığım, nezle olmuşum. Nöbetten titriyorum. Aynada benzimin uçukluğuna bakarken birdenbire şiddetle aksırdım. Salyalarım sıçradı. Mendilimle silmeye hazırlanırken sen içeriye giriverdin. Ben de suçlu bir çocuk gibi buraya büzüldüm…

— Şadan, hakikaten bazen mini mini çocuklara benzeyen hâllerin vardır. Bir iki aspirin kaşesi alsan… Söyleyeyim sana ıhlamurlu bir çay yapsınlar… Yat. Rahat et… Nöbetin geçmezse seni hamamda terleteyim…

*

İşte böyle bir iki akabe[315] atlattık. Şimdi aynaların önlerinden geçerken onların içindeki müstehzileri gülerek yan gözle süzüp yürüyorum. Onlar da bana tebessüm edip gidiyorlar. Bu namertlerin bir gün deliliğimin foyasını meydana çıkarmalarından korkuyorum…

[315] akabe: tehlike

Hasta zannıyla karım beni birkaç gün odada hiç yalnız bırakmadı. Ben, şuurla cinnetin arasında bir mahluk olduğumu artık epeyce anladım. Evet iki hududun tamam arafındayım. Bir gün ya iki adım ileriye veya geriye yürüyerek ya akıllanacağım veya büsbütün çıldıracağım…

Körpe dimağları henüz kavileşmemiş çocuklar birer küçük delidirler. Sıçrarlar, oynarlar, taklak atarlar, düşerler, kalkarlar. Yaygaraları, gürültüleriyle evleri, sokakları çınlatırlar. Bazen tuhaf sözleriyle insanı güldürürler. Bazen münasebetsizlikleriyle kızdırırlar.

Vücutlarında birçok kuvvetlerin inkişafı için tabiat onları bir düziye didinmeye sevk eder. İşte ben de onlar gibiyim. Dimağım beni toplamaya, çocukça hareketlere, hoppalıklara icbar eder. Bu ihtiyaç içimde bir kalori gibi birikir, birikir… Zannolunur ki bu delilikleri toplamaya mahsus vücudumda bir akümülatör vardır. Ben bu dolgunluğa ancak iki gün kadar tahammül edebilirim. Mutlak bedenimin hareket arzusunu yerine getirmeliyim. Yoksa çatlarım.

Hastalık merakıyla zevcemin yanımdan ayrılmadığı müddetçe o kadar sıkıldım ki onun gözleri önünde hemen odanın ortasına atılarak tepe aşağı kabak durmak için beynimde kaynayan pek şiddetli arzuya mukavemet edemez bir hâle geldim.

Yarım saatçik kapısını içeriden kilitleyip odama kapansam karımın bütün bütün şüphesini davet edeceğim. Ondan gizlemeye uğraştığım bir derdim olduğunu anlatmış olacağım. Sofalarda divanhanelerde hizmetçiler, diğer odalarda insanlar var. Deliliklerime serbest cereyan verebilecek tenha dört duvar arası bulmak mümkün değil… Ne yalan söyleyeyim bekârlığımı ve hatta Kalender Nuri'yi özlemeye başladım. Onunla çifte pehlivanlar gibi el ele vererek ne taklaklar, perendeler atardık.

Koca konakta benim oyunlarıma mahrem olabilecek mahal işte bir orası var: -affedersiniz- hela… Burası evlerin en dar yeridir… Bir deliye jimnastik salonu olabilir mi? Ne yaparsınız… Yoklukta uyarı vacip görmeli… Tımarhanelerde, hapishanelerde ayakyolları pansiyonerlerin en gizli zevklerine mahall-i cereyân olur…

Abdesthaneye girdim. Dış kapıyı kilitledim. Oh halvet… Bir ben, bir musluk, bir kapı… Ketum şahitlerdir. Konak halkının en mahrem hususiyetlerine vâkıftırlar. Fakat kimseye sezdirmezler.

Helanın methalinde tepemi yere verdim. Bacaklarım havada beş altı dakika kadar kabak durdum. Oh, oh, oh muşambanın soğukluğu beynimin bütün hararetini sanki yakı gibi çekti aldı… O neşe ile kalktım. Ayaklarımın parmakları üzerinde zıpzıp taşı gibi beş on defa sıçradım. Saha dar. Hareketlerim bizzarure böyle ufki oluyor.

Sonra helanın içine girdim. Def-i tabîî vaziyetinin makûsu bir surette yüzüm etek taşına müteveccih olarak hayvana ters biner gibi oturdum. Eğildim, kuburun içerisine kaptan borusu gibi hicazdan hazin hazin gazel okumaya başladım:

Ceyhûn arayan dîde-i giryânımı görsün,

Sonra:

Merdüm-i dîdeme bilmem ne füsûn etti felek

Şimdiye kadar içinden gayrinefis havalar, pek kaba makamlar gelip geçmiş olan bu büyük piston, sesime peşreve gelmeyen bir çatlak zurna yanıklığı verdi. Hüznüm kabardı. Teessüre kabiliyetli bütün kaynaklarımdan bir kaçar damla ağladım…

Sonra yine methale çıktım. Musluğa ağzımı verdim. İki üç yudum içtim. Kutrunu ölçmek için kurna taşının deliğine büyük küçük bütün parmaklarımı ve vücudumda kâbil-i idhâl ne kadar üstüvani[316] uzvum varsa tecrübeten soktum, çıkardım. Bazıları uydu. Bazıları uymadı. Bazılarını dar bir yüzük içinde şiş parmak gibi, kurtarıncaya kadar hayli güçlük çektim.

Nihayet gözüme havlu sırığı ilişti. Ne güzel bir trapez yahut sabit çubuk. İki elimle yapışıp sallansam yahut ki bacaklarımı geçirip baş aşağı sarksam acaba beni çeker mi?

Ah görüyor musunuz? Yalnız malum bir nevi istimale mahsus zannolunan helada ne kadar eğlenceler var…

316 üstüvani: silindir biçiminde olan

Fakat görmek için deha ile mümtaz bir dimağa açılmış dikkatli gözler lazım… Kış gelip de hela taşı buz tutsa kenef nalınlarıyla ufak devirde patinaj bile yapılacak…

Don helalarda kayıp düşmemek için helalara kül dökerler. Büyük küçük ev halkı biraz patinaj talim etmiş olsalar böyle asri bir eğlenceyi kül ile menetmek hamakatine düşmezler… Frenkler kaymak için mahsus sokakları donduruyorlar. Bizimkiler tehlikeyi men için kömür tozu serpiyorlar… Aman ya Rabbi onlar için eğlence olan bir şey bizde neden tehlike şeklini alıyor?

Fakat havlu sırığı ne güzel sabit bir jimnastik çubuğu… Gözlerimi öyle şiddetle cezbediyor ki dayanamıyorum. Atlayacağım…

Hop… İşte oradayım… Ne dersiniz çekiyor. Duvara kavi mıhlanmış… Yalnız asılmakla hevesimi yenemedim. Üzerine çıkıp kümeste horoz gibi tünemek istedim. Fakat çubuğu tutan duvara merbut pirinç kollar çatır çutur ayrıldı. Sıvalarla beraber haydi ben de aşağı bir akış aktım. Bir tarafım kırılacaktı. Bereket versin ki kurna taşı beni yarı yolda tuttu…

Kazasızca yere indim. Lakin bu trapez oyununu karıma karşı nasıl tevil edeceğim? “Bu havlu sırığını yerinden niçin kopardın?” derse elcevap: tısss….

Biliyorum ki bu şeyleri bana yaptırtan içimde bir şeytan var. Bu yedirdiği haltı kapamak için kulağıma bir yalan, bir çare fısıldamasını melundan çok yalvardım… Bu defa hiç aldırmadı. Beni o hüsranda görmek galiba çok hoşuna gidiyordu. Şeytanların zevki bu değil mi? İnsanları ıdlal[317] edip onlar nedametle çırpınır iken karşıdan seyir ile gülmek…

Kâfiri o gün kendime doya doya güldürdüm. Aklıma hiçbir guguk gelmiyordu. Ah iblis, bu eski vefakâr beni böyle büsbütün terk etmez, biraz üzdükten sonra yine imdadıma koşardı. Lakin zannediyorum ki o da bu işe bir kulp takabilmekten âciz kaldı… Buna ne mazeret, ne tevil[318] uydurulabilirdi….

---

317 ıdlal: saptırma

318 tevil: yorumlama

Şimdi kendi kendime sual cevap yapıyorum:

— Yerinden koparıncaya kadar bu sırıkla niçin uğraştın?

— Kuvvetimi denedim…

Olmaz…

— Horoz gibi üzerinde tünemek istedim…

Bu cevap hiç uymaz…

Dayaktan korkan yaramaz çocuklar gibi iki dirseğimi duvara dayadım. Üzerlerine kapandım. Âdeta sulu sepken boşanarak düşünmeye başladım.

Bu esnada dışarıdan küt küt kapı vuruldu. Karımın sesi:

— Şadan, iki saattir içeride ne yapıyorsun?

Aa… Öyle ya hiç aklıma gelmemişti. Ben bu jimnastik salonunda kaç saat meşgul oldum? Tepe aşağı kabak durmak, lastik top gibi sıçramak, kuburun içine gazel okumak, patinaj yapmak, kurna taşı deliğinin kutrunu ölçmek, havlu sırığında cambazlık etmek, hep bu marifetler için ben ne kadar zaman sarf ettim?

Çocuk kısmının oyunda geçen vakitten haberi olur mu? İşte ben de tıpkı öyle… Kenefe uzun müddetten beri kapanıp kalmış olmalıyım ki içeride ne yaptığımı, ne olduğumu karım merak etmiş…

Artık deliliğim nâkâbil-i inkârdı. Onu aceleten örtbas etmek için bir yalan, bir mazeret uydurabilmenin tavı geçmişti. Kapıyı açayım fakat karıma ne diyeyim? İnkâr muhal, itiraf berbat… Off, açmamak hiç uymaz…

Çare yok. Önüme bakarak süklüm püklüm kapıyı açtım. Zevcem üstümün başımın tozlarını musluk taşının içini dolduran sıvaları görünce yüzünde süzgün bir hayret dolaşarak:

— Bu ne?

— Ne sen sor ne ben söyleyeyim…

— Sen buraya kapanalı ne kadar zaman oldu biliyor musun?

— Pek farkında değilim…

— Saate bakmadım ama herhâlde kırk beş dakikadan ziyade…

— Belki…

— Ne yapıyordun? Baygınlığa mı uğradın, ne oldun?

— Tuhaf bir nöbet geçirdim. Kendimi kaybettim… Sen kapıyı vurduktan sonra yavaş yavaş kendime geldim.

— Evet, benzin bozuk… Bu havlu sırığı niçin yere düşmüş?..

— Bilmiyorum. Ben de böyle gördüm…

Zevcem müteessif, meraklı ve ürkekliği setrolunamayan[319] jestler fakat müşfik nazarlarla beni tetkike uğraşarak:

— Görüyorum çok rahatsızsın. Haydi gel odaya… dedi.

Artık bir sual üzerinde ısrar etmedi. Beni kolumdan tuttu, yürüttü.

35

Zevcemin insaniyeti, hayırhahlığına, nezaketine hayran oluyorum. Anladı… Evet yemin ederim ki billahi bende bir akıl hastalığı olduğunu anladı… Artık ufak tefek deliliklerimi hiç yüzlemiyor. Pek ziyade can sıkacak şeyler yaparsam çocuk sever gibi çenemden okşayarak:

— Asılsız yere niçin kendini böyle üzüm üzüm üzüyorsun, ne arzu edersen bana söyle…

Merhamet dolu, altın menevişli gözleriyle derin derin beni süzerek devam ediyor:

— Söyle hatta arzuların fevkalade garip şeyler olsa da sıkılma yine söyle… Yabancın değilim. Senin fantazyalarına yavaş yavaş ben de alışmaya uğraşırım.

Karım, benim deliliklerimi fantazya tabirinin süslü örtüsüyle kapatıyor… Onun hakkımdaki bu taşkın muhabbeti bana iki türlü tesir ediyor. Anamdan bile görmediğim bu kaynar şefkate ruhumun bütün şükranıyla minnettar kalıyorum. Lakin bu derece şâyân-ı merhamet bir mahluk oluşum da beni bitiriyor…

---

[319] setrolunamayan: gizlenemeyen

Bu güzel kadının bu büyük şefkati, insaniyete nezr-i vücûd etmiş bir rahibe muamelesi, benim için acaba tedavi yerine geçecek mi?

Beni bir koca diye mi seviyor? Yoksa sırf bir malule yapılacak insaniyetkârlıkta mı bulunuyor?..

Ben kendi kendime kadir olabildiğim kadar dikkat ediyorum. İyileştiğimi anlayamıyorum. Yine hep eski hâldeyim. Bana yine o evvelki Şadan'ım gibi geliyor…

Fakat ben niçin delilik yapmadan duramıyorum? Neden kendimi zapt edemiyorum? Nasıl tarif edeyim? Mesela biraz uykusuzsunuz… Sinirlerinizde bir gevşeklik, bir rehavet var… Esnemeniz geldi. Esnemeden durabilir misiniz? Belki çenenizin bu tatlı tatlı açılıp kapanma arzusunu birkaç defa yenmeye uğraşabilirsiniz. Fakat ne rahatsızlık… Esneme, vücut için bir ihtiyaç olmasa tabiat, insanı onu yapmaya icbar etmez. Gerinme de öyle hatta çok defa ağlayıp gülmek de irademiz haricinde bize arız olan teessürlerdir.

İşte ben dimağca bu hâldeyim. Zihnime bir şey doğdu mu ne kadar çocukça, delice bir hareket olsa onu yapmadan duramıyorum…

Böyle biraz zaman geçti. Karıma "Ben biraz kaçığım…" yollu ne ben bir itirafta bulundum ne de o bende böyle bir bozukluk hissettiğini açıktan açığa yüzüme vurdu. Fakat hakikati onun anladığını ben biliyordum. Mütekabilen o da benim bu intikalimin farkında idi. Binaenaleyh fazlaca rikkat ve şefkatini celbedişim de belki bu mukabil ve sakit[320] tahassüslerimizden dolayıydı. Hastalığını bilen bir verem gibi ben de cinnetine vâkıf bir deli idim. Karımı lehime ziyade mütehassis eden de işte bu hâlimdi sanırım.

Bazı zamanlarda içtimaiyata, izdivaca, karı koca vezaifine ve kadının cemiyet içindeki mevkiine, hukukuna dair aramızda pek nazik meseleler, bahisler açılıyor. Ben Revan'ı memnun edecek bitarafane ince muhakemeler yürütüyordum. O vakit zekâmı, dehamı alkışlayarak yüzümden öpüyor. Hayretler içinde kalıyor, havlu sırığını yerinden kopartan cinnetle bu mühim bahisleri bir filozof

[320] sakit: susan

kiyasetiyle derinleştiren ince aklın aynı kafada nasıl birleşebilmiş olduklarını bir türlü zihnine sığdıramadığını pek şaşkınlaşan tavırlarından anlıyordum.

Ben yalnız odalarda cambazlıklar, türlü maskaralıklar yaptığım esnalarda karım geliyor, kapı aralığından gözetliyor. Beni o gülünç hâllerde yüzleyip mahçup etmiş olmamak için içeri girmeden geri dönüyordu. Ben buna kanaat getirdim. Fakat bir gün ben rahle sandalyenin üzerine at gibi binip soba maşasıyla dehdehimi sürüp koştururken benim hayli müddettir hasıl ettiğim kanaat hilafına olarak, zevcem elinde bir mektupla içeri girdi. Revan'ın pembe gül rengi, hazan yaprağı solgunluğunu almış, teessüründen dili dolaşıyor elleri titriyordu.

Ben birdenbire ne yapacağımı şaşırdım. Havaya kaldırıp indirdiğim ayaklarımın hareketlerini kestim, elimdeki uzun maşanın üzerine biraz eğilerek yaramazlık yaparken yakalanmış bir afacan gibi öyle dondum kaldım. Karım zarfı bana uzatarak raşeli sesiyle:

— Al şu rezaletnameyi oku… Ya kendimi öldüreceğim ya bu erzelin vücudunu dünyadan kaldıracağım. Artık ikimiz beraber bu kâinata sığamayacağız…

— Zarfı aldım. Baktım. Üzeri karıma yazılmıştı. Bazı harf kuyruklarının birbirine uymaz tuhaf şekillerde çizilmiş ve bazı dişlerin hiç belli ettirilmemiş ve v ve f başlarının yılan kafası gibi yassı yassı resmedilmiş olmasından Kalender Nuri'nin yazısını derhâl tanıdım. Fakat bu edepsiz herif, zevcemden ne istiyordu?

Ben şimdi Revan'dan ziyade titreyerek zarftan kâğıdı çıkardım. Katlarını açtım. Mektup:

"Ah varlığımın sebebi, aşkımın sultanı, gönlümün neşesi Revan'ım, benim tatlı canım…" yavesiyle başlıyordu. Ne fışkı yer ağanın beygiri… Benim karıma böyle kepazece zampara dilleri dökerek posta ile açıktan açığa mektup göndermeye cesaret etsin… Tatlı revaniye benzer herzeler karıştırsın… Kalemine bestelettirdiği türrehatın hepsini burada tekrara bereli, dertli dimağımın tahammülü yok…

Bu saçmaların ateşleriyle dolarak kafam nar gibi beyza hâline gelmiş bir sobaya döndü. Hemen hemen çatlayıp dağılarak etrafımı hep birden tutuşturuverecek sanıyorum. İşte delinin edepsizce uzun saçmaları:

"Sevgili Revan'ım. Sen benim için doğdun. Encâm-ı kâr benim olacaksın. Biz birbirimizin olmak için yaratıldık. Sebeb-i hilkatimiz vallahi budur.

O menhus Şadan, aleyhime olan bir vaziyetten hemen alçakça bir hokkabazlıkla istifade ederek seni elimden kaptı… Fakat mukadderi bozabilir mi? Bugün dünyada öyle leim gasıplar vardır ki iliklerine kadar benimsedikleri mağsuplarına dört el ile sarılmış duruyorlar… Mal, can, cah her ne ise bir gün onlar hep sahiplerine iade edileceklerdir. O sırada Revan'ım, sen de bana geleceksin.

Koca diye namını taşımaya başladığın herif bir kızıl divanedir… Hem de öyle tuhaf bir mecnun ki cinnetini kendi de bilir. Her cihette haksız olan bu kaçık, yalnız bu itirafında muhiktir. Seninle izdivacı gününe kadar bir gardiyan gibi onu ben idare ettim. Beli açılmış bir çocuk gibi kendini tutamaz. Her zaman her yerde deliliğini akıtarak gezer.

Bu tımarhane kaçkını kocan şimdi konakta ne yapıyor? Deliliğini taşırmamak için dişini sıkıyor mu? Mümkün değil… Oh hayır, mümkün değil… Her illet saklanır. Fakat delilik kabil değil hiçbir örtü altında uslu duramaz. Kendini dışarı vurur…

Kaçığın diline kelepçe vurulsa cinnetini kaşı, gözü, diğer bütün uzuvları söyler… Sen gayet zeki bir hanımefendisin… Müthiş hakikati çoktan anlamışsındır. Farzımuhal olarak eğer şimdiye kadar anlayamamış isen eğer Şamdan da deliliklerini gizlemeye muvaffak olabilmiş ise rica ederim Revan'ım, kocan odada kendini yalnız sandığı bir zamanda kapının anahtar deliğinden onu gözetle… İbadetini yapmadan duramayan mutaassıp bir putperest gibi sandalye, masa, maşa eline ne geçerse onlarla zavallı hasta dimağının emrettiği cambazlıklara atılmaktan kendini menedemez… Onun birdirbir oynar gibi masaların üzerinden atladığını, kanepelerin ortasında taklak kıldığını, aynalarda kendi aksiyle düello ettiğini, ayıp ama

niçin söylemeyeyim, şeklini beğendiği bir şey olursa vücudunun en derin yerine soktuğunu görerek dehşetler içinde kalacaksın…

İnsan sokakta, trende, vapurda, tramvayda bir deliye tesadüf etmekten korkar, onunla beş dakika beraber kalmaktan titrerken sen bu Allah'ın azgın mecnunuyla bir evde, bir odada, bir döşekte nasıl yaşayacaksın?

Eğer bu sözlerimden mütenebbih olmayacak kadar basireti bağlı bir kadın isen evvela sana, sonra bana pek yazık olur Revancığım… Nihayet ölümün, bir kuduz saatinde bu şuursuzun elinden olacaktır. Ya katil parmaklarıyla nazik boynunu sıkıp nefesini kesecek yahut tevcih edeceği kurşunuyla masum beynini delecektir…

Fakat yok… Hayır… Ben bu faciaya asla mahal vermeyeceğim… Çünkü sevgili Revan'ım, hayatın hayatım demektir. Ben ölmeden sen ölmeyeceksin. Ben seni ondan ayıracağım… Mutlak ayıracağım… Anlıyor musun güzelim… Biz ikimiz, seninle ben şairane hikâyelerin bahtiyar âşıkları gibi kucak kucağa öleceğiz… Dâhi sanatkârlara bir "Romeo ve Juliet", bir "Paul ve Virginie", bir "Leyla ile Mecnun" daha yazdırtacağız…

Bu mektubumu ona gösterme. Söylediklerimi gizliden gizliye mevki-i tatbîke koy. Neler görecek, neler öğreneceksin…

Bu mektubumda ben senin için bir melekü's-sıyâneyim. Nasihatlerimi tutmazsan öbür mektubumda bir iblis olacağım… Çünkü seni bir ifritin aguşundan ancak bir şeytan kurtarabilir…

Ben bir rûh-ı habîs idim. Aşkınla, iştiyakınla melekiyete döndüm. Bana merhamet etmezsen yine aslıma rücu ederim. Bütün günahım, vebalim senin boynuna…

Beni bir melek veya şeytan yapmak… İşte ikisinden birini intihap et… Hanımefendi belki ben her şeye muktedirim. Sen de bazı inatlarda bulunabilirsin. Lakin beyhudedir. Çünkü benim olmak, senin elinde değildir. Sen, benim mukadderimsin. Nikâhımız cennette kıyılmıştır… Benimsin sevgilim sen, benimsin sen, benimsin…

Kov zavallı divaneyi konağından gitsin… Çünkü bir gün onu senin koynunda boğulmuş bulacaklar… Çünkü kalubeladan beri

sen benim meşruum olunca siz birbirinize haramsınız. Vaziyetiniz zani-zaniye hâlidir…

Haşmet Bey, beni senin koynunda buldu. Mücrimiyetine kanaat getirdi. Habersizce bir peri gibi o kadar harimine sokulan Kalender'den her şeyi um ve kork hanımefendi…

Döşeğinde bir ölü buldukları zaman seni isticvap edecekler… Sen hiçbir şey duymamış olduğun için bu cinayete dair tek kelimelik bir cevap veremeyeceksin. Binaenaleyh cani tanınacaksın.

Böyle kanlı neticelere düşmeden birbirimizin olsak, mukadder yerini bulsa… Lakin heyhat… Hayır… Aşkının tılsımı, açılmak için eski efsunlu defineler gibi kan istiyor kan… Sevda maktelimin üzerinde bir kurban boğazlayacağım…

Hazret-i İsmail'i kurtarmak için Cenabıhak gökten bir koç gönderdi. Lakin biçare mecnun Şadan'ı tahlis için böyle bir semavi mucize vukuuna intizar abestir, değil mi?

Onun kanı döşeğinizin tertemiz çarşafı üzerine akacak… İşte görüyorum. Kırmızı ve beyaz hürriyet rengi…

Der-hâne-i Kalender

Nûrü'l-ezel"

Bu mektubu bitirince biihtiyar "Deli deli tepeli, eski hamam küpeli… Deli deli, zırdeli hınzır deli…" diye makamla, galiba suzinakten bağırmışım…

Zevcem füsunkâr gözlerinde iki yeis damlasıyla derin fakat sakit bir mazlumiyetle yüzüme baktı ve sanki "Birbirinizi itham ettiğiniz marazla acaba hanginiz daha az malulsünüz?" demek istiyor gibiydi. Ben "deli" diye Nuri'ye haykırırken kendimin henüz apışımın arasında rahle sandalye, elimde maşa, dehdeh oynayan bir çocuk vaziyetinde bulunduğumu unutuyordum.

Revan Hanım yine bu sakit ifhamıyla kaldı. Deliliğimi yüzüme vurmadı. Onun gittikçe şiddetlenen galeyanı hep Nuri aleyhinde idi… Kendinde şimdiye kadar hiç görmediğim bir tehevvürle:

— Revolverimi dolduracağım, bu melunu arayacağım. Leşini yere sereceğim. Sonra bana ne yaparlarsa yapsınlar…

Ben dehdehimden yere sıçradım, karımın boynuna sarılmak istedim… O bu hareketimi kollarıyla menetmeye uğraşarak:

— Beni boğacak mısın?

— Hayır seveceğim…

— İstersen boğ Şadan, hayattan bugünlerde çok bezginliğim var…

— Allah göstermesin… Öperek seni temin etmek için boynuna sarılmak istedim.

— Ne cihetten temin?

— Sen hiç üzülme güzelim… O habis ruhun cezasını bana bırak… Onun vücudunu bu dünyadan kaldırma vazifesi bana düşer. Seni bu cani mecnunun tecavüzlerinden kurtarmadıkça Revancığım ben senin muhabbetine layık bir koca olabilir miyim?

— Ne suretle?

— İşte onu sorma…

— Sonra cani diye seni yakalarlar. Mesele âlemin diline, gazetelere, mahkemelere düşer… Korktuğumuz şeye kendi kendimizi uğratmış oluruz. Senin bir katil cezası görmeni asla istemem…

— Merak etme… Hiç düşünme… Minareyi çalan kılıfını hazırlar….

— Kendinde insan öldürebilmek cüretini görüyor musun?

— İcap ederse…

— Şimdiye kadar hiç cana kıydın mı?

— Pire, tahtakurusu, sivrisinek gibi haşeratı istisna edersek, hayır…

Karım derin bir endişe ile gözlerinin altın şualarını ta kalbimin içine akıttı. İkimiz de ufak birer ıspazmoz geçirdik. Bir müddet birbirimize sabit bebeklerimizle bakıştık. Bu bir "hissikablelvuku" sarsıntı gibiydi… Bize nereden geldi, nasıl geldi, niçin geldi, bilmiyorum.

36

Bu mektup vakası üzerinden bir hafta geçti… Kalender'in tahrirî veya fiilî bir tecavüzü tekerrür etmedi. Su uyur düşman uyumaz,

derler. Onun bize karşı bir pusu kurmakla meşgul olduğu artık bilinmeyecek bir şey değildi… Beni karımın koynunda boğacağını rûh-ı habîs namına kendi yazısı ve imzasıyla bize açıktan açığa bildirmek cesaretinde, daha doğrusu cinnetinde bulunmuştu. Tımarhanede zapt edilmesi muktezi[321] bir kafanın hariçte dolaştığını müspit bu senet, bu vesika bizim elimizde iken biz ona çok şeyler yapabilirdik.

Karım, onu gebertmek; o, beni öldürmek istiyor. Ben, onu yok etmeyi düşünüyorum. Üçümüzün de maksatlarımız husul bulursa hayli karışık bir iş olacak… Ben en ziyade iki delinin arasıda kalan zavallı akıllı karıma acıyorum…

Nuri beni yatağımda boğacakmış… Acaba nasıl? Keyfiyet gülünç bir blöf şeklinde de olsa bu suikast tehdidine karşı pek soğukkanlı bulunamıyorum. Kalender, yine Sermet'i zayıf bir damarından yakalayarak Mahpeyker Sultan gibi döşeğime benim işimi bitirmeye gelmesin…

Türkçede ağıza alınması nezahetsizlik veya meşum sayılan domuz gibi, baykuş gibi bazı kelimeler vardır. Karımla aramda, Kalender Nuri'nin ismi işte böyle menfur bir derekeye düştü… Onu ağza almayı artık büyük bir uğursuzluk sayıyorduk. Fakat menhus çapkın, adını bütün İstanbul muhitinde ağızdan ağıza çalkandıracak bir vesile icat etti.

Eski payitahtın bütün gazeteleri bir sabah Kalender'in namını otuz altı punto ile ilk sahifelerine geçirdiler… Deli Nuri'nin adını memleketimizin en meşhurlarıyla bir sıraya görünce gâh kızdık, gazeteleri parçalayacak feveranlara düştük, gâh kasıklarımızı tutuncaya kadar güldük…

"Çıplak Mustafa'nın ahfadından[322] *Kalender Nuri isminde bir mecnun, dünkü gün İstanbul halkına seyir ve temaşasına pek alışık olmadıkları bir manzara gösterdi…"*

Aman ya Rabbi… Ben Kalender Nuri'nin pek eski dostu olduğum hâlde onun bu asaletini bilmiyordum. Meğerse bu meczup

[321] muktezi: gerekli
[322] ahfat: torunlar

oğlan Çıplak Mustafa'nın ahfadındanmış… Ah ah bu bize mahsus bir seciyedir… Akıllılarımızı pek mühimsemez iken delilere ebedî hürmetlerimizle unutulmaz payeler veririz. Ben meşhur meczuplarımızın menkıbelerini babamdan dinlerdim. Şimdi elli altmış yaşında bulunanlarımız fikirlerini şöylece bir maziye çevirseler Çıplak Mustafa, Deli Hüseyin, Deli Salih, Andalavizo Çıkçık Sava, Doktor Kurusıkı, Deli Nail, T. Hafız, Deli Sabire gibi bir düzineden ziyade erkekten kadından kaçık sayarlar… Hep bunlar milletin meşahiri sırasına geçmişler ve bugün aramızda isimlerini yâda vesile olacak türlü hatıralar bırakmışlardır.

Fakat güngörmüşlerimizden birine bunun makûsu bir sual olarak elli altmış yıl zarfında gelip geçmişlerimizden on iki akıllının isimlerini sayması ricasında bulunsak acaba pek süratli bir cevap alabilir miyiz? Ve sayılacak namların birinci sınıf dâhilerden bulundukları hakkında umumen ittifak hasıl olur mu?

Kalender Nuri'nin, sultânü'l-mecânînden bu kadar namdar asil bir nesebe mensup olması, doğrusu bana cinayetlerinden hiçbirini affettiremedi. Bu işte tuhafıma giden bir cihet daha var… Çıplak Mustafa meczubullah tanınmıştı. Onun cinsî heva ve hevese tebaiyetini bilen yoktu. Acaba hangi aşüfte bu mecnunun iri uzuvlu mülahham vücuduna vurularak onu dâm-ı aşkına düşürdü? Yoksa fuzuli, baba olan birçok akıllılar gibi, bu meşhur deli de şerir bir kadının ona zorla tevcih ettiği pederlik iftirasına mı uğradı?

Her ne ise gazeteciler evvel-i pâye olarak ona bu şerefi layık görmüşlerdi: Çıplak Mustafa'nın hafidi… Belki bu tevcih, uğur getirerek Kalender'in bâis-i feyzi olurdu. Çünkü pek muhterem cetleri uğur ve bereket velisi olarak tanınmıştı. Herkes ona sokakta kesesini açar, Mustafa içine elini daldırır, ne kadar çok para avuçlarsa kese sahibi o kadar çok berekete nail olacağı zannıyla sevinirdi. Mübarek Çıplak, bazen bütün keseyi boşaltır bazen de bir iki mangırdan fazlasına dokunmayarak üzerindeki, önündeki bütün mevcudunu arz eden zatı derin bir meyusiyete düşürürdü.

Şimdi böyle kanaatkâr meczuplar nerede? Sokaklarda gökten inmiş Âdem üryanlığıyla gezen Allah'ın divanelerinden hayır ve

bereket umarak cüzdanlarını açacak saf efendiler nerede? Eski vakitlerin akıllıları da divanelerinden budala imişler…

Oh, oh… Geçmişle şimdiki zaman arasında çok fark görüyorlar. Evet inkâr olunamaz. Fark var… Bana sorsalar onu şöyle tarif ederdim: Eski zamanda deliler tımarhanelerin istiaplarından taşmazlarmış, şimdikiler bu nama tahsis edilen binalara sığmıyorlar. İşgal ettikleri yerlerde bir koloni, âdeta bir memleket teşkil edecek kadar çoğaldılar… Ve mütekabilen hariçte akıllılarla dolu bulunmaları lazım gelen yerler günden güne boşalıyor… İnsaniyetin kendine faide beklediği kafaların cevherleri gittikçe bozuluyor.

Gazeteler heyecanlı felsefelerini boşaltmak için ruhları gıdıklayacak vakalar ararlar. Hele âdâb-ı umûmiyye meselesinde derbeder, sarıkları kirli, mestleri taaffün eden ve dahi "malum ola ki" ile başlayan sünepe vaizlerden ziyade mutaassıptırlar. Otuz altı puntoluk sernamenin altına şöyle döşenmişlerdi:

"İstanbul bugünlerde hicabaver satırlarla tarihini kızartacak vakalara sahne oluyor. İstanbul ve Beyoğlu büyük caddelerinin akşamdan sonra aldıkları manzaralar gözleri ürpertiyor, namuskâr yüreklere kan ağlatıyor. Sokaklar ve bazı kuytu yerler müthiş bir irtica ile, zamanın Babilonya asrına döndüğü zannını verecek hayâsız tablolarla doluyor. Her taraf insan kızgınlığının panayırı hâlini alıyor. Bir sokak başı dönerken ağız ağza kenetlenmiş iki kafa, biraz ötede göğüs göğüse inleyen iki vücut görüyorsunuz…

Mademki böyle olacaktı köpekleri niçin ortadan kaldırdık efendim? Hiç olmazsa onların hayvan olmaları mazeretleri vardı.

Hilkat mikyasının en üstünde zannolunan insan tereddiyle[323] *yine hayvanlığa yaklaşıyor… Biz tekemmül bekledikçe aşağılaşıyoruz. Çünkü tekâmülün de şartları vardır. Onlar bozulunca tereddi başlar…*

Hayâ, fıtri bir haslet midir, değil midir? Filozoflar bu muammayı hal için hayli sahifeler doldurdular… Ve galiba diğer birçok meseleler gibi muğlaklık yırtılamadı. Hicap viladi veya arızi olsun, bunun terbiye veya terbiyesizlikle kuvvet veya zeval bulduğuna şüp-

[323] tereddi: yozlaşma

he edilemez. Deliler utanma bilmiyorlar. Hayâda mübalatsız bazı milletler var… Utangaçların vücutlarını da inkâr mümkün değildir…

Doktorun biri, vücutların neşvünemasına ve mesamelerin teneffüsüne elbiselerin mâni olduğunu ortaya sürerek insanların ormanlardaki hayvanlar gibi çırılçıplak gezmeleri tavsiyesinde bulunmuştu. Her yeni fikrin peşinden saldıran insanlar olur. Bahusus bu usul, bu esvap pahalılığında takibine özenilmeyecek bir moda değil… Binaenaleyh Adalar'ın çam ormanlarında ve şehrimizin diğer kırlık mahallerinde hâl-i ibtidâîyi andırır çıplaklar görüldü. Havsala-i kânûnun geniş zamanlarında hiç bu cascavlakları çalyaka eden olmadı.

Bu sıhhi nazariye taammüm edebileydi sokaklarda Afrika vahşileri gibi çıplak alaylarına tesadüf ederek her şeye alışacaktık. Lakin maalesef şallak mallaklardan birkaçı teşemmüse[324] *uğradı, beş altısı da zatürreye…*

Ve sonra karlı havalarda doktoru kalın paltolara, atkılara sarılmış görenler, mucidin azizliğine kanaat getirerek bu sıhhi modayı takipten vazgeçtiler.

Bu usulün ebedî bir rağbete mazhar olamaması erkeklerden ziyade gökten çıplak inen Havva'nın yerdeki kızlarını meyus ettiği de söylendiydi… Salaşpurların arşını otuz kırk kuruşa satılan bu devirde çıplaklık modasının yine hortlayacağı memuldür.

Şimdi zengin bir memleketten gelme herhangi spor cemiyetinin biri, gündüz Aksaray'dan tramvay yolunu takiben Şişli'ye kadar anadan doğma çırılçıplak gidip gelebileceklere yüksek bir mükâfat vadetse Ruslardan derhâl soyunanlar olur… Sulukule, Ayvansaray müsabakaya iştirak için belki boşalır. Lakin Türklerden morfinle, kokainle, esrarla, işretle hayâ damarları çatlamış birkaç parasız malulden başka kimsenin böyle bir kazanca atılacağını memul etmiyoruz…

---

[324] teşemmüs: güneş çarpması

Dün halk tamamıyla bu hükmümüze muvafık bir vakanın şahidi oldu. Çocuklar, Ayasofya Camii'nin musalla taşı üzerinde çırılçıplak bir insan görerek tabuttan bir ölünün dirildiği haberiyle ortalığı velveleye verirler. Ahali fevç fevç koşar. Her ağızdan bir türlü söz fışkırır. Derhâl birçok rivayetler meydan alır.

Bu tefsirlerin envaı arasında camiye mensup çakşırlı hocanın biri açıkta şöyle vaaza başlar:

— Allah cümlemizi ıslah eyleye… Ey cemâat-i Müslimîn, bu gördüğünüz çıplak vücut, İttihat ve Terakki'nin burada saliben idam ettirdiği şehitlerden birinin halkı ikaz için tecessüt etmiş ruhudur. Bu şehîd-i muhterem geceleri buralarda kefenle dolaşırdı.

Halk arasından bir genç:

— Hoca efendi, İttihatçılar maslupları[325] kefenlemeden gömdürdülerdi…

Hoca:

— Oğlum, bu şehitlerin ahiretteki makamları çok büyüktür. Cennette onlara hülleler, nurdan kefenler biçildi.

Halk:

— Devam buyurunuz hoca efendi…

Hoca:

— Bu mübarek şehit, karanlık gecelerde türbelerin arasında dolaşırken kaç defa yanık yanık benimle dertleşti.

Halk:

— Ne dedi hoca efendi, ne dedi?

Hoca:

— Burada Ankara'ya muhalefet yapan bir karanlık parti var… Enver Paşa saltanatını, eski İttihat hükûmetini başka nam altında hortlatmaya çabalıyorlar. Türkler gözlerinizi açınız.

Hoca vaazını siyasetin muhtelif kısımlarına doğru saçma sapan dallandırıp budaklandırırken zabıta yetişti. Musalla üzerinde-

[325] maslup: asılarak idam edilmiş

ki çıplak genç bazı tiyatrolarda gösterilen 'tableau vivant'lar gibi mermerden masnu bir vücut hareketsizliğiyle duruyordu.

Bir ölünün tabuttan çıktığı şayiası, halkı heyecana verdi. Ayasofya Meydanı, cami avlusu mahşere döndü. Tramvaylar durdu. Herkes bu 'ba'sü ba'de'l-mevt'[326] *mucizesini görmek için birbirini çiğniyor, eziyor, eziliyordu. Namahremden buruşuk suratlarını çok sakınan kocakarılar, sıkıca örtünmeye vakit bulamadan bu havadisin peşine sokaklara düşerek:*

— A hanım, duydun mu neler olmuş neler? Kıyamete yakın ölüler dirilecek demediler miydi? İşte bugün bir tanesi tabuttan çıkmış… Hocalar etrafında dualar, vaazlar ediyorlarmış… Koşalım… Yetişelim… Dinleyelim…

— Ah koşacak hâlim yok. Çoluğumdan çocuğumdan kaçırdığım ekmek parçalarını sade suya tirit yapıp yiyorum. Mübareğin bayatı taş kesiliyor. Evvela ölümden kıyametten korkardım. Ah Rabb'im kıyamet bizim başımıza kaç defa koptu da biz anlamadık. Ah o talihsiz ölü imiş ki dirilmiş… Diriler ölmeye çabalıyorlar…

— Haydi… Haydi… Yolda konuşalım. Tiyatrolar, sinemalar ateş pahasına… Hiçbir şey gördüğümüz yok… Şimdi sokaklarda, oyunlarda görülmeyen şeyler oluyor… Böyle vakalara koşuyorum. Geçen günü Divanyolu'nda iki sarhoş birbirini vurdu. Kanı al al görünce bayılıyordum. Yüreğim yufkadır, böyle acıklı şeylere dayanamam…

— Geçen günü de iki sarhoş karıyı otomobile bindirdiler… Yetişmeyesice kaltaklar o kadar nerede içmişler bilmem… Bulut gibiydiler, bulut… Polislerin kolları arasında fink atarak türkü söylüyorlardı.

— Otomobile fahişe karıları bindi, ben hâlâ binmedim… Elbette artık bizi kim bindirecek, yaşlandık…

— Anamız, babamız bizi peydahlamada çok acele etmişler… Sultan Aziz zamanında dünyaya geleceğimize hürriyette doğaymı-

[326] ba'sü ba'de'l-mevt: öldükten sonra dirilme

şız balolarda erkeklerle göğüs göğüse deveran edecekmişiz… O zaman bize asri kadın diyeceklerdi…

Musalla taşının etrafında gittikçe kesafeti artan izdiham arasında:

— Musallada dinelen ölüyü gördün mü?

— Bacaklarını gördüm…

— Ben kıllı kıllı göğsünü gördüm…

— Ben başını gördüm…

— Ben daha hiçbir yerini göremedim…

— Ben hepinizin hesabına göreceğimi gördüm.

Polis:

— Bu ne rezalet… Ne duruyorsun orada çırılçıplak…

Ölü:

— Halkı heykel görmeye alıştırıyorum…

Polis:

— İn oradan aşağı edepsiz…

Ölü:

— Beni görmeye bak ne kadar adam koşuyor. Bırak doya doya seyretsinler…

Polis:

— İn diyorum…

Ölü:

— Halkımız gayetle temeddüne müstaittir… Onu terakkiden menediyorsunuz…

Polis:

— Hâlâ söyleniyor…

Ölü:

— İçinizde Avrupa'ya seyahate gidenler yok mu? Müzeleri gezenler yok mu? Heykel böyle olur. Onlar heykeltıraşların maharetleri eseridir. Ben Allah yapısıyım… Bir memkelette sanat ol-

mayınca mahluka bakmaktan korkmamalıdır. Sanatkârların taşta gösterdikleri şeylerin canlılarına bakmaktan niçin ürküyorsunuz?.. Mısır, Müslüman hükûmetidir. Taassubu kırdı, Mehmed Ali'ye, İbrahim Paşa'ya heykeller dikti… Biz ölülerimizin tarihî destanlarını ne vakit mermerler, tunçlarla tespit edeceğiz?.. Tarih sahifeleri ekseri zaman kapalı durur. Bir milletin measirini gözlere zahmetsizce söylemek, büyüklerini tanıtmak için sokaklarda, meydanlarda, her yerde heykeller, abideler lazımdır… Kitap açıp okumayı bilmeyen veyahut bu külfeti ihtiyara üşenen avam, milliyetine ait menkıbelerin, zaferlerin, şereflerin bir kısmını bu suretle öğrenir… Avrupa'da nassın memerri olan yerler âdeta birer müze hâlindedir… Sanatın çekicinden geçmiş her taş parçası, dimağınızı yormadan size mühim ve bazen göğsünüzü iftiharla kabartacak bir vaka, bir kahramanlık, bir celadet, bir dehaet anlatır. Hanımlar, efendiler, terakkinin bir lisanı da bu taşlar, bu tunçlardır. Kâğıt üzerindeki yazıların ömürleri bunlar kadar uzun süremez… Bugün münkariz bazı eski milletler tarihlerini taşlara, madenlere yazmamış olaydılar şimdi onların nâm u nişânlarından haberdar olamazdık.

Ahaliden orta yaşlı bir zat yanındakine:

— Yoğurtlama hikâyesi…

— Ne demek istiyorsun efendi?

— Şu herif çıplak olmasa bazı sözlerini doğru buluyorum.

— Bazen de sapıtıyor…

— Durunuz, kendisinden soralım.

Canlı heykele hitaben:

— Baksana üryanzade, sen bu diskuru giyimli kuşamlı, ciddi bir hâlde vereydin daha iyi olmaz mıydı?

Heykel:

— Hayır…

Efendi:

— Niçin?

Heykel:

— O zaman bu kadar sami bulamazdım. Beni ancak sokak ortasında kerpetenine ve eczalarına reklam yapan şarlatan dişçi kadar dinlerlerdi… Görmüyor musunuz? Bütün İstanbul gazetelerinin fotoğrafçıları burada… Makineler çıplak tenimin üzerine şakır şakır işliyor… Zannediyorum ki ancak deniz kızı gibi yarı belimden yukarısını neşredebilirler. Heykeli tamam endamıyla alırlarsa yarın sabah matbaalara ihtarnameler yağar… Yarın namım her tarafa yayılacak, meşhur bir adam olacağım. Bu cüretimi gazetelerde okuyacaklar… Görenler görmeyenlere anlatacaklar.

Sedasında taassup heyecanı titreyen sakallı bir efendi:

— Böyle çırılçıplak musalla taşına çıkıp her tarafını halka göstermek bir cürümdür. Alınız rezili aşağı…

Heykel:

— Bu bir cürümse sen neye seyretmeye geldin efendi?

Efendi:

— Memlekete heykel lazımmış. Numune gösteriyormuş. Bu biçimde olsunmuş…

Kalabalıktan bir kahkaha ile karışık:

— Beybabası selam söyledi hikâyesi…

İki polis çıplağın kollarından çekerek musalladan aşağı alırlar bu kispetsiz pehlivanı görmek için izdiham dalgalanır…

Mülahaza, mülatafe herkesin ağzından bir türlü çıkan söz fırtınası arasından:

Heykel:

— İçinizde yankesiciler de vardır ama hiç korkma… Nemi çarpabilirler? İsterlerse saldırsınlar.

Gittikçe insan yığıntısı koyulaşır. Yol kapanır. Çıplağı geçirmek kabil olmaz…

Polislerden biri:

— Açılınız efendiler… Hiç çıplak adam görmediniz mi?

Halktan biri:

— Bir kaput, muşamba, bir şey bulunuz da örtünüz efendim… Ahalinin gözü önünde bu böyle salkım saçak gider mi?

Çıplak adam bağırarak:

— Hayır… Hayır üzerime bir şey almam, bitten korkarım…

Etraftan kahkahalar… Bu hübût-i Âdem numunesi merkeze götürülür. Komiserin karşısına çıkarılır.

Komiser:

— Bu ne hâl?

Çıplak:

— Ne var? Hiç…

Komiser:

— Nasıl hiç?

Çıplak:

— Herkes hareketinde hür değil mi? Sıkıldım, soyundum…

Komiser:

— Bu kadar enzara karşı utanmıyor musun?

Çıplak:

— Utanan varsa bakmasın…

Komiser:

— Sende ar, hicap yok mu?

Çıplak:

— Allah'ın yarattığı bir vücutta ar ve hicabı mucip ne olabilir komiser beyefendi? Eğer esvapla gezmemiz matlûb-ı İlâhî olaydı anamızdan donla, pantolonla doğardık.

Komiser:

— Âdâb-ı umûmiyye nedir bilmiyor musun?

Çıplak:

— Âdâb-ı umûmiyye bir terkîb-i izâfîdir[327].

Komiser:

[327] terkîb-i izâfî: isim tamlaması

— Ben sana lisân-ı kavâidden sormuyorum. Kanun böyle cascavlak gezmeyi meneder. Buna cüret gösterenleri de cezaya çarpar…

Çıplak:

— Kanun istediğini emreder. Ben de keyfime uyanı yaparım, uymayanı yapmam. İnsan bu dünyaya çıplak gelir, çıplak gider. Ve canı istediği zamanda da böyle soyunabilir…

Komiser:

— Kanun, evamirini infaz etmenin yolunu bilir.

Çıplak:

— Bilemez Komiser Bey, bilemez… Eğer bile idi ona kontra gidenlerle hapishaneler dolmazdı…

Ar ve kanun tanımayan bu hayâsızın Kalender Nuri namında bir mecnun olduğu ve son zamanlarda uğradığı nâkâbil-i tatmîn bir sevda yüzünden bütün bütün çıldırdığı anlaşılarak merkum muayeneye sevk olunmuştur.”

Gazeteyi elimizden bıraktıktan sonra karı koca bu garip vaka üzerine birbirimizin fikrini istimzacen derin derin bakışırken:

Ben:

— İşte menhus deli, belasını kendi ayağıyla arayarak bulmuş…

Karım:

— Ne belası? Cinnetten salimiyeti tebeyyün ederse birkaç gün hapis ve aksi hâlde beş on gün tımarhanede ikametle işi geçiştirir… Bu herifin bizim için ne müthiş bir afet kesildiğini anlamak için gazetenin son satırları üzerinde biraz tevakkuf kifayet eder…

Ben:

— Nasıl?

Karım:

— Kalender’in son zamanlarda uğradığı nâkâbil-i tatmîn bir sevda yüzünden bütün bütün çıldırmış olduğu yazılıyor… Bu sevdanın bizim konakta geçen maceradan başka bir şey olmadığını anlamak derin bir zekâya ihtiyaç göstermez. Bu menhus böyle her

rezilane tevkifinden sonraki isticvaplarında bizim namımızı dillere düşürecek, başımıza ebedî bir rezalet tüttürecektir…

37

Zevcemin dediği çıktı. Nasıl oldu bilmiyorum. Kalender Nuri kurtuldu. Besbelli hareketinden mesul olacak kadar akıllı ve kimseye saldıracak kadar deli olmadığı tebeyyün[328] etmiş bulunmalı…

Az vakit geçti, Kalender'den bir tehditname daha aldık. Bir müddet sonra bir daha, bir daha… Gittikçe melun daha ziyade kuduruyor… Mektuplarında ateş püskürerek bizi engizisyon işkenceleriyle öldüreceğini, insanı güle güle hiddetlendirecek bir tımarhane üslubuyla tasvir ediyordu…

Zevcem bu deli hasmın kuduzluklarıyla sinirlene sinirlene o da şuurca hemen bize dönecek bir hâle geldi…

Pek rezilane bir cinnetle yazılmış son tehditnamede zavallı kadın kendini kaybederek söylediğini yapacağını gösterir bir feveranla:

— Vallahi ve billahi Şadan tekrar ediyorum… Ya bu herifi öldüreceğim ya kendimi… Bu sözümü iyi dinle… Hem bu işi geciktirmeyeceğim… Ya yarın ya öbür gün… Görürsün…

Ben sevgili Revan'ımın ayaklarına kapanarak:

— Meleğim… Göz bebeğim bana bir hafta müsaade et. Eğer ondan sonra Kalender Nuri'nin nâm u nişânını işitirsen, eğer bir daha mektup gelirse o zaman bildiğin surette harekette muhtarsın.

Zevcem yine derin derin gözlerimin içine baktı. Fakat ne yapacağımı sormadı…

Sorsaydı ne cevap verecektim? Çünkü ne yapacağımı ben de bilmiyordum. Onu temin ve teskin için böyle söylemiştim…

Ertesi günü sokağa çıktım. İnsanlardan kaçarak tenha yerler araya araya dalgın adımlarla Firuzağa'nın yangın yerlerinde dolaşıyordum. Kendime, karıma bir zarar getirmeden ben Kalender Nuri'nin vücudunu bu dünyadan nasıl yok edebilirdim? Bu mühim

---

328 tebeyyün: ortaya çıkma, belli olma, anlaşılma

iş için Revan'dan bir hafta mühlet istedim. O da sükûtuyla müsaade etmiş oldu… Bir hafta nedir? Hiç… Göz yumup açıncaya kadar geçiveren bir zaman…

Sakat aklımla bu zor meseleye bir sûret-i hal düşüne düşüne dolaşırken yangın mahallinin insan ayağıyla pek az çiğnenmiş, hemen nim vahşi ve otlar bürümüş sapa bir yerine gelmişim…

Çadır kadar yüksek iki taş yığını arasından gözüme patikamsı ve bir çukura doğru yılankavi uzanan bir iz ilişti… Parlak yeşil iri yapraklı ısırganları, boylu baldıranları bastonumla gâh itip gâh çiğneyerek küçük adımlarımın üzerinde hoplaya hoplaya meyilden aşağı inmeye başladım. Ve indikçe yokuş dikleşiyordu. Nihayet, sarp bir noktaya tutunarak büyümeye uğraşan genç bir incir ağacının yanına geldim…

Sarayburnu'yla Kadıköy'ün arasında Marmara'ya açılan Bosfor'un akıntılarıyla harelenmiş mavi ağzından Adalar'a doğru gözleri âdeta efsunlayan manzara pek güzeldi…

İncirin mail sakıyla toprağın arasındaki zaviyeye iliştim… Büyük Napolyon'un:

"Yalnız başına İstanbul bir imparatorluk değer." sözünü tahatturla eski sarayın yeşillikleri içinden seçilen kubbeli, kuleli, müteaddit bacalı tarihî ebniye yığınlarını seyrederken elimden bastonumu düşürdüm. Baston köklere takılıp durdu. Onu almak için eğildim. Otları ellerimle ittiğim esnada biraz aralık duran bir demir kapı gördüm. Boyasız enli ve hemen murabbaa yakın bir şekilde yarıya kadar toprağa gömülü bir kapı. Üzerinde iri bir halka vardı.

Eski devirlerden kalma İstanbul evlerinde böyle mahzen kapıları olur. Şüphesiz bu da onlardan biri… Fakat niçin bilmem yüreğimde birdenbire bu köhne demir kanadın arkasında nasıl bir mahzen saklı olduğunu görmek merakı uyandı. Halkadan tuttum, açmaya uğraştım. Pek az kıpırdadı. Dinlene dinlene bütün kuvvetimle birkaç defa sarstım. Aralığı iki karış kadar genişlettim…

Başımı soktum. İçeri baktım. Karanlık… Aralıktan içeri benden evvel giren ışık, ayaklarımın önünü biraz aydınlattı. Aşağı doğru derine inen bir taş merdivenin ilk basamaklarını seçtim. Gittikçe

kesafeti artan bu siyah yolun üstünü örten tonozun kalınlığı ve hâlâ gözlere çarpan metaneti mahzenin birçok asırlık yaşını söylüyordu.

Pek eski tarihî devrelere aidiyeti anlaşılan bu mahzenin üzerinde acaba son defa kimin konağı varmış? Ve kim bilir ondan evveli üzerine kaç ebniye yapılmış, yanmış, yıkılmış?..

Binlerce yıllar evvelki insanların elleriyle yoğrulmuş harcında, her taşının vazında geçmiş asırların esrarını saklayan bu yer altı yolu merakımı çekti. Acaba içerisi nasıldı? Elan bu karanlığın sakladığı keşfi kabil bir sır var mıydı? Yakınlarda benden evvel buraya kimse girmemiş olduğu, benim zorlamama mukabil demir kapının açılmamakta gösterdiği ilk ısrar ile sabitti.

Aklım eski asırlara dönerek gözlerim bu karanlığın içinde esrar ararken aşağıdan mahzenin siyahlığını yırtarak tannan, heybetli bir ses geldi. Titreyerek kulak verdim. Tonozların katı cidarlarında çınlayan istifham şu idi:

— Kimdir o?

Raşelerim arttı. Cevap verdim. Lakin aynı sual karanlığın içinde bir daha dalgalandı.

Artık mukabeleye mecbur olarak bağırdım:

— Benim… Şadan…

Sesime cevap geldi:

— Hayır sen Şadan değilsin. Gafil çocuk… Adın ne? Burası neresi? Söyle…

Korkudan kekeleyerek tekrar ettim:

— Adım Şadan… Burası Cihangir taraflarındaki yangın viraneleri…

Şu pek garip cevabı aldım:

— Burası Mısır'dır. Şimdi sen Karnak'ta bulunuyorsun… Senin adın Lort Karnavon'dur. Bu mağaranın içinde Firavun Tutankamon'un mezarı vardır… Aşağı in… Korkma… Hayatının en mühim bir meselesini bu mağaranın zulmeti içinde halledeceksin. Burada âsâr-ı atîka ilmine dair pek mühim vesikalar gizlidir. Kendi

kendine çalış… Şehremanetine haber verme… Seni deli zannıyla tımarhaneye korlar… Burada sen yalnız başına emanetin on kişisinden ziyade iş görürsün. İçeride milyonları geçen bir servet var… Emanet yalnız tahsisattan tahsilattan anlar. Orada böyle arkeolojik asarın kıymetini takdir edebilecek bir fert yoktur… Avrupa'dan mütehassıs getirmeye mecbur olacaklardır… İstanbul'daki böyle bir mağaranın vücudu Avrupa'ya aksettikten sonra her şeyde olduğu gibi Türklerin elinde yalnız bir koçan kalır… Senin hiçbir şeyden haberin yok ki kısmetinin şevkiyle buraya geldin. Düşünme, çekinme, korkma, in…"

Ben şaşırdım. Alındım. Sersemledim kaldım. Bu ses bana nereden geliyor? Ben vantrilok[329] değilim. Herhâlde hariçten, mahzenin derininden geliyor… Aşağı ineyim mi, inmeyeyim mi? Bu hitap bana bir dosttan mı geliyor, bir düşmandan mı? Söylenilen şeyler hakikat mi, bir tuzak mı? Ben Cihangir'den Mısır'a kadar ne çabuk uçtum… Lort Karnavon üç bin senelik mezarından çıkarılan Firavun'un intikamıyla öldü. Onun ruhu bana mı hulul etti? İçindeki âsâr-ı atîkanın en iyilerini İngilizler Londra'ya taşıdılar. Nekropol'ün kapısı kapandı… Ben Lort Karnavon ismini taşıyarak bu mahzene inince aynı akıbete mi uğrayacağım? Efendilik, beylik, paşalık ihraz eden, teşrifatımızda mukayyet çok İngiliz vardır. Lakin bir Türk'e lortluk tevcihi cihan sicilinde görülmüş hadise değildir.

Kendimi yarı bilir yarı bilmez rüyai bir hâl içinde gibiydim. Ben, acayip bir tenasühle Lort Karnavon'a inkılap eden Şadan, yeni benliğimi bana bildiren hatiften sordum:

— Aşağıda tehlike var mı? Bu kâşif Lort, Tutankamon'a karşı olan mesuliyeti altında ben bir daha mı öleceğim?

Sualime cevap gelmedi. Mahzenin dimağımda vehimler doğuran karanlığı içinde yalnız kendi sesim çınlıyordu. Haykırdım, bekledim. Bağırdım, dinledim… Mukabele görmedim.

---

329 vantrilok (*ventriloque*): karnından konuşan

Bu hakikat mi, birsami bir hâl mi? Gaipten aldığım böyle mühim bir tebşir üzerine oradan savuşmak mı yoksa aşağıya inmek mi daha delice veya akıllıca bir hareket sayılacak?

Ben böyle düşünürken irademin haricinde meçhul bir kuvvet beni ite ite merdivenden indirmiş. Haberim yok… Benim aklım ve hareketlerim kimin elinde oyuncak Allah'ım? Bazı şeyleri yaptığımı bilmiyorum, yaptıktan sonra anlıyorum.

Karanlığa gözlerim alıştı. Yirmi basamaktan ziyade inmişim… Mailen yerin altına uzanan bir kuyunun ağzı gibi ta yukarıdan, demir kapının aralığından aşağı doğru hafif bir aydınlık süzülüyordu.

Etrafıma bakındım. Binbirdirek Sarnıcı gibi bir hayli sütunların üzerine tutturulmuş tonozların altındayım… Her yanım taş, her tarafım sağır… Hiçbir cihette ses, hareket yok. Karanlığın ortasında yapayalnızım. Fakat cidarlarda aks-i sadâ pek kuvvetli… En hafif bir adımın yere temasına asıldan daha kuvvetli müstehzi bir ses derhâl etraftan cevap veriyor. Öksürsem tannan birkaç öksürük daha işitiyorum. Selatin camilerde mahfilden imamın tekbirlerini tekrar eden müezzinler gibi sanki taşların içine gizlenmiş ağızlar var. Duyduklarını birkaç defa daha tekrar ile eğleniyorlar…

Bana lütfen lortluk payesi tevcih eden cömert ağız, mükerrer istirhamlarıma rağmen şimdi niçin sustu? Cin, peri, melek ise şimdi beni bir kovuktan gözetliyor mu? Ruhların, sivrisinekler gibi kuytu yerlere toplandıkları doğru mudur?

Haniya Tutankamon'un milyonlar değen tabutu, mumyası? İçleri eski sikkelerle dolu altın amforalar, kıymettar evani?.. Her taraf tamtakır.

Aldatarak benimle kim eğlendi? Acaba işittiklerim kendi lakırdılarımın aks-i sadâları mıydı? Kendi kendimi mi aldattım? Ben beni mi zeklendim?..

Böyle söylenerek şimdi hızlıca vurduğum adımlarımın çoğalan hesapsız patpatlar içinde benimle istihza eden sesimi ben tekrar zeklenerek mahzenin duvar kenarlarından bir dolap beygiri tevekkülüyle dönüyordum. Gittikçe yarasa gibi karanlığı delmekteki kuvveti artan gözlerime dört sütunun ortasında ve takriben bir met-

re kutrunda dairevi bir şey ilişti. Yaklaşıp baktım. Bir karış yüksekliğinde bir mermer bilezik… İçine doğru eğildim. Karanlık içinde karanlık… Zifirî bir derinlik gözlerimi çekti. Burası neresi? İçinde bulunduğum mahzenden aşağıda bir mahzen daha mı var? Arandım. Bir taş buldum. Karanlık dairenin merkezinden bıraktım… Birkaç saniye sonra:

"Çummm…" iniltisiyle bir ses duydum. Sulu, derin, müthiş bir kuyunun kenarında bulunduğumu anladım. Bu cumburtu gitti. Bir taş daha attım… Bu defa cumburtuya bedel kuyunun içinden şu hitabı duydum:

— Ne güzel bir cinayet yeri!

Korktum. Çekildim… Oh bu ne demek?..

Bu ses mahzene inmezden evvel merdivenin üst başından işittiğimin aynı idi… Beni Lort Karnavon'un namına vicahen hazineleri değen keşfiyatına vâris yapan bu gizli seda bu sefer bana neden cinayetten bahsediyordu? "Güzel cinayet yeri" ne demek?

Ben böyle şaşkın düşünürken kuyunun içinden bir kahkaha yükseldi. Mahzenin her taşı bu kahkahaya dem tuttu. Kahkaha kahkahayı doğurdu. Ahenge uymak için ben de bir kandilli sayılırdım. Sanki etrafımda bir ordu kasıklarını tutarak gülüyordu. Beynimi dolduran uğultudan sersemledim.

Kuyudan o ses yine tekrar etti:

— Burası ne güzel cinayet yeri… Ahmak, hâlâ anlamıyor musun?

— Affedersiniz, anlamıyorum…

— Firavun'un hazineleri tılsımlıdır. Onları meydana çıkarmak için burada bir adam telef etmek lazım… Bu kuyu gıdasını ister… Ona canlı bir insan yutturmalı…

— Ah, cinayet, bu pek fena bir şey…

— Budala… Haydutlardan hükümdarlara kadar insanlar, insanlara daima katil ile galebe ederler. Dünyanın nâzımı, tabiatin en büyük ibadeti budur… Halikıyetin saltanatı bu esas üzerine kurulmuştur. Ölmek, dirilmek olmadıktan sonra hayatın manası kalır

mı? Varlık dünya ve ahiret namıyla iki devre üzerine kurulmalı ki bu âlemdeki amellerimizin mükâfat veya mücazatını öbür âlemde görelim. Böyle olmazsa kimseye bir iş kalmaz. Bu kâinatta her şey müspet, menfidir. Menfi olmasa müspetin vücudunu tasavvur bile gayrikabildir… Düşün… Gebertilmeye müstehak bir hasmın yok mu? Hem ibadet hem ticaret…

Böyle bir sual karşısında Kalender Nuri dostumu hatırlamamak mümkün mü?

Sevinçten titreyerek hemen cevap verdim:

— Vücudu bana gayetle muzır olan bir mahluk var… Fakat o canavarı buraya nasıl getireyim? Fena hâlde dargınız…

— Yüzüne gül. Huyuna suyuna gider gibi görün… Ne söylerse peki de… Kendini bilmeyecek kadar sarhoş et… Koltuğuna gir. Buraya getir… Bu kuyunun içine itiver. Savuş git…

38

Nasıl oldu bilmiyorum. Yukarıdan aşağı indiğim gibi yine gayriiradi bir hâlde kendimi viranede, demir kapının öbür tarafında buldum.

Ben neye uğradım? Bu gördüklerim, işittiklerim hakikat miydi, rüya mıydı? Uyuyup uyandım mı? İşte hâlâ o viranedeyim. Beş adım ötede demir kapı yine aralık duruyor. Hayır rüya görmedim. Ben hayalat geçirmedim. Yaşadığım hakikatin hâlâ sahnesi üzerindeyim. Yalnız hakikat, şuurumun fevkalade bir anıyla karıştı…

Demir kapıyı ittim. Uzun taş merdivenden tekrar aşağı indim. Mahzen aynen deminden gördüğüm hâlde… Orta yerde kuyu mevcut. Taş attım yine dipteki su "çummm" cevabını verdi. Fakat bu defa kendi sesimin aksinden başka bir şey duymadım. Biraz evvelki irşatların tekrar edilmesi için yalvardım… Hayır ricalarıma aldıran olmadı… Fakat işte mahzen, işte kuyu… Gaipten gelen sesin akisleri hâlâ kulaklarımda çınlıyor… Artık tereddüde mahal var

mı? Kalender Nuri'nin itlafı[330] bana emrolundu. Hatifane nazariyat tamam oldu. Şimdi iş ise ameliyata kaldı…

Tasavvurumda bu vaka ile dalgın dalgın konağa geldim… Zevcem durgunluğumun sebebini sordu… Ketumluğu muvafık buldum. Yarı hakikat yarı hayale benzeyen bugünkü sergüzeştimi hikâye etmekle şuurumun ara sıra uğradığı ihtilalden karımı şüpheye, belki de elim bir korkuya düşürmüş olacaktım.

Revan Hanım endişeli tetkiklerle beni gözden geçirerek:

— Durgunluğunun sebebini anladım…

— Nedir?

— Kalender Nuri'yi caniyane tecavüzlerden nasıl menedebileceğini düşünüyorsun…

— Evet… Lakin artık pek derin düşünmeye hacet kalmadı. Mesele benim kafamda halloldu. Bitti.

— Nasıl?

— Bunu sorma… Yalnız bu haftadan sonra o rezil herifin imzasıyla bizi taciz edecek bir mektup gelirse bana ne istersen söyle… Ne istersen onu yap…

— Vakıa ben o meluna çok kızgınım. Lakin onun dimağı bozuk bir budala olduğu artık nazarımda vazıhan tahakkuk etti. Geçenki heykel vakası da bunu müspit değil mi? Onun cinayetine karşı cinayetle mukabele etmek istemem. Böyle bir hareketten katiyen sakınmalısın. Yalnız beni edepsizce tecavüzlerinden kurtaracak müessir bir tedbir almalısın… İşte bu kadar.

— Ah güzel meleğim, geçen günü revolverini çekerek bu herifi öldürmek için peşinden koşmaya kalkan sen değil miydin?

— Ben idim lakin şimdi vazgeçtim…

— Onun sana yaptığı müthiş fenalığı unuttun mu?

— Bana ne yaptı? Bana karşı hiçbir iyi fikir beslemeyen, mücrimiyetime derhâl inanıveren muhakemesiz, insaniyetsiz eski ko-

[330] itlaf: öldürme

camdan ayırdı. Ama daha genç, daha güzeliyle izdivacıma sebep oldu… Nuri'nin sayesinde ikimiz birbirimizi bulduk…

— Bu komplimana teşekkür ederim. Lakin o hayvan herif seninle kendisi izdivaç etmek için bu cürette bulundu…

— Ne olursa olsun…

— O haine şimdi neden acıyorsun?

— Hiçbir şeyden değil… Kalbime bir rikkat geldi…

— Ah kadın kalbi bu… İntikamınızda bile döneksiniz. Hilkatin anlaşılmaz muammaları…

*

Karım ne derse desin. Ben hatiften aldığım emrin harfiyen icrasına karar verdim. İki gün sonra Kalender'den rezalette hepsini geçen sunturlu bir mektup daha aldık… Zevcem kızardı, bozardı lakin müzmin bir hastalık gibi bu tecavüze de biraz alışarak eskisi kadar şiddet göstermedi. Artık bu işte diplomatlık lazım. Ben evvelce Nuri'den bucak bucak kaçarken şimdi onun sık devam ettiği yerlerde dolaşmaya başladım… Bizim Bayram'dan pek ziyade korktuğu için semtte çok serbest dolaşamıyor, aşırı mahallelere kaçıyordu. Onun Divanyolu'nda bir kahveye dadandığını öğrendim.

Kalender Nuri'nin, karımın aşkıyla şeydalığını pek taşırmış olduğu söyleniyordu. Her gece körkütük oluncaya kadar işret… Kokain, esrar, saz, söz… Her nerede kendini kabul edecek bir eğlenti yeri haber alırsa udunu, tamburunu yüklenip oraya düşüyor, kendi bestelediği güftelerini yanık yanık okuyarak bazı hassas kimseleri ağlatıyormuş. Kahvehanelere varıncaya kadar daima Şahsene'sini taganni eden pek zavallı bir Âşık Garip hüviyetine girmiş…

Nuri şimdi Kalender kelimesinin bizde uğradığı suimana ile tam bir haneberduş olmuş. Nerede sızarsa orada kalıyormuş. Sokaklarda, viranelerde, cami mezarlıklarında, şadırvan, saçak altlarında… Para bulamazsa çalıyormuş.

"Huu erenler…" desturuyla her yere dalıyormuş… "Sirkat cinayettir." diyenlere:

— Senin bu sözün cinayettir. Nefsini aç bırakmak cinayettir, dünyanın servetini paylaşıp da diğer insanları siyah bir sefalete mahkûm etmek cinayettir. Ekalliyetin servetini himaye edip ekseriyetin açlığına çare düşünmeyen hükûmetlerin hiçbiri bu dünya yüzünde payidar olamayacaktır. Her kazanç ve ticaret dalaveresi bir sirkat oyunudur… Ecdattan ahfada verasetle büyük sermayelere malik olanlar hırsız oğlu hırsızlardır. Açlar, dünyadaki sefaletlerin müsebbipleri bu büyük haramilerden ne faide görüyorlar?.. Hangi fırın çıkardığı ekmeklerin yüzde beş okkasını fukaraya meccanen dağıtıyor?

Kalender Nuri ezberlediği böyle Bolşevik nazariyeleriyle atıp tutuyormuş… Kendi gibi sefillerden hayli taraftar peydahlamış, yavaş yavaş evliyalığa namzet bir meczup şöhreti almaya başlamış. Bu zamanda her hatipten ziyade, boş midelere merbut ağızların sözleri keskin çıkıyor…

Kalender Nuri, yalnız bana, karıma değil, medeni âlemin başına bela olmak yolunu tutturmuş. Değil böyle tufeylileşmiş, mikroplaşmış, medeni âlemin bütün hukuk kanunlarına karşı isyan eden muzır bir Nuri, vücudu bu dünyaya rahmet bile olsa ben onu yok edeceğim…

Bir gün İstanbul tarafına geçtim. Divanyolu'nda dolaşırken Kalender'le birdenbire karşı karşıya geldim… Biçare dostum çok bozulmuş, çok düşmüştü. Kılık kıyafet köpeklere ziyafet denecek bir hâlde… Arkasında ikinci defa muşambalaşmış, orası burası labisi gibi kopuk, kir pas, leke içinde haki bir *imperméable*[331]… Başında birçok tarafı sade deri kalmış uyuz bir kalpak, yanaklarının elmacık kemikleri çıkmış, çehre sarı telatin rengi bağlamış. Yirmi günlükten ziyade tıraşı gelmiş, saçlar uzamış, yüz göz mundar sokakta kalmış fino köpeğine dönmüş… Yalnız hayata karşı olan bütün kini, çukura kaçmış şaşı gözlerine toplanmış o iki kafa deliğinde parıl parıl parlıyor… Öyle harabatileşmiş ki eline on para veriniz…

Beni görünce hiç aramızda bir şey geçmemiş gibi taşkın bir dostluk, bir muhabbet, bir iştiyak feveranıyla boynuma sarıldı.

[331] *imperméable*: yağmurluk

Reddetmedim… Bedbaht hıçkıra hıçkıra ağlıyordu… Müteessir oldum. Mamafih ayrılıp yürümek ister gibi bir harekette bulundum. Beni kolları arasında sımsıkı tutarak:

— Gitme Şamdancığım… Eski dost düşman olmaz.

— Nedir bu harabatilik? Nedir bu delilikler? Nedir bu yaptıkların?

— Gözümün nuru sorma… Ne olacak? Dünya ve mafiha hepsi boş… Bezm-i elesten bizim alnımıza böyle yazılmış:

Sanman bizi kim şîre-i engûr ile mestiz

Biz ehl-i harâbâtız, mest-i elestiz

Artık kendimi tutamayarak derin derin:

— Zavallı Nuri… dedim.

O şimdi ağlarken gülerek:

— Harabatilik, bütün dünya rifatlerine takaddüm eden en ali rütbedir… Çünkü her şeyin sonu, hiçtir. Harabatilik, hiçliğin padişahlığıdır. Çare ve servet sahiplerini her an bir felaket, bir idbar yıldırımı vurabilir. Lakin benim gibilerini artık ne gökte ne yerde yakacak ateş yoktur… Biz zaten yanıp kömür olmuşuz…

Kalender, yine ufak bir hüngürtü ile göğsüme kapandı. Onu yavaşçacık iterek:

— Nuri, sokak ortasındayız. Herkes bize bakıyor…

— Bakarlar… Bırak baksınlar… Bu bakış, budalaların gıdasıdır. Dünya iki cins insanla doludur. Bakanlar, bakılanlar… Ben şimdi meşahir sırasına geçtim… Bu o kadar kolay bir şey ki… Soyun, şurada köşebaşında çıplak kendini göster. O anda meşhur olursun. Ertesi günü bütün İstanbul gazeteleri senden bahsederler… Gezip yürüdüğün yerlerde âlem seni birbirine parmakla gösterirler… Emanetten[332] bir ruhsat tezkeresi alabilsem vücudumu teşhir etmek için Şehzadebaşı'nda bir dükkân kiralayacağım.

— Haydi Nuri haydi… Çehren, kıyafetin değişmiş fakat kafan yine o eski kafa…

---

[332] emanet (şehremaneti): belediye

— Evet en kuvvetli uzvum kafamdır. Onun için değişmez… Avrupa'da erkekten kadından çıplak vücutlarını teşhir ederek geçinenler yok mu? Bunu kaç defa gazetelerde, kitaplarda okuduk. Bu bir sanattır. Yorgunluksuz para kazanmak… Biz böyle nazik şeylerden anlamayız… Hamallığa benzer zor hizmetlere koşarız. Ruhsat alabilsem… Beş kuruş duhuliye ile ihya olurum. Teşhirgâhım kadın erkek seyircilerle dolar dolar boşalır…

— Nuri bırak gideyim…

— Vallahi bırakmam… Pusulaların ibrelerini çeken kutupların elektrikleri gibi ruhun ruhumu çekiyor… Bu kadar zamandır hasretini çektikten sonra seni bırakır mıyım hiç?.. Anlatacak içimde birikmiş ne dertlerim var…

— Böyle sokak ortasında olmaz…

— Nereye istersen oraya gidelim…

— Bu surat, bu kıyafetle ben seni nereye götürebilirim?

— Hey gidi hey… Suratım değişti, kıyafetçe de düştüm ama yüreğim yine o eski Nuri'dir… Sen de urbaya cakaya itibar eden zavallı akıl züğürtlerinden mi oldun?

— Şimdi hangi bir mahalden içeri girsek bizi bir şey çırpmaya geldi sanacaklar…

— Bir şey çırpmak… Oh evet… Aç kalınca elbette…

— Demek öyle şeylere de başladın?

— Benim yerimde sen olsan ne yaparsın? Sen hiç döngel orucu tuttun mu?

— Döngel orucu nedir?

— Evde yemek, cepte para şinanay… Hiçbir yerden ümit yok… Ailende kaç kişi varsa başına toplarsın… Onlar ekmek diye melul melul suratına bakarlar… Çaresizliği anlatırsın, cenaze namazına durur gibi hep birden o günün orucuna niyetlenirsiniz… Ertesi akşam olur. Bu uzun savmın ne topu vardır ne iftarı… Rezzâk-ı âlem o gün çoluk çocuk ailece sizi ihmal etmiştir… Mutfakta dolapta midenize atacak tek lokmacık yok. Ne yapacaksın?.. "Yâ rezzâk-ı âlem kabul et… Oruç bozmadan niyet ettik savm-ı mükerrere…"

diyerek hep birden yine niyetlenirsiniz ertesi günün orucuna… Bu dünyanın hakiki çilekeşleri bu döngel orucunu tutanlardır. Ramazanda davul zurna ile sahura kalk. Köftesiyle, söğüşüyle, şirdeniyle, bumbarıyla, hoşafıyla tıka basa karnını doyur, yat… Öğleye kadar uyu, kalk… Yine iftar tepsisiyle donanmış sofranın başına otur… Simidi, pidesi, francalası, çorbası, yumurtası, külbastısından tatlı, börek, tıkın ha tıkın, pilava, soğukluklara kadar… Ben böyle orucu yılın on iki ayında tutmaya razıyım. Ve hem de bugün dünyada doyduğuma şükrederim, yarın ahirette Cenabıhak'tan bu sevabıma hiçbir mükâfat istemem…

— Yine coşkunsun Nuri…

— Eski padişahlar oruçlarını izâle-i bikr ile bozarlarmış… Rabb'im kabul eyleye… Bunu peçeli tarihte okumuşlar…

— Peçevi olacak…

— Bana müverrihin adı değil, yazılan cinayetin doğruluğu lazım…

Şimdi Nuri'nin refakatim için gösterdiği bu şiddetli arzuya, bu ateşli tahassürlere karşı biraz nazlı görünmem icap ediyordu. Benim mahza kendisini bulmak için oralarda dolaştığımı anlarsa belki aleyhindeki müthiş kastımdan şüpheye düşer…

Binaenaleyh elinden kurtulmak için yine silkinerek tekrar ettim:

— Nuri, bırak beni gideyim…

— Kabil değil Şamdan'ım, kabil değil…

— Desene ki ben bugün yine belaya çattım…

— Evet çattın… Bela de, veba de, kolera de, sıtma de… Şimdi herkes benden bu nev musibetlerden korkar gibi kaçıyor… Fakat ben yapışacak canı bilirim…

— Nuri, aramızda halli nakabil ağır bir mesele vardır…

— Pöfff… Halli niçin kabil olmasın?..

— Demek sen buna bir sûret-i hal düşündün?

— Bir değil… Birçok…

— Yine eski eşekçe fikirlerinde berdevam mısın?

— Tamamıyla…

— Beni ifrit etme, bırak gideyim…

— Gönderdiğim mektuplarda ne yazıyorsam hepsinde sabit-kademim…

— Sen bütün bütün çıldırmışsın. Haydi belanı benden bulma Allah'ından bul…

— Ben, zevcen Revan Hanımefendi'ye cayır cayır yanıyorum… Bu ateşim teneşir üzerinde bile sönmeyecektir…

— Yine bu hayvanlıkları tekrar etmek için mi yakama yapıştın?

— Hayhay…

— Düşün ki aleyhinde aşktan, ateşten bahsettiğin kadın bugün benim zevcemdir…

— Hayır… Senden evvel o benim zevcemdi… Senden evvel onun koynuna ben girdim… Nasıl dalavereler çevirerek beni safra gibi işin içinden dışarı attığını biliyorsun… Ben bugün volkan gibiyim volkan… İç yağlarıma kadar yandım yandım kavruldum. Bittim… Mademki sen bana bu dubarayı oynadın, mademki kadın benimken, hak benimken iş böyle oldu…

Nuri sokağın ortasında beni tekrar kucaklayıp bütün ruhunun alevleriyle gözlerini gözlerimin içine dikerek ilave etti:

— Ben her türlü teklife yatarım… Uzlaşırım…

Nefretle isyan eden sinirlerimin marazi şiddetiyle onu sarsa sarsa iterek:

— Ne demek istiyorsun?

— Kızma Şadan… Senin nasıl gönlün varsa benim de var… Sen nasıl seviyorsan ben de seviyorum… Biz bu hayatta seninle o kadar teklifsiz yaşadık ki… Bazı anlarda benliklerimiz o kadar birbirine karıştı ki… Cemiyetin âdete, namusa, kanuna taalluk eden sınırlarından pek öte tarafa geçtik. Biz etle kemik gibi birbirimize yapışık iken bir kadın yüzünden işte böyle olduk. Emin ol Şamdan,

dost iken bizi birbirimize hasm-ı cân yapan kadın yine birer yâr-ı vefâkâr hâline getirebilir…

— Saçma…

— Hep saçma değil, içinde kurşun da var. Sonra görürsün… Mademki sokak ortasında konuşulmazmış… Kendi gittiğin yerlere kılıksızlığımdan dolayı beni de beraber götürmeye sıkılıyormuşsun… Gel seni benim gittiğim yerlerden birine götüreyim. Bir saat orada oturmakla korkma harabatilik bulaşmaz… Yalnız para cüzdanına, saat kordonuna iyi dikkat et işte bu kadar…

— Beni nereye götüreceksin?

— Kuzucuğum bir iki saatçik canını bana inanamıyor musun?

Bu istifhamın karşısında beynim burkuldu… Ben Nuri'nin canını almayı düşünürken tabii kendi canımı ona emniyet edemezdim. Belki onun zihninde de aleyhime bir suikast tertibi vardı. Ve ihtimal ki o da bugünkü tesadüften aynı hisle memnundu.

Binaenaleyh suali tekrar ettim:

— Söyle beni nereye götüreceksin?

Nuri bakmak için yine göz bebeklerimi arayarak:

— Allah Allah, tuhaf şey… Niçin bu kadar pireleniyorsun? Herhâlde bir batakhaneye götürecek değilim…

— Ne tarafa gideceğiz?

— Galata'ya…

— Orada yer altında esrarhaneler var… Demir kapak kaldırılıyor. Maden kuyularına girer gibi yerin dibine gizli mahzenlere iniliyor… Böyle mahallere gidemem… Mahzen sözünü telaffuz ederken soğuk soğuk içim titredi… Kalender'in acayip bir şaşılıkla yüzüme bakmasından bu deruni irtiaşımı anladığına hükmettim. Biz o saatte birbirimize ölüm oyunu mu yapıyorduk acaba? Hangimiz ötekinin vücudunu ifnaya muvaffak olacaktı?

39

Kalender'le Divanyolu'ndan indik. Köprüyü geçtik. Koluma girmek istedikçe silkerek reddediyordum. Çünkü kılıksızlığından

başka pis pis de kokuyordu. Benim bu istikrahıma karşı derin bir iç çekişiyle:

— Beni bu hâle düşürdün. Şimdi iğreniyorsun… Vicdanın seni takbih etmiyor mu?

— Sen bir vicdan münkiri, ondan bugün nasıl medet umuyorsun?

— Dünya hâli bu Şamdancığım… Gâh inkâr ederiz gâh tasdik… En büyük filozofların hâlleri de bu değil mi? Bilmem her nedense mademki bugün gizli kapaklı yerlere gitmekten sıkılıyorsun, seni cadde üzerinde bir meyhaneye götüreyim…

Cevap vermedim. Kalafatyeri'ne doğru yürüyorduk. Birbirine benzeyen, dar, dolambaç, çamurlu sokaklar; denizin müzahrefatıyla beraber tefessüh[333] etmiş bir şehir parçası… Katran, gaz, benzin, türlü müskirat, süprüntü kokularının halitasından yükselen keskin bir taaffün öğürtü getirecek bir şiddetle insanın burnuna doluyor… Bu mülevves hava ile ülfetten artık fareleşmiş kirli adamlar oradan oraya koşuşuyorlar…

Ortalığın çamuru bile yapışkan simsiyah zift renginde… Her taraf isli gibi kara… Sokakların eğri büğrü birbirine karışmalarında, alçak dükkanların yapılışlarında Kurûn-ı Vustâ'dan beri çok zaman geçmemiş olduğu zannını verecek bir iptidailik var… Sanırsınız ki biraz ötede Fatih'in kadırgalarını karadan geçirmek için kurduğu kızaklar hâlâ Haliç sahilinde duruyor…

Nuri kalın bir duvarın içine açılmış köhne bir kapının aralık duran tek kanadını itti. İki tarafa dizilmiş battal fıçıların arasında biz cüssece mini mini birer çocuk gibi kaldık. Üstümüzde tavansız bir çatı… Eski yağhanelikten irtidaden meyhane deposu olmuş hayli korkunç bir loşluğun içinden yürüdük.

Kalender Nuri fare arayan bir kedi gibi iki fıçı arasında bir insanın zor sığacağı dar bir yere girdi. Ben tereddüt ettim. Hemen elimden kavradı. Beni de çekti… Havasız, güneşsiz bir sıçan yolun-

[333] tefessüh: bozulma

dan ilerledik. Önümüze yine kalın bir duvarın içine açılmış küçük bir kütük kapı çıktı. Nuri bir âheng-i mahsûsla vurdu. Kütük açıldı.

Genişçe bir vapur kamarası gibi uzunluğuna nispeten dar bir yer… Dışarısı gündüz olduğu hâlde ortada sallanan isli bir petrol lambası tüterek yanıyor. Bu nakâfî kirli ışığı boğan sigara dumanı bulutları arasından gözlerime buğulu bir gözlük takılmış gibi evvela bir şey seçemedim…

Pejmürde kıyafetli her yaşta müşteriler manga manga oturmuşlar. Hepsinin yüzlerinde ispirtonun verdiği gayritabii, mübalağalı bir neşe… Bir hiçin etrafında kopan kahkahalar, parlayan hiddetler… Bir parça kaymış gözler, çarpılmış ağızlarla türlü şakalar, kavgalar ediyorlar.

Gözlerimi bu sefil manzaraya, kulaklarımı o kaba sözlere, burnumu bu ahırımsı kokuya alıştırmaya uğraşarak bütün etrafıma dikkat ediyorum.

Bizim içeriye girişimiz komîk-i şehîrlerin sahneye çıkışları kadar takdirkâr bir gürültü ile alkışlandı. Eller ile bastonlarla her mangadan davet ediliyorduk:

— Nur ol imanım… Nur Baba… Nuri Baba…

İltifatlar üzerimize yağmur gibi dökülüyordu. İçeride hemen her tipten birer numune vardı. Saç sakal birbirine karışmış, sokaklarda "Ya dost…" narasıyla dolaşan seyyah dervişlere andırır bir ayyaş yerinden fırladı. Nuri'yi belinden yakalayarak:

— Huu imanım bana bir gerdan sun. Cemaline Kerbela ateşiyle teşnelendim.

Kalender, kirli muşambasının yakasını açarak:

— Eyvallah pirim. İçimin ateşinden ateşini söndür, aşkını kandır.

Herif, Nuri'yi koklaya koklaya bir öpüş öptü. İstikrahtan midemin içi dışına döndü.

Göğsü dolgunluğu hırıltısıyla boşanan bir ses:

— Yirmisinde çocuktur… Otuzunda nev-baliğ… Kırkında cemal… Ellisinde kemal…

Diğer hımhım bir ses:

— Nûr-ı aynım sen buraya aşk etmeyeli zulmette kaldık. İşte hepimiz kör kandil olduk. Gel, gel, birer birer çerağlarımızı uyandır…

Nuri bu sıcak davetlere karşı itizar etti. Güç hâl ile biz de şöyle ayrıca bir tarafa çöktük.

Yan tarafta fırın kapısına benzeyen kemerli bir delik önünde çinkodan bir tezgâh… Üzerinde irili ufaklı konserve kutuları işliyor. Şişe, bardak, kadeh yerine hep bunlar kaim… Tabak hizmetini de sırrı dökülmüş porselen veya kalayları sıyrılmış teneke kaplar görüyor… İçlerinde bir parça tuza sirkeye bulanmış nevi namalum bir yeşillik… Çayır otu mu, yonca mı, pırasa sapı mı, ıspanak süprüntüsü mü belli değil… Kullanılan kaplar içinde âşıkların gönüllerinden başka kâbil-i inkisâr hiçbir şey yok… Meyhanenin bütün takımları herhangi bir çöplükten düzinelerle toplanabilir…

Bazı kapların içine turşu gibi doğranmış çiğ lahanalardan başka mezelerin cinslerini tayin, oraya uzun müddet devamla ihtisasa mütevakkıf… Bazı alışkın olmayanlara ta karşıdan bulantı getirecek şeyler…

Bizim önümüze de saydığım cinsten mezelerle tenekeler dizildi. Benim gayetle tiksinir bir suratla durduğumu gören Kalender:

— Sen bu hâle bakma. Bizim Barba bir ev kadını kadar temizdir. O senin gittiğin şık birahaneler dışı kalaylı, içi kirli fahişelere benzerler. Yüksek fiyatlarla müşterilere yutturmadıkları pislik kalmaz. Süsle, fantazya ile çok mundarlık örterler… Bu kap kacağın teneke, porselen olmasına gelince bunda da hikmet vardır. İşte görüyorsun. Buraya düşenler hep şehrin seçme zadegân takımındandır. Rakıya bedava para vermezler. İsterler ki ispirto beyinlerini sarsın, dimağlarını tutuştursun… Tozu dumana katsınlar… Burası istimini alınca tenekeler havada şihâb-ı sâkıplar[334] gibi uçuşurlar. Onun için buraya şişe, takım yaramaz. Birkaç hafta buraya devan edenler tamam uzuvlarıyla yaşayamazlar. Ya kör olurlar ya topal… Yalan kabul etmem içlerinde hırsız, yankesici, her türlüsü vardır. Fakat

[334] şihâb-ı sâkıp: delip geçen ateş parçası

mert adamlardır. Bu insanlar da birer sanatkâr değil mi? Dünyadaki bütün sanatlar paylaşılmış. Bunlara iş kalmamış. Bu açıktakiler de birer iş icat etmişler… Koynunda para dolu cüzdanın, cebinde altın saat var, dikkat et. Çarptırma… Sen iki senelik esbâb-ı taayyüşünü ceplerine doldurmuş gezersin. Öte tarafta bugüne yiyecekleri olmayanlar var… Açlıktan ölecekler değil ya, elbette bulunca çarpacaklar. Üzerlerindekileri kaptırtatacağı kadar avanak yaratılanlar hiçbir paraya malik olmaya layık değildirler… Kör talihin bir ahmak cebine doldurduğunu, cingöz bir yankesici hakkıyla boşaltır.

Kalender kendisinin de çırak yazıldığı bu sanatların erbabına cemiyyet-i medeniyye içinde şerefli birer mevki teminine uğraşır bir mantık yürütür iken isli lambanın altında azgın kafasının tepesi yılan gibi parlayan bir ihtiyar çapkın bize doğru şöyle haykırdı:

— Nur, Zi'n-nur, İbnü'n-nûr efendim yine geceleri rüyalarında Revan Hanım'la gusül icap edinceye kadar oynaşıyor musunuz?

Nuri hemen yerinden fırlayarak herifin kulağına güya gizli bir şeyler fısıldadı. Ayyaş acayip bir sırıtışla parmağını bana doğru uzatarak:

— O mu? dedi.

Nuri başıyla tasdik işareti verdi. Şimdi sarhoş herif, çarpık koluyla çağanozvari bana bir pati çakarak:

— Affedersiniz beyefendi, baltayı taşa vurmuşum haberim yok… Sizin Revan Hanım'ın kocası olduğunuzu bilmiyordum…

Dünyada itizarın bu kadar işkencesi hiç işitilmemiştir. Nuri yanına dönerek:

— Kızdın mı? dedi.

Benim hiddetten dişlerim birbirine kenetlenmişti. Cevap veremedim. Kalender:

— Bunlar saf adamlardır. Nezaket bilmezler kusura bakma… Kalplerinde kötülük yoktur.

Kalender'in melunluğu her türlü tahmini aşıyor, böyle heriflerle olan sohbetinde karımdan bahsettiği anlaşılıyordu. Kim bilir ne kadar erzelce cümlelerle tertip edilmiş hikâyeler naklediyordu.

Benim sükûtumdan cesaret alarak Nuri devam etti:

— Biçare adamın karıdan bağrı yanıktır. Karısı, kızı evden kaçtılar… Oruspuluğa döküldüler…

Nuri beni herife anlattı. Şimdi de onu bana vasfediyordu.

Dertli ayyaş karşıdan beni muhatap ittihaz ederek başladı:

— Beyim affedersiniz, kadına inan olmaz… Hürriyet, meşrutiyet, cumhuriyet hep onlara yaradı. Onlar her vakit her devirde fenalıklarına zemin ve zaman bulurlar. Büyük karım Abdülhamit zamanında baştan çıktı. Bir tablakâra kaçtı. Sonra sürüm sürüm süründü ya… İkinci, üçüncü, dördüncüsü benim talihime sıra ile ırzsız, namussuz çıktılar. Ne hikmettir, ne felakettir bilmiyorum. Benim kocalığımla bir türlü kanaat edemediler. Kaç tanesini sıcak sıcak follukta bastırdım. Birtakımını kaçırdım. Birtakımını yakaladım. Vurdum. Yaraladım. Sakat ettim. Hapislerde yattım… Cürmümeşhudu ispat etmeli imiş… Karını koyun koyuna bir zampara ile yakaladın mı "Allah aşkına bir yere kımıldamayınız. İşte böyle yatınız. Cürmümeşhudu ispat için bir şahit çağırayım." deyip sokaktan, komşudan birini hemen içeri çekerek rezaleti göstermeli imiş. Başka türlü hareket ettin mi sen hapishanede yat, karın da zampara koynunda keka…

Meyhaneciye bağırarak:

— Barba, gönder. Tenekelerinin dipleri mi deliktir nedir? Bugün yine tutmuyor. Kaç senedir bizi şu baldıranlı rakınla zehirleyemedin gitti… Hâlâ yaşıyoruz…

Yine bize hitapla:

— Ne anlatıyordum efendiceğizim? Ha karılarımın orospuluklarını… Bir kere bana bakınız, güçlü, kuvvetli bir erkeğim… Her vechile çalışkanım. Namert olayım karımı zampara hırsına muhtaç bırakırsam ama soysuz olursa ne yaparsınız? Eski zevcemden kalma bir kızım vardı, Nazife… Oldukça ağzı burnu düzgündür. Fakat orospunun kızı bana çekmemiş… Tamamıyla kaltak anasına benzemiş. Sonradan bir genç karı aldım. Eh insan olduktan sonra akça pakça olsun diyor. Zararsızdı köpoğluköpek, üvey kızıyla iyi bağdaştılar… Biri kerimem, biri halimem, ne bok yer de şüphele-

nirsin? Şimdi geçinmeler değişti. Bir iş tutuyorsun uymuyor. Bir başka maslahata sarılıyorsun. O da olmazsa bir başkasına… İş çok, sermaye yok… Oraya buraya başvurdum. Bu zamanda babanın, oğluna emniyeti yok. Ben böyle sermaye arayıp dururken bizim karı Nazife ile beraber evden firar etmezler mi? Başka yerde akrabaları yok. Nereye gitti bu postallar? Bre aman dön dolaş… İstanbul'u allak bullak ettim. Nâm u nişânlarını bir yerde bulamadım… Bir gün Dolmabahçe taraflarında gayetle şık bir otomobil içinde bir genç herifle beraber benim kıza rast gelmeyeyim mi? Bağırarak arkalarından koştum… Hiç iki bacakla o dört tekerlekli Frenk arabasına yetişilir mi? Ondan sonra izlerine düştüm. Tahkikatım nereye çıktı bilir misiniz? Acı acı, çok acı… Bizim karı, üvey kızını sermaye yapmış… Otomobillerde, sinemalarda, barlarda, otellerde misk gibi geçiniyorlarmış. Bizim fakirhanede mükemmel sermayeler varmış da ben orada, burada beyhude aranıp duruyormuşum. (meyhaneciye bağırarak) Ulan Barba gönder. Bugünkü rakı değil, çocuk sidiği gibi bir şey. Ulan böyle bir hile yapıyorsan geçmişini nallarım senin… Söyle… Senin Despino sana kaç defa boynuz taktı? Karı değil mi… Rum'u da o, Ermeni'si de Yahudi'si de Frenk'i de… (yine bize dönerek) Evet beyim… Şimdi fakirhane bomboş. Âcizane yine bekâr kaldım… Gel cesaret et de evlen bakalım… Kafam, zamân-ı sâbıkta saraylara kurban giden boynuzları yaldızlı koçlar gibi çatal çutal oldu… Ben yavaşça Nuri'ye:

— Biz boyuna bu herifi mi dinleyeceğiz?

Nuri:

— Aldırma canım… O dinlesen de söyler, dinlemesen de… Fakat Şamdan sen içmeyecek misin?..

Bir tenekedeki rakıya, bir mezelere, bir de Nuri'nin suratına baktım…

Kalender, teneke kadehi aşk ile şevk ile bir diktikten sonra:

— Bakma canım o zevzek herifin sidik midik dediğine… Buraya kurşunlu meyhane derler… Adı ağırdır ama rakısı hafiftir. Ateş gibi serttir.

— Ne demek? Hem hafif hem ateş gibi sert?

— Beyim ağırlık başka, ateş gibi sertlik başka… Mesela alevi tartsan kaç dirhem gelir? Fakat elini dokundurabilir misin? Yakar… Rakı dediğin de öyle olmalı… İçince mide tutuşmalı… Damarlar istim borusu gibi kızmalı… Beynin üzerindeki emniyet supabı yerinden oynamalı… İnsanın kafasında ıstırap veren fikirler, elemler dezenfekte edilmek için ispirto alevine tutulan ameliyat aletleri gibi yanıp temizlenmeli… İnsan adi hayatından çıkıp alisine girmeli…

Ben rakının sertliğine kalben memnun oluyor fakat zahiren asık suratlı görünmeye uğraşıyordum… Maksadım Nuri'yi çarçabuk körkütük etmekti. O beş kadeh içerse ben yarım kadehle bile midemi yormuyordum. Kadehlerin adetleri arttıktan sonra Nuri benim bu içkideki imsakimi fark edemeyecek bir hâle geldi…

Bu habise o kadar kızgın idim ki onu mahzene kadar götürmeye sabredemeyerek hemen oracıkta boğmak istiyordum. Lakin anlayacağım mühim şeyler vardı. Kafasını, lakırdısını büsbütün kaybetmeden onu söyletmek lazımdı…

Gezmek ıstıraplarıyla titreye titreye bikayd görünmeye uğraşarak dedim ki:

— Nuri, aramızdaki meseleye gelelim.

— Adam sen de biz seninle ruhla vücut gibiyiz. Hiç aramıza halli nakabil bir ihtilaf girebilir mi?

— Kalender, mamafih beynimizde böyle bir ihtilaf mevcut…

— Sen çocukça inatlarınla böyle ihtilaf çıkarıyorsun… Fakat vakit ve saati gelecek hep bu ısrarlarından vazgeçeceksin. Her şey yoluna girecek.

— Anlamıyorum?

— Birkaç kadeh daha yuvarlayalım. Anlarsın…

Bu herifin melun kafasında acaba nasıl karanlık habasetler dolaşıyordu? Kable'l-vukû bir his işitmeye tahammül edemeyeceğim sözlere muhatap olacağımı bana anlatarak sinirlerime gerginlikler getiriyordu.

Kalender, bir teneke rakıyı yine dikti. Dişinin biri kırık çatalla akıta akıta bir tutam yeşilliği de arkasından gönderdikten sonra yılışık bir sırıtışla:

— Hah, içim tutuşmaya başladı…. Ah, ah, rakıdan yanmıyorum. Asıl beni tutuşturanın kim olduğunu sen bilirsin…

Cevap vermedim. Ben içimden boyuna ya sabır çekiyordum. Melunu sonuna kadar söyletip dinlemek zaruretinde idim… Bu kolay bir şey değildi. Bakalım nasıl tahammül edebilecektim.

Nuri beni iğrendire iğrendire kırık çinko çatalı bütün teneke tabakların içine birer defa batırıp çıkardıktan sonra:

— Mesele yalnız bir surette kâbil-i haldir… Sen ne kadar çırpınsan bunun iki şekli yoktur ve olamaz…

— Nedir o yegâne suret?

— Mesela, hayat doğmak ve ölmekten ibarettir… Bu iptidayı ve neticeyi tebdil edebilir misin? Ara yerde gelip geçen şeyler, hep dipsiz ve ehemmiyetsizdir. İşte bizim mesele de buna benzer…

— Peki ne imiş onun sûret-i halli?

— Ah meyus Şadan, yüreğinde fena şeyler kaynadığını gözlerinden anlıyorum. Ben olmuş canım, sen ham ervahtansın… Fakat bunun için gam yemem. Çünkü hamlar yavaş yavaş olgunluğa mahkûmdurlar. Sen de bir gün olacaksın, kemalini bulacaksın, ettiklerine utanacaksın… Hak şekline sokulmak istenilen haksız şeyler, ilelebet hak suretinde görünemezler…

Aman ya Rabbi bu saçmalar ne zaman bir nihayete erip de delinin asıl maksadını anlayabileceğim?

Büyük bir cebr-i nefsle dişlerimi sıkarak:

— Kalender, meseleden ayrılma…

— İşte mesele: İkimiz bir kadını seviyoruz…

— Meseleye bu noktadan başlama…

— Niçin?

— O kadın bugün zevcemdir…

— Olsun…

— Ne demek, olsun?..

— O kadının senin zevcen olması benim ateşimi söndürmeye kâfi bir sebep midir?

— Peki o kadın benim zevcem iken sen onu sevmekte devam edersen bundan ne netice çıkabilir?

— Oh Şamdan, pek amiyane konuşuyorsun. Bakkal felsefesi istemem. Yüksek görüşelim. Yüksek. Aya, yıldızlara kadar uçalım…

— Ben bakkalın, kasabın ayrı ayrı felsefeleri olduğunu bilmiyorum… Pek sabırsızlanıyorum. İçim içimi yiyor. Şu neticeyi çıkar da işiteyim…

— İki kişinin bir kadını sevmesi aralarında ruhen iftirakı değil, ittihadı muciptir. Bir ışığın etrafında iki pervane dolaştığını hiç görmedin mi?

— Pervane, ateşin ne olduğunu bilmeyen ahmak bir hayvancağızdır.

— Sen de aşkın ne olduğundan bihaber bir divanesin… Sen karını bırakmıyorsun. Ben de ondan vazgeçemiyorum… Revan'ı ikimizin birden sevmemizden başka bir çare var mı?

— Karısının diğer bir erkek tarafından sevilmesine müsaade eden koca bulunur mu?

— Çoook Şamdancığım çok… Bilerek ve bilmeyerek…

Bu herze-vekilin dili altındaki murdar sözü kusturmak için sordum ki:

— Biz pervaneler, ikimiz birden aynı aleve nasıl konacağız?

Kalender, sarhoşluğunun ilk sadmeleriyle sarsıla sarsıla gülerek:

— Şamdancığım ikimiz birden değil… Birimiz konar, kalkar… Sonra öteki…

— Biz Revan Hanım'la nikâhlı karı kocayız. Sen nasıl araya gireceksin?

— Pöh nikâh! O avama mahsus bir bağ…

— Revan Hanım benim üzerime başka bir erkek kabul eder mi?

— Beni eder!

— Neden biliyorsun?

— Biliyorum…

— Yanılıyorsun…

— Sen yanılıyorsun. İnanmazsan tecrübe et…

İçimden beni boğacak gibi hafakanlar kabarıyordu. Lakin ben hep bu galiz delilikleri o anda hazmetmeye, bütün kaynar zehriyle sineye çekmeye mecburdum… İşte ancak bu fevkalbeşer tahammül ve metanetimle maksadımı fiile çıkarabilecektim. Birkaç saat sonra hayatını cehenneme yollayacağım bir deli sarhoşun sayıklamalarından karımın iffetine bir leke bulaşabilir miydi?

Lakin bilmem nasıl bir sevk-i tabîî ile yine aynı suali irattan kendimi alamadım:

— Bu iş yalnız benim muvafakatimle bitmez. Bakalım karım böyle bir şeye razı olur mu?

Kalender, mezelerin üstüne kapana kapana gülerek:

— Şamdancığım çok safsın…

— Neden?

— O, çoktan razı… Senden korkuyor…

Bütün damarlarımdaki kanım birden tutuştu. Oh yezitoğluyezit zevceme açıktan açığa iftira atıyordu. Haşmet Bey'in nazarından onu düşürmek için cüret ettiği şeni müftereyatın ikinci serisini şimdi bana yapacaktı.

Ben artık tahammülümün son tetiğinde olduğum için ağız açmıyor için için titriyordum. Nuri, dolu bir tenekeyi dikip iri iri lokmalarla mezeler tıkındıktan sonra şimdi biraz ağırlaşan diliyle devam etti:

— Filhakika, koynuna girdiğim geceden bir zamana kadar Revan Hanım benden müteneffirdi. Fakat nihayet, nihayet kendimi sevdirmeye, daha doğrusu kendisine olan hadden aşırı şeydalığım, mecnunluğum, meczupluğumla merhametini celbe muvaffak oldum.

O anda beynimin içinde top tarrakasıyla bir hakikat bombası patladı. Kulaklarım çınladı. Gözlerim karardı.

Düşmemek için önümdeki dört köşe yağlı masaya tutundum.

Evet… Evet… Zevcem Revan Hanım, Kalender aleyhine kadınlığının, ismetinin bütün nefretiyle feveran ederken revolverini doldurup onu gebertmek için sokaklara atılmak isterken bu şiddetli nefret ve hiddetinde birdenbire bir itidal peyda oldu. Onun cinayetlerine karşı cinayetle mukabele etmek istemediğini söyledi. Bu ani tahavvül nereden esti? Hissiyatına bu değişiklik nasıl geldi?

Kalender şimdi benim bu işe muvafakate yüz tutmuş olduğum zannına düşerek rezil hissiyatında coşkunluğa başladı:

— Karın çoktan benim olacak fakat senden korkuyor. İkimizi de seviyor. İkimiz de onu seviyoruz. Avamilikten çıkmalı, âdetlerin, göreneklerin, kanunların zincirlerini kırmalı… Uyuşmalıyız… Revan beni kabul ettikten sonra ben her yola yatarım… Sen yine kocası kal. Zararı yok. Bu usulü biz icat etmiyoruz ya… Yalnız kocasıyla yalnız karısıyla iktifa eden eşler nerede şimdi?

— Nasıl olur bu rezalet?

— Bunda hiç rezalet yok, bu gayetle umumi, asri, tabii bir şey… Bak nasıl olacağını sana söyleyim… Biz seninle şimdi barışırız. Ben eski gayrimufarık dostun yine teklifsizce konağa devama başlarım… Bir yandan da karına kur yapmaya girişirim. Sen hiç işin farkında değilmişsin gibi görünürsün. Karı yine senin. Çocuk doğarsa o da senin olsun. Benden ne miras yiyecek ki…

Ben beynimin içine barut dökülmüş de bu menhus ağızdan saçılan kıvılcımlardan kafamla beraber bütün kâinat da infilak edecek sanıyorum…

40

Ben deli iken tekrar deliriyor, katmerli mecnun oluyordum… Buna sebep de beynimde karıma karşı açılan derin, müthiş bir şüphe yarasıydı. Kalender Nuri, Revan'ı teshirdeki suhuletinden öyle kalp kuvvetiyle bahsediyordu ki… Ya zevcemin Kalender'e karşı aldığı himayetkârane son tavırlar?.. İki kalbin birbiriyle bu teva-

fuku bir hakikat midir, aldatıcı bir tesadüf mü? Öyle mi veyahut böyle mi olduğunu ben nasıl anlayacağım? Bu benim için mühlik, amansız, öldürücü bir şeydi. Her ikisi de gelip ayaklarıma kapanarak şüphelerimin boşluğunu ispata uğraşsalar artık inanmayacaktım. İnanamazdım…

Hele bugün Nuri'yi cehenneme göndereyim. Dünya onun ruhundan boşalsın… Karımla olacak hesabı sonra görürüm… Bunun için birkaç saat daha havsala genişliği, sabır, tahammül lazım… İşte hep bu şeyler bende o kadar az, o kadar tükenmiş, o kadar zayıf ki… Aman ya Rabbi o akıl denilen, mahiyeti namalum şeyin ben son haddindeyim…

Hasmımı gebertmek için zihnimde mukarrer çok müthiş bir planım var fakat bu henüz nazariyat hâlinde.

Bunu kuvveden fiile nasıl çıkaracağım? Zannediyorum ki her şey az çok vukuata, tesadüflere tabidir. Bazen pek garip cilveler gösteren bu tesadüfler, talihimle birleşerek bana yardım edecekler mi? İnsana uygun gitmedikleri hâlde bunlar ile cenkleşmek lazım… Cenkleşeceğim… Ya öleceğim ya öldüreceğim…

İsli lambasıyla gündüzü gece yapan bu penceresiz meyhane mağarasının düşkünleri çoğalmaya başladı… Saate bakıyorum üç… Gündüzün üçü mü, gecenin mi? İnsan bu garip yerde, kutuplarda yaşıyormuş gibi vaktini saatini şaşırıyor… Etraftan galiz şakalar yükseliyor… Gürültü artıyor, bu pis yerin havası gittikçe daha mundarlaşıyordu.

Nazife'nin babası kızının fahişeliğini etrafındakilere anlata anlata bitiremiyordu.

Ayyaş şimdi daha mest, daha bulanık bir kafa, daha dolaşık bir dil ile her babanın utanacağı bu macerayı ballandırarak:

— Bir gün benim Nazife'ye yine otomobilde rast geldim. Kahpenin kızı hiç yayan yürümüyor ki… Prensesler gibi giyinmişti. Prensesler nasıl giyinirler? Onu da bilmem ya… İşte dilime öyle geldi… Yine şık bir delikanlıyla yan yana oturuyorlardı. O kadar neşeli, o kadar teklifsizlerdi ki her gören karı koca zanneder. İhtimal belki de öyledir, dedim. İçimden sevindim. Fakat beni nikâha

çağırmamış olmaları biraz gönlümü bulandırdı. Eh şimdi asrilik devri anaya babaya ehemmiyet veren var mı? Nikâh olsun, şu ayıplık ortadan kalksın da ben her hakarete razıyım… Bahusus şimdiki düğünlerde pilav zerde de yok. Ne de o bildiğimiz eski düğün çorbası ne de yahni… Her ne ise bu zamanda kızının, oğlunun mürüvvetlerini göremezsen rezaletlerini görüyorsun. Fazilet, altın para ile beraber ortadan kalktı. Rezillik ucuzladı. Bugünkü paralar nasıl paçavra ise insanların içi dışı da öyle oldu… Ben avını kaçırmış bir zağar gibi dilim bir karış dışarıda otomobilin arkasından kalabalık içinde ona buna çatarak koşuyorum. Oh hele, bereket versin, otomobil Beyoğlu'nun büyük mağazalarından birinin önünde durdu. Birdenbire yanlarına sokulsam beni dilenci sanacaklar… Şöyle biraz alargada durdum. Arabanın kapısı açıldı. Evvela bey çıktı. Benim nikâhsız damadım. Elini içeriye uzattı, gelin koltuklar gibi nazlı nazlı Nazife'yi indirdi. Vay köpoğlunun kızı, edaları da nereden öğrenmiş? Öyle bir kurumla, öyle bir kırıta kırıta çalımla arabadan indi ki gören hiçbir zamanda Soğanağa Mahallesi'nde büyümüş zom Salih'in kızı demez… Allah ona işte bu kadar orospuluk istidadı vermiş… Bir baba için iftihar olunacak bir şey değil… Biliyorum. Ama yine şöyle bir içim kabardı. Ben gün göremedimse de kızım görüyor ya dedim. Nihayet mağazadan çıktılar. Garsonlar ellerinde birçok kutular getirdiler. Arabaya yerleştirdiler. Artık sabredemedim.

Bu sefer şıka yanaşarak "Beyefendi" dedim. "Bu kadın senin nen?"

O birden kızarak "Terbiyesiz herif senin ne vazifen?"

"Vazifem çünkü…"

Lakırdımı tamamlayamadım. Zira Nazife bana "Babam olduğunu söyleme…" diye gizli işaretler ediyordu. Kızım öyle fettanlaşmış ki lakırdıyı hemen ağzımdan kaparak "Beyefendi bu ihtiyar, mahalle komşumuzdu. Elinde büyüdüm. Bana çok iyiliği vardır. Saf bir adamdır."

Aralarında duran uzun bir çantayı açtılar. Bana bir elli liralık papel fırlattılar. Otomobil uçtu. O gün de öyle bir kokozluğum

vardı ki "Bereket versin" dedim. Başka ne söylenir? Olan olmuş bir kere… Bir ırz davası açıp da üste elli lira vermedense elli lira alması daha kârlı değil mi? O para ile elli gündür hiç iş görmeden yiyorum, içiyorum, matiz oluyorum… Param bitince ben onlara elbette yine rast gelirim. Keşke bir kızım daha olaydı. Kocaya verip de ne yapacaksın? Üst üste doğuracak, karı, koca, evlat birbirini yiyecekler…

Ahlak bozukluğuyla gençleri itham ediyorlar. Tüyleri ağarmış şu çomarın zamaneye göre kendine bir felsefe yapışına ne dersiniz? Haklı mı söylüyor, haksız mı? Pek eşelemeye gelmez… Zom Salih'in Soğanağa Mahallesi'nde büyümüş kızı fahişelik piyasasında kendine bir paye vermeyi bilmeyip de ırzıyla namusuyla babasının evinde uslu kapalı oturmuş olaydı onu kim alacaktı? Herhâlde yanında koca bir çanta dolusu para ile otomobillerde gezen bir mirasyedi bey değil… Ya bir ayak kahvecisi ya bir seyyar berber… Fazilet sahipleri çamura batmış bu ahlaksızların hâllerine acırlar. Soralım ki hangileri aç, hangileri tok? Kimin kime acıması daha makuldür? Kızını, karısını bu yolda kazanırken görüp de günahkârların üzerlerine silahla yürüyecek, namusu canın altında bilen kâr-ı kadîm[335] babalar, kocalar gittikçe azalıyor… İffet yolundan sapıtan kadın açsa, çıplaksa… Onları yakalarından tutup mezara çekmek salahiyetini şimdi nefislerinde bulanlar, yarın bu ısrarlarında devama pek de imkân göremeyeceklerdir… Felsefe zamanı yapmıyor, zaman felsefeyi yapıyor… Pek kötü… Çok müthiş… Ne yapalım kopan kasırga, en köklü âdetlere tutunanları bile yapıştıkları faziletlerle beraber süpürüp bataklıklara fırlatıyor…

Kalender Nuri katıla katıla gülerek içiyordu. Bilmem ki budalaya bu kadar taşkın neşe nereden geldi? Ecelinin yakın olduğunu ona makûs bir kablelvuku, saadet suretinde ihsas ederek biçareye bu fâni dünyadaki son zevklerini mi yaşatıyordu?..

İhtiyar ayyaş sustu. Şimdi bir genci başladı… Kalender Nuri kahkahalarıyla sözlerini kaynaya kaynata:

---

[335] kâr-ı kadîm: eski zaman işi

— Şamdancığım buraya gel on beş kuruşluk rakı iç… On bin kuruş ibretinde moral dinle. Havası bozuk, kör lambalı bu muhitte işiteceklerini ne Cécile Sorel'in bize yüksek fiyatla sattığı bayat komedyalarında, ne de Mösyö Bougle'nin kendi diliyle verdiği konferanslarında duyabilirsin… İçtimaiyata burada kulak vermelisin… Taze taze dumanı üstünde, çiçeği burnunda, çamuru karnında… Halis muhlis yerli moral… Oh Şamdan'ım zannederim ki hiçbir milletin kendilerinden artıp da harice satacak işe yarar ahlakiyatı kalmadı. Ahlak, ahlak, ahlak, lak, lak, lak… Herkeste var, kimsede yok. İşte o bilmece budur… Ahlaksızlık tütsüye benzer. Herhangi bir yerde dumanı tütmeye başladı mı burnunu tıkasan o senin kulağından, ağzından, gözünden hasılı damarına girecek bir delik bulur. Hepimiz bu tütsünün içinde işlene işlene sığırdiline döndük. Şamdan'ım küçüklüğünden beri ahlaksızlıkta sen benimle yarışırdın. Evlendikten sonra ahlaklanmak istiyorsun, bu kabil mi? Ahlaklıların ahlaksız oldukları bir devirde senin gibi bir biahlak nasıl ahlaklanır?.. Bir Arap kısrağının üç dört sahibi olduğu gibi, bir güzel kadının da birkaç kocası olmalıdır. Söz aramızda, sosyeteler içinde böyleleri de yok değil… Sen karını başka bir erkeğe terk et. O da kendininkini sana, bu mübadele hiç ayıplanmıyor… Yine nikâhlar nikâh… Yine resmen karılar eski kocalarının… Revan Hanım'ın ikimizde de birer parça gönlü var… Onu cins bir kısrak gibi paylaşmalıyız. Bir üçüncü heveskâr zuhur ederse hanımın reyini sorarız. Arzu buyurdukları takdirde onu da aramıza alırız. Böyle maceralarda silaha davranmak vahşeti artık tarihe karışıyor. Yeniçeri devrinde değiliz… Sultanların sürdükleri horoz hayatı saraylaların yaldızlı kapılarıyla beraber kapandı. Alış Şamdan'ım alış… Bir kadının bir erkekle oturmayacağı hakikatini zihnine yerleştirirsen her ihtimale karşı kocaların en akıllısı sayılırsın… Bir erkeğin birçok karısı olduğunu gördük. Terakki, eski bati âdetlerin zıddına dönmekle olmuyor mu? Şimdi de bir kadının aşikâre birkaç zevci olacağını göreceğiz. Bu sözümün hükmünü kadının mebusan meclislerine kabul edilmelerinden sonra anlayacaksın… Ama doğacak çocukların babaları birbirine karışırmış… Erkeklerin bu davada daima kullanmak istedikleri bu silah artık çakaralmaz bir hâle gel-

di. Tabiatin istediği zürriyettir. Babası Ahmet olsun, Mehmet olsun bunun ehemmiyeti yok… Ana rahminde telkihle teşekkül ederken tabiat, mukarenet fiilinin nikâhla mı, yoksa nikâhsız mı olduğunu hiç sormuyor… Hilkat makinesi tohum ve beyzanın tenasülü istidadına göre işliyor… Kanunun pederlik hüviyetini tayin hususunda bu kadar itinakâr görünmesi doğacak veledin masrafını bir babanın sırtına yükletmek içindir… Mamafih Şamdancığım şeri, medeni bu kadar dikkat ve ihtimamlara rağmen öz evlat zannıyla yabancı çocuklar büyüten babalar her türlü tahminden fazladır. Babası sen ol olma, çocuk büyütmesi her hâlde sevap bir iştir.

Karımın üzerinde bir ikilik hukuku tesis etmek için Kalender Nuri tımarhane felsefesinin ne kadar çirkefi varsa ağzından akıttı. Ama ne hâlde… Kanunu, ahlakı, bedaheti, edebi kangrenli cerahatlere bulayarak… Ben, onun gözlere cüzzam mikropları serpen, derbeder, zehirli hükümlerini, vebalı kelimelerini ateşte izabe ile dezenfekte ederek kâğıdın üzerine döktüm. Yoksa olduğu gibi yaza idim, o semmiyat hiçbir kariin huzûr-ı mütâlaasına çıkarılamazdı.

Belki bu da menfi bir edebiyattır. Dolmuş bir vagon gibi, cemiyet arabasının sahanlığında da sıkışacak bir yer bulamayarak yayan kalanlar, bu maişet rayları üzerinden akıp gidenlerin arkasından dişlerini göstererek uluyorlar. Kanun, adalet, hak, ahlak gibi bütün mukaddesatı küfürlere buluyorlar…

Evvelden ben de böyle idim. Çünkü tatmin edilemeyen birçok arzularım, hislerim vardı. Teehhülümden sonra bütün bu emellerim yekpare bir kütle hâlinde toplandı, zevcemde temerküz etti. Binaenaleyh ben dünyada saadet yoktur diyenlerden, onun bunun mesudiyetini yıkmaya uğraşanlardan ayrıldım. Sulh ve salah taraftarı oldum. Artık elde etmeye uğraşacak bir arzum yok. Elimdekini kaçırmamaya çalışıyorum…

Ah Revan'ım, ah karıcığım sen en büyük tımarhane mütehassıslarından ziyade şuuri bozukluğumu ahenk etmeye çabalıyorsun. Fakat sen beni bir anda meşur ve mecnun edebilirsin…

Ben böyle düşünürken ihtiyar ayyaş sustu. Şimdi sarhoş bir genç dinliyoruz… Bu da cemiyete karşı en kindar kelimelerle ilân-ı isyân ediyor.

Şöyle başladı:

— Şehremaneti, mukayyet namuslu esnaftan vergi alır. Kayıtsızlar her türlü resimden muaftır. Bir işe başlayacaksın. Tezkere alacak paran olmazsa ne yaparsın? Tabii tezkeresiz sanatlara başvurursun. Bunlar karanlıkta yapılacak gece işleridir. Takımsız sanat olmaz. Bir sustalı çakı, eğe, törpü, burgu, maymuncuk bir yan cebe sığacak böyle birkaç demir parçasıyla usta bir el çok iş görür… Karnım tokken ben de namuslu idim. İnsanı öldüren açlık iki türlüdür: Biri, vücuda lazım olan tam gıdayı alamayarak her gün birer parça söne söne ölmek; ikincisi, yiyecek zırnık bulamayarak birkaç günde gebermektir. İstanbul, açlığın birinci şekliyle inliyor. Fakrü'd-demler, veremler bilmem neler hep bu yüzden… Yiyeceklerle donanmış bir sofranın başına toplanan bir aile efradı "Niçin biz yiyoruz da komşudakiler aç oturuyorlar?" diye düşünmezler. Değil şöyle böyle bir aile, bugün açlığa çare bulmak vazifesiyle etek doluları para alanlar bile düşünmüyorlar. Düşünseler gıdasızlıktan toprak rengi bağlamış aç halkın gözleri önünde ikide birde yüz elli kişilik, iki yüz kişilik ziyafetler vermezler. Karısını kızını baloya göndermek için beş yüz liraya esvap yapanlar o paraları alınlarının terleriyle kazananlar değildirler… Bir liranın nasıl vücut yıprandırıcı bir emekle kazanıldığını bilseler bir gecelik eğlence için onun beş yüzünü birden Avrupa fabrikalarına, modistra tezgâhlarına fırlatamazlar. Bugün iki yüz kişinin müşaşa, mutantan bir sofra başında filetosuyla, böreğiyle, şampanyasıyla imtilâ-yı mideye uğrayacak kadar tıkınabilmeleri için iki yüz bin kişinin soğan ekmekle karın doyurmaya mahkûm kalmaları bugünkü şartlara göre iktisadi bir zaruret hükmündedir. Mademki bugün kıtlık içindeyiz, lüzumundan fazla yiyenler pek eksik gıda alanların haklarını yiyorlar demektir. Bu apaçık bir hakikat… Fakat hangi muhik tok, bu doğruyu itirafla fazlayı açlara ayırmak insaniyetini gösterebilir? Hapishanelere birer delik açsınlar, içerideki mahrem dertleşmeleri dinlesinler… Çok mühim esrara ererler… Karınları tok hatiplerin,

konferansçıların, ahlakçıların nazari sözleri bir para etmez. Sefaletin felsefesini açlıkla kıvrananların nefesleri kokan ağızlarından dinlemelidir: Oh sokakta ilk adam soyuşum nasıl oldu? Sanatta birinci besmeleyi Sirkeci taraflarında çektim…

Şehir çocuğuyum. Biraz da mektep gördüm, mürekkep yaladım… Kaç işe girdim, çıktım. On senedir değişen idarelerin acayip hâlleri var. İş başına geçenler kendilerinden evvelki idarelerin memurlarını, müstahdemlerini kapı dışarı eleyiveriyorlar. O zavallıların ne kabahatleri var? Hangi kapıya kul olacaklarını şaşırıyorlar. Sonra yeni devrin dalkavukluğunu becerebilenler, icap edenlere çatarak iltimaslarla oraya buraya yerleşiyorlar. Tekâpu fennine aşina olmayanlar için sürt Allah'ım sürt… İş yok… Memlekette lüzumundan fazla bakkal, sebzevatçı, ayak satıcıları var… Gazetelerde okunuyor… İşinden çıkarmışlar. Zavallı matrut oraya buraya başvurmuş… İş yok. Nihayet ya nevlerini iyi tanımadığı zehirlerden birini acemice yutmuş yahut odanın tavanındaki halkaya kendini sallandırmış… Adam kovmak gibi leim bir iktisadı yapan idareler beş on lira arttırdım sanıyorlar lakin her yaşta zavallıların intiharlarıyla memleketin nüfusça uğradığı zayiatı hiç hesaba katmıyorlar… Bugün çocukların uğradıkları sefalet kolerası içinde benim gibi bir delikanlı kaç yılda ve ne kadar masrafla yetişir?.. Ve sonra ben bu cemiyet içinde faideli bir uzuv olabilirken bugün bir hırsızım, muzırrım… Çaresizlikten kendilerini asan, denizlere atan masumların intikamlarını bu hodbin cemiyetten çıkarmak için yemin ettim. Nerede karnı tok, kordonu altın, cüzdanı dolu adamlar varsa ben şimdi onların hasm-ı cân ü mâlıyım. Yok, açlıktan intihar edecek zaman değil. Bende para yoksa başkalarında var… Bir böylesini karanlık tenha bir sokakta bastırırsın. Namluyu şakağına dayar, kulağına fıslarsın: "Ya cüzdanını ya canını…"

İşte bu kadar… Pek zor bir sanat değil, cüretkârlıktan ibaret… Birkaç vurgun yaptın mı alışır, kurtlaşırsın… İlk kısmetimi nerede ve nasıl avladım. Onu anlatacağım: Satacak bir şeyim ve hiçbir yerden on para kazanmak ümidim kalmadı. İki gün döngel orucu tuttum… İki su bir yiyecek yerini tutarmış… Rast geldiğim çeşmelerin musluklarına arada sırada ağzımı veriyorum. İşte o kadar.

Ne Allah'tan ne kullardan bana başka rızık yok… Lokantalar, sokaklara tüttüre tüttüre dönerlerini çeviriyorlar. Fırınların önlerinden geçerken taze ekmekler burnuma misk gibi kokuyor… Bu ne işkencedir bilir misiniz? Ben bu azaba neden müstehak oldum? Bunu tahlil uzun dava değil mi? Ve emin olunuz ki bu elim muhakemenin neticesinde daima hırsız haksız çıkmaz… O bilir ki cemiyet içinde yaldızlı namlar altında yaşayan hesapsız haramiler vardır… Ve onlar cezadan muafiyetle daha çok insafsızca çalıyorlar… O akşam kümesi arayan aç sansar gibi Sirkeci taraflarında, camekânlarının içinde elektrikler yanan lokantaların önünde dolaşıyordum. Fena bir niyetle diyeceksiniz. Hayır karnımı doyurmak için hayatın istediği gıdayı bulup vücuda vermek hiçbir zaman fena niyet sayılmaz… Mostralarında, filetolar, ağızlarında yeşilliklerle koca balıklar yatan, yakut gibi kompostolar parıldayan camın arkasından içerisini seyre daldım. Oturacak yer kalmamıştı… Öyle tıkınıyorlardı ki pervane gibi dönen garsonlar yemek yetiştiremiyorlardı. Ellerde parıldayan çatallar leziz parçalara saplanıp saplanıp mideleri dolduruyorlardı. Ben hırsız değildim. Ben aç idim. Parasızdım. Hırsız içeridekilerdi. Gıdasızlıktan sinirlerinde hâlet-i nez ürpertileri dolaşan bir zavallının yutkuna yutkuna dışarıdan kendilerini seyrettiğine hiç ehemmiyet vermiyorlardı. Çünkü onlar ne suretle kazandıkları malum olmayan para ile kanunun himayesi altında yeyip içiyorlardı. Ben henüz kanunla uyuşamamıştım… Onu kendime bir yâr-ı vefâkâr edecek kadar riyakâr, nabızgir olamamıştım. Yahut onu korkutarak keyfime ram edecek kadar haşin, zalim olmak cüretkârlığını gösterememiştim. Adi hayatın fevkine çıkmak, kanunu ürkütmekle oluyor. Yeninceye kadar onunla boğaz boğaza güleşmeli… Dünyanın en karanlık Bolşevik felsefesi çok yanmış bir ocağın kurumları gibi beynime doldu. Hele gözümün önündeki tombul butlu sapsarı bir tavuk söğüşü işimi bitirdi. Karşımda hemen iki metre kadar ötede şişman, kısa, şişko karnının üzerinde çamaşır ipi kalınlığında bir altın kordon sarkan bir herif başını açmış, yeleğin alt, pantolonun, üst düğmelerini çözmüş tıkınıyor ama ne tıkınıyor… Bir tarafında pancarlı, hazırlop yumurtalar, hardallı harçla yapılmış yeşil salata, öbür tarafında duble bira, önündeki tabağı henüz yarılamadan dua okur

gibi elinde liste… Ondan sonra yiyeceği yemeği intihaba uğraşıyor. Garsona emir verirken gözlerinin süzgünlüğü, parmaklarının hareketleri, dudaklarının titreye titreye sulanışı görülecek şey… Güvecinden, balığından, hindisinden sonra yediği pilavın üzeri bol salçalı bir porsiyon tas kebabıyla kubbelenmişti. Bu herifin yedikleriyle şüphesiz üç kişi doyar. Üç aç, bir hafta ölüm tehlikesinden kurulur. Bu oburun kim bilir lokanta haricindeki maişeti, hayatı nasıldır? Bu kadar kuvvetli yemeklerle kanı kuduran bir vücut kim bilir kaç karı ister… Bir memleket hayât-ı iktisâdiyâtındaki on kişinin nafakasını bir tek nefsinde israf eden böylelerinin vücutları, âleme rahmet midir? İçimden bu herife karşı kızıl bir husumet, kara bir nefret, alevli bir intikam hissi kaynadı. Birkaç defa, üzerine atılıp avurtları dolu iken onu boğmak istedim. Evet… Evet karar verdim. Öldüreceğim. Fakat orada değil… İspatsız, şahitsiz tenha bir yerde… Benim aç gebermemdense onun bir ot yastık gibi tımtıkız tok olması daha az müessif bir facia olur.

Lokanta camekânının köşesine sindim. Seyrediyorum. Bu yağlı müşteri, kompostosunu yedi. Kahvesini içti, sigarasını tüttürdü. Kürdanla dişini karıştıra karıştıra hesabını gördü. Verdiği beş liralıktan geriye az bir para geldi… Saatine baktı. Bastonunu aldı. Dolu bir fıçı gibi ağırlaşan vücudunu bacaklarının zor taşıdığını gösterir bir bataetle sokağa çıktı. Şöyle yirmi adım geriden peşine takıldım. Bir müddet caddeden gittikten sonra Sirkeci'nin hanlar arasındaki o dar, sidikli sokaklarından birine saptı. Serbest bölge olan bu yollarda asit fenikle karışık idrar taaffünü geçenlerin gözlerinden yaş getirir… Oraların pisliğine cebren sizi ağlatır. Paris Sokağı'na nasıl bir tabii ihtiyaç için gidilirse buralara da ekseriya işemek için girilir. İnsanlarda kendilerinin hiç şüphe etmedikleri bir köpek tabiatı vardır. Nerede bir sidik kokusu hissetseler hemen üzerine kendileri de işerler… Herif o kadar tıkındıktan sonra bulantı getiren bu sokaklara niçin saptı? Hah, pantolona el attı. Duvara yaklaşıyor, dolgunluğun bir kısmını burada boşaltacak. Lokantada hela yok muydu be adam! Haklısın… En süslü lokantaların kenefleri buralardan daha pistir… Hah tamam sırası hemen işimi görmeliyim. Cebimde eski bir gazete vardı. Onu çıkardım üzerine iki delik yaptım. Maske gibi

suratıma geçirdim. Fakat herifi ne ile öldüreceğim? Üzerimde tabanca değil, bir kör çakı bile yok… Yalnız boş bir tütün tabakası var… Tabaka tütün taşımaktan başka, belki birçok istimallere gelir fakat adam öldüremez. Ah geçirecek hiç vaktim yoktu. Herif yalaktan bol su içmiş kira beygiri gibi uzun uzun oraya kaşanırken bir atladım, ilk hamlede boğazına sarıldım. Etraftan hiç gelen geçen yok… Uzaktan, ta köşebaşından bir sokak fenerinin en küçük bir rüzgârla oynayan ışığı üzerimize hafif hafif titriyor. Yağlı müşteri bu ani hücumdan korkarak şaşırdı. Kalbinin gümbürtüsünü duyuyordum. Yediği yemekler onu benden evvel boğacaktı. Şaşalamasından bilistifade hemen yere çektim. Göğsüne çullandım. Dizimi gırtlağına dayadım. Göz göze geldik. Ben o gazete maskesiyle karnavallarda olan sokak çocuklarından farksız gibiydim. O şimdi tehlikenin dehşeti önünde bir sıtmalı gibi titreye titreye bağırmak istedi. Hemen kirli mendilimi ağzına tıkadım. Fenerin ışığına karşı birkaç defa yıpırdattıktan sonra tabakanın soğuk tenekesini herifin şakağına dayadım. Revolver sandı. Sesi kesildi. Raşesi arttı… Derhâl ceplerini taradım. Saat, kordon, cüzdan, gümüş tabaka, kibritlik, parmaklarındaki yüzüklere varıncaya kadar üzerinde her ne varsa sızdırdım. Her şeyi dışarıda, aval, korkusundan hâlâ işiyordu. O kadar sersemledi ki imdadına yetişmezlerse o yirmi dakikada kendini toplayamaz… Düşündüm. Niçin öldüreyim. Mana yok. Böyleleri bizim ekmekliğimiz. Yaşasın. Onu belki birkaç defa daha soyarım. Tabanları kaldırdım, koşuyorum. Nereye kaçtığımı ben de bilmiyorum. Kendimi bir dik yokuşun ortasında buldum. Bir çeşme gördüm, hemen yalağının kenarına oturdum. Yaylı bir kanepedeyim sandım… Şöyle bir dört yanıma bakındım. Süleymaniye taraflarındayım. Etrafım tenha, vehimli bir gece ile örtülü… Soydum fakat şimdi kendim soyulmak tehlikesi içindeyim… Fatih civarındaki odama kapağı dar attım… Şişkin cüzdanın muhteviyatını ortaya saçtım. Saati, kordonu, yüzükleri filan şöyle bir tahmin ettim. En aşağısı yedi sekiz yüz liranın malikiyim… Haydutluk, kanuniyet kesbetmemiş bir saltanat… Bir sırasına, tasımına getir… Silahı çek, korkakları, senden az cesur olanları iliklerine kadar soy… Haydut, etrafını çapula müsait, hükûmeti zayıf bulursa saltanatını tevsi ile

diğer hemmesleklerini cezalandırmak için kendi kanun vaz eder. Halkı yalnız kendi sızdırmaya uğraşır. Başkalarına soydurmak istemez… Eski zamanlarda bütün hükûmetler işte bu çekirdekten neşvünema bulmuşlardır. Sekiz on atlı bir kasabayı basmış, sekenesini tehditle para, zahire istemişlerdir. Sonra bu cinayet vergi namını almıştır. İşte bu iptidadan ibret almalıyız. İlk önce kuvvet, sonra kanun… Bu iki cenderenin arasına sıkışan hürriyet, işte bundan dolayı hiçbir memlekette istenildiği kadar hasıllanamıyor. İnsanların çoğu daima sefalete mahkûmdur. İnsanlar arasındaki bu nispetsiz açlık ve tokluk, bu nispetsiz zillet, ıstırap, ziynet ve ihtişam en büyük kısm-ı halkın daima soyulduğuna alamettir…

Lüks bir otelin süslü ve medeniyetin en zengin şikemperverlik vasıtalarıyla dolup taşan bir sofrasında yenen nimetlerin her lokmasında dışarıda aç dolaşan halkın hakkı vardır… İşte ben de kendimden kuvvetsizleri, korkakları müsait zaman ve mekânda sıkıştırabildikçe soyup soğana çevirerek bu büyük kaideye ittiba ediyorum. Bu pek tabii bir hikmet değil mi? Allah geyikleri, ceylanları, gazelleri arslanları doyurmak için yaratmıştır… O yırtıcı hayvanlar bu masum hayvanların yumuşak ve leziz etleriyle beslenirler… Biz niçin süt kuzularını fırınlarda kızartıp yiyoruz? Bu suale cevap vermeye ne ben borçluyum ne de sen… Gayrimüsavi kuvvetler arasında bu çarpışma devam edip gidecektir. Beynelbeşer kuvvetlerce bu tesavi ne vakit hasıl olacaktır? Hilkatin gayrimüsait göründüğü bu mühim hususta insanlardan medet ummak beyhudedir. Tabiatın vermediğini insan insana nasıl verebilir? Hiçbir kimse mecbur olmadıkça esirini azat etmez. "Hürriyet verilmez, alınır." sözü işte buradan çıkmıştır. Fakat onu alanlar da diğerlerine vermek istemezler… Hürriyetlerin üzerine şilte serip yastık yorganla uzanmak dünyanın en keyifli, en sefalı bir kuluçkasıdır… Civcivler, altından canlanmak için hararet, hareket gösterdikçe basarsın tekmeyi, atarsın yumruğu…

İşin en tuhafı ertesi günü gazetelerin verdikleri havadislerin şekillerinde idi. Sirkeci taraflarında maskeli haydutlar türemiş…

İdane Bankası müdîr-i sânîsi muhterem Nusret Bey'i soyup soğana çevirmişler… Zabıtanın faaliyeti sayesinde bu azılı hırsız kumpanyası efradından üçü tutulmuş, beşi kaçmış…

Biricik faili olmak itibarıyla bu yalanlara ne kadar güldüğümü ben söylemeden siz anlayınız.

*

Kendimi Petrograd[336], Moskova sokaklarında coşkun Bolşevik hatiplerinin karşılarında zannettim. Gece tenha yerlerde yol kesen, boğaz sıkan bu herif, hırsızlığını mazur göstermek için kaç dereden su getiriyordu.

Biraz ötede daha müterediddi bir genç, yankesiciliğin beceriksiz çıraklık zamanlarında yakayı ele verdikçe yediği dayakların acısını sırtını kaşıya kaşıya türlü küfürler savurarak anlatıyordu.

41

Ben deliyim. Fakat tesadüf ettiğim muhtelif sınıftan insanların içinde de kendimden pek akıllılarını göremiyorum. Dünya bir akıl buhranı içinde ananevi esaslarının kökünden sarsılıyor. Umumi bir zelzele var. Yirminci asrın rubundayız… İki bin senedir medeniyetler, dinler, birbirini daima nakzeden felsefeler insaniyeti hangi felahın şahikasına yükseltebilmiş? Kudüs'te, Beytülahm'de[337]akidece birbirine zıt milletlerin türlü entrikaları dönüyor, Beytullah'ın[338] kara donu al kanlara boyanıyor. Yalnız ben miyim çıldıran? Dünya kudurdu. Cemiyet denilen sürüler hep birbirine hasım zümrelerden müteşekkil… Şimdi meyhanedekileri dinledik. Onlar fesatlarını serbest kusabilmek için gündüzü gece yaparak müteaffin bir kovuğun içinde konuşuyorlar. Sosyetenin bu lağımına düşenleri yekdiğeriyle istedikleri gibi konuşmaktan, fikir teati etmekten hangi kanun, hangi yasak menedebilir? Buradan çıkınız. Cemiyetin muhtelif hayat sahalarını dolaşa dolaşa en medeni memleketlerin parlamentolarına kadar yükseliniz. Kendilerini milletlerinin en münev-

[336] Petersburg
[337] "Beytü'l-lahm değil." (yazarın notu)
[338] Beytullah: Kâbe

veri, en hamiyetlisi, en salahiyettarı bilenlerin diğer vatandaşlarına sulh ve refah teminiyle uğraştıklarını görürsünüz. Aman ya Rabbi, bütün dünyada bu ne ucu gelmez bir meşgaledir… "Hakk"ı bir top yapmışlar elden ele oynuyorlar… Bu âlem bugün yarın düzeleceğe benzemiyor… Bütün memleketler ihtiyaçlara muvafık kanun doğurmak evcaıyla[339] muzdarip… Bir memlekette ezen ve ezilenler oldukça bu müebbet musaraa[340], tarihin gösterdiği aksülamellerle ve gâh alt gâh üst tekerrürleriyle devam eder durur…

Bu heriflerin bu fıçılar arasındaki iddiaları zihnimi paçavra gibi kirletti. Aman ya Rabbi kim haklı?

Büyük kısmını kendine ayırıp hakkı haksızlık hâline getirmeden onu müstehaklarına kim tevzi edecek?

Medeni bir şehir ortasındaki canavar ininde gördüğüm bu hayat sahnesi, hasta dimağımda bu intibaları yaptı… Bir delinin kendi mantığı menşuru arasından dünyayı görüş… Gayrimarizlerin nasıl gördüklerini bilmiyorum… Her zümrenin rüyet adesesi başka… Fakat hafif ağır şaşılıktan ari göz yok… Her büyük hayvanın, küçüğünü yiyerek yaşadığını görüyoruz. Tabiatin bu müthiş kanunu gözlerimizin önünde iken insanların suni hukuklarından zayıflar için nasıl imdat bekleyebiliriz?

Ben böyle dinler ve düşünürken Kalender Nuri tenekelerle midesine döktüğü rakıyı bütün mesamelerine kadar sünger gibi içerek şişmiş… Birkaç defa iskemlesi üzerinde muvazenesini kaybetti. Yuvarlanırken onu tutup tekrar yerine oturttum.

Heceyi yeni sökmeye uğraşan bir çocuk gibi artık dili dolaşıyor, Türkçenin bazı kelimelerini unutarak tekrar bulmaya uğraşıyordu. Bana bir şey söylemek için kolumdan çekti. Sarsıntıya mukavemet edemeyerek dizlerimin üzerine düştü. Yine kaldırdım. Hezeyana başladı:

— Ah Şam şam şaşam dan dan danım… fa failat fa failat… mef mefulat… sö söyle be… arka…kası neydi?

---

[339] evca: sancılar

[340] musaraa: savaşma

— Hangi bahirden arıyorsun?

— Bah bah Bahr-i Lut'tan… Yuhhh…

— Aruzda böyle bahir yoktur…

— Bilmiyorsun… su suss… eski ki şu şu şuara bu bahirden vezinlelenirlerdi…

— Rezillenirler miydi?

— Yu yuhhh eevet…

— Şimdi hangi bahir kullanılıyor?

— Ha ha haliç fi frenkçesi aaltın bo bo…

— Altın Boynuz…

— Ha… ha… ha… senin kafandaki gibi… Revan Hanım se senin ka karın… ha senin karın.. ha ha benim karım… teklif var mı a arada?

— Teklif ve tekellüften sükkânı muaf olmuş…

— Ne bo bok olursa olsunn… e emi?

— Olsun…

— Ben sen demeğim… Sen ben ben demeksin…

— Şüphesiz…

— U uzun boylu laff istemem artık… Gö götür beni karının yanına… Karımın yanına…

— Götüreceğim…

— Ka kapıyı üzerimize kapa. Sen defol gi git dışarıya…

— Peki lakin…

— Lakin… makin tanımam…

— Bilirsin Kalender benim karım çok temizdir…

— O… o… o… Bilirim temizdir. Gıcır… gıcır bir ka karıdır…

— Darılma ama sen bugün çok pissin…

— Evet… pi pi pisimdir… Amma velakin ben ista ıstakoz gibiyim yimdir. Üstü siyah… içi be beyaz… İçim temiz temiz temizdir…

— Seni karımın yanına götürmezden evvel bir hamama sokayım…

— Ko konaktaki hamama mı?

— Yok… Seni böyle süprüntülükte gübreye yatmış köpek murdarlığıyla eve götüremem. Tanzifat[341] arabası gibi ta yirmi metre öteden kokuyorsun… Evvela hamam, sonra konak, anlıyor musun?

— A anlıyorum… Göbek ta taşında bir terler, bir ter terlerim…

— Seni göbek taşında bir güzel terletirim… Sonra sıcak halvette elbisenle beraber bir boğadaya koydurturum…

— So sonra gıcır mıcır ka karının ko koynuna…

— Evet, sonra gıcır mıcır karımın koynuna…

— Ku kuş tüyü döşek… İpekli yo yorgan… Aynalı karı…

— Haydi davran…

— Ah cilveli Revan… İlk önce hamam… Sonra zifaf…

Kandırdım ya o artık ne hezeyan ederse etsin. Ben onu öyle bir yer altı hamamına sokacağım ki oradan dirisi değil, ölüsü bile bir daha dünya yüzüne çıkamayacak…

Meyhanecilerin yardımlarıyla Kalender'i bir açık otomobile attım. Ben de yanına oturdum… Arabanın hareketinden evvel ne olur ne olmaz bir kere ceplerimi yokladım. Para cüzdanım, saatim, hep yerli yerinde duruyor… Oh… Kalender'in meyhane arkadaşları hukuka riayeten benim üstümü başımı yoklamamışlar…

Nuri içine ot tıkılmış bir manken gibi bulunduğu köşeye yığıldı. Gövdesi sarhoş başını çekemiyor, otomobilin en küçük sadmelerinde boynu dört cihete yatıyordu…

Şoföre "Firuzağa" dedim. Biz meyhanenin gecesinden çıktığımız vakit güneş küre-i arzın diğer iklimlerini yaldızlamak için ufka yaklaşıyordu… Ortalık kararmazdan evvel sevgili arkadaşımı diri diri mezarına gömmek lazımdı… Arabanın seyri esnasında yüzünü biraz sertçe okşayan serin rüzgâr, sarhoşun ağırlığını azıcık silkti.

[341] tanzifat: temizleme

Kendinin nerede olduğunu anlamak ister gibi gözleri sağına soluna, ara sıra açılıp açılıp yine kapanıyordu.

Otomobil Tophane'ye geldikten sonra yokuşa saldırdı. Tamam tasarladığım noktada arabadan indim. Şoförün muavenetiyle ötekini de indirdik. O, şimdi iradesine itaat etmeyen göz kapaklarını açmaya uğraşarak her şeyi unutmuş gibi bir süzgünlükle:

Şam şamdanım nereye gidiyoruz?..

— Hamama…

Şoför:

— İyi edersin beyefendi… Bunu bir güzelce terletmeli… İspirtonun buharı vücudundan çıksın…

Kalender:

— Sen karışma ulan… Bu akşam gö göbek taşında ter terleyeceğim… Sonra güveyi gireceğim…

Şoför:

— Güveyi yemeği varsa ben de geleyim. Fakat sen mi gelin hanımın koltuğuna gireceksin? Yoksa o mu senin? Çelimsiz bir kızsa seni taşıyamaz…

Kalender:

— Ulan sen ne ka karışıyorsun?.. Çe çelimsiz değil… Dişi arslan gibi… Karım bu bu bunun ne nesi biliyor musun?..

Şoför:

— Nenesi değil, belki hemşiresi…

Kalender:

— Hassiktir ulan… Teklif var mı? Ha… ha onun karısı ha benim karım…

Şoför, nihayeti tizde karar veren bir kahkaha kopardı. Nuri'yi vakti gelmeden boğmak için yüreğimi yakan gayza zor mukavemet ediyordum. Lakin artık muhakkak bunlar onun son hezeyanlarıydı. Onu şimdi İstanbul'un en derin, en müthiş tarihî kuyusunda boğacaktım.

Rezaleti kısa kesmek için Kalender'i yarı taşır yarı sürükler bir hâlde viranelere doğru çektim… Otomobil birkaç homurtu ile uzaklaştı. Şoförün kahkahası kulaklarımda yer etti. Kabadan tize yükselen bir zurna gibi o gülüşü hâlâ duyuyor gibiydim. Vücut bazı cüretlere göre kuvvet ve cesaret peyda eden şâyân-ı hayret ilahi bir makinedir… Kendimde hiç memul etmediğim bir dermanla Kalender'in bir mefluç ağırlığı almış cesedini yanıma asılmış hantal bir çanta gibi götürüyordum. Ayaklarım taşlara çarptıkça, çukurlara batıp çıktıkça şiddetle sarsılan küfürbaz hamulem beni galiz galiz sövüyordu. Ben çilekeş bir derviş tahammülüyle sükût ediyordum… Çünkü o bütün bu melanetleri şimdi hayatıyla ödeyecekti.

Kalender gâh açıp gâh kapadığı gözlerinin mail süzgünlüğüyle beni arayarak:

— Ulann a Şamdan danım be beni hangi hamama gö götürüyorsun?

— Şimdi görürsün…

— Ulan Galatasaray. A Ağa Hamamı ne ne tarafta ka kaldı. Burası be beyaban ulan Ya Yalova dağ hamamlarına mı gidiyoruz?..

— Yürü… Yürü şimdi görürsün…

Kalender parmaklarını şıkırdatıp göbek atmaya uğraşarak:

— Yürü yavrum yürrrrüüü…

Ben bütün kuvvetimi kollarıma, bacaklarıma vererek onu koşturmaya uğraşırken Kalender saralı bir katır gibi irkilip:

— Oh… Oh… Oh… Git gittikçe daha ha tenha, daha yokuş, daha ha çukurrr. Vay anasını be… Hamam nerede? Ben pu pu pusulamı kaybet… ettim… Anasını… A ablasını… danasını… tavuğunu, koyununu… keçisini… kısrağını…. ka kancığını, arvadını… yengesini… silsilesini…

— Kes artık, yetişir…

— Uulan Şa… Şamdan ben sağımı… solumu kaybettim… beni nere nereye götürüyorsun?

— Hamama dedik a!

— Eğer eğer kötü bir niyet niyetin varsa söyle…

— Nasıl kötü niyet?

— O olur a… Gö gözün ırzımda mı? Pa para cüzdanımda mı? Hangisinde ise söyle… Bu burada sana teslim edeyim… Daha ha ileriye çu çukurlara gitmeye ha hacet yok…

— Yürü, hamama gidiyoruz…

— Ha hangi hamama be?

— Canım Ruslar buraya bir hamam açtılar…

— Tellak lakları kadın mı?

— Kadın da var, oğlan da var…

— Öyle ya… İki ki türlüsü de olmalı… Miz mizaç bu… Kimi öyle ister… Kimi mi böyle ister… Fa fakat şey bana bak…

— Bakıyorum…

— Ben bu akşam gü güveyi gireceğim… Beni hovardalığa niçin… Ama niçin götürüyorsun? Revan Hanım zevcemiz… Kıska kıskanıp darılmaz mı?

— Ben seni çapkınlığa götürmüyorum… Orada temizleneceksin… Türlü türlü banyolar var…

— Ke kepek banyosu… Kükürt banyosu… Süt ba banyosu…

— Evet… Evet…

— Süt banyosu… Hem yıkanırım… Hem içerim…

— Afiyet olsun…

— A Avrupa'da karıların girdiği ba banyoların sü sütlerinden bis bisküvi yaparlarmış… İşte o onun için bisküvitler hem tatlı olurmuş hem ba ballı olurmuş… Hem ha hasiyetli… Ve hem kuvvetli olurmuş… Yu yu yuhhh geçmişine be…

— Senin sütünden yaparlar mı?

— Benim sütümden ya yaparlarsa bo boza gibi çok mayhoş… ke kekremsi olur. Çünkim çünkim beden-i napakim…kimde ço çok ifrazat vardır. Sa sayayım mı? Ter, sidik…

— Yetişir…

— İğreniyor musun?

— Estağfurullah hamama geç kalıyoruz da… Lafı keselim. Yürüyelim…

Mahzene yaklaşıyorduk. Ben hamama girmeden kan ter içine battım. Çünkü ömrün bu gününe kadar böyle ağır bir yükün altında hamallık ettiğimi hiç bilmiyorum.

Demir kapının önüne indiğimiz vakit gök kubbesi bir tül hafifliğiyle bulutlanmış, yalnız mağripte gittikçe moraran tatlı pembe bir alevle ufkun bir kısmı tutuşarak Marmara sırma saçaklı bir abajurla örtülmüştü. İstanbul'un zarif kubbeler, narin minareler, siyah servilerle süslü efsunkâr profili, büyük Türk sanatkârlarının işlediği bir paravana gibi ufka uzanarak sanki fânilere cennetin ilahi güzelliklerinden bir manzara gösteriyordu.

Gökle yer arasında sönen güneşin vedalı son ışıkları; akisleriyle viranelerin, harabelerin hüzünlerini büsbütün arttırırlar. Çünkü ikisinde de hayatla zevalin mücadelesi, nihayet fâniliğin mağlubiyeti görülür. Fakat bana o aralık bir şâir-i hazînin incelikleri değil, bir katil kalbinin merhametsiz kabalıkları lazımdı.

Hâlâ biraz aralık duran demir kapıyı iterken ötede taş yığınlarının arasında bir gölgenin korkak iri bir kelebek gibi meydana çıkıp yine derhâl gizlendiğini hisseder gibi oldum. Vehim mi, hakikat mi? Ah ben ne fena bir hastayım. Bazen vücudu olmayan şeyleri görürüm de bazen de vücudu olanları göremem… Beni bedbaht eden; dimağımın işte böyle makûs, muğfil cilveleridir… Doğru yanlış bu rüyetim üzerine aklıma birçok ihtimaller hücum etti.

Bu ihtimaller bazen birbirinden fark olunamayacak kadar çok ve karışıktır. Bu hücum altında zihnim bulanır… Çok sıkılarak bağırmak isterim. Bu hâl aklımın kuvvetinden mi, zaafından mı ileri geliyor?.. İki münteha birleşirmiş, işte ben bu iki ucun ortasındayım. Kuvvetle zaafın düğüm noktasında…

Dünyanın şimdiki hâli malum. Bütün memleketlerin meskenleri, sekenelerini istiap edemezlerken her diyarda teksîr-i nüfûsa çalışılıyor. Gelecekleri nerede oturtacaksınız? Onlara ne yedireceksiniz? Şimdi her kulübe, her delik, her kovuk karınca yuvaları gibi

insan dolan birer kâşane oldu… Belki bu mahzenin içi de yurtsuzlarla dolmuştur.

Yükümü deliğin yanına oturttum. Paslı kapıyı açtım. Aşağıya kulak verdim… Oh oh hiç ses yok… Ağır ağır merdivenin taş basamaklarını inerken her adımda çukurun siyah esrarlı derinliğini dinliyordum. Aynı durgunluk, aynı sükût… Nihayet mahzeni buldum. İnsanların cinlere, şeytanlara terk ettikleri bir tenhalık içinde idim.

Burası ilk ziyaretimden daha karanlık, daha korkunç ve en müthiş cinayetleri ebediyen gömecek bir ketumiyet vadeden bir kır sessizliği içinde uyuyordu.

Gözlerimi karanlığa alıştıra alıştıra dolaştım. Ortadaki ağzı açık kuyuyu buldum. Taş attım. Dibinden bana yine cumburtulu bir cevap geldi… Kuyunun her cihetinden mesafesini adımladım. Merdivenin son basamağından itibaren kaç hatvede oraya gelindiğini hesapladım. Zihnimde cinayet planımı yaptıktan sonra yukarı çıktım… Kalender Nuri meyilli toprak üzerinde baş yukarıya rahat bir vaziyet bularak komik bir sinema artisti tavrıyla sızmıştı. Avurtları iki körük gibi iri nefeslerle dolup dolup boşalıyordu.

En azılı insanlara uyku hâlinde bir masumiyet geliyor. O afacan Nuri'de şimdi derin bir teslimiyet sükûtu vardı. Kurbanlık bir koyun gibi önümde yatıyordu. Cebimden çakımı çıkararak kalbine saplayıversem yahut gırtlağını kessem iş olup bitiverecekti. Bir insan doğurmaktan bir insan öldürmek her hâlde daha kolaydı. Fakat kuyunun içi dururken onun murdar kanını harice serpmeyi hiç muvafık bulmadım. Uyandırmak için dürttüm. Duymadı. Bütün kuvvetimle tartakladım. Yine nafile… Kaldırıp oturtmaya çabaladım. Koltukları altından ellerimi çekince bezden bebek gibi olduğu yere devriliveriyordu. O düştü. Ben kaldırdım… Kollarım yoruluncaya kadar onu uyandırmaya uğraşmayı kendime oyun yaptım… Anlaşılmaz homurtulara başladı. Nihayet lakırdıları seçilir gibi oldu. Ayık iken temiz bir söz çıkmayan bu ağızdan pislikler akıyordu. Artık ben oralarda değildim. İdama mahkûmların son hezeyanlarına müsaade edilir…

Belini çeki taşı gibi iri bir kayaya yaslayarak zor zar oturttum. Arkasına geçerek dizlerimle iki tarafını payandaladım. Başı daima göğsü üzerine düşüyordu. Bir kaz gibi çarpık bakışlarla etrafında bir şeyler aradıktan sonra "Şam şam…" heceleriyle Şamdan demeye uğraşırken imdadına yetişerek "Ne var?" dedim.

— Ha haniya elektrikler?

— Hangi elektrikler?

— Elektrikler ya yanmadı… Be ben zifaf o olmayacak mıyım yım? Yuffff…

— Evvela hamam, sonra zifaf[342] demedik mi?

— Eeeh haydi ha hamama gidelim…

Güneş gurup etmiş, bu ateşten cesim küreyi yutan ufkun pembe morlukları gittikçe esmerleşiyordu. Günün bu akşam geceye kavuşması, Kalender için son felekî hadise idi. O artık tuluu göremeyecekti.

O, şimdi sebepsiz bir gülme tutturdu. Başın ağırlığına tahammül edemeyen boynu mefluç zannedilecek bir iradesizlikle en ufak hareketlerde her yana çarpılıyor, gözlerinden yaşlar, ağzından salyalar akıyordu. Çok iğrençleşti. Havaya kaldırmaya uğraştığı elleri derhâl düştü. Benimle şakalaşmak istiyordu. Gülmesini kesmeyerek:

— Tel tel tellaklara söyle, beni çok sarsmasınlar… i içim do dolu… boşanırım… pek sı sıcak ise istemem…

— Peki, peki… Merak etme…

— Ha ha senin karın… Ha benim karım…

— Öyle ya… Teklif mi var?..

— İs istersen Revan'ı ortamıza alalım… Bir bir döşekte üçümüz… Bir sıra sıraya yatalım…

— Nasıl arzu edersen…

Ben bu menhusu hâlâ böyle kötü kötü niçin söyletiyordum? Müthiş hakikatten şüphelenirse can korkusuyla ayılmaya başlaya-

[342] zifaf: gerdeğe girme

rak mezbahaya sürüklenen öküzler gibi böğüre böğüre benimle boğuşmaya kalkacağına hiç şüphe yoktu.

Yürümeye çocuk alıştırır gibi habisi koltuklarından tutarak:

— Haydi bakalım hamama…

— İlk ilk önce ha hamam… sonra zi zi zifaf…

Bu murdar yükü sürükleyerek demir kapıdan içeriye soktum… Mest-i lâyakıl[343] derecesindeki sarhoş, merdivenden aşağı zifirî karanlığı görünce ayılır gibi olarak:

— Ha haniya elektrikler yanmıyor?

— Dur bakalım. Ne olmuş, soralım…

Aşağıya haykırdım. Mahzenin ta içinden aks-i sadâ gümbür mümbür birkaç türlü cevap verdi.

Sarhoş:

— Ne ne diyorlar?..

Ben:

— "Affedersiniz. Birdenbire cereyan kesildi… Şimdi ampuller birer küçük güneş gibi parlayacak…" diyorlar.

Bu canlı leşi basamaklardan aşağı heyamola ile indirirken o bir düziye soruyordu:

— Bu bu nasıl ha hamam böyle?

— Buraya Merdivenli Hamam derler… Tamam kırk ayaktır…

— Kırk kırkayak adamı sokar be…

Onun ağır dili altında ezilen abuk sabuk sözlerine gâh cevap veriyor gâh vermiyordum. İki üç basamakta bir Kalender merdivene lapa gibi yığılıyordu. Bütün güç ve kuvvetimle onu tekrar kaldırmaya uğraşıyorum. Bu türlü inişle benim için halas, onun için ahiret yolu olan bu merdiven ayakları bitip tükenmek bilmiyordu. Nihayet güç bela dibi bulduk.

Cinayet dakikası yaklaştıkça şakak damarlarımın darabanları artıyor, yüreğim eziliyordu. Ona acıyor muydum? Hayır… Bu ilk

[343] mest-i lâyakıl: kendinden geçmiş

cinayetimdi. Cinayet… Oh, muvahhiş[344] kelime… İnsanlar ölmek için yaratılmış fâniler değiller mi? Bir adamı eceli gelmezden beş on sene evvel öbür dünyaya, ebedî makarrına göndermek neden bu kadar büyük bir günah olsun? Bazen bir millet, kendi inkişafı için muzır gördüğü diğer bir milleti ifnaya atılıyor. Sürüler karşı karşıya birbirleriyle boğuşuyorlar. Kan gövdeyi götürüyor. Canı, malı, ırzı, her şeyi mübah kılan bu umumi kıtal hiç günah sayılmıyor… Fakat ferdî menfaatin uğrunda bir insan kardeşini telef edersen bu cinayet oluyor…

Kalender:

— Tel tellakları ça çağır koltuklarıma girsinler… Kız olsun… O o oğlan olsun beis yok…

Ben hemen haykırdım:

— Tellaklar, beyefendi geldi, koşunuz.

Sesim duvarlarda inledi. Akisler akisleri doğurarak tonozların altında boğula boğula uzaklaşan bir velvele koptu.

Kalender:

— Oooo… İçerisi çok kalabalık…

— Zararı yok, bizim hususi banyomuz tutulmuştur, bileti cebimde duruyor…

Vücudunu sırtlar gibi Kalender'in koltuğuna girdim. Onu şimdi kuyunun ağzına doğru götürüyordum. Helecanım ziyadeleşti. Tahlil edemeyeceğim karışık hislerle sarsılıyordum… O esnada merdivenin üst başındaki demir kapı hafifçe gıcırdar ve pek donuk bir ışık titrer gibi oldu. Heyecanıma şimdi bir ürküntü inzimam etti ne o? Kalender'i ölümden kurtarmak için imdat mı yetişiyor? Mucizeler mi oluyordu? Rahmani, şeytani hiçbir kuvvet artık onu benim elimden diri alamazdı. Çünkü onu yutacak kuyunun siyah ağzına kalmıştı…

İnsan dediğimiz ilahi bir makinenin bu canlı kutusu anlayamadığımız birçok esrarlı hislerin mahfazasıdır…

---

[344] muvahhiş: korkutucu

Kalender ayaklarının arasında dolaşan ölümü hissetmiş gibi birdenbire of çekerek:

— Şamdan danım… Ah ah hayat ne kadar tatlı… Bal bal gibi bir şey… Be beni izdivacına iştirak ettirdiğin için se seni çok seviyorum… Bir ka karı, i iki koca… Türkçesi buna evlenme birliği derler… Gel gel seni öpe peyim…

Bu, Kalender'e ilham olunmuş bir veda. Artık reddetmedim. Onun rakılı bir salya ile kokan pis dudaklarına yanağımı uzattım. Şiddetli bir hararet söndürür gibi içini çekerek yana yana öptü. Sonra bozulmuş turşu keskinliği neşreden mülevves yanaklarını ağzıma yapıştırarak:

— Sen sen de beni…

Birkaç defa midemin muhteviyatı kabararak ben de onu öptüm. Yarım dakika sarmaş dolaş olduk. Bu girift öpüşmeden kurtulmak lazımdı. Çünkü onunla beraber ahirete gitmek niyetinde değildim. O yapışkan deraguştan silkinerek sıyrıldım. Şimdi yalnız ben onun koltuğundan tutuyordum…

Bir, iki, üç… Dördüncüde zavallı dostum sarsak adımını kuyunun içine attı… Omuzlarından şiddetle ittim. Uçuruma bırakılan dolu bir harar gibi Kalender avuçlarımın altından ölümün ebedî karanlığına uçtu gitti. Evvela boğuk, acı, canhıraş bir böğürme, sonra bir cumburtu, daha sonra hiçbir şey…

42

Hemen merdivene saldırdım. O acı feryat, o cumburtu, mahzenin duvarlarında akislerini tekrar ediyordu. Helecanlar içinde merdiveni yarıladığım esnada Kalender Nuri kuyunun dibinden, içine su dolan gırtlağının son kuvvet ve son harharasıyla ve bütün canhıraşlığıyla birbiri arkasına birkaç defa daha haykırdı. Mahzenin cidarları[345] bu acı istimdadı sanki duyurmak gayretiyle inim inim inleyerek tekrar etti. Ne oldu? Kuyu Kalender'i kabul etmedi de dışarıya kusmak mı istiyor? Bu oğlanda ölüp dirilen esatirî bir canavar hilkati mi var? Sesi kesildikten sonra tekrar nasıl canlandı?

[345] cidar: iç taraftaki yüz; duvar

Bu bir hakikat miydi? Yoksa kulaklarım beni aldatıyor muydu? Demir kapıya yaklaşacağım esnada menfezin hafif aydınlığı üzerinde aynı gölge oynadı. Bu defa ışığın ortasında bir zıllın[346] hareketini aynen seçtim. Şimdi ne yapayım? Aşağı mı kaçayım? Yukarı mı çıkayım? Cinayetimden dolayı kalbimde hiçbir nedamet yok. Görülüp tutulmak telaşı içinde titriyorum. Kalender ölmedi mi? Kuyudan bağıran kim? Demir kapının dışından beni gözetleyen kim? Bu tehlikeli iki meçhulün arasında kıvrım kıvrım kıvranıyorum… Nihayet, her canide olduğu gibi kaçmak hissi diğer telaşlarıma galebe etti… Ne olursa olsun dedim. Kapıdan dışarıya fırladım.

Oh mahzenin mezar ağırlığı alan küflü havasından kurtuldum. Alnımı serin bir rüzgâr okşadı. Etrafıma bakındım. Ortalık henüz her şeyi seçilecek kadar aydınlıktı. Evvela bir şey görmedim. Bir ikinci oh daha çekeceğim esnada taşların arkasında kıpırdayan bir insan fark eder gibi oldum…

Bunun kim olduğunu anlamadan kaçıp gidersem şüphesiz o, yine beni takip edecek… Kalbimde böyle bir merakla uzaklaşmaktansa bu meçhulü tanımamı daha faydalı gördüm. Üzerine yürüdüm. Kaçmadı. Bir taş yığını önüne durmuş, akşamın bastıran sisleri içinde eşkâlinin tafsilatı derece derece silinen İstanbul'u seyrediyordu.

Ta yanına gittim. Durdum. Kayınbiraderimle göz göze geldik.

— Sermet?

— Efendim…

— Ne yapıyorsun burada?

— Hiç…

Sermet oraya şüphesiz bir hiç için gelmemişti. Fakat daha ziyadesini sormaktan ben korkuyordum. O da fazla cevaptan titriyordu. Bir müddet birbirimizin yüzüne bakmaktan korkarak karşı karşıya durduk… Tepemizde gecenin ilk mübaşirleri yarasalar görünüp seri zikzaklar yaparak kayboluyorlardı. Limandan akşamın dumanlı hüznüyle ahenktar inceli kalınlı vapur düdükleri kulaklarımıza elemler döküyorlardı.

---

[346] zıl: gölge

Nihayet kaynım sakit bir sual ile derin derin gözlerimin içine baktı. Sanki "Oldu bitti mi?" demek istiyordu. Bu istifhamı tasdiken başımı sallayarak "Evet, oldu bitti…" cevabını verdim… Yürüdük. Kalender'in feryatlarını işitmemek için mahzen kapısından uzak dolaşarak yola çıktık. Fakat nereye gitsem müziç bir gramofon hırıltısıyla sesi beni takip ediyordu. Eve döndük. Kaynımdan ayrılırken:

— Hemşirene bir şey açma…

— Açacak ne var ki?

— Hiç…

*

Cinayetin mahrem kabul etmediğini bilmem hangi kitapta okumuştum. Cinayetin sırrı yalnız canide kalırsa fiil belki bir müddet ve belki de ebediyen gizlenebilir. Fakat bu sırra ikinci bir şahıs vâkıf olursa onun ketmine imkân yok gibidir.

Şimdi ben bu tehlikeli vaziyette idim. Kaynım işi biliyordu. Kendi kendimden sordum:

— Bunda korkacak bir şey var mı?

Sonra şöyle sual cevap yaptım:

— Evet, elbet…

— Fakat niçin?

— Çünkü kaynım orada tesadüfen bulunmuyordu. Şüphesiz beni tecessüse gelmişti…

— Neden?

İşte bu "neden"in önünde irkildim. Bu tarassutu Sermet kendi hesabına mı yapıyordu? Yoksa onu benim arkamdan ablası mı göndermişti? Kalender Nuri, mecnunane emellerinden doğan namusşikenane teklifler, caniyane tehditlerle rahat ve saâdet-i âilemizi durmayıp ihlal etmiyor muydu? Onun tecavüzlerinden karım, kaynım, ben hep bihuzur değil miydik? Kalender Nuri'nin vücudunu dünyadan kaldırmak için onlar da vicdanlarına karşı ahdetmemiş miydiler? İşte bu vazifeyi ben kendi başıma gördüm. Onları da ken-

dimi de büyük bir beladan kurtardım. Bu hareketimden memnun olmaları lazım gelmez mi?

Zevcemin Nuri aleyhindeki şiddet ve nefreti neden birdenbire şefkat ve merhamete döndü?..

Mülayim bir cevap bulamadığım bu sual, kızgın bir biz[347] gibi beynime saplanıp saplanıp çıkarak bütün düşünce ve muhakemelerimi delik deşik etmeye başladı.

Ben Sermet'e mahzen kapısı önünde tesadüf ettiğim vakit, orada ne aradığına dair niçin kendini inceden inceye isticvaba girişmedim? Hemşiresine hiçbir şey açmaması hakkında bir de tembihte bulundum… Ah ne safdillik…

Bu tefekkürler zihnimde dallandı, budaklandı, çatal çatal oldu. Geçirdiğim vakalar sedalı bir sinema filmi gibi gözlerimin önünden geçiyordu.

Kalender'i Kurşunlu Meyhane'de konserve kutularıyla rakı içerken teneke tabaklarından kokmuş yeşillikleri tıkınırken ağız eğri, göz şaşı, bedmest, menhus suratıyla aynen görüyordum. Ve aramızda geçmiş olan şu muhavereyi bilmem nasıl bir kuvvet kulaklarıma aynı vuzuhla tekrar ediyordu:

"Ben:

— Biz Revan Hanım'la nikâhlı karı kocayız. Sen nasıl araya gireceksin?

O:

— Pöh, nikâh… O, avama mahsus bir bağ.

Ben:

— Revan Hanım benim üzerime başka erkek kabul eder mi?

O:

— Beni eder (!)

Ben:

— Neden biliyorsun?

---

[347] biz: tığ

O:

— *Biliyorum.*

Ben:

— *Yanılıyorsun.*

O:

— *Sen yanılıyorsun. İnanmazsan tecrübe et…*"

Daha sonlarına doğru pek tahammülsüz bir edepsizliğe dökülen bu muhavere zihnimde canlandıkça kafamın içini gayz ve istikrahla dolduruyor, zevcemin Kalender'e bu sözleri söyletmek küstahlığını veren müsaadekârlığını bir türlü bir kaba koyamıyordum. Nerede, ne vakit, nasıl anlaştılar?

*

Zevcem odaya bir keyifsiz hâlsizliğiyle girdi. Benzi uçuk, gözleri initaf ettiği noktalarda bir müddet sabit kalan bir dalgınlıkla süzülüyordu. Nazarlarımız iki düello kılıcı gibi çarpıştı, ayrıldı. İkimiz de birbirimizin zihnimizden geçenleri gözden göze okumaya uğraşıyorduk…

İkinci bir nazar çarpışması daha oldu… Karım gözlerini yine kaçırdı. Fakat bu defa ben bir nişangâh gibi hadekalarımı ona diktim. Sert, sabit öyle durdum. Gözlerimin kıpırdamayan fosforlu projektörü altında zevcem efsunlanmış gibi bir rehavete uğrayarak en ezgin sesiyle:

— Oh Şadan!

— Ne var?

— O nasıl bakış?

— Bir âşık bakışı.

— Beni korkutuyorsun…

— Niçin beni bir umacı nazarıyla görüyorsun Revancığım?

— Umacı değil… Umacı değil…

— Ya nedir?

Zevcem şimdi benim cinnetimi örtecek mülayim bir kelime arayarak:

— Bu akşam yüzünde fazla asabilik var da…

— Belki… Lakin artık sen benim asabiliklerime alışmadın mı?

— Çoktan alıştım… Hatta o kadar ki…

— Ey?

— Bu asabiliklerin bazen hoşuma bile gider…

— Bazen de gitmez değil mi?

Revan bu istifhama tatlı bir tebessümle cevap verdi. Dikkat ediyordum, karım aramızda açılacak mükâlemenin[348] münakaşa, mücadele şeklini almamasına, sözlerin benim hasta şuurumu kikiştirecek bir raddeye kadar ekşimemesine uğraşıyordu. Ah lakin benim mayası bozuk dimağım her sözü tahammuz[349] ettirtecek bir feveranda idi.

Ben Sermet'e mahzendeki müthiş vakaya dair ablasına bir şey açmamasını tembih etmiştim. Acaba kaynım sözümü tuttu mu? Onu söylemekten menettiğim şeyi şimdi kendim söyleyecektim. Hissedip de anlamadığım esrar vardı. Meraktan çatlıyordum. Karımın sabır ve itidalini taşırmadan bir şey anlamak kabil olmayacaktı. Binaenaleyh birdenbire dedim ki:

— Sana verdiğim sözü harfiyen icra ettim…

O vehleten şaşırarak yahut şaşırmış görünerek:

— Hangi sözü?

— Seni o büyük beladan kurtardım…

Revan'ın güzel yüzü gittikçe artan bir sarılıkla elim bir ifade aldı… Ağzından çıkmak isteyen kelimeler titreyen dudaklarında sallandı kaldı. Oh oh zevcem niçin bu kadar müteessir oluyordu? O, yeisinden sarardıkça ben hiddetimden kızarıyordum… Onun bu teessürünü hadd-i gâyeye getirmek için en korkunç sözlerden zi-

[348] mükâleme: konuşma
[349] tahammuz: ekşime

yade, dehşet veren bir sükûta bürünerek gözlerimle onu didikleye didikleye şimdi hakikaten bir umacı vaziyeti alıp bekledim.

Karım uzaktan gelen bir ses dinler gibi mevhum bir noktaya kulak kabartıp kaşlarını çatarak bir zaman durdu. Nihayet inilti ile sordu:

— Söyle ne yaptın?

— …

— Bir cinayet?

— …

Muvahhiş bir sükût içinde aynı tedhiş bakışıyla gözlerinin içini kargılayıp duruyordum. O şimdiye kadar zapta uğraştığı teellümünü birden boşaltmaya atılır gibi bütün ruhunun protestosuyla:

— Şadan, cinayetle bela defedilmez. Daha büyük bir felakete kapı açılmış olur…

— Bu yolu bana sen gösterdin Revan…

— Aman sus…

— Kalender'in beynini patlatmak için en evvel silahını dolduran sensin…

— Fevkalade bir tehevvür anımda öyle dedim. Fakat sonra sözümü geri aldım. Sana da insaniyet, itidal tavsiye ettim…

— Kalender gibi bir ahlak canisine insaniyetle mukabele edilemez…

— Bedbaht Şadan ne yaptın? Söyle… Çabuk söyle…

— Niçin soruyorsun? Bu acelen ne?

— Soruyorum… Söyle… Söyle…

— Niçin? Anlamak isterim…

— Cinayetinin tamire kabiliyeti varsa hemen şimdi her şeyi feda ederek işe başlayacağım…

— Kalender'i kurtarmak mı istiyorsun?

— Evet…

— Neden ona karşı her şeyini feda edecek kadar mütehassissin?

— Meseleyi ters anlayarak niçin böyle muhakkir suallere kalkıyorsun? Onu kurtarmak isteyişim seni kurtarmak içindir… Cinayetin duyulduğu günü ne yapacaksın? Jandarmaların arasında mahkeme-i cinâyete çıkarıldığın günü ne cevap vereceksin?

— O bana ait bir mesele…

— Senin zevcenim, bana da aittir.

— Zevcin cinayetinden zevceyi mesul tutmazlar. Cezalandırmazlar… Korkma Revancığım…

— Aman aleyhimde ne kadar adi suizanlarda bulunuyorsun… Nazarında bu kadar bayağı bir kadın mıyım? Söyle nasıl oldu, cinayetini tamire imkân yoksa müdafaa planımızı hazırlayalım…

— Tamir sözünü kaldır. Öldürdüm. Artık Hazret-i Mesih gelse Kalender'i diriltemez…

Zevcem on parmağını iki şakağından altın saçlarının içine batırıp ağlaya ağlaya:

— Ölüsü nerede?

— Ne yapacaksın hanım?

— İmha edeceğim…

— Merak etme. Kimsenin bulamayacağı bir yerde…

— Bu cinayet esrarına beni mahrem etmeye neden korkuyorsun?

— Lüzumsuz görüyorum…

— Sen istediğin kadar sakla… Ben şu andan itibaren tahkikata başlayarak her şeyi meydana çıkarırım.

— Ne oluyorsun hanım? Benim gizlemeye mecbur olduğum bir cinayeti sen niçin meydana çıkarmaya uğraşacaksın?

— Görüyorum. Sen kendini müdafaa edemeyeceksin. Cinayet hakkında şuurlu bir düşünüşün yok…

— Revan, Kalender ismini karşımda bir daha ağzına almayacaksın… Bundan seni katiyen menediyorum.

— Garip iddia… Sebebini sorabilir miyim?

— Sebebi vazıh, pek meşru…

— Nedir?

— Seni Kalender'den kıskanıyorum.

— Bir ölüden?

— Evet bir ölüden… (nefesimi kesen ağır bir tevakkuftan sonra) Fakat… Hayır… Oh, kim bilir?

— Söyle Şadan, Kalender yaşıyor değil mi? Sen bu cinayeti beni aldatmak için uyduruyorsun?

— Sen Kalender'i seviyorsun. Fakat çok yalvarırım Revan bunu bana hissettirme…

— Çılgınca sözler…

— Evet… Evet seviyorsun. Onu diriltmek için mucizelere atılmaya hazır olduğunu görüyorum. Fakat beyhudedir. Ben onu öldürdüm. İyice öldürdüm… O dokuz canlı canavarın dokuz canını da cehenneme gönderdim.

— Hâlâ aleyhimde o bayağı isnatlar. Beni ne ile itham edersen et… Seni canilikten kurtarmak için son dereceye, son dakikaya kadar uğraşacağım…

Nöbetim arttı. Çırpma çırpına bağırıp çağırmaya başladım. Mücadelenin devamında daha ziyade fenalaşacağımı anlayan zevcem odadan çıktı. Birkaç dakika sonra yanıma Sermet geldi.

Kaynımın gözlerinde garip bir merak heyecanı okuyarak sordum:

— Ne var yavrum Sermet?..

— Hiçbir şey…

— Ablan seni buraya hâlimi tecessüs için mi gönderdi?..

— Hayır, ben kendiliğimden geldim…

— Komedya istemem Sermet!..

— Ne komedyası?

— Ablana her şeyi anlattın… Kalender'i kurtarmak için kuyuya adamlar gönderdiniz…

— Ne söylüyorsunuz enişte bey? Siz Kalender'i kuyuya mı attınız?

— Ulan beni büsbütün deli etme! Seninle mahzen kapısında buluşmadık mı? Oraya beni gözetlemek için gelmemiş miydin?

— Buluştuk fakat sizin zannettiğiniz gibi değil. Sizi gözetlemeye gelmemiştim.

— Öyle süklüm püklüm, mütecessis bir hâlde orada ne arıyordun?

— Siz Kalender'le otomobilden indiğiniz vakit ben tesadüfen oradan geçiyordum. Gördüm. Çok sarhoştunuz… Şoför bile hâlinize kahkahalarla gülüyordu.

— Ben sarhoş değildim. Kendini bilmeyen Kalender'di.

— Evet siz onu bir yük götürür gibi taşıyordunuz… Bir uygunsuzluğa uğrarsanız size yardım etmek için mesafelice peşinize takıldım. Sonra viranelerden gittiniz gittiniz nihayet mahzen gibi bir yere indiniz…

— Kalender'i ne maksatla mahzene indirdiğimi bilmiyor muydun?

— Nasıl bilirim?..

— Sen neden aşağıya yanımıza inmedin de bir casus vaziyetinde yukarıda kendini gizledin?

— Enişte bey, siz Kalender'le kanlı bıçaklı denecek müthiş bir surette dargındınız… Nasıl oldu da barıştınız? Hâlde bir fevkaladelik gördüm. Birleşmeniz zaruretini tevlit eden aranızda büyük bir "sır" bulunduğuna hükmettim. Canınızı sıkmaktan korkarak aşağıya yanınıza inmedim.

— Hep bunları doğru mu söylüyorsun?

— Namusum üzerine yeminle söylüyorum ki…

— Hangi namusun yavrum? Biz onu hep beraber Madam Fedrona'da hırs ve şehvetimize katık edip bitirmedik mi? Bu avama mahsus bir sözdür. Bizim aramızda teminat makamında geçebilecek bir laf değildir…

— Peki nasıl isterseniz sizi o suretle temin edeyim…

— Kalender'in kuyuda olduğunu ablana söylemedin mi?

— Bilmediğim bir şeyi nasıl söyleyebilirim? Bunu şimdi senden öğreniyorum…

— Benim mahzene Kalender'le beraber indiğime şahit olmuştun. Sonra oradan yalnız çıktığımı da görünce onun ne olduğunu merak etmedin mi?

— Çok sarhoştu. Belki aşağıda sızmış kalmıştır. Sonra kendi kendine ayılır kalkar gider dedim…

— Peki Sermet, çok yalvarırım bu hakikati sen yine bilme… Hemşirene hiçbir şey açma… Çünkü Revan Hanım, Kalender'i çıldırasıya seviyor.

— Rica ederim enişte bey, ablamın aleyhinde bu kadar ağır bir suizanda bulunmayınız… O Kalender'e tenezzül edecek tıynette bir kadın değildir.

— Fazla lakırdı istemem. Seviyor… İddiamı ispat için elimde çok delillerim var…

— Bu muhali hakikat farz etsek bile bundan ne çıkar? Kalender ölmedi mi?

— Kim bilir?

— Kuyuya attığınızı söylüyorsunuz…

— Attım ama öldüğünü bilmiyorum… Ben mahzenden çıkarken o hâlâ kuyunun içinden bağırıyordu. Ablan hakikate vâkıf olursa onu kuyudan çıkartır… O melun herif benim kadar senin de hasmındır Sermet… Onun yüzünden çekmediğimiz kalmadı. Bu hususta sen benim sırdaşım, muavinim ol. Kimseye ama hiç kimseye bir şey açma… Yarın seninle beraber gizlice mahzene gidelim. Eğer onu kuyunun içinde yine diri bulursak yukarıdan kafasına iri iri taşlar atarak gebertelim… Yalnız biz değil bütün küre-i arz bu mecnunun rezilliğinden kurtulsun…

43

Sermet bana ketumiyetle beraber muavenet vadetti… Her sözü, olmayan namusuyla temine uğraşarak söyleyen bu çocuğa inanayım mı?

Zevcemle aramız şekerrenk… O gayetle metin görünmeye uğraşıyor. Kalender o derin kuyunun cumbur cumbur suyu içinde saatlerce nasıl yaşar? Bu melun karada, suda teneffüs eden kurbağa hilkatinde yaratılmış değil ya, zevcem onu kuyudan çıkartıp yaşatmak mucizesini gösterirse? Aman ya Rabbi dünyada neler olmaz!..

Ah bu gece şimdiye kadar uğramadığım bazı garip hâller geçiriyorum. Kalender'i öldürdüğüm için karım bana kin bağladı. İntikam almaya yemin etti. Su içmeye kalktım. Sürahinin içi yemyeşil… Zehir atmışlar… Ben bunu anlamayacak kadar sersem miyim? Ah işte karım döşekte yorganın arasından sezdirmemeye uğraşarak bana bakıyor. Suyu içecek miyim, içmeyecek miyim? Anlayacak… Hayır içmeyeceğim… Fakat of… Niçin sükût edeyim? Karımın bu hıyanetini yüzüne vurmalıyım…

— Hanım koş…

Revan yastıktan başını kaldırarak:

— Ne var beyim?

— Kalk, gel. Şu sürahideki suya bak…

Zevcem yataktan fırlayarak:

— Ne olmuş?

— Sürahiyi al da dikkatle bak…

Revan bakarak:

— Bakıyorum fakat bir şey anlayamıyorum…

— Suyun rengi nasıl?

— Billur safiyetinde berrak.

— Hayır yeşil…

— Şadan yanlış görüyorsun… Gel bak sürahiyi ziyaya karşı tutuyorum…

Evet baktım. Bu defa suda yeşillik yok… Karım nasıl bir hokkabazlıkla çarçabuk sürahiyi değiştirdi?.. Bu el çabukluğuna karşı mülzim olmamak kabil değildi. Oh Revan dur. Seni elbette bir başka defa yakalarım. Fakat ben ihtiyata riayeten su içmedim…

Yine döşeğe girdik… Karım en ufak bir kıpırdanıştan huylanarak hemen gözlerini açа açа pek hafif bir kuş uykusu uyuyor, belki de hiç uyumayıp bana öyle görünüyordu…

Ah nasıl bir gece geçiriyorum Allah'ım nasıl bir gece?.. İnsanlar size söylüyorum: İlim, fen, tababet hepsi uydurma. Hepsi saçma, hepsi zırva… Sizin "sıhhat" dediğiniz şey gayritabii bir hâldir. Tabii olan marazdır. Çünkü canlı cansız her mahlukun unsurunda, mayasında, bünyesinde türlü türlü hastalıklar uykudadır. Hemen meydana çıkmak için sebep ararlar. Ölüm asildir. Hayat arızdır… Ölümle her an mücadeleye mecbur olan hayat nihayet teslîm-i silaha mahkûm değil mi? Herkesin şikâyet ettiği bu hayatta ne zevk var? Bundan tamamıyla kâm alıp memnun, mesut kalan varsa çıksın meydana… Dinleyiniz. Bakınız filozoflar filozofu şeyhim, mürşid-i vicdânım Hazret-i Nietzsche ne diyor: Çıldırmadan felsefe yazılmaz. Çıldırmadan aklın öte tarafını seçmek kabil değildir. Ve bu esrar, alelade tefekkürün çok fevkindedir. Bütün itibari kayıtları parçalamalı. Ağır ağır tüten bacalar gibi itidalle düşünmek para etmez. Akıl işlemeye başladığı vakit kafamızın içinde ne kadar kurumlar varsa ateş almalı. Alev, bacadan yukarı minareler gibi kıpkızıl göklere yükselmeli… Mahalle avaz avaz haykırışmaya başlamalı, yangın kulesi işaretlerini çekmeli, itfaiye borusunu çalmalı… Sokaklarda izdiham kazanda su gibi kaynamalı… Şehrin altı üstüne gelmeli… Her kuvvetli fikir yangın gibidir. Düşünme böyle olur. Pirim öyle diyor. Bütün mükevvenatın kemali, gayesi ölümdür. En yüksek, en yüksek yalnız odur. Tereddüt etme. Evvela sevdiklerini öldür. Sonra kendini… Ölüm ulviyettir. Onun gelmesini beklememeli… Biz ona gitmeliyiz…

Ah ah şimdi çok hakikatler anlıyorum. Müderrislerden, kitaplardan değil… Ulumdan, fünundan değil… Vakaların beynime doldurduğu intihalardan. Akılsızlar, aklın fazlasına cinnet diyorlar. Dünyaya geldim, etrafımı nihayetsiz bir esrarla muhat buldum. Otuzuma yaklaşıyorum. Henüz bu sırlardan bir zerrenin halline muvaffak olamadım. Zavallı kafaları, ağır serpuşların altında ezilen koca sakallı hahamlar, papazlar, hocalar, vâkıf-ı ledün geçinen bütün bu güruh da hâlâ benden bir çekirdek ileri varamamıştır…

"Dünyayı kim yarattı?" sualiyle mesele açılır. Hepsinin Halik'ı zayıf dimağlarının icadına göre başka türlüdür. Yahudilerinki İbranice konuşur, Çinlilerinki Çince, Rumlarınki Yunani, Katoliklerinki Latince… Hepsi de cenneti, cehennemi olan, tehdiden insanlardan itâat-i ibâdet isteyen gazup, kindar birer Allah tasavvur ederler… Ehl-i kitâb olmayan gözü açık millet yalnız Çingenelerdir. Mabetleri, imamları yoktur. Her davayı çeribaşının fasletmesi itibarıyla bütün medeni, laik idarelere numûne-i imtisâl olacak basit kanun ve disiplinleri vardır. Davalar birer defada teşrih olunur. Ve adilen hüküm giydiği için istinafa, temyize lüzum görülmez. İştikâ-yı ani'l-hükkâm, aralarında vaki olmuş hadise değildir. Çünkü çeribaşıya son derece hürmet ve itimatları vadır. Çeribaşı intihabında bir tek çingenenin burnu kanadığı, dedikodunun gazete sütunlarına düştüğü katiyen işitilmemiştir. Çünkü en sersem bir Kıpti, kendi cemaati içinden o makama en layık olanı bilir. Haklı haksız halkın zihnini çelmek için yapılan propaganda ve intihap entrikalarına asla tenezzül etmezler. Zira bir memleket parlementer olabilmek için bütün akıl ve zihinlerin bu usulü kavrayacak bir tekemmüle ermiş bulunması şarttır. Herhangi bir cemaatin fertleri niçin intihap ettiklerini ve kimi intihap edeceklerini bilemeyip de bu mühim hususta muhtâc-ı irşâd ü vesâyet kalırlarsa bunların bir çocuk sürüsünden ne farkları olur? Rey toplamak usulü, memleketin idaresi fenninde kemale ermiş ve maziden, hâlden ibret dersi almayı öğrenmiş dimağların ayrı ayrı görgü ve tecrübelerinden istifade etmek için vazedilmiştir. Halkın cehli, birtakım cüretkârların fırıldaklarına yol açar…

Of… Fakat ne için kendi derdimi bıraktım da siyasetin çıkmaz sokağına sapıttım bilmem ki… Mefkûrem herhangi bir bahsin labirentine dalarsa bir türlü öbür ucu bulamıyor. Onun dar dehlizleri içinde döne dolaşa bunalıyor… İradem o kadar kuvvetsiz ki bir âmâ[350] yeder gibi biri elimden tutarak o mevzudan beni çıkarmalı ve "Onu düşünme, şunu düşün." demeli…

---

[350] âmâ: gözleri görmeyen

Aman aman o kadar yorgun ve hâlsizim ki vücudumda, benliğimde maddi manevi her ne varsa aşındı bitti. Kemiklerime kadar varlığımın bütün mukavim kısımları eridi. Pelteleştim. Kauçuktan bir adam oldum sanıyorum… Bir mezar bulup da içine uzansam. İmam telkine gelip de beni rahatsız etmese… Ben Münkereyn'e söyleyeceğimi bilirim. Onlar bana ağız açmazdan evvel o meleklere üç sual soracağım: "Ben niçin doğdum? Niçin yaşadım? Niçin öldüm?" Benim ihtiyarımla olmayan şeylerden gelip de mezarda beni mesul tutmak ne demektir? Dünyada adalet yok. Bunu ahirette de bulamazsak bana kaçacak bir üçüncü âlem gösteriniz… Fakat pencerelerden dışarıda gece ne kadar karanlık, ağır, vehimli… Hassas ruhların üzerine çöken bu siyah kâbus beni eze eze yamyassı bir kertenkele hâline getirdi… Diyorlar ki çıldırma!.. Bu zulüm ve maraz, bu şenaat dünyasının içinde akıllı kalmak mümkün mü? Oh nabızlarım ne kadar atıyor… Sinirlerimi yengeçler didikliyor… Kanımdaki milyarlarca küreyvatın ayrı ayrı hareketlerini hissediyorum… Damarlarımızın içinde fezalar var. Bu mütenahi bu'dların boşluklarında cazibe kanununa tebean küreler dolaşır… Kanımda Zühre'den, Müşteri'den, Zühal'den büyük seyyarelerin güneşler etrafında manzumeler teşkil etmediklerini kim iddiaya kalkabilir? Mecârî-i bevliyyemde şihâb-ı sâkıblar uçuştuğunu size temin ederim. Çünkü bunların sukutuyla bazı bazı mesanem ateş gibi yanar. İçimizde, dışımızdakilerden çok büyük âlemler var…

Ah bu gece, o bu gece yarı belimden yukarısı yanıyor. Aşağısı donuyor… Ayaklarım var mı yok mu bilmiyorum. Etlerime çuvaldız saplasalar duymayacağım. Kötürüm mü oldum? Ay… Oh… O ne? Uzaktan bir ses… Dinle Şadan hatiften bir seda geliyor… Yok… Hayır… O melun bağırıyor… Kalender… "Ben ölmedim… Ölmedim… Geliyorum… Karınla aranda bana yer açınız… Döşeğinize gireceğim…" diyor… O… Vallahi o…

— Hanım… Kalk bak oda kapısı kilitli mi? Pencereler kapalı mı? O şimdi karakoncolos oldu. Budak deliğinden içeri girer…

— Neler söylüyorsun bey, ne var?

— Duymuyor musun?

— Hayır…

— Dikkatle kulak ver…

— Veriyorum…

— Ne işitiyorsun?

— Hiç…

— Duyuyorsun ama söylemek işine gelmiyor.

— Duysam niçin inkâr edeyim?..

— Hah! Hah! İşte bu defa o kadar kuvvetli bağırdı ki kuyudan gelen menhus avaz gecenin karanlığını bir vapur düdüğü gibi deldi… Bunu da duymadım diyebilecek misin?..

— Evet, şimdi duydum…

— Oh ya Rabbi şükür…

— Duydum fakat bu bir insan sesi değil…

— Ya nedir?

— Pek uzaklardan bir köpek havlıyor…

— Çevir kazı yanmasın…

— Bey, emin ol… Üzülme… Köpek sesi köpek.

— Kulaklarımıza çınlayan bir hakikati yüz yüze inkâr, muhatabı tahmiktir… Ben onu kuyuya attım. O arkamdan "Ben ölmedim. Revan'ı bir Arap kısrağı gibi aramızda paylaşacağız." ihtarıyla bağırdı… Söyle hanım, sen bir budunu bana, öbürünü ona pay etmek mi istiyorsun?

— Ah bey, nasıl söz bunlar? Hiç bu gece gibi olduğun yoktu… Beni korkutuyorsun…

— Benden korkma karıcığım. Ondan kork…

Zevcem salyalarımı sildi. Bana bir bardak kordiyal içirdi, titreyen ayaklarımı sıcak ısıtmaya uğraştı. Bütün vücudumu ovdu… Masajla beni uyutmaya çalıştı. Biraz dalar gibi oldum. Ne kadar müddet kendimden geçmişim bilmiyorum, karyolamız sarsıldı. O geldi. Kalender… Karımla benim arama girecekti. Titreyerek gözlerimi açtım… Yüz yüze geldik… Suratı ne kadar müstekreh

bir uğursuzluk bağlamıştı. Uyandığımı görünce hemen gardıroba kaçtı… Aynanın içinden o müstehzi şaşı gözleriyle bize bakıyor yumruklarını birbirine vurarak "Gitmeyeceğim… Koynunuza gireceğim… Revan, cins bir kısraktır. Üzerinde hisse-i şâyiam vardır… Mahkemeler hakkımı teslim etti. Şeri, kanuni ilamlar aldım…" iddialarıyla bağırıyordu. Döşekten fırladım. Zevcem de arkamdan…

"Bir revolver, bir bıçak veriniz. Haini öldüreyim… Polis çağırınız. Menhusu teslim edeyim." feryatlarıyla geceyi çınlatıyordum. Zevcem ağlıyordu. Bütün ev halkı odaya doldu… Doktorlara haber gitti. Onlar gelinceye kadar bazıları benim ellerimi bağlamak reyinde bulundular. Karım itiraz etti:

— Kocam deli değildir. Bu bir sinir nöbetidir… Geçer… diyordu.

Ah Revancığım doğru söylüyordu. Ben deli değildim. Hiç değildim. Çünkü gördüğüm şeyler birsami hayalat değil, hep birer vazıh hakikatti. Kalender Nuri ölmemiş, kuyudan çıkmış, Haşmet Bey'in zamanında olduğu gibi zevcemin koynuna girmeye gelmişti…

Doktorlar beni muayene etmişler. Pek farkında değilim. Banyolara sokup çıkardıklarını biraz biliyor gibiyim. Sonra hatıramın zinciri kırılıyor. Rüyamda mı nasıl, pek seçemiyorum, bindiğim tayyareden düştüm. Havâ-yı nesîmî kesafet kesbetti. Dalgadan dalgaya yüzer gibi uçtum… Bu hadise bana insanların evvelce kuş olduklarını ispat etti. Bundan evvelki hayatlarımda karga olduğumu hayal meyal hatırladım. Çünkü hiç meşk etmeden ne güzel uçuyordum. İlk kanat açışımda acemilik hissettim. Hilkatim batından batına kuş aslımın ceddaniyetle bu ülfetini saklamış…

Hazret-i Nuh, gemisini tavuğun iskeletine bakarak inşa etmiş. Kazın, ördeğin kafeslerini örnek tutaydı daha münasip olmaz mıydı? Çünkü bu ikisi suda yüzerler. Tavuk boğulur…

Ben sefîne-i Nûh'un birçok kitaplarda resmini gördüm. İstanbul ile Karamürsel arasında işleyen yelkenli kayıklar kadar bir tekne… Binlerle çift hayvanat bu tekneye nasıl sığdı? O zaman vinç icat olunmamıştı. Hipopotamı, fili ve o cesamette mahlukatı içeri-

ye nasıl aldılar? Bu teknenin içi şimdiki dretnotlar, transatlantikler gibi bin bölme olsa gerek… Çünkü kurt ile koyunu, köpekle kediyi, fareyi birbirinden korumak lazım.

Ya Hazret-i Peygamber, afetten halaslarını[351] Cenabıhak emretmiş olsa da fareyi, yılanı, akrebi, biti, pireyi, tahtakurusunu tufanın mübarek sularına temizlettireydin, hayvanlar cinsinden bu muzırlar eksik olmakla halikıyet şerefinden ne kaybederdi? Sivrisineklerle Âdem nesline malarya aşılandırılacağına Pasteur'ün serumları gibi birçok illetlerden muafiyet kazandıracak faideli ajanlar yaratarak haberimiz olmadan bunların telkihleriyle bünyelerimizi takviyeye, kanımızı, ahlakımızı tasfiyeye inayet buyurulaydı bu hayırhahlık maksad-ı hâlikıyyete daha muvafık düşmez miydi?

Allah'a ve kullara karşı daima itiraz, daima muhalefet… İşte delilerin kârı budur. Akıllılar, mukabeleten memnun olmak için memnun edenlerdir…

Sabah olmuş. Gecenin son kısmını nasıl geçirdiğimi pek iyi seçemiyorum. Bahr-i muhîtin ortasında fırtınaya tutulan bir gemi gibi aklımın üzerinden pek sert muhtelif kasırgalar esti. Bütün sinirlerim kopacak gibi gerildi, esnedi. Kulaklarımdan cinnetin bir ıslığı öttü. Galiba foyayı büsbütün meydana vurdum. Fakat herkesin çehresinde acayip bir tevekkül var. Beni yüzlemiyorlar. Hiç olmamış gibi duruyorlar.

Bana gücenmeye hakları var mı? Yaptıklarımdan mesul müyüm? İşte son asır fen adamlarının halledemedikleri bir mesele… Bu mesuliyete derece tayinine uğraşıyorlar. Nısf mesuliyet, sülüs[352] mesuliyet, rub, hums[353] mesuliyet… Böyle kesirli bir mikyas üzerine ceza yapılır mı? Üçte bir çıldırmış bir katil deli on beş senenin yalnız beşine mi mahkûm olacak? Şimdi ben Kalender'i öldürdüğüm için ne hesap üzerine ceza göreceğim? Hâkimlerden evvel bu hususu ben kendim tayine uğraşmalıyım. Böyle mühim noktalarda akıllılar, delilik hakkında nasıl karar verebilirler?.. Mecnunlar bir

[351] halas: kurtulma
[352] sülüs: üçte bir
[353] hums: beşte bir

cemiyet teşkiliyle içlerinden birkaç murahhas ve hatta mebus çıkarmalıdırlar. Acaba namzetliklerini koymak için yalandan çıldırmış görünen akıllılar zuhur eder mi? Mebusluğun itibar ve maaşı için çıldıranları sonra tımarhaneler almaz…

Akıllılık imtiyazıyla serbest yaşayanların bile ara sıra tutuldukları bir hâl vardır. Tehevvür… İşte bu herkesin uğradığı ani bir cinnettir. Göze bir şey görünmez. İnsan ayar, döker, keser, kırar, yakar. "Öfke baldan tatlıdır." meseli işte buradan çıkar. Tehevvür[354] zamanında insanın menfaat-binlik[355], dur-endişlik[356] ve hatta edep, terbiye, nezaket hisleri muhakemeleri hep duruyor. Cinnetle tehevvürün menşeleri tabii değildir. Biri muhtâc-ı tedâvî uzvi hilafettir. Diğeri geçici bir kasırga… Fakat nöbet itibarıyla yani fiilen, şeklen, o kadar birbirine benzerler ki gözleri dönerek burnundan soluyan bir mütehevvirden, deliden ziyade korkmalıdır. Binaenaleyh kanun cinnetle tehevvürü hemen müsavi tutarak musapları hakkında merhamet gösteriyor.

İşte delinin de tekrar tehevvür zamanı var… Çabuk kızar. Zıddına gidilince büsbütün kudurur. Ben hareketlerimden mesul müyüm? Eğer fenalığı defe kadir bir iradeye malik isem mesulüm… Lakin irade sözü çürük bir tabirdir. Filozoflar bunun üzerine çok mürekkep boşaltmışlar fakat kelimeyi karanlıktan kurtaramamışlardır. Bazıları insanda böyle bir kuvvet kabul etmişler, bazıları birtakım şeraitle bunun vücudunu sezmişler, bazıları bütün bütün inkâra yürümüşlerdir. Deterministlere, maneviyuna göre sebepsiz hiçbir hareket yoktur. Her fiilimizi bir sebep tayin ederse bizim irademiz bir vehimden ibaret kalmaz mı? İradeleri pek sağlam zannedilenler de belki cinnetin zıddı diğer bir marazla maluldür…

İradeli-iradesiz sözleri şuurlu-şuursuz mukabili gibidir. Eğer tam akıllının muvazenesi irade ise kendilerini bu mevhum kuvvetin maliki sanan efendilerden rica ederim karınları acıkınca yemek yemesinler. Uykuları gelince yatmasınlar, öfkenin, tehevvürün bir

[354] tehevvür: öfkelenme
[355] menfaat-bin: menfaat gören
[356] dur-endiş: tedbirli

nevi cinnet olduğunu bilerek hiçbir şeye hiddetlenmesinler. Hasta olunca zayıflamasınlar, ıstıraptan şikâyet etmesinler…

Ey iradeli efendi, sen ateşte yanan, soğukta donan, suda boğulan bir saniye havasız yaşayamayan birkaç okka kemik ve et yığınısın… Senin "muvazene, akıl" dediğin şey, vücut makinesinin lazım ahengi temin için birçok şartlar tahtında sürçmeden işleyebilmesinden ibarettir… Aç iken başka türlü düşünürsün. Tok iken, sarhoş iken, keyifli iken, elemli iken, sıcakta, soğukta, ferahlı yerde, kasvetli mahalde hep tarz-ı tahassüs, tefekkür ve rüyetin değişir… Havaya göre dönen fırıldaksın… Gözlerine ne renkte bir güzlük geçirirlerse âlemi o boyada görürsün.

Daima yediğin, içtiğin şeylerin ve âlem-i hâricînin tesiratı altında işleyen bir makessin… O, çok güvendiğin iraden bu müessiratın zerresinden kendini kurtaramaz. Çünkü o kendisi tıpkı sıcakta uzayan, soğukta büzülen bir pösteki parçası gibidir. Bir Singer dikiş makinesi senden çok mukavim, çok bahtiyardır. Rutubette paslanırsa silinir, yine işler… Bir parçası kırılırsa değiştirilir, her suretle tamir kabul eder… Fakat sen bir uzvunu zayi edersen onun yerine sana tahtadan bir kol ve bacak eklerler. Gözün çıkarsa boncuktan bir göz takarlar… Bu külfet sırf sakatlığın manzara-i hâriciyyesindeki çirkinliği örtmek içindir. Çünkü sen yine körsün, topalsın. Bir de sana fennin mucizekâr terakkisinden bahsederler. Sakat olup da Allah kimseyi fennin bu yoldaki tamirlerine muhtaç etmesin…

Bir felç gelir. Hapı yutarsın. Mefluç uzvunu kımıldat bakalım. O meşhur iraden nerede kaldı? Kendinde dağları devirecek bir kuvvet tevehhüm ederken bir torba kemik gibi bir köşeye yığılır kalırsın… En tabii ihtiyaçların için artık başka bir elin lutf-ı muâvenetine muhtaç ziruhla eşya arasında bir şey olursun.

Vücut makinesinin bu bozuluşu, otomobilin yol ortasında yan yatmasına benzemez. Onun makinesini yoklarlar. Arızayı düzeltirler, araba yürür. Fakat senin kaburgalarının, karnının içinde sûret-i vazları namalum karışık aletler var. Derhâl senin göğsünü, batnını açarak hiçbir makinist onları karıştıramaz… Sözüm ona bir tabibin senin diline, nabzına, hararetine bakarak bu kapalı kutudan ahkâm

çıkarması Moliere'e en güzel komedyasını yazdırtacak bir tuhaflıktan başka bir şey değildir…

Fakat ben neredeyim? Yine kendimi kaybettim… Yine sapıttım. Bu âlemin hâli kritik edilmekle biter, tükenir mi? Karagöz'ün dediği gibi benim neme lazım, varayım çekileyim kûşe-ı râhatıma, bakalım âyîne-i devrân ne gösterecek… Âyine-i devrân ne gösterecek?.. Âyine-i devrân neresi? Ankara mı acaba? Kaviyyen zannediyorum ki orası payitahtların en aynasızıdır…

Hissiyatım dumanlı, irademe mefluç. Onu istediğim cihete sevk edemiyorum. İradeyi kullanabilmek için onun fevkinde bir ikinci iradeye daha malik olmak lazım geldiğini anlıyorum. O bende yok. Fikren daldığım bahisten, mevzudan kendimi kurtaramıyorum… İçinde dolaştığım zemin sulanıyor, bir derya oluyor. Dalgalar arasında kulaç attığım bu ufuksuz bahr-i muhîtin derinliği kesifleşiyor, gittikçe balçıklanıyor. Bu ummanda yüzüyorum, yüzüyorum… Kenar yok. Çırpınıyorum. Nihayet dermanım kesiliyor…

Sözün neresindeyim? Ne diyecektim? Hiç kimse bana akşamki vakadan bahsetmiyor… Kaydettiklerimden hariç acaba neler yaptım? Bilmiyorum. Bilmeyerek yaptıklarımdan nasıl mesul olurum? Nasıl oluyor da insan uyanık iken bulunduğu hareketleri fark edemiyor?

Zevcemin gözlerinde bana karşı derin bir şefkat okuyorum. Lakin bu şefkat midir? Yoksa Kalender'e olan aşkının gittikçe büyüyen hüznü müdür? Kalender'i ben öldürdüm mü? O mahzen, o kuyu rüya mıydı, hakikat mi? Fakat geçen şeyler gittikçe silinen birer hayal şekli almıyorlar mı? Tahkiki güç bir keyfiyet değil… Ben o mahzene yine giderim… Mevkiini, yolunu hatırlıyorum. Galiba oraya birlikte gitmek için kaynım Sermet ile de sözleştik. Aklıma öyle geliyor…

Elime harareti fazla, yumuşak bir el dokundu. Oh işte karım:

— Şadan…

— Efendim…

— Ne düşünüyorsun?

— Düşünüyor muyum?

— Hem de ne kadar derin bilsen?

— Farkında değilim…

— Deminden beri köşede pek dalgınsın… Arada bir kaşını, gözünü oynatıyorsun. Bazen de ağzından anlaşılmaz mırıltılar dökülüyor… Senin için kuruntu, üzüntü, helecan, hiç iyi değil… Doktor istirâhat-ı mutlaka tavsiye etti… Ne derdin varsa bana söyle… Sen düşünme, didinme, yorulma, müteessir olma…

— Oh doktor… Ne zaman geldi o, buraya?

— Dün akşam…

— Pek vazıhan hatırlayamıyorum… Hasta kimdi? Ben mi idim?

— Sen idin. Ehemmiyetsiz bir rahatsızlık…

— Niçin ben hastalığımı iyiden iyi bilemiyorum?

— Biraz nöbetin vardı. Dalgındın. Onun için pek farkında değilsin…

— Revan, benden hiçbir şeyi saklama…

— Saklayacak, saklamayacak bir şey yok…

— Ben Kalender'i öldürdüm değil mi?

— Sen hiç kimseyi öldürmedin.

— Ya aklıma niçin öyle geliyor?..

— Sen öyle bir rüya gördün. Çok müteessir oldun… İşte onu hatırlıyorsun…

— Yalan… Yalan… Rüya değil, hakikat…

— Üzülme Şadan…

Zevcemin altın lemalı gözlerinden bir iki inci saçıldı. Artık kendimi zapt edemeyerek sordum:

— Revan, niçin ağlıyorsun?

— Senin üzülmene ağlıyorum…

— Hayır, Kalender'e ağlıyorsun…

— Ah Şadan, her sözüne, her hareketine tahammül ederim. Lakin bu ithamın sabrımı yakıyor…

— Kalender'i sevmediğine, onu kuyudan çıkarmadığına yemin et…

— Nasıl yemin istiyorsun Şadan?

— Büyük yemin… Allah'ı şahit tutarak edilecek en büyük yemin… Beni bu cehennemden katiyen temin et… Ben derhâl şifayab olurum. Aklımda hiçbir karışıklık kalmaz… Şuurumu yakan yalnız odur… Kalender'in sana ölümden sonra bile devam eden muhabbeti ve benim çektiğim bu kadar işkencelere rağmen senin hâlâ onu diriltmeye uğraşman.

Galiba karımla uzun bir mücadele ettik. Zihnim bunaldığı için bu kavganın acıklı cereyanını vuzuhla hatırlayamıyorum… Aklımda yalnız pek karışık rüyamsı bir şey var…

Ben Revan'ı seviyorum. Çıldırasıya değil… Çılgınlık hududunu öteye aşan bir ateşle yanıyorum. Azgın volkanların püskürdükleri alevler gibi hulkiyetimin derinliğinde bir cehennem var. Cehennemin ahirette olduğunu rivayet eden hocalar yanlış söylüyorlar. Cehennem yanmaya müstehak günahkârların kafalarında, kalplerinde, kanlarında olur… İşte ben onlardan biriyim… Cehennemin kendisiyim…

Zihnimde dönme dolap gibi dönen mesele işte bu… Ben Revan'ı seviyorum… Revan Kalender'i… Araya ölüm girdi. Dava faslolunmaya bedel büsbütün karıştı, habisin dirisi de menhus ölüsü de…

44[357]

Âdeta nezaret altında bulunduğumu hissediyorum. Elimin altında çakı, bıçak, ustura, revolver gibi ne kadar kâtı, katil alet varsa kaldırdılar… Neden korkuyorlar? Kendimi mi öldüreceğim, başkasını mı?

[357] Baskıda bölüm numarası eksik. (haz.)

Karım gecenin büyük kısmını koynumda yatmaya bedel kanepelerin, şezlongların üzerinde geçiriyor… İşlediği bir cinayet var ki intikamımdan korkuyor… Konağın içinde âdeta idâre-i örfiyye ilan olundu. Silah taşımak memnu. Saatle yat, saatle kalk. Bütün âlem bana düşman iken ben silahsız gezebilir miyim? Saklı yerde param var… Bir sokağa çıkmak fırsatına ersem!.. Onlardan gizli silahlanmasını bilirim…

*

Evin içinde bir dalavere dönüyor. Benden saklı şeyler oluyor… Bazı bazı yabancı simalar görüyorum… Benden isticvap kılıklı maslahatlar soruyorlar…

Hayatım o kadar acayipleşti ve rüyalaştı ki… İçine doğduğum dünyada mı yaşıyorum, başka bir âleme mi intikal ettim. Anlayamıyorum…

*

Zihnimden Kalender'e ait hatıra silinse iyileşeceğim sanıyorum. Dünden beri hâlimde bir sükûnet var… Kaç gündür etrafıma ilân-ı harbden yoruldum mu nedir? Usluluğuma ben de şaşıyorum… Evdekilere salahımdan biraz ümit gelmiş olmalı ki beni sımsıkı ortasına almış oldukları takayyüt ve kontrol çemberini azıcık gevşettiler. Pek uzun sürmeyeceğe benzeyen bu serbestliğimden istifade etmeliyim…

*

Zevcemin diğer odada bir işle meşgul bulunması fırsatını kaçırmayarak giyindim, sokağa fırladım. Beni ancak kapıdan çıkarken gördüler. Çevirmek istediler.

Böyle şiddetle üstüme varırlarsa büsbütün çıldıracağımı, serbest bırakırlarsa iyileşeceğimi, bir iki saat hariçte dolaşarak hava almaya çok ihtiyacım olduğunu biraz da yalvararak anlattım. Böyle çocuk gibi yalvarışım karımın gözlerinden yaş getirdi. Yanıma Sermet'in terfiki[358] şartıyla sokağa çıkmama müsaade olundu. Kaynımın refakatini kabul ettim.

---

[358] terfik: arkadaş olma

Kaç gündür benim için güllabiler tutulmuş olduğunu biliyorum. Belki bu herifleri de uzaktan uzağa takip için arkamızdan gönderdiler…

Kaynımla sokakta konuşa konuşa yürüyorduk. Benim bir tımarhane kaçığı olduğumu kimse yüzümden anlamıyordu. Ben kendim bile bir deli olduğuma ihtimal vermiyordum. Çünkü ben deliliği kendime bir eğlence yapmış gibiydim. İşime gelen yerde akıllanıyor, gelmeyen yerde çıldırıyordum. Böyle ihtiyarıyla çıldıran, akıllanan bir deliye hiç tesadüf edilmiş midir?

Ben yaptıklarımı hep biliyordum. Delilik olan şeyleri yapmamak da elimde idi. Fakat onları yapmaktan hoşlanıyordum… Yalnız bir şey ihtiyarımı selbeder gibi beni korkutuyordu. Kalender… O melunun hâlâ kuyuda yaşaması, aklımı zıvanasından çıkarıyordu.

Ihlamur'un yokuşlarından indik. Beşiktaş'tan bir otomobile bindik. Beyoğlu'na çıktık. Benim sokak isteyişim sırf tenezzüh maksadıyla değildi. Beni deli sanan zavallı akıllıları aldatmaya muvaffak olmuştum.

Benim dışarıda görülecek birçok mühim işlerim vardı. Fakat bunlar ne idi? Garip bir zihin dalgınlığıyla bunları unutup unutup hatırlamaya uğraşıyordum… Ha evet bana en evvel lazım olan bir revolverdi. Çünkü evdeki silahlarımı bütün saklamışlardı.

Beyoğlu'nda bir terzim ve onun da genç bir kardeşi olduğunu hatırladım. Andriyo… Pek uzak olmayan bir zamanda biz Andriyo ile muteber markalı bir çift revolver almıştık. Herife beş on lira kâr verirsem bu silahı satın alabileceğimi düşündüm.

Arzu ettiğim bir kumaşa bakmak bahanesiyle terzinin mağazasına girdik. Andriyo'yu gördüm. Kaynım Sermet'in son moda kostümlerin modellerine bakmakla meşgul bulunduğu bir sırada Andriyo'ya işi açtım. Muvafakat etti. On lira kâr verdim. Elli fişeğiyle beraber revolveri aldım. Sermet'e hiçbir şey sezdirmeden tabancayı arka, hartuçları yan ceplerime yerleştirdim.

Terzihaneden çıktık. İçkili bir yere girerek benim sarhoş olmama kaynım hiç taraftar değildi. Fakat itiraz olunan şeye benim musır olmak hilkatinde bulunduğumu bildiğinden sureta hiçbir şeye

muteriz olmadığını gösterir bir çehre almaya uğraşıyordu. Cali[359] bir kayıtsızlık tavrıyla sordu:

— Enişte bey, şimdi nereye gideceğiz?

Yaptığı kurnazlığa mukabil ben de onun fikrini anlamak desisekârlığıyla şöyle bir istimzaçta bulundum:

— Haydi Sermet, sen söyle nereye gidelim?

— Eve dönsek iyi olur enişteciğim…

— Hayır…

— Ya nereye?

— O mahzene gideceğim. Bakalım kuyunun içindeki kerata ölmüş mü? Yaşıyor mu?

Kalender'i tahatturla birdenbire rengim değişti. Nabızlarım şiddetlendi. Dilim kekemeleşti.

Sermet:

— Size akıl öğretmek haddim değildir ama fikrimi açık söylememe müsaade eder misiniz?

— Söyle!

— Tarif ettiğiniz derinlikte bir kuyunun içine düşen adam yaşamaz…

— Ne biliyorsun?

— Vaka olalı iki günü geçiyor… Kalender'in rielerinden başka bir galsaması yok ki suyun içinde bu kadar saat yaşayabilsin!..

— Oğlum, o menhus kuyuya attığım vakit pek cüzi müddet sesi kesildi. Sonra ben merdivenden yukarı kaçarken arkamdan bağırmaya başladı…

— Belki bir dakika suyun sathına çıkmış. Hiç şüphesiz tekrar ve artık ebediyen batmıştır…

— Hayır… Hayır su sathından biraz yukarıda enlice bir gedik var sanıyorum… Oraya çıkıp oturmuştur. Melun boğulmadı. Şimdi onun ölümü açlıktan olacaktır…

---

[359] cali: sahte

— İyi ya Kalender oraya düşeli kırk sekiz saati geçiyor…

— Yavrum, kırk sekiz saatte bir insan açlıktan ölmez! Bahusus kuyuya düşmezden evvel habisin midesi pek dolgundu. Hayvânât-ı mücterre[360] gibi onun işkembesinde hayatını on gün idare edebilecek hazımları bati şeyler var…

— Mademki böyle farz ediyorsunuz bırakalım melunu açlıktan ölsün…

— Merak ediyorum. Yaşayıp yaşamadığını anlamak istiyorum…

— Fakat enişte beyciğim bizim oraya gitmemiz tehlikelidir…

— Neden?

— Şüphe uyandırır…

— Nasıl?

— Kalender'in gaybubeti, ailesince müellim bir merak uyandırmaya başlamıştır…

— Adam sen de… Gecelerini nerelerde geçirdiği malum olmayan onun gibi bir haneberduşun iki üç günlük gaybubeti kimseyi merağa düşürmez…

— Peki fakat bu gaybubetin uzayıp gitmesi nihayet merakı davet etmez mi?

— Etsin… Bana ne?

— Kalender son defa sizinle beraber Kurşunlu Meyhane'den çıktıktan sonra Firuzağa'nın yangın mahalleri sınırına kadar otomobil ile geliyor. Orada bir noktada arabadan iniyorsunuz. Şoföre hakkını verdikten sonra siz sarhoşu koltuğundan viranelere doğru sürükleyip götürüyorsunuz. Nuri ondan sonra ortadan kayboluyor… Bu gibi cinai vakaların çoğalmasından dolayı zabıta takibatında o kadar meleke peyda etti ki taharri başladıktan birkaç saat sonra Kalender'in ne olduğunu gelip sizden soracaklarına hiç şüphe etmeyiniz… Ne cevap vereceksiniz?.. Belki de taharri başlamıştır. Binaenaleyh "Kendi ayağımızla gidip de oralarda dolaşmayalım." demek istiyorum…

---

[360] hayvânât-ı mücterre: geviş getiren hayvanlar

— Bu sırra kaç kişi vâkıf?

— Bir siz, bir ablam, bir de ben…

— Siz buna dair kimseye bir şey açtınız mı?

— Çocuk musunuz? Bunu kendi cinayetimiz gibi bir itina ile saklıyoruz…

— Her cinayette bir sebep ararlar. Kalender'in sekiz cebinde on para taşımayan bir dilenci sefaletine düşmüş olduğunu herkes biliyor. Onu parasına tamahla öldürmüş olduğuma kimse ihtimal vermez… Bahusus benim ehl-i servetten olduğum muhtâc-ı isbât değildir. Tahkikatın ucu bana kadar dayanırsa vereceğim cevap vazıhtır. İçerisi nasıl olduğunu görmek merakıyla mahzene indik. Kuyunun vücudundan haberimiz yoktu. Karanlıkta birdenbire seçemedik. Nuri görmeden içine düştü. Ben de korktum. Kaçtım, derim… Vakaya bir kaza şekli vermeye uğraşırım…

— "Niçin kazayı gidip derhâl zabıtaya haber vermediniz? Hemen yetişileydi belki kazazede kutarılabilirdi." derlerse ne söyleyeceksiniz?

— Oh yavrum oh… Böyle bir sualin cevabını ben verecek değilim…

— Ya kim verecek?

— Mütehassıs tabipler…

Kaynım gözlerimin içinde, derin manalar araya araya yüzüme bakarak:

— Bu cevabınıza hayretten kendimi alamıyorum…

— Bunda hayrete seza bir şey yok… Ben iki akşam evvel çıldırmadım mı? Zincirlere vurulacak azgınlıkta bir deli değil miyim?

— Bu cinnetiniz yapma mıydı?

— Evet… Ya ne zannettin?..

— Bütün mahalle cinnetinizle sarsıldı. Büyük sanatkârsınız enişte bey…

— Bak şimdi seninle nasıl uslu akıllı konuşuyorum… Ben Kalender'i öldürmek için çıldırdım. Her şeye hile katılan bu dünyada

adalet aldatılamaz mı sanıyorsun? Müstantikler, hâkimler sözleri kaleme gelecekleri isticvapla muzafferdirler. Benim onlara vereceğim cevap kahkahalarla karışık mana çıkmaz birkaç saçmadan ibaret olacaktır… Torlakyan davasından dolayı buna "alangle" usûl-i muhâkeme derler. Her zaman her yerde akıl para etmez. Bazen delilik işe yarar. Yalnız sana açtığım bu mühim sır ikimizin arasında kalmalı… Ablan katiyen duymamalı. Sonra bütün planlarım altüst olur… Mahzene gidip kuyuyu tetkik etmek planım iktizasındandır… Haydi bakalım. Akıl kâhyalığı istemem.

Sermet yüzüme bakakaldı. Çocuğun fena hâlde zihni karıştı. Ya ben pek deli idim ya pek akıllı… Kaynım şimdi benden eskisinden ziyade korktuğunu anlatır muvahhiş, müvesves bakışlarla yüzümden manalar çıkarmaya uğraşıyordu. Fakat artık itiraza cesaret edemedi. Yine bir otomobile atladık. Firuzağa viraneler hududunda indik.

45

Evet… Evet ben deli değildim. Nuri'nin katli cezasından kurtulmak için adaleti iğfalen yalandan çıldırdım. Kaynıma limaslahatin söylediklerimin ciddiyetine şimdi kendim de inanıyordum… "Ben deli miyim?" istifhamı zihnimde artık menfi bir tasdik şekli aldı. Yaptıklarımda fart-ı zekâlarıyla müftehirleri yaya bırakacak incelikler, girintiler, çıkıntılar vardı.

Yangın yerlerinden yürüdük. Taş yığınlarının aralarından dolaştık. Artık mahzene müntehi yokuştan iniyorduk. Çehremdeki en ufak kımıldayışlara varıncaya kadar hâlâ her hareketimi tetkikle uğraşan kaynıma dönerek:

— Sermet…

— Efendim!

— Yine o uğursuz yer altı tonozlarına gidiyoruz… Bu meşum yere çift giriliyor, tek çıkılıyor. Bu defa sen mi beni öldüreceksin, ben mi seni?

Bu pek soğuk sualimin dehşeti önünde Sermet pür-havf ü hirâs etrafına bakınarak:

— Enişte bey, rica ederim korkutma…

— Deli olmadığım hakkında verdiğim teminatı ciddi telakki edip etmediğini anlamak için tecrübe yapıyorum…

Kaynım yüreğinin bütün helecan ve gözlerinin dikkatiyle dört yanına bakınarak büyük bir şaşkınlık gösteriyor… Beni bırakıp hemen kaçsın mı, yoksa kalsın mı? Besbelli bu pek nazik hususu tayine uğraşıyordu…

Deli olmadığım hakkında bu çocuğu katiyen temin etmek lazımdı. Zira şimdi yanımdan kaçıp giderse mahzene indiğimi başkalarına haber verir. Beni kuyuya düşmekten sıyaneten bir sürü insanla oraya gelir, bütün planlarımı falso eder bırakır…

Zannederim ki en akıllı insanlar da işte ancak bu kadar düzgün düşünebilirler. Ben kendi kendimi deli zannettikten sonra diğerlerinin de beni öyle sanmalarına hiç kızmamalıyım. Evvela kendi nefsim hakkındaki tezkiyemi düzeltmeliyim. Sonra başkalarından hüsn-i nazar beklemeliyim. Delilik, akıllılık bir zandan ibarettir. Dünya da kendilerini akıllı sanan budalalarla dolu değil midir? Bir ahmağa ahmak deyince derhâl kızar. Ne için? Çünkü kendini fevkalade zeki sanmakla beraber ahmak sözünün zekâsı üzerinde menhus bir tesir yapmasından korkar…

Bir müddet sükûtla yürüdük. Demir kapının önüne geldik. Paslı, ağır kanadı ittim. Ufak bir gacırtı ile açıldı. Kaynıma elimle içeriyi işaret ederek:

— Haydi, yürü… dedim.

Bu teklifim önünde zavallı çocuğun benzi soluverdi. Setrolunmaz bir raşe ile:

— İlk önce siz, sonra ben…

— Niçin?

— Çünkü ayağım alışık değil… Aşağısı çok karanlık…

Kaynımın yüzünü onu cesaretlendirecek tatlı bir tebessümle okşadıktan sonra yürüdüm. O da muhteriz, müteredditadımlarla beni takip ediyordu.

Merdivene artık ayaklarım alışmıştı… Benim mahzeni öğrendiğim kadar sanki o da beni tanıyordu. Birbirimize yabancı değildik. Adımlarımızın ilk hafif seslerine tonozlar derinden cevap vermeye başladılar. Mağaranın perileri bize "Sefa geldiniz. Buyurunuz…" diyorlar. Gittikçe ürkekliği artarak inen Sermet'e:

— Oğlum işitiyor musun burası ne kadar mihman-nevaz bir yerdir…

Kaynım titrek bir sesle:

— Evet… Kalabalık varmış gibi aşağıdan sedalar geliyor…

— Tenhalıktan bıkmış zannolunan bu esrarlı mahzen gelenlerle konuşmak ister…

— Aman bizimle konuşmasın… Sohbeti hoş değil, kalbe kasvet, ürküntü veriyor…

— İşittiği en ufak bir nefesi bile iade eder. Pek hazırcevaptır…

— İşte onun için ben de nefes almaya korkuyorum…

— Burası o kadar misafirperverdir ki gelenleri bırakmaz… Zairlerini sinesinin esrarı içine gömüp ebediyen saklamak ister…

— Allah aşkına latife etmeyiniz enişte bey…

— Böyle feci bir yerde latife olmaz. Hakikat söylüyorum…

— Sinesine kalbedecek kadar bize samimiyet göstermesin… Bizi bıraksın…

Niçin bilmem… O anda Sermet'i korkutmaktan büyük bir haz duyuyordum. Artık aşağıya inmiştik. İstemiş olsa bile kaynım şimdi pek kolay kaçamazdı. Çünkü onun hatt-ı ricatini kesecek surette yürüyordum…

Reyini vermek için en ufak müşafehemize sesini karıştıran bu asar-dide tarihî kemerler altında meri[361] ve gayrimeri iki âlemin ortasında gibiydik.

Gözlerimiz karanlığa alıştıkça ayaklarımızın altında iri taşlarla döşeli, rutubetli pek loş bir zemin seçiyorduk. Etrafımızdaki kalın cidarlar, tepemizdeki damla damla ağlayan yaş tonozlar, sabahın

[361] meri: görünür olan

ilk alaca karanlığında beliren şekiller gibi bize vuzuhsuz, vehmin doğurduğu bin türlü korkunç şeyler gösteriyordu.

Mahzenin cinlerine yüksek sesle selam verdim. Gözlere görünmeyen ağızlar etraftan gürül gürül selamımı aldılar.

Evvela beni, sonra tonozların nidalarını dinleyen kaynıma dönerek:

— Burası niçin böyle pürhuzudur biliyor musun?

Kaynım titrek bir sesle:

— Hayır…

— Çünkü bu yer altı, Kalender rahmetullahi aleyhin türbesidir. Mevut[362] eceliyle ölmeyenler, Azrail'i görmeden tebdîl-i âlem eden bahtiyarlardır. Kalender dostumuz sefil hayatının son ıstırapları içinde nefeslerini itmam etmiş olaydı belki kirli gömleğinden başka kefen bulamayarak bir mezarcı kazmasının açacağı sandık gibi damdar bir çukura gömülecekti. Fakat onun âmâl-i hasenesi kendine firavunlarınki kadar geniş ve tarihî bir mezar temin etti. Allah ile kulun arasına girilmez. Zengin, bahtiyar ölüler, refah ve mümtaziyetlerini ahirete beraber götürürler… Müferrih, müstesna yerlere, yalnız başlarına türbelere gömülürler… Kasımpaşa'nın çürüklüğüne, Silivrikapısı mezaristanı izdihamına defnedilenler ebediyette de sefalete mahkûmiyet olduğunu gösteren zavallılardır…

Ben böyle gayrimerilere vaazı andırır şeyler söylerken duvarların içinden hay huylar ile karışık tasdikler duyuluyor gibiydi. Sermet kendini zahirî, bâtınî iki hadisenin velvelesi arasında bularak gittikçe daha ziyade korkulu bir şaşkınlığa düşmekte iken ben kuyunun cehenneme uzanır gibi açılmış siyah üstüvane ağzına eğilip: "Merhaba Kalender Baba… Nasılsın?" istifsarıyla haykırdım… Benim tek merhabama tonozların içindeki tiryakiler, gunneli, hımhım birçok merhabalarla cevap verdiler… Birbirini doğurarak uzaklaşan seslerin uğultuları durulduktan sonra kuyunun dibinden ayarı ağırlaşmış, pürüzlü bir gramofon hırıltısı yükseldi. Enişte kayın biz

[362] mevut: vadedilmiş

iki adım geriye çekilerek o koyu loşluk içinde birbirimizin yüzündeki manâ-yı hayreti okumaya uğraştık.

Sermet, kutbun altı ay süren buzlu gecesinde çeneleri birbirine çarpan seyyah raşeşiyle:

— Enişte bey, bizi korkutmak için Edison'un bu icadını kuyunun dibine acaba hangi şakacı insan indirdi?

— Hayır Sermet, işittiğimiz şey gramofon değil…

— Ya nedir?

— Rutubetten bozulmuş insan sesi…

— Kabil mi?

— Hem de onun sesi…

— Kimin?

— Kalender'in…

— Bu kadar gündür bu kuyunun dibinde yaşanmaz.

— Sen hortlamaya inanmaz mısın?

— Hiç vukuunu görmediğim için inanamam…

— Vukuunu işte gör… Burası en efsunlu mezarlardan ziyade hortlamaya müsait bir yerdir…

Kaynımın raşedar elinden tutup onu tekrar kuyu başına götürdüm. Şimdi bir daha o simsiyah daireye eğilerek aşağıya bağırdım:

— Merhaba Kalender merhaba…

Dipten kurulması azalmış bir makinenin yine aynı aşınmış plağı ağır, paslı, hımhım cılız bir muhtazır iniltisiyle cevap verdi:

— Merhaba Şamdan'ım merhaba…

— Ulan sen ölmedin mi?

— Ölmedim, ölmedim…

— Suyun içinde nasıl yaşıyorsun kurbağa gibi?

— Sudan biraz yüksek, kuyunun cidarında mihraba benzer bir yer var. Oraya çıktım oturdum.

Bu sözler ahiretin derinliğinden gelir gibi zor anlaşılır ezgin bir telaffuzla işitiliyordu…

Kaynıma dönerek:

— Nasıl, şimdi inandın mı?

— Neye inanacağımı şaşırdım enişte bey…

— İnanacağın şey çok basit… Kalender'in ya kuyuda ölmediğine inanacaksın veya hortladığına… Bu iki ihtimalden hariç bir üçüncü suret tasavvuruna imkân yoktur…

— Benim için bu iki şeye inanmak da müşkül…

— Peki ne diyorsun?

— Ne diyeceğim? Ahiretten gelen bu nidayı duydukça tüylerim diken diken oluyor…

Kuyudan maverai ses yine hırıldamaya başladı. Kulak verdik. Şöyle diyordu:

— İki gündür bu kuyunun dibinde Cenabıhakk'a yalvarıyorum, nihayet dualarım müstecap oldu… İşte Allah sizi gönderdi.

— Peki ne istiyorsun?

— Artık latifeye hitam veriniz. Burada teslîm-i rûh etmek üzereyim…

— Vay habis, seninle latife mi ediyoruz sanıyorsun?

— Benim katilim olmak sana şeref vermez Şamdan'ım… Bütün iddialarımdan vazgeçtim. Tövbeler tövbesi…

— Bizim Arnavut Bayram'ın yumrukları altında da sen böyle tövbeler etmiştin… Herifin elinden kurtulur kurtulmaz sözünü kancıkça bozdun. Yine yapacağın bu değil mi?

— Hayır Şamdan'ım hayır… Cenabıhak ahd-şikenliğimin[363] cezasını çektirdi. Burada iki gündür doldurduğum çile, dedelerin binbir günkü tahammül ve imtihanlarından efzundur. Artık insân-ı kâmilin fevkinde bir şey oldum. Erdim. Söz bir, Allah bir…

---

[363] ahd-şiken: ahdini bozma

— Çingeneden emir olmaz. Tıynetini bildiğim için sözlerinin bir harfine inanmam…

— Beni üzme Şamdan… Sen şakanın hududunu çoktan geçtin. Bir söz sarf etmek için kuyudan kırk kova su çekmiş kadar yoruluyorum… Son kuvvetlerimi bitiriyorum. Hayatımın gayesindeyim.

— Geber…

— Yetişir… İnsaf…

— Haine insaf olmaz…

— Beni kurtarmayacaksan buraya niçin geldin?

— Cavlağı çekip çekmediğini anlamaya geldim…

— Ölüp ölmediğimin sence ehemmiyeti nedir?

— Bence ehemmiyeti büyüktür. Çünkü pek aziz dostumsun. Vefatının tahakkukundan kırk gün sonra canın için lokma döktürteceğim. Mevlüt okutacağım… Fukaraya sadakalar dağıtacağım…

— Annemle helalleşmek isterim. Oğlum Kudretullah'ı pek göreceğim geldi. Yavrumu dünya gözüyle görmek iştiyakıyla yanıyorum…

— Ulan melunoğlumelun… Haftalar aylar geçerdi de evinin semtine uğramazdın… Anneni, oğlunu kırk yıl görmesen onlar hatırına bile gelmezlerdi. Evde bir lokma ekmek bulup bulmadıklarını hiç düşünmezdin… Şimdi bu ölüm kuyusunun dibinde mi onları hatırlıyorsun? — Bu kuyu beni ıslah etti. Erdirdi diyorum sana…

— Sen kâbil-i ıslâh değilsin. Ben seni bu kuyuya gebertmek için attım. Erdirmek, evliya yapmak için değil…

— Fakat ben artık gidiyorum…

— Uğurlar olsun…

— Bu işkenceye nasıl tahammül ettiğime şaşıyorum…

— İt canlısın da onun için…

— Belki birkaç saatlik ömrüm kaldı.

— Çok bile…

— İliklerim dondu. Yarı belimden aşağısı tutmuyor. Çekilir azap değil…

— Daha çabuk ölmek istiyorsan yukarıdan kafana iri bir taş atayım… Bu iyiliği senden esirgemem…

— Kendimden ziyade sana acıyorum. Katil olacaksın. Seni de Bayezid Meydanı'na sallandıracaklar…

— Hezeyan etme… Polis defterleri her gün kati cinayetleriyle doluyor… Hiçbir caninin herhangi bir meydanda sallandırıldığını gördün mü? Şimdi kanun, cinayetlere pek müsait. Af ve rahm ve rikkat senelerinde yaşıyoruz. Ben hesabımı yaptım. On beş seneden tarh edile tarh edile sahhü'l-bâkî üç buçuk yıl kalıyor. Ne olursa ölene oluyor… Sen hemen geber hatırın için ben kaç sene yatarım…

— Şamdancığım vaziyetimin şakaya hiç tahammülü yoktur. Dakikadan dakikaya söylemek kuvvetini kaybediyorum. Belki yarım saat sonra gırtlağım tıkanacak, dilim en zayıf bir kelimeyi çeviremeyecektir…

Hakikaten Kalender; bütün kelimeler ezik, telaffuzlar kesik, zor anlaşılır, hemen hırıltıdan ibaret bir inilti şeklinde çok müşkülatla konuşuyordu… Aman ya Rabbi bu meşum mahluk iki gündür o karanlık kuyunun dibinde, yarı beline kadar su içinde aç biilaç hâlâ ölmesin… Ne mukavim vücut… Öyle bir yerde iki gün ölmesin… Bir hafta daha da yaşayabilir… Bu herif yalnız benimle değil, tabiatle, ölümle her şeyle kontra gidiyor… Ben bugün onun nefesini kesmeden, öldüğüne kanaat getirmeden oradan bir yere ayrılmam. Ah bu yedi canlı ejderhayı ben nasıl geberteyim?

Bunu düşünürken Kalender kuyunun siyah ka'rından[364] bu defa can çekişenlere mahsus hazin, hâlsiz bir inilti ile ağlayarak şöyle yalvarıyordu:

— Vakıa ben sana karşı hadd-i marûfu tecavüz ettim. Günahımı saklamıyorum. Ben Revan Hanım'ı şiddetle seviyordum.

— Hâlâ seviyor musun habis?

---

[364] ka'r: dip

— Çektiğim çile beni melekleştirdi. Şimdi aşkın ilahi membaına döndüm… Muhabbet-i Allah ile doluyum… Hayvani, pest sevdalara yüreğimde yer kalmadı… Zevcen sana mübarek olsun…

— Hey gidi şeytan mühtedisi melek… Sen o kuyunun içinden çıkarsan yine çabuk iblisleşirsin.

— Hilkatim tasfiye gördü. Artık bozulmaz. Cenabıhak beni affetti. Elbette kullar da affedeceklerdir…

— Hakk'ın seni affettiğini neden biliyorsun?

— Çok ağladım, yalvardım. Tövbe istiğfar ettim. Hatiften bir seda geldi. Affımla beraber halasım tebşir olundu. Beni kurtarmaya geleceklerini ezan okur gibi yukarıdan bağırdılar. İşte siz geldiniz.

— Hatifî seda seni aldatmış. Biz seni kurtarmaya değil, eğer yaşıyor isen öldürmeye geldik…

— Şamdan, Allah'ın affettiğini kul affetmeye mecburdur.

— Ben hiç mecburiyet hissetmiyorum. Çünkü Cenabıhak'ın seni affettiği senin kavl-i mücerredinde kalıyor. Ben burada senin affını amir hiçbir hatifî nida duymuyorum…

— Hatifî nida yalnız havadan esmez, bazen de insanın vicdanından gelir…

— İnkâr ettiğin "vicdan" kelimesini şimdi imdadına çağıracak kadar ahlaki telakkilerin değişti mi?

— İnsan ölümün eşiği üzerinde bulunduğu büyük felaket anlarında hür zamanlarındaki gibi düşünmüyor… İnkâr ettiği birçok şeylerin insaniyete şiddetle lüzumunu o musibet saatlerinde anlıyor.

— Bana İmam-ı Azam gibi vaaz etsen yine seni öldüreceğim… Sen benim nazarımda Ayasofya Camii'nin musalla taşına çırılçıplak çıkıp yine öyle üryan fikir ve ifade ile halka konferans veren Kalender Nuri'sin… Şimdi burada tasdik ettiğin şeyleri kuyudan çıktıktan sonra şüphesiz yine inkâr edeceksin. Senin vücudunu dünyadan kaldırmak insanlar için bir faidedir. Hayatlar husumetle çarpışınca kuvvetli taraf kuvvetsizi mahveder. Tabiatte kaide budur.

— Nedametim, şefkatine dehaletim hakikidir Şamdan'ım…

— Yılan nedamet etmez. Fırsat bulunca hemen sokar… Çünkü tıyneti böyle iktiza eder…

— Karın senin olsun. Bana hayatımı iade et…

— Bu zayıf, dermansız zamanında beyhude çeneni yorma Nuri. Bu kuyu sana evvela maktel, sonra mezar olacaktır…

— Hayır, ölmeyeceğim…

— Öleceksin…

— Eceli gelmeyen ölmez…

— Senin ecelin geldi…

— Gelmedi… Geleydi şimdiye kadar ölürdüm. Benim iki gündür hayatın en sade gıda ve levazımından bütün bütün mahrumen bu derin kuyuda yaşayışım bir mucizedir… Bu mucize ben kurtuluncaya kadar devam edecektir… Allah'ın öldürmeyeceğini kul öldüremez.

— Şimdi senin kafandan aşağı bir çeki taşı salıversem yine ölmeyecek misin?

— Ölmeyeceğim… Ölmeyeceğim… Ben kuvvetli imanımla yaşadım. İmanımla kurtulacağım. Ölmeyeceğim… Bak sesim evvelkinden daha canlı çıkıyor… Ölmeyeceğim…

— Dur bakalım… Bir deneyelim…

— Dene!

— Birinci taşta ölmezsen yukarı viranelerde çekilik taşları dolu… Merdivenden aşağı yuvarlar yuvarlar kuyuya salıveririm… Sesin kesilinceye kadar bu ameliyede devam ederim…

— Ah! Ah!

— Ah, ya!.. Kafanın taştan daha mukavim olmadığını şimdi anlıyorsun…

— Allah'ım mucizeni göster… İrâde-i ezeliyyene kimse karşı gelemez…

— Nuri ben taşlara başlamazdan evvel sen günahlarına tövbe istiğfar et. Allah'tan af ve mağfiret, peygamberden şefaat dile…

Sonra kendini suya at… Boğul… Bu suretle daha az can acısı çekmiş olursun… Dostluk namına sana son nasihatim budur…

Kalender'in galeyanla bir defa kuyudan yukarı fışkıran sesi şimdi birdenbire peslendi. İnsanla köpek uluması arasında matemî bir iniltiye döndü. Ağzında anlaşılmaz kelimeler geveleyerek uzun uzun ağlıyordu.

Evet bir idam mahkûmunu bu kadar üzmek medeni cellatlığa yaraşır bir hareket değildi… Benim de beynim tutuşmaya, damarlarım fazla atmaya başladı… Artık kısa kesmek lazımdı.

Hâlin böyle en feci bir neticeye kadar vahimleşmesinden teessürü pek ziyade artan kaynımın o loşluk içinde bile solgunluğu fark olunan yüzüne bakarak:

— Sermet, haydi yavrum bana yardım et… Yukarıdan iri taşları merdivenden aşağı yuvarlayalım… Kalender dostumuz her ne kadar yaşamakta ısrar ediyorsa da onun beklediği mucize yetişmezden evvel zavallının işini bitirelim… Belki ilk taşta müstehase gibi ezilir. Sesi kesilir. Bizi fazla yormaz…

Kaynım çocuk gibi gözyaşları döke döke ayaklarıma kapanarak:

— Aman enişte beyciğim!.. Aman efendiciğim!..

— Ne var?

— Affedersiniz. Bu kadar vahşete tahammülüm yoktur…

— Hangi vahşete?..

— İki gündür bu karanlık kuyunun dibinde tesadüfün sıyanetiyle ve daha bilmem nasıl bir rabbani sebeple ölmemiş bir adamı bu kadar hazin yalvarışlarına rağmen bu mertebe feci bir surette öldürmekte ısrar etmek vahşetlerin en müthişidir…

— Demek ki kuyudaki caninin kurtulmak için kuvvetli bir imanla beklediği mucizeye sen vasıta olacaksın öyle mi?

— Hayır enişte bey, hayır… Benim bu hususta mukarrer hiçbir fikrim yoktur. Buna emin olunuz… Sizi bu kadar ağır bir cinayetten menetmek istiyorum. Şu anda pek müteheyyiçsiniz. Belki sonra yaptığınıza pişman olursunuz. Çünkü doğrusunu söyleyeyim. Her

türlü mukabele ve mukavemetten âciz, kuyu dibinde inleyen bir biçareyi öldürmek kahramanlık sayılmaz… Çünkü böyle bir vaziyette kalmış bir zavallıyı herkes öldürebilir. Bu bir marifet değildir. Bu fiilinizle siz pek şeni bir cani mevkiine iniyorsunuz, o çok masum bir maktullüğe yükseliyor.

— Bana bu cani herifin lehinde nutuk verme Sermet… Senin mukarrer fikrin yoksa benim var… Ben bu melunu öldüreceğim. Mutlaka öldüreceğim. Buna çoktan karar verdim.

— Öldürebilirsiniz. Fakat böyle bir şenaat için benden yardım beklemeyiniz…

— Vay ben seni buraya Kalender'i müdafaa etmen için mi getirdim?

— Cellatlığa getirdiğinizi bileydim gelmezdim…

— Evet cellatlığa getirdim… Bu mahzene giren ya ölür ya öldürür.

— Ne demek istiyorsunuz enişte bey?

— Ben rumuzla, sembolizm ile lakırdı söylemiyorum. Pek açık anlatıyorum. Bu katilde bana yardım etmez isen bu mahzenden sen bugün diri çıkamazsın Sermet…

— Bir cinayetle iktifa edemiyor musunuz?

— Emelimin husulü için bir değil, iki değil, icap ederse yüz cinayet işlemeye hazırım… Kalender Nuri denilen habisle aramızda bir dava var. Ya ben haklıyım ya o haklı… Vicdanın ne diyor? Ben haklı isem eniştene yardım etmelisin. Hakkı Kalender'de görüyorsan onu müdafaaten kuyuya, ta yanına kadar gitmelisin… Haydi bakalım şimdi kararını vermelisin…

— Enişte bey, siz bunları sinir buhranıyla söylüyorsunuz.

— Sinir buhranı ne demek? Bana düzcesi deli diyeceksin. Ablan gibi dokuz dereden su getirme… Diyeceğini mertçe söyleyiver… Fakat yavrum deli ben değilim. Sizsiniz. Sen şimdi bu cinayet sahnesinde şahit olarak bulunuyorsun. Fakat cürme iştirak edersen fâil-i müşterek oluruz, iş değişir… Anlıyor musun? Bir deli

bu kadar ince düşünebilir mi? Haydi oğlum ikiden birini intihap et… Ya kuyu veya cinayet mahkemesi…

Kaynım alnının mesamelerinden habbeler incilenerek derin bir azap içinde düşünmeye başladı. Fikrini kendi lehime imale için dedim ki:

— Yavrum, uzun düşünme… Cinayet mahkemesiyle aramızda henüz çok mesafe var… Fakat bak ağzı açık kuyu yanımızda duruyor. Yakındaki felaketi intihap belahettir[365]… Uzaktakinden kurtulmak için binbir ihtimal mevcut. Fakat yakındakinden yüzde bir halas ihtimali yoktur… Ona göre düşün…

Bu kati ihtarım üzerine kaynım iki fikir arasında bocalamaktan kurtularak:

— Peki karar verdim…

— Hangisine?

— Size yardım etmeye…

— Tebrik ederim…

— Şimdi ne yapacağımızı söyleyiniz…

— Yukarıya, arsalara çıkacağız. Buraya iri iri taşlar yuvarlayacağız.

Kuyudan Nuri, derinden derine şöyle bağırıyordu:

— Mırıl mırıl ne konuşuyorsunuz. Fark edemiyorum.

Ben kuyunun karanlık ağzına eğilerek:

— Hakkında hayırlı şeyler görüşüyoruz…

— Beni kurtarmak için ip getirmeye mi gidiyorsunuz?

— Evet dostum, evet…

— Aman aman çabuk olunuz…

— Şimdi, şimdi…

— Rica ederim ip kavi olsun… Yarı yolda koparsa bu defa kırılmadık kemiğim kalmaz…

— Merak etme…

---

[365] belahet: bönlük

— Halasım zaten bana ilham olundu.

— Keşfinde pek doğrusun. Ermişsin. Âdeta evliya olmuşsun…

Kalender, karanlık maktelinde halas ümidinin verdiği sarhoşluğa benzer bir neşe ile söylenip dururken biz taş yuvarlamak için yukarı çıktık. Zavallının son zevzekliği çok sürmeyecekti.

Şimdi kaynımla etrafımıza bakına bakına en aşağı kırk elli okkalık birer küçük soba cesametinde blokumsu kayalar arıyorduk. Niyetim kuyuyu böyle eşcâr-ı semâviyye gibi kütlelerle ağzına kadar doldurmaktı. Kalender'in it canlılığı hakkında yüreğim o kadar korku ile dolmuştu. Bazı haşerat vardır. Vücudunu sekize ayırırsınız da yine ölmez. Her parçası ayrı yürür. İşte ben Kalender'in vücudunda böyle nâkâbil-i izâle bir canavarlık görüyordum.

"İri taş burada yok. Şurada var. İşte şu köşede bir seksen okkalık bize bakıyor." taharrisiyle her ikimiz başka tarafta dolaşırken bir aralık kaynımı göz önünden kaybettim… Seslendim cevap alamadım… O zaman ahmak bir deli olduğuma kanaat getirdim. Çünkü bana verdiği sözün ciddiyetine rağmen Sermet benim sersemliğimden, itimadımdan bilistifade sıvışmıştı. Kafamın içinde şafak attı. Beynim bir iki yıldırım nüzulüyle açıldı, kapandı. Fakat çare var mı? Olan bir kere olmuştu…

Kaynım şimdi koşacak, vakayı bütün müstacel[366] vahametiyle haber verecek, kuyudakini kurtarmak için üşüşecekler. Kalender'in ilhamı doğru çıkacak… Bütün benim planlarım tamir kabul etmez bir falsoluğa uğrayacak… O hâlde… Aman ya Rabbi onlar yetişmeden ben kuyudakinin canını Azrail'e teslim edip oradan hemen savuşmalıyım… Çabuk olmalıyım, çabuk…

Bu hareketle kendimde her zamanki alelade kuvvetimin çok fevkinde, dağları devirecek bir pehlivanlık hissettim. Otuz kırk okkalık taşları kaydırak oynar gibi taş merdivenden aşağı karanlığa yuvarlamaya başladım… Kayalar, insan Karaköy Köprüsü'nün altında bulunduğu vakit üstünden kamyon geçer gibi radî bir gümbürtü ile basamaklardan sekerek mahzene uçuyordu.

---

366 müstacel: acele yapılması gerekn

Şehrin ötesinde müthiş bir cinayet işlemekle meşguldüm. Fakat etrafım tenha ve her şey bu vahşi emelime müsait bir sükûtla beni seyrediyor ve yalnız lisân-ı hâlleriyle "Çabuk ol… Çabuk ol… Şimdi gelecekler." diyor gibiydi. Evet çabuk olmalıyım. Şüphesiz şimdi geleceklerdi. Bu pek helecanlı faaliyetim esnasında gücümün, kuvvetimin ne kadar artmış olduğuna kendim de şaşıyordum. Kollarımda, bacaklarımda bir dev cüreti görüyordum. Kafamda dünyayı altüst edebilecek bir humma yanıyordu. Mevki yokuş olduğu için bir kere yerlerinden kımıldatıldıktan sonra zaten kendi koşup gidiyorlardı… Büyük küçük elime ne geçerse yuvarladım. Nihayet mahzene indim. Yuvarladığım kayalardan taş merdivenin önünde âdeta insan boyu bir tepecik yükselmiş olduğunu gördüm.

Bu kadar taş, kırk sekiz saattir kuyunun karanlık suları içinde ölmemekte ısrar eden Kalender'i bir tahtakurusu gibi ezmek için kâfi değil miydi?

Derhâl işe giriştim. Taşların evvela irilerini kuyu başına yuvarlamaya başladım. Mahzenin düz zemini üzerinde bu kütleleri yürütebilmek için şimdi hayli terliyordum.

Arada bunca hukuk var. Bu eski dostumla helalleşmeyi unutmayarak aşağıya bağırdım:

— Heyyy, Kalender Baba!..

Kuyudan cevap geldi:

— Merhaba Şamdan'ım, merhaba…

Zavallı Nuri'nin sesi bu defa hayatın maverası diğer bir âlemden gelir gibi pek hazin bir sönüklük almıştı. Bana ha tükendi tükeniyor zannı gelmekle beraber çocukluğumdaki yedi canlı dev masallarını hatırladım. Ya Allah narasıyla bir gürz havale edersin, dev vurulur. O sana "Mert isen bir daha vur!" diye yalvarır. Zinhar vurmamalıdır. Çünkü ikinci darbe diriltir. İşte Nuri'de ben böyle bir esatirî canavarlık esrarı seçiyordum. Karanlık kuyunun, açlığın çıkaramadığı bir canı bu taşlar cehenneme yollayabilecekler miydi? Yoksa kuyunun cidarlarında sıyanetkâr vaziyetlerle muallakta durarak Nuri'yi berhayat görmek mucizesiyle yine beni karşılaştıracaklar mıydı?

İşte zihnim dönüp dolaşıp Kalender'in gösterdiği bu ölmezlik harikasıyla güleşmekte iken yine karanlık dolu üstüvaneden aşağı haykırdım:

— Nuri, hakkını helal et…

Sönük sesi pek güç anlaşılır bir telaffuzla cevap verdi:

— Şaka lüzumundan ziyade uzamadı mı ya?

— Şaka değil… İki gündür kuyuda ahvâl-i âlemden bihabersin… Dünya birbirine karıştı…

— Ne oluyor?

— Küre-i kamer cesametinde bir kaya parçası arzın cazibesine tutulmuş sukut kanunu düsturuna tebean üzerimize geliyor… Garbi Avrupa hâk ile yeksan[367] olacak ve bu kadar asırlık medeniyetin bundan sonra yaşayacaklara bir ibret numunesi olmak için yalnız taşlar arasında müstehaseleri kalacakmış…

— Ne diyorsun?.. Evvelen, küre-i kamer cesametinde kaya parçası olmaz. Ona bir âlem denir… Saniyen…

Nuri kesildi. Sözünü bitiremedi. Yeniden kuvvet alması için bekledim… Nihayet şöyle devam etti:

— Saniyen, kamer büyüklüğünde bir cirm-i semâvî arzın üzerine düşerse felaket yalnız Garbi Avrupa'yı dümdüz etmekle kalmaz. Bahr-ı Muhît-i Atlâsî'yi doldurur, evvela sular taşar. Ve her tarafta müthiş tufan olur… Ve sonra kışr-ı arz göçer… Salisen, sadme, küre-i arzı mahrekinden çıkarır. Böyle bir afet vukuunda zuhura gelecek felekî dehşetler sayıp dökmekle bitmez tükenmez…

— Bravo Kalender. Bravo heyet ilmindeki vukufun bizim gazetecilerinkinden çok yüksek… Onlar bu hadisede Cenabıhakk'ın Garbi Avrupa üzerinde pek kocaman bir silindir yürütmesinden başka bir hasar seçemediler… Ve bunda da insaniyet için büyük bir zarar görmediler… Çünkü bu semavi gölgenin, medeniyeti kendilerine vâsıta-i istîlâ yapan birkaç milleti ezeceği fakat bütün dünyayı esaretten kurtaracağı ve daimî harp korkusunu ortadan kaldıracağı tesellileriyle avundukları cennetlerin yollarını açmak için yapıldık-

[367] hâk ile yeksan: yerle bir olma

larını zannettiğimiz tayyarelerin müthiş bombalarla birer cehennem kesildiklerini görünce tahminlerimize ne kadar aldanmış olduğumuzu anladık…

Başım döndü. Kuyu beni içine çekiyordu. Hemen iki adım geri kaçtım… Fakat ben ne yapıyordum? Şimdi böyle uzun bir nutkun sırası mıydı? Belki birkaç dakikaya kadar yetişeceklerdi. Onlar gelmeden ay büyüklüğündeki kaya parçası dünyaya çarpmalı, âlem haşr u neşr olmalı…

Diz kapaklarımı aşan iri bir taşı tamam kuyunun ağzına sürdükten sonra yine aşağıya seslendim:

— Kalender Baba, ben sana her şeyi anamın ak sütü gibi helal ettim. Sen de bana ettin mi?

O, yine cansız cansız cevap verdi:

— Bu pek feci komedya ilanihaye böyle devam edip gidecek mi?

— Hayır, etmeyecek… Şimdi… Şimdi perde iniyor… Seninle hellaleşiyorum çünkü şu anda bütün dünya bu meşgale ile ağlıyor… Büyük heyet-şinasların en dakik hesaplarına göre mühlik kayanın arza çarpmasına hemen hemen birkaç saniye kaldı. Bir iki saattir hevâ-yı nesîmînin müthiş tazyikiyle bütün ecam eziliyor. Göğün bütün ufk-ı hudûdu görülmez siyah bir kursla örtüldü.

— Ne olursa olsun dünyayı bir daha görmek isterim… Beni kurtar… Öleceksem yukarıda öleyim…

— İşte kurtarıyorum…

Son nefesini veren bir muhtazırın başında okuyanlar gibi ona işittirecek bir perdeden kelime-i şehâdet getirerek taşı karanlığa salıverdim… Sonra aşağısını dinledim. Istakozu kaynar suya attıkları vakit cumburtuyla beraber bir vızıltı duyulur… İşte onun gibi pek hafif bir cızırtı işittim. Cumburtunun akisleri tonozlarda yuvarlandıktan sonra sanki sedalar hep kuyunun dibinde teressüp ederek her şey duruldu. Seslendim. Cevap gelmedi…

Bu kurnazlığa kim kanar? Hiç Kalender bir taşla ölür mü? Oradaki kayaları hep birbiri arkasına kuyuya yuvarladım… O müthiş

hacer-i semâvî hakikaten küre-i arza çarpsaydı belki kuyunun ağzı kayalarla bu kadar mükemmelen örtülmezdi…

Alnınım terlerini sile sile helecanla dalgalanan sesimle kuyunun içine yine bağırdım…

— Kalender Baba merhaba, merhaba…

Dinledim. Tonozların gizli ağızları merhabalarıma tannan merhabalarla mukabele ettiler. Lakin kuyudan en zayıf bir cevap bile yükselmedi.

Oh oh… Nihayet öldürdüm. Bu zaferimin yüreğimde taşırdığı kahkahalarla mahzeni çınlatmaya başladım. Etrafımdan köpüren diğer kahkahalarla, yüzlerini görmediğim bir alay dostlarım sanki beni tebrik ediyorlardı. Tonozların alkışları arasında güle güle merdiven basamaklarından sekerek kaçtım…

46

17 Teşrinisani

Hayat sahnesinden "Ben deli miyim?" sualini fırlatan zevcim Şadan, nihayet kaderinden pek acı bir tasdik cevabı aldı. Şimdi ben, merhumun zevcesi Revan bu istifhamlı sernamenin altındaki uzun facianın neticesini karalıyorum. Bu elim hikâyenin son babını[368] kapamak hüznü bana düştü.

Delilerin en tehlikeli nevleri boğazımızı sıkmaya atılmayanlar olduklarını anladım. Miyanesinde bir histerik, bir kaçık, bir hafifmeşrep, bir soysuz, bir yarım deli bulunan bir ailenin içtimai vaziyetinde ne kadar ıstıraplı anlar geçirdiğini tecrübe ettim.

Bir tımarhanede mazur görülen hareketler bir aile içinde takip ediliyor. Bir delinin şâyân-ı merhamet bir hasta olduğunu akıllıların çoğu anlamıyorlar. Her sözüne hiddetleniyorlar. Her hareketinden muğber oluyorlar.

Zavallı Şadan, şuursuzlukları haricinde benim için ne munis, ne vefakâr bir koca idi. Tabiatın bu gadrinden dolayı ben onu nasıl

[368] bap: bölüm

mesul tutup da hırpalayabilirdim? Fakat bu felaket yalnız benim tahammülümle sönemezdi. Ah, son saatleri pek elemli oldu pek…

Bedbaht Kalender'i çeki taşlarıyla kuyunun dibinde ezdiği günü koşa koşa eve geldi. Çehresinin taşkın beşaşetinden ürktüm… İrileşmiş durgun gözlerinden şuurun inikâsı kesilmişti. Muhtel bir dimağa beyne açılmış bu iki pencerede hiç kimse için hayırhah olmayan karışık korkunç mealler seçiliyor gibiydi.

Mütemadiyen gülüyordu. Sanki sahnede çıldıran bir aktörün cali feveranıyla gülüyordu. Hararetle elleriyle ellerimden tuttu, sıktı. Canım yandı. Fakat metanet gösterdim, bağırmadım.

Birdenbire gözlerini gözlerimin içinde dinlendirmeye uğraşarak:

— Revan… Müjde! Öldürdüm. Ve üzerine taştan bir kale ördüm. Ayasofya Camisi'ndeki kralın kızı belki tunç tabutundan çıkar fakat Kalender artık bu derin mezarından bir yere kımıldayamaz.

Bu dehşetli itiraf karşısında söyleyeceğimi şaşırarak put gibi kaldım.

O:

— Büyük ilk kürsü taşını yuvarladığım zaman kuyunun dibinde kaynar suda haşlanan bir ıstakoz cızırtısı duydum… Keskin bir ıslık… Bu ses bizim hanende Kalender'in neresinden çıktı, bilmem. Mahzenin bütün tonozları beni tebrik ettiler. Fakat Revancığım sen hiç sevinmiyorsun. Kalk, beraber oynayalım.

Gözlerinin dehşetinden titrediğim için bu sürüruna iştirak etmemeyi biraz tehlikeli gördüm. Kalktım. Birbirimizin belinden tutarak eski ve yeni maruf oyunlar envaından hiçbirine benzemeyen bir dansla odanın ortasında sıçrayarak dolaştık.

Sofadan bir kapı gıcırtısı işitildi. Şadan birdenbire köpek görmüş bir kedi ürkekliğiyle köşeye sindi. Fıldır fıldır velfecri okuyan gözleriyle bana bakarak titriyordu.

Sordum:

— Ne oluyorsun Şadan?

— Duymuyor musun?

— Neyi?

— Kalender geldi. Bizim oda kapısının arkasında ıslık öttürüyor… Tıpkı kuyudaki gibi… Dikkat et… dikkat et… Tıpkı o haşlanan ıstakoz feryadı…

— Korkma Şadan. korkma… O duyduğun kapı gıcırtısı. Başka bir şey değil…

— Yalan istemem. Ben ahmak değilim… Beni aldatmaya uğraşma. Melun dirildi. Kalender burada. Onu içeriye aldınız…

*

Aile vaziyetinin aldığı vahamet saatten saate artıyor. Şadan'ın şuuru, üzerine gâh gelir gâh gider bir şekil aldı. Kalender'i öldürdüğünü iddia eden zavallı kocam ara sıra da onu henüz katledememiş olduğu endişesiyle çırpınıyordu. Hangi sözü doğru? Kalender öldü mü, sağ mı?

Ben boğazımı tıkayan bu merakla boğulmalar geçirirken Sermet geldi. Enişte sinin yanına girmeye korkuyordu. Onu tenha bir odaya çekerek sordum:

— Macera ne hâl kesbetti?

— Sorma ablacığım, berbat!

— Kuyuda Kalender sağ mı?

— Bugün öğleye kadar sağdı. Fakat eniştem blok gibi iri kayalarla kuyunun bir kısmını doldurdu. Bu kadar sıkletin altında zayıf bir insan değil, çelikten mamul bir heykel olsa ezilir.

— Günü, saati gelince bu cinayet mutlaka meydana çıkacaktır.

— Tabii…

— Şimdi ne yapacağız?

— Bilmem.

— Kalender'in kuyuya atıldığından, o rutubetli karanlığın içinde kırk sekiz saat yaşadığından, sonra üzerine taşlar atılarak öldürüldüğünden katiyen haberimiz yokmuş gibi bu müthiş sırrı aramızda muhafaza edelim Sermet…

— Makul fakat işin sonu ne olacak?

— Taharriyat, tahkikat devam ede ede adaletin eli bizim konağın kapısını çalıncaya kadar bekleriz.

— Ey, sonra?

— Sonrası çok müthiş, ben zavallı eniştenin yakasını polislerin ellerine verip de onu hapishaneye nasıl gönderirim?

— İcâb-ı kânûn, muktezâ-yı adâlet her ne ise o olacak.

— Biçare enişten bazı şuursuz vakitlerinde kendini kaybediyor, yaptığını hiç bilmiyor. Adalet elbette cinayetin vuku anındaki katilin marazi, gayriiradi tehevvürünü nazarıdikkat ve ehemmiyete alacaktır.

— Ah hemşire, sana tuhaf bir şey söyleyeyim mi?

— Söyle fakat bu facianın içine tuhaflık nasıl sığar?

— Eniştem kuyunun başında tehevvüre geldi, yakamdan tutup beni de Kalender'in yanına yollayacaktı…

— Aman Allah esirgesin.

— Ben fena hâlde korktum. Sonra güle güle yüzümü okşayarak "Korkma Sermet, korkma… denemek için yapıyorum. Hakikatte ben deli değilim… Fakat işlediğim cinayetin cezasından kurtulmak için mecnun görünmeye mecburum. Nasıl iyi deli taklidi yapabiliyor muyum?" dedi.

— Aman Sermet, sakın bu sözü de kimseye söyleme. Zavallı Şadan şuursuzluğuyla âlemi aldatmazdan evvel akıllılığı ile kendi kendini iğfal ediyor. Enişten delinin mukallidi değil, tastamam kendisidir.

*

Gece oldu. Tımarhaneciliği ben hemen bir başıma yapıyorum. Odada fazla iki kişi bulunsa derhâl bağırıyordu:

— Bunlar kim?.. Kov… Beni boğmaya geldiler…

Mütehassıs celbinden çekiniyoruz. Çünkü bizim gizlemeye uğraştığımız müthiş sırrı her vesile ile onun ağzından itirafa saçılıyor. Bazen yanındakileri tanıyamayacak kadar hafızası bulutlanıyor ve kendi hüviyetini seçemeyecek bir hâle geliyor.

Kapı gıcırtısı, horoz ötmesi, ezan, otomobil homurtusu, hasılı hariçten dâhilden şehir hayatının alıp verdiği nefeslerden gelme ne kadar sesler varsa Şadan onlara hep bir mana tatbik ediyor, bütün kâinatı kendi aleyhinde suikastlar tertibiyle meşgul buluyor.

Sokağın bozuk kaldırımlarını tekerleklerinin demir çemberleriyle tırmalayarak ağır bir yük arabası geçiyor. Hemen perde arkasına kaçarak haykırmaya başladı:

— Sakla, beni görmesinler… Beni almaya hapishane arabası geliyor. Öldürdüm, elbette beni de öldürecekler.

Az bir vakit sonra bu dediklerinin aksi bir iddia ile çırpınıyor. Kalender'in ölmediğini, suikast için gelip konağa gizlendiğini söylüyor.

Bazen en hafif, en masum bir kelimeden müthiş tahkir, tehdit manaları çıkararak bağırıp çağırıyor, bazen de hiç sebebi yokken kahkahalarla türkü söyleyerek mariz neşesiyle odayı dolduruyor, işte o zaman bana teessürümden ağlamalar geliyor.

Odada fazla adam görmekten ürktüğü için ben de başka türlü tertibat aldım. Ben çağırır çağırmaz içeriye koşmaları için kapının arkasında erkek kadın birkaç hizmetçi bulunduruyorum.

Gece ilerliyor, -üzerimize gam saçsın, neşe yağdırsın- zaman meşyetini hiç değiştirmiyor. Onun bu revişinde bazı seçtiğimiz aceleler, ağırlanmalar hep kendi galat-ı rüyetimiz. Zaman, adımlarını ebediyetin mikyasına uydurmuş, hep aynı revişten ayrılmıyor. Lakin bu gece bana ne kadar uzun geliyor. Bizi hayatın bitmez tükenmez çilelerinden dinlendirmek için her günlük ömrümüzü ikiye bölen uyku, o muvakkat küçük ölüm, imdadımıza yetişmezse ne kadar hâlsiz, bitap kalıyoruz.

O zavallı uyumuyor ki uyuyayım. Gittikçe fenalaşıyor. Nabızları yüzden ziyade vuruyor. Yuvarlarından fırlayacak zannolunan gözlerini bazen üzerime deviriyor. Bazen odanın gölgeler birikmiş köşelerinde bir şeyler tarassut ediyor. Bazen de kaçırdığı kuşu yakalamaya atılan bir kedi gibi tavanlara sıçrıyor.

Baş ucumda böyle bir salgın ecel dolaşırken ben nasıl göz yumabilirim?

O döşeğe yatıyor, hemen kalkıyor, yorganın başını ayak tarafına getiriyor, yastıkları altüst ediyor fakat aradığı rahat vaziyeti bir türlü bulamıyor.

Panjurun aralığından kenarı kırılmış beyaz bir tabak gibi ay parıldıyor. Bu mehtaplı göğün avare seyyahları bulutlar, küme küme dolaşıyorlar.

Komşuların damlarında çiyler ışıldıyor. İncili mantosuna bürünmüş rutubetli bir gece her şeyi kendi sükûtuna kalp ediyormuş gibi görünüyor. Fakat onun bu müteselliyane gizleyiciliğine rağmen şimdi şu saatte kim bilir ne kadar hicranlı gönüller inliyorlar. Ölüm, solmuş dudaklardan hayatı bir buse gibi silip götürüyor.

Yalnız nikbet zamanlarımızda insan kardeşlerimizin elemlerine karşı bir nevi alakadarlık duyuyor gibi oluyoruz. Gam, keder, bedbahtlık herkese az çok taksim olunmuş birer hisse-i şâyiâ… Bundan masuniyet iddia edebilecek fert yok. O anda kaderim beni de bir şuursuzla baş başa bulunduruyordu.

Ah, nasıl didindiğini görseniz acırsınız. Hasta bir dimağın kaynattığı hedefsiz, şuursuz bir çalışma…

Mi, do perdesinden iki keskin ses birdenbire gecenin sükûtunu yırttı. Damda iki kedi dövüşüyorlar.

Şadan ürktü, saklanacak bir yer bulmak için odanın ortasında dolap beygiri gibi dolaşarak bağırıyordu:

— Geliyorlar… Beni kaçır. Görmesinler…

— Üzülme kimse gelmiyor…

— Duymuyor musun? Nuri… Bir tabur polis toplamış… Beni götürmeye geliyorlar.

— Sen Nuri'yi öldürmedin mi?

— Hayır… uğraştım, öldüremedim…

Ben bu zavallının hangi sözüne inanayım? Sermet'in mevti tasdik etmesine rağmen acaba bedbaht Kalender kuyuda hâlâ sağ mı? Bir adamın kuyu içinde tüyleri ürpertecek bir işkence ile can çekiştiğini bilip de onu kurtaramamak… Aman Allah'ım bu benim için ne büyük bir vicdan azabıydı…

Hayatından nefret ettiğim bu Kalender isimli mahlukun uğradığı çok feci akıbete sabaha kadar sızım sızım yüreğim sızladı. Ne olursa olsun hakikati anlamak üzere kendim mahzene gitmeye karar verdim.

*

Ertesi sabah hastayı sağlam ellere teslim ettikten sonra biraderim Sermet'le beraber bu muvahhiş maktele doğru yollandık.

Kardeşim bu korkulu ziyaretten beni vazgeçirmek için zihninin bütün kuvvetiyle bulabildiği mantıki iknalarını şöyle döküp saçıyordu:

— Biz, takibatta bulunan adliyenin tuzağına düşmeye kendi ayağımızla gidiyoruz.

— Niçin böyle söylüyorsun Sermet? Bu cinayette senin, benim zerre kadar bir dahlimiz var mı?

— Yok ama iş bir kere müddeiumumiyeliğe, sonra cinayet mahkemesine düştükten sonra derdimizi kime anlatabiliriz?

— Niçin anlatamayalım? Körü körüne kimseyi mahkûm etmezler.

— Cani bir deli… Sana anlatmıştım ya. O zaten bana söyledi: "Ben saçma sapan cevaplar verir, kurtulurum." dedi. Bu adamın cinneti hakiki mi, değil mi? Benim bu hususta henüz kati bir kanaatim yok. Kabak bizim başımıza patlayacak. Cani, cinayetin sûret-i vukûu hakkında izahat veremez, her şeyi bizden soracaklar… Gel de o zaman pirincin taşını ayıkla. Kalender'i kuyuya eniştem mi attı, sen mi attın, ben mi attım? Bu vaka otuz altı puntoluk "Esrarengiz Bir Cinayet" sernamesiyle gazetelerin ilk sayfalarına geçecek, resimlerimizi çekmek için fotoğrafçılar arkamızdan koşacaklar. Al bakalım sana Revan Hanım'ın yandan görünüşü, cepheden duruşu… İşte bu da kardeşi Sermet!.. Türlü ahlaksızlıklar isnadıyla bizim tercümeihâlimizin, ruhiyatımızın, mazimizin, hazırımızın bütün teressübatını karıştırarak ortaya dökecekler. Son zamanlarda gazete sütunları "vaka-ı cinâyet" fihristine döndü. Halk bundan bilmem niçin hoşlanıyor? Beş altı satırla ifade olunabilecek bir cinayet vakasını, içine haşiv dolu türlü dedikodular akıtarak koca iki

sütunluk bulamaç yapan gazeteler en ziyade satılıyor. Ablacığım, şimdi bizi meşum mahzenin kapısında yaka ederlerse hemen ilk ifademizi alırlar. İkinci isticapta şaşırıp da bir harf başka türlü söylemeye gelmez. Sonra "Cani biz değiliz." diye çırpınmanın hiçbir faydası olmaz.

— Ne olursa olsun, kuyuda ölümden kurtarılabilecek henüz sağ bir adam bulunması ihtimali önünde vicdanım bana her tehlikeden evvel, insani vazifemi ihtar eder. O da hemen o zavallıyı kurtarmaya koşmaktır.

— Ablacığım sana kaç kere söyleyeyim… Kalender'in canı en acıklı bir ölümle suda haşlanan bir ıstakoz gibi ıslık çalarak çıkıp gitmiştir. Cesedi de iki taş arasında sıkışıp bir müstehase olmuştur. Bundan on asır sonra gelecek âlemü'l-arz uleması o kuyuyu karıştırırlarsa bin sene evvelki insan iskeletine dair bir numune görmüş olurlar, belki müzeye naklederler. Emin ol ablacığım, Kalender sağ değildir. Nasıl istersen seni temin edeyim…

— İçime bir kere şüphe girdi Sermet… O pek elim vaziyette kuyuda henüz yaşar bir adam bulunması ihtimalinin kalbime verdiği azaba tahammül edemiyorum. Kaç defa söyleyeyim Sermet… Bırak beni vicdanımın telkin ettiği yola gideyim. Vakayı tahkik için kendi gözlerimi, kulaklarımı, bütün hissiyatımı kullanayım, kanaat bana kendi yüreğimden, vicdanımdan gelsin.

*

Sermet bana ziyade muteriz görünmekle beraber yine yola devam ediyordu. Birçok hali arsalardan geçtik. Taş yığınlarını dolaştık. Patikalardan yürüdük. Nihayet mahzeni bulduk. Zevcimin ruznamesinde tasvir ettiği demir kapının önündeydik. Bazı kısımları çürümüş paslı kapı kanadı, bir insan geçebilecek kadar aralık duruyordu.

Bir sıtmalı raşesiyle rengi uçan kardeşime:

— Ne oluyorsun Sermet?

— Ah ablacığım, etrafımızdaki her taş kümesinin arkasında bizi gözetleyen bir adliye memur var sanıyorum.

— Öyle de olsa ne lazım gelir? Biz buraya bir cinayet işlemek için değil, vicdani vazife endişesiyle geliyoruz.

Kardeşimi cesaretlendirmeye uğraşmakla beraber ben de içimden buz gibi ürpermeler geçiriyordum. Orası bana içine gireni yutan geniş bir lahit zannı veriyordu. Kardeşimin korkusu pek de yabana atılacak gibi değildi. Gözetlenip gözetlenmediğimizi anlamak için birkaç defa dikkatle dört yanımıza bakındık.

Mevsimin ilerlemiş olmasına rağmen, güneşin kızdırdığı, rüzgâr dokunmayan boş kuytu yerlerde dolaşan kertenkelelerden başka yakınımızda bir ziruh göremedik…

Sermet'i biraz daha gayretlendirmek için dedim ki:

— Sen adaleti her zaman seri sanma. Onun bazen aylarca, yıllarca süren betaetleri vardır. Ceset çürür, dağılır, tanınmaz bir hâle gelir de tefessühün kokusu hiçbir zabıta memurunun burnunu rahatsız etmez… Kalender'inki o kuyuda ebediyet uykusunu uyumaya atılan belki de birinci ceset değildir…

— Burası, tavsifinden insanın yüreğini titreyen netameli bir yer… Biz aşağıdayken birkaç tulumbacının baskınına uğrarsak?

— Aklına öyle bir şey getirme. Burası kimsenin uğramadığı sapa bir yer… Enişten kaç vakittir burada türlü işler görmüş, üzerine gelmemiş de şimdi bizi mi avlayacaklar? Emin ol bizi gözetleyen yok. Buraya girdiğimizi kimse görmedi…

Bu sözlerimden biraz korkusu hafifleyen kardeşimle el ele tutuştuk. Adımlarımız gittikçe karanlığın müphemiyetine gömülerek taş merdivenin uzun meşumiyetinden aşağı inmeye başladık.

Aman ya Rabbi, bir diriyi kurtarmaya mı iniyorduk? Yoksa biz de ölmeye mi? Şadan'ın yuvarladığı taşlardan yarı yolda kalmış olanlar vardı. Bazen onlara çarparak zemini bulduk. Vehmaver fısıltılar çıkaran ayaklarımızın temaslarını yumuşatarak sanki ziyaretimizden mahzenin perilerini haberdar etmemeye uğraşır gibi yavaş yürüyorduk.

Demir kapının aralığından gittikçe zayıflayarak süzülen aydınlıktan başka bir menfezi olmayan kalın tonozlu, geniş bir yer altı.

Gözlerimiz yavaş yavaş loşluğa alışıyordu. Zeminin merkezine tesadüf eden kuyuyu aramadan bulduk. İçine düşmemek için iki kardeş birbirimize sarılarak kenarından eğildik. Bu mermer dudaklı simsiyah geniş ağız, derin bir sükûtla inat ediyor, esrarını bize söylemiyordu.

Sermet'in elleri avuçlarımın içindeydi. Bilmem nasıl, nagehani bir hücum felaketine uğrarsak iki kardeş birbirimize zahir olabilmek vaziyetinde bulunmaya uğraşıyorduk.

Şadan aşağıya ne kadar taş atmış? Kuyunun cüzi bir kısmını tıkayabilmiş mi? Anlamak için bütün dikkatimizle bakıyor fakat içine kurum dolmuş bir baca karanlığından başka bir şey seçemiyorduk. Bir çıt yapmaya birbirimizden mi, bilmem kimden korkuyorduk.

Sermet birdenbire:

— Aşağıya sesleneceğim, dedi.

Bir müddet seslenmekten mâni etmek için kardeşimin ellerini sıktım. Bana, meçhul manevi kuvvetlerle muhavereye girişiyoruz gibi geliyordu. Sesimize aşağıdan cevap verilse de verilmese de her iki suretle de başka türlü müteessir olacaktım.

Nihayet, sesimi tonozlara çarptırmaktan korka korka:

— Seslen! diyebildim.

Sermet, kuyuya bağırdı:

— Kalender Baba, merhaba, merhaba…

Derhâl cevap geldi fakat kuyudan değil. Mahzenin cidarlarında aynı kelimeler birbirini kovalar gibi lakin biraz silikçe, biraz hasta bir telaffuzla tekrarlandı… Yine kendi merhabalarımız bize iade olundu.

Sermet bir daha bağırdı:

— Kalender… Ablam Revan Hanım'la birlikle seni kurtarmaya geldik, ses ver. Korkma, deli burada değil…

Hep bu aynı sözler tonozlarda kandil kandil sallandıktan sonra uzaklaşarak dağıldı. Kuyudan artık Kalender'in hırıltılı, kesik, zayıf sesi duyulmuyordu…

Sermet:

— Ablacığım, ben sana söyledim, inanmadın. Biz burada artık edediyete uçmuş bir ruhla konuşmak istiyoruz. Cevap alamayacağımız tabiidir.

— Acaba baygın mı yatıyor?

— Bu kuyunun dibinde bayılan ayılmaz. Bahusus üç dört günlük açlıktan ve kafasından aşağı bir araba iri taş boşaltıldıktan sonra… Yapılacak bir tecrübe var. Müsaade edersen…

— Nedir?

— Bir ufak taş da ben atayım. Bakalım suya mı gidecek? Yoksa dolan taş yığınına mı çarpacak?

— Sağsa… başına gelirse?..

— Abla, bu, sende bir fikr-i sabit hâlini aldı. Bu kadar bedahetten sonra Kalender'in ölümüne inanmak istemiyorsun.

— Taşı at… Dinleyelim, ne olacak?

O zaman Sermet iyi işitebilmek için kuyunun kenarına uzandı. Yattı. Başını aşağı sarkıttı. Ben omuzlarından tutuyordum. Taşı bıraktı. Dinledik. Hiç cumburtu işitmedik. Kayanın diğer kayalara çarpmasından mütehasıl tok bir ses geldi, işte bu kadar…

Kardeşim, yüzünde bir istikrah buruşukluğu ile kuyunun ağzından çekilerek:

— Öfff…

— Ne var?

— Ceset, rutubet içinde tefessühe bile başlamış. Ağır bir koku geliyor…

47

Bu uğursuz mahzene nasıl korka korka indikse ondan daha müthiş bir hisle titreye titreye çıktık. Kaçıyorduk fakat nereye?

Arkamızda bir maktul bırakıyor, bir katil deliyle mülaki olmaya koşuyorduk. Cinayette ilmimiz, dahlimiz yoktu. Fakat bu masumiyetimizle beraber ta boğazımıza kadar vakanın balçığı içine gömülüydük. Bu, ne ebediyen gizlenebilir ne de her merak edene anlatılır bir maceraydı.

Konağa döndüm, zevcimi bıraktığımdan daha azgın bir hâlde buldum. Arada bir cüzi açılan mart havası gibi aklı üzerine biraz gelip gidiyordu. Doğrusunu söyleyeyim, ben onun böyle mariz bir taakkul zamanına, etrafındakileri tanımayacak kadar büsbütün şuursuz vaktini tercih eder oldum. Çünkü o hasta muhakemesiyle buluttan nem kapıyor, bir hiçten celalleniyor, etrafını kasıp kavuruyordu.

Sokaktan avdetimde yanına girdiğim zaman serzenişle yüzüme bakıp uzun bir ah çektikten sonra sordu:

— Neredeydin?

— Sıkılacak bir misafir gelmişti. Biraz onunla oturdum.

— Nasıl biraz? Sen bir asırdan beri yanımda yoksun. Sen salonda değildin. Sokağa çıktın… Hem de nereye gittiğini biliyorum…

Ben sözü kısa kesmek için cevap vermedim. Fakat o gözlerini fıldır fıldır üzerime çevirerek devam etti:

— Kalender'i kurtarmaya gittin… Cesedin kuyuda çürümekte olduğunu gördün. Ağlaya ağlaya döndün, geldin.

Aman ya Rabbi, delilerin böyle hakikati tıpkı tıpkısına söyleyen bakıcılıkları olur mu? Bu sözler hasta dimağın hipnotik, manyetik bir keşfiyle mi söyleniyor, yoksa adi bir tesadüf sevkiyle mi? Bu bir tesadüf ise ne müthiş bir tesadüf…

*

Geceyi binbir rahatsızlık içinde yine uykusuz geçiriyoruz. O, yorgunluk duymadan didinen bir hastaya benziyor. Bir sözü diğerini tutmuyor. Şimdi Kalender'in kuyuda çürüdüğünü söylerken beş dakika sonra bu hasmının diri olduğunu ve intikam almak için evimize saklanmış bulunduğunu iddia ediyor…

Bu işin sonu ne olacak? Biz hangi neticeye doğru gidiyoruz? Ne bekliyoruz? Delinin akıllanmasını mı? Sorgu müstantik huzuruna çıkarılacağımız saati mi? Ne vakit ihtarname alacağız? Belki üç gün sonra, belki gelecek hafta… Mazi olan müthiş bir dün ile ondan daha hevlnak bir istikbalin arasında titreyerek yaşıyoruz.

*

Her sabah neşe ve hararetle feyizlendiğimiz güneşin şimdi her doğuşunda bize getireceği felaketten korkuyoruz. Mücrim olmadan cezadan titremek… Bu da ne tuhaf cilve-i kader.

Sabah oldu. Gece, vücudumu hiç dinlendirmedi. Her tarafım kırık. Vukuat insafsız, insanın derece-i tahammülünü düşünmeden gelip üzerimize yığılıyor. Yine nereden yeni bir üzüntü çıkacak diye garip ürpertiler geçiriyorum.

Oh işte nihayet korktuğuma uğradım. Torunuyla beraber Kalender Nuri'nin validesi gelmiş. Şimdi haber verdiler, beni görmek istiyormuş. Hah, tamam… işte bir bu eksikti. Bu kadın, felaketin pişdarı olarak kapımızdan içeriye girdi. Arkasından zabıta, adliye memurları sökün edecek.

Acaba ne istiyor? Müthiş hakikatten haberdar mı? Bedbaht oğlunun cesedini çıkartmak için kuyunun semtini öğrenmeye mi geldi?

Kadını kabul etmek de felaket, etmemek de… Ben ona ne söyleyeceğim? Bu ziyaret her ikimiz için de o kadar acı ki… Bir de cinayet heyet-i hâkimesi huzurunda karşılaşacağız. Aman ya Rabbi… Aman ya Rabbi…

Tereddütler, helecanlar içinde yanına indim.

Zavallı kadın oğlunun felaketinden ziyade sefaletten bitmiş. Suitagaddiden sanki yüzlerine kalın bir tabaka lüleci çamuru sıvanmış, dilenseler kıyafetleri bu hareketlerini hiç tekzip etmeyecek… Sekiz yaşındaki torun da altmışlık büyük anasının haki renginde ve eczacı şişelerindeki düşük çocuklar gibi buruşuk… Pire yenikleriyle lekelenmiş zayıf boynu koca kafasını çekemeyecek kadar ince, şaşılıkları babasını andıran iri gözlerinde o yaşta çocukların

masum neşelerine bedel, bakanlardan merhamet dilenen derin bir melal var… Hareketleri sarsak, bakışları ürkek…

Kadınla nazarlarımızın ilk telakisinde bu ziyaretten maksadını yüzünde okuyamadım. Sefalet bu zavallı büyük ananın çehresinden ifadelerin vuzuhunu silerek o muşmula suratı gülmekle ağlamak arasında garip bir işmizazla tahaccür ettirmiş.

Bir müddet hiçbir şey konuşmadan ikimiz de karşı karşıya heykel gibi durduk. Neden sonra aklımı başıma toplayarak:

— Sefa geldiniz! diyebildim.

O zavallı da benim işitmesini çok merak ettiğim sözü galiba zihninde arayıp bulmakla meşguldü. Ufacık bir hâl ve hatır istifsarı resmiyetinden sonra lakırdı yine düğümlendi. O, söylemeye cesaret edemiyor gibi, ben de dinlemeye…

Ne diyecekti Allah'ım, ne diyecekti? Ve ben ne cevap verecektim? Hakikati itiraf mı edecektim, inkâr mı? Kadının ziyareti pek nagehan olmuştu. Hiç hazırlanmamış bir müdafaa vekili vaziyetindeydim. Doğruyu söylesem Şadan'ı o gün adaletin pençesine teslim etmiş olacaktım. Vakayı saklasam veya uygun bir şekilde değiştirerek anlatsam adaleti şaşırtarak iğfal ettim sayılacaktım. Sonra ifadelerim birbirini hiç tutmayacaktı. Ben, bu saklanması, söylenmesi nakabil sırrın dehşeti altından nasıl sıyrılacaktım?

Çocuk. Kudretullah, güya hiç görmediği bir müzedeymiş gibi parmağını kansız dudağının köşesine iliştirip salonun eşyasını derin bir hayretle gözden geçirirken kadın, bir erkek gırtlağından çıkar gibi kalınlaşmış kart bir sesle:

— Hanımefendimiz, başımıza gelenden haberiniz var mı?

Ben hemen hiçbir şeyden habersiz gibi davranarak kısaca:

— Hayır, dedim.

Kadın, bu tek kelimelik inkârın önünde melul bir düşünüşten sonra:

— Ben buraya iyi bir haber alırım ümidiyle gelmiştim. Şimdi ne yapacağım? Hangi taşa başımı vuracağım?

— Ne haberi hanım?

Bu tecahülümün önünde o, şimdi beni bir şüpheliye benzer bir nazarla süzdükten sonra:

— Benim deli oğlan Nuri on gündür meydanda yok…

Ben bu on günün uzunluğu karşısında kendimi biraz hayrete kaptırmaktan alamadım. Çünkü Kalender'in kuyuya atıldığı bilhesap beş altı günden ziyade olmuyordu. Binaenaleyh sualimin şüpheyi arttıracak garabetini düşünmeden hemen sordum:

— Oğlunuzun gaybiyeti tamam on gün mü oluyor?

— Evet hanımefendimiz, tamam on gün oluyor. Fakat aradık taradık, sorduk soruşturduk. Evden dışarıda kaldığı ilk beş geceyi nerelerde geçirdiğini öğrendik. Zaten oğlumun aklı kendine yâr değildi. Sonradan kendine bir derbederlik, bir perişanlık geldi. Nerede sızarsa orada kıvrılmaya, kahve peykelerinde, handa, külhanda, bodrumda, virane köşelerinde kalmaya başladı. Ah, ah! Dert, keder her zaman fenadır ama ihtiyarlıkta yoksullukla beraber hiç çekilmiyor hanımefendiciğim… Evet, efendim, oğlum Nurettin on gecenin son beş gecesini nerede geçirdi? İşte bu, anlaşılmıyor. Meydanda yok. Hiçbir yerde nâm u nişân bırakmayarak ortadan sır olmuş. Sanki yer yarılmış, yere geçmiş. Ne yalan söyleyeyim, hayırsız evlattı ama aranıyor. Nereden bulup buluşturursa yine birkaç akşamda bir, eve bir kirli çıkının içinde bir okka ekmekle, birkaç kırıntıcağız getirirdi. Meraktan çıldırıyorum. Zaman acayip şimdi, orada burada tavuk boğazlar gibi adam öldürüyorlar. Üzerinde parası, saati, altın kordonu yoktur ama bilmem bir garazkârlığa mı uğradı, ne oldu? Vurdular, boğdular da bir çukura mı attılar, ne yaptılar?

Kadın koynundan kirli bir mendil çıkardı. Gözlerinden ziyade burnundan akanı sile sile ağlamaya başladı. Ve artık sonra boşandı:

— Ah haylaz, hayırsız olsun, ne olursa olsun… Evlat değil mi bu? Ana yüreği hiç hicran bilmiyor, cayır cayır yanıyor… Ah şehla gözlü, şahin bakışlı Nuriciğim, nerelerdesin? Gel ananın hâlini gör… Allah ne verir de kul götürmez? Ne hâle uğradığımızı biz de bilmiyoruz. Evlatçığıma büyü mü yaptılar? Onu ne esrara uğrattılar? Üzerine nasıl esma sıçrattılar? Oğlum dünya güzeli bir kibar hanıma gönül vermiş… Başından büyük bir halt etmiş… Çıra gibi

yandı, yandı, yandı… Mecnun'a döndü. Ah ah, Aşık Garip misali göğsünde sazı çaldı çağırdı, gezdi bağırdı. Kavruk yüreği titreye titreye o ne yanık beyitler düzerdi. Bazı akşamlar komşunun ahırına bakan viran evimizin penceresi önünde söyler ağlar, ağlar söyler, beni de ağlatır, ahlar vahlarla inleye inleye yavrucağım o hâle gelirdi ki Aşık Kerem gibi hemen hemen ağzından dumanlar çıkarak tutuşuverecek sanırdım.

Şimdilik gayrişahsi bir şekilde sırıtan bu serzenişler şüphesiz hep bana idi. Kalender'in anası oğlunun, o aşkıyla çıldırdığı kibar hanımın karşısında bulunduğunu biliyordu. Nihayet sözü nereye getirecekti? Evladının felaket ve kayboluşundan dolayı doğrudan doğruya beni mi itham edecekti?

Bu kanlı macerada zerre kadar günahım olmadığını kul bilmese de Allah biliyor. Bu masumiyetimle beraber bu felaketzede bu bağrı yanık anaya karşı kendimi nasıl müdafaa edecektim? Katil kocam cinnetinin mazeretiyle kanunun huzurunda müstehzi bir sırıtış gösterecek, hâkimin bütün suallerine yalnız ben maruz kalacaktım…

Şimdi kendime mi acıyayım, oğulsuz kalan bu sefil anaya mı? Kadın kendi validelik noktainazarından haklıydı. Ne dese onu ayıplayamaz, tekdir edemez, evimden kovamazdım.

Kadın, bu ziyaretinden asıl maksadı ne olduğunu henüz söylemedi. İnfilak saniyesi yaklaşmış bir bombanın karşısında bulunuyormuşum gibi Allah'tan metanet niyaz ederek dinliyordum.

Kalender'in zavallı anası devam etti:

— Hanımefendi, af buyursunuz, sizi rahatsız ettim fakat bu büyük bir mecburiyetle oluyor.

Şimdi meraktan nefesimi zor alarak dinliyordum. O bir ağlama sağanağıyla söylüyordu:

— Oğlumun küçükten beri zevciniz beyefendiyle iyi görüştüklerini elbette işitmişsinizdir.

— Evet, işitiyordum.

— Sonradan birbirleriyle kanlı bıçaklı olmak derecelerinde bozuşmuş olduklarını da bilmemeniz kabil değildir…

— Evet.

— Arada birçok şeyler söylendi. Ancak tiyatrolarda seyrolunacak acıklı, gülünçlü oyunlar anlatıldı. Bunları şimdi tekrarlamak neye yarar? Ben bu dedikoduları hep geçiyorum. Benim oğlan deliydi doluydu, inkâr etmiyorum. Fakat hanımefendi, sizin beyiniz de aklı tastamam yerinde bir delikanlı değildir. Sizin başınız da ateşlere yandı. Siz ne kadar söylemeseniz ben hâlden bilirim, anlarım efendim…

Zevcimin aleyhindeki bu haklı ithamları tasdik yerine geçecek meyusane bir sükût ile dinliyordum. Kadının, sözü iyi bir neticeye getirmeyeceği anlaşılıyordu. Bu matemzede validenin son sualine karşı sükûtu mutlaka bozmak icap edecekti. Ahlaki, kanuni bir bedahet önünde hileyle, yalanla, kendimi, zevcimi nasıl müdafaa edecektim? Kalender'in cesedi kuyuda çürüyordu. Ben bu acıklı anaya hakikati söylesem kıyamet kopacaktı. Sözün alacağı cereyan suretine göre o günlük idâre-i maslahat etmekten başka çare yoklu. Kanunen vazifedar olan kimseler gitsinler, kuyudaki kadavrayı keşfetsinler… Onun oraya kimin tarafından ve ne suretle atıldığını adli tahkikatla meydana çıkarsınlar… Vukuundan evvel katiyen dahlim ve haberim olmayan böyle bir cinayetten dolayı benden binbir sual sormaya kimin hakkı olabilir? Bilmiyorum, vesselam…

Biçare kadın, yanık bağrını gözyaşlarıyla ıslatarak söylüyordu:

— Oğlumun son beş geceyi nerede geçirdiği anlaşılamıyor, ölüsünden, dirisinden haber yok…

— Ağlama hanım, ağlama. Böyle günlerle, haftalarla değil, aylarla, yıllarla ortadan kaybolup da yine bulunanlar var. Senin oğlun da elbette bir gün birdenbire meydana çıkar…

Müthiş hakikati bildiğim hâlde ben bu yalanı nasıl uyduruyordum? Kadını iğfalen teselli etmek insaniyetkârlık mıydı? Ben bu matemzede anayı bir an evvel karşımdan defetmek için böyle söylüyordum. Ah ne beyhude tedbir! Kadıncağız daha birkaç zaman oğlu boş yere bekledikten ve nihayet faciaya agâh olduktan sonra yine bize gelecek değil miydi? O vakit bu bedbahtın yüzüne nasıl bakacaktım?

O, benim tesellime pek kulak vermeyerek mütezayit bir tesirle söylüyordu:

— Muhtarlar, imam, mahalle bekçisi, komiser, polisler şimdi hep bu işin peşinden geziyorlar. "Ağlama Hasibe Hanım ağlama! Sana oğlunu mutlaka bulacağız." diyorlar. Belki bulurlar ama ne hâlde bulacaklar? Geçenlerde marangozun oğlu Remzi'yi buldular. On dört yaşındaki yavrucağa her türlü fenalığı yaptıktan sonra zavallıcığı boğup bostan kuyusuna atmışlar… Caniler, hainler nihayet ele geçti ama neme lazım benimki benden gittikten sonra?.. Ah, a dostlar, evladımı da acaba o hâlde mi bulacaklar? Nuri'm küçükten beri ırzına, namusuna pek kavidir. Çocukken her gören bayılırdı. Üzerinden nazar takımını eksik etmezdim. Artık palabıyık. Zamanı geçti ama dünya pek kötü olmuş, insanın aklına her türlüsü geliyor…

Hasibe Hanım karşımda ana muhabbetinin bütün ateşiyle dövünerek yaş dökerken onu aldatmak için artık kendimde cesaret göremiyordum. Yalnız her ne olursa olsun, bir lakırdı söylemiş olmak için dedim ki:

— Nasıl, komiserin tahkikatı ilerliyor mu? Hiçbir emare bulamadılar mı?

— Sözüm oraya gelecek hanımefendi, komiser bey bana "Ağlamasın, kimseye bir şey söylemesin. İzin üzerindeyim. Yakında her şey meydana çıkacak." diye haber göndermiş. Zabıta işlerine aklım ermez. Benim yüreğimde böyle bir ateş yanarken ben ağlamadan durabilir miyim? Sonu iyi mi, kötü mü bellisiz bir iş. Her rast gelen bana teselli veriyor. Ne yiyip ne içiyorsun diye hiç soran yok…

Yüreğim çarpa çarpa sordum:

— Hasibe Hanım, komiserin kullandığı bu iz tabirinden sen ne anlıyorsun?

— Ben bildiğimi söyleyeyim, siz de istediğiniz manayı çıkarınız…

— Dinliyorum.

Kadın, yüreğime bir kızgın bıçak acısı veren bir bakışla gözlerini yüzüme dikerek:

— Oğlumun nerelerde yatıp kalktığı tamamıyla tahkik olunabilen ilk beş geceden sonra onu zevciniz Şadan Bey'le beraber görmüşler. İstanbul'da Divanyolu'nda birleşmişler, kol kola Köprü'yü geçmişler, Galata'da Kurşunlu Meyhane'ye gitmişler… Akşama doğru bilmem kaçta oradan yine çıkmışlar… Nuri ayakta duramayacak kadar sarhoşmuş. Otomobile binmişler. Tophane'ye doğru gitmişler. İşte ondan sonra evladım dünyada yok Hanımefendi… Şimdi şoförü arıyorlar. Gündelikçiymiş, Bursa'ya gitmiş. Onun bir arkadaşını bulmuşlar… Hanımefendi, şimdiden ben Şadan Bey'i görmeye geldim. Beni lütfen yanına çıkarınız. Anlayayım bakayım, o akşam otomobille nereye kadar gitmişler? Birbirinden nerede ayrılmışlar? Kalbinize bir vesvese gelmesin haşa… Şadan Bey'den Nuri'm için hiçbir fenalık ummam…

— Hasibe Hanım, maatteessüf, bey evde yok. Ne vakit geleceği de malum değil… Nuri Efendi'nin kayboluşunu şimdi sizden öğreniyorum. Vakadan katiyen malumatımız olmadığı için buna dair beyle aramızda hiçbir söz geçmedi… Otomobilden nerede inmişler ve ne vakit ayrılmışlar hiçbir şey konuşmadık…

— Konuşmadınızsa ben konuşmak isterim. Zabıta da hakikati beyden anlamaya gelecektir sanırım.

Bu "zabıta" sözü iki küreğimin ortasından bir buz rüzgârı geçirdi. Tepemden topuğuma kadar titredim. Fakat bir şeyi belli etmemeye uğraşarak:

— Merak etmeyiniz Hasibe Hanım, Bey gelince sorarım, bildiğini tabii söyleyecektir. Yarın öbür gün size malumat veririm…

— Ah hanımefendi ah, öbür güne kadar uzatmayınız…

— Peki peki, yarın… Lütfen bana biraz müsaade ediniz, dedim salondan çıktım. Beş, on, yirmi beş liralık muhtelif kâğıtlardan mürekkep yüz liralık küçük bir paket getirerek:

— Hasibe Hanım, alınız şunu…

O biraz şaşırarak sordu:

— Bu nedir?

— Hiçbir şey değil. Küçük bir muavenet…

— A ne zahmet ettiniz?

— Zahmet değil. Mademki Şadan Bey'le oğlunuz Nuri Efendi küçükten beri bir arada büyümüşler. Zevcim tarafından bilvekale size bu kadarcık bir şey takdim edebilirim.

Kadın, nazlanmayı uzatmadıktan başka minnettarane bir iki duayla parayı kabul etti… Ertesi günü malumat almaya gelmek üzere torununun elinden tutarak çıkıp gitti.

Aman ya Rabbi, yarın haber almaya yine gelecekti.

Ben ona ne diyecektim? Bugün anlatamadığımı yarın ona nasıl söyleyecektim? Ne olursa olsun, bir gün kazanmak için kadını başımdan savdım.

Yirmi dört saat zarfında müthiş hakikatin diğer bir şekil alması ihtimali var mıydı? Bunu tasavvur bile bir cinnetti. Ne tedbir düşüneyim? Allah'a ne diye yalvarayım? Bir kere Kalender maktul, Şadan katil olmuştu. Benimle beraber felek de bütün hüsnüniyetle arzu etse macerayı tersine çeviremezdi.

Ben deli ile uğraşırken zabıta boş durmuyor, izin üzerinden yürüyor. Şoför Bursa'ya gitmiş, bir arkadaşı bulunmuş, elbette yarın, öbür gün kendisi de ele geçer. Kim bilir belki yirmi dört saat geçmeden cesedin tefessüh ettiği kuyuya kadar inerler… Hasibe Hanım'dan sakladığım Şadan'ı memurlardan gizleyebilir miyim? İlk isticvaba karşı deli nasıl bir tavır alacak? Bu katil deliye kanun merhamet edecek mi?

Hep zihnime o geliyor: Hasibe Hanım… Kadın yarın yine gelecek… Belki komiserle beraber… Ah, yüz liraya satın alınmış bir gece…. Fakat öbür geceyi bin liraya, on bin liraya iştira ihtimali yok…

*

Şadan'ın yanına çıktım. Bu gamgin insana bu şenlikli ismi kim koymuş? Kaderiyle istihza etmek için mi ona bu adı vermişler?

Gittikçe çıldırıyor, gittikçe azıyor, korkunçlaşıyor… Bu deli ile bir güllabi gibi uğraşıyorum. Fakat maceranın sonu nereye varacak? Cinnetini saklamakla, cinayetini örtmekle onu darüşşifadan, cinayet mahkemesinden kurtarabilecek miyim? Beyhude tedbirlerim ne zamana kadar devam edecek? Belki yirmi dört saat sürmeyecek. O hâlde nafile yere niçin uğraşıyorum? Fakat ne yapayım? Bu hususta takibi en makul olan yol hangisidir? Kimden akıl danışayım? Kendi dimağımı zorluyorum. Bana kestirme bir fikir vermiyor. Kocamı hoyrat ellere nasıl teslim edeyim? "Alınız bunu, delidir, hem de canidir…" nasıl diyeyim? Onun yaptığını bilmez saatleri, hiçbir hareketinden mesul olmayacak anları olduğunu görüyorum. Tabiatın, kaderin bilarahm darbelediği bu biçareye insanlar siz acıyınız… Adalet, sen merhamet et… Bir makine bozulursa, fena işlerse kabahat makinenin kendisinde midir, fabrikatörde midir?

Aman ya Rabbi, felaketlerimizin amili biz miyiz? Dimağları hayatın zehirleriyle haleldar olmayacak bir metanette yaratmak vazifesi, her hâlde mahluka ait değildir. Bir fabrikanın imalatında yüzde birkaç çürük çıkar. Lakin hilkatte bu kudretsizlik olmalı mıdır? Niçin Mehmet akıllı, sağlam, kuvvetli doğar da Ahmet zayıf, beyinsiz, çelimsiz, zavallı bir budala olarak dünyaya gelir? Fen adamları bu iki zıt hilkatin sebeplerini araştırıp buluyorlar. Irkı, sütü, kanı, soyu bozuk bir aileden birtakım müthiş hastalıkların bilverase tohumlarını taşıyarak dünyaya gelmeyi kim arzu eder? Böyleleri türlü elemlere, ıstıraplara, facialara mahkûmiyetle niçin doğuyorlar? Acaba hilkatimizden evvel cezalarını çekmeye mahkûm olduğumuz günahlarımız mı vardır? Bunları ne vakit işledik? Niçin işledik? Bedbaht olmak için neye yaratılıyoruz? Bu felaketleri zaruri kılan hangi kuvvettir? Mahluk, hilkatindeki bozukluğu kimden dava edecek? Bu şikayete ne gökten ne yerden hiç cevap gelmiyor.

Deli, bilmeyerek, işte bu haksızlığın önünde isyan ediyor. Akıllıların söylemekten çekindikleri hakikatleri saçma sapan şekillerde bağırıyor. Biz bu ali hezeyanların belagatlerini anlamayarak gülüyoruz.

Tabiattan her mahluk için tekemmül temenni etmek de belki cinnettir. Çünkü o milyarlarla, trilyonlarla değil, âciz beşerin tadat

ve terkimiyle ifade olunamayacak, bir kesret ve mebzuliyetle yaratıyor, yine öyle hesapsız öldürüyor… Bunlardan birkaçı kör olmuş, topal olmuş, deli olmuş, salak olmuş, dert çekmiş, sefa sürmüş… Kâinat hayatında bunun ne hükmü, ne ehemmiyeti olur?

Beşerî kanunların da bu sakatları cezalandırmaktan gayrı suretle ıslaha vakti yok, vesaiti yok, kudreti yok.

*

Deliyi yatak odasına kapadım. Onu bu muvakkit sıyanetimle nasıl kurtaracağımı bilmiyorum. Şimdi onu her zamandan ziyade seviyorum. Gözlerindeki derin melalde: "Ben kabahatli değilim." feryadıyla haykıran acı bir şikâyet var. Evet, biliyorum, sen kabahatli değilsin.

Onunla zevciyetimizin sonunda olduğumuzu ihsas ederek yüreğimden kabaran bir duyguyla müteellimim[369]… Bu yakın ayrılık düşüncesi de hüznümü artırarak Şadan'ın nazarımdaki kıymetini büyültüyor.

Onu şefkatimin kalesi içinde son dakikaya kadar teslim olmayan mert bir mahsur fedakârlığı ve cesaretiyle saklayacağım. Yarın, belki öbür gün gelecekler, onu rahim ve rikkatimin sıcak yuvasından alarak tahte'l-hıfz götürecekler. Çünkü o ilk isticvabında sanıyorum ki akıllı caniler gibi hiç kaçamak yolları aramaksızın, müthiş hakikati bütün fecaatiyle anlatacak. "Öldürdüm ve pek iyi ettim." diyecek. Kanunun karşısında şuurlular titrer fakat deliler biperva gülerler. İşte cinnetin akla faikiyeti.

Zevcimi götürürlerken arkasından şu nevhayı salıvereceğim:

— O bilmeyerek öldürdü. Adalet, sen bilerek ona kıyma.

Felaketin kıyısındayız. Aramızda bir gece, belki birkaç saat var. Bu kısacık müddet içinde lehimize bir mucize vukua gelmez mi? Yirminci asırda bir mucizeye rabt-ı kalb ile halas beklemek…

Bu müstacel mucize ne surette tecelli edecek? Kıyamet günü gelmeden Kalender Nuri o derin mezarının içinden iri taşların altından silkinerek dirilip dünya yüzüne mi çıkacak? Yoksa Şadan'ın

[369] müteellim: kederli

yerine cani ithamı altında bir masumu mu yakalayacaklar? Yahut adalete mücrimlerini unutturacak umumi bir hercümerç mi olacak?

*

Gece bütün vesveseli, vehmaver ağırlığıyla üzerimize çöktü. Karanlığı yenmek için yanan elektrik ışıkları… Onlar, gözlere karşı bir lüks… Kalpler için tesellibahş bir aydınlık yok. Yüreğim ümitsiz ve zifiri karanlık.

Bilmem niçin, bu gece bana bütün öncekilerden daha korkunç, tehlikeli ve meşum görünüyor.

Zevcim gündüzki didinmelerden yorulmuş gibi bir köşede hamul, sakin oturuyor. Gözlerinde korkan, korkutan bir hâl var. Onun bu durgunluğu bana heyecanlı saatlerinden ziyade endişe veriyor.

Gecenin esrar dolu korkunçluğu içinde hastaların ruhlarını kemiren bir ifrit var. Odanın içinde beni hiç görmüyor. Gözleri dalgın, serseri, orada burada dolaşıyor. Yüzünde ara sıra pek mudil, derin bir mesele halliyle meşgul olanlara mahsus hatlar teşekkül ediyor. Ne düşünüyor acaba? Doğru tefekkür kabiliyeti kalmamış zavallı kafasıyla ne hallediyor?

Bana pek müellim görünen mariz dalgınlıktan onu kurtarmak için:

— Şadan! dedim.

— Efendim?

— Vakit gece yarısını geçti.

— Geçsin. Bu gece yarısı geçerse bir gece yarısı daha gelir. O da geçerse öteki gelir… Daha öteki… Daha öteki…

— Yatalım artık.

— Niçin yatalım? Sonra yine kalkacak değil miyiz?

— Uyumayalım mı?

— Bu kadar düşmanlarım varken ben uyuyabilir miyim?

— Beyhude merak ediyorsun. Senin hiçbir düşmanın yok.

— Kalender'i unuttun mu?

— Kalender ölmedi mi?

— Öldü ama onun cesedini kuyudan çıkardılar.

Bütün vücudumda kısa, sert, soğuk bir ürperme gezindi.

Acaba çıkardılar mı? Hakikat manyetik bu biçareye malum mu oluyor? Neden böyle söylediğini anlamak için sordum:

— Kim çıkardı?

— Onu çok seven bir kadın.

— Nasıl bir kadın?

Şadan yüzüme öyle gazup bir nazar fırlattı ki korkudan bir daha titredim. Acaba o sözden, bu pürtehevvür tehditkâr bakıştan maksadı neydi? Onun bozuk aklından dürüst mana çıkarmaya uğraşmak da bir nevi delilik değil miydi? Onun sözlerinde tamam meal aramaya, onu mesul tutmaya hakkım var mıydı? Fakat velev bir deli kafasıyla olsun, gözlerinin önünde nasıl hayaller cilveleniyor da onu böyle düşünmeye sevk ediyordu? Niçin böyle düşündüğü bana merak oldu. Bir daha sormak cesaretini gösterdim:

— Cesedi hangi kadın çıkardı?

Kuru gözleriyle fakat derinden derine gürüldeyen bir fırtına hiddetiyle yumruklarını sıkarak öyle bir höngürtü tutturdu ki suali tekrarlamaktaki büyük tehlikeyi anlayarak derhâl sustum.

Bu, deli bir kafanın saçma düşüncesinden başka bir şey değildi. Eğer cesedi zabıta memurlarının keşfedip kuyudan çıkarmış olduklarını söyleyeydi helecanım artacaktı. Lakin bu işi bir kadının görmüş olması pek müstebat bir şeydi. Bu kadın ya ben olabilirdim yahut Kalender'in validesi. Ben böyle bir harekette bulunmadım. Hasibe Hanım'ın da, oğlunun cesedi kuyuda bulunduğunu henüz haber almamış olduğundan katiyen emin gibiydim. Binaenaleyh ceset nöbetinden saçılan bu hezeyanı mana tatbikine uğraşmak beyhude bir yorgunluktu.

*

Her an gittikçe artan üzüntü, bu güllabicilik yorgunluğu, ilikle-rimi kesti. Delinin gâh acınacak vazlarını, hareketlerini seyrederken gâh ağlanacak sözlerini dinlerken kanepenin üzerinde kendimden geçmişim. İnsan, rüyasında ekseriya düşündüğü ve korktuğu şeyle-

ri görürmüş derler. Tımarhanedeymişim. Deliler azmış, birbirlerini boğuyorlarmış. Bir hengâme ki boğazlanan dana sesleri beynimi çınlatıyor.

İnleyerek, titreyerek uyandım. Neredeyim? Her hâlde darüşşifada değil, evimdeyim. Rüyada gördüğüm şeyler gözlerimin önünden silindi. Lakin hâlâ kulağımın dibinde böğürerek ağlayan bir boğa var. Bu rüya değil, yalan değil, hakikat… Şadan önüme gelmiş, cinnetin en korkunç, en tehditkâr vazlarıyla bağırıyor:

— Hain kahpe, edepsiz fahişe… Namusumu berbat, hayatımı mahv u bednâm ettin…

Aklımı başıma toplamaya uğraşarak birdenbire davrandım. Bu çirkin tahkirler, bu müstekreh hitabeler kime? Kendimi bu müstehcen tekdirlere layık görmediğim için bunların muhatabını bulmak için etrafıma bakınıyorum. Lakin odada bir o, bir ben. Başka kimse yok.

Yüzüne bakıyorum. Gözlerini fıldır fıldır üzerimde dolaştırarak söylüyor:

— Baloz orospusu… Kocanı aldatmayı ben sana şimdi gösteririm.

Ben uykudayken ona ne hâl oldu? Neden böyle birdenbire delinin hiddet ü nefretini celbettim? Biliyorum, bir şuursuzun sözüne kızılmaz. Fakat teesürümü yenmek de kabil olmadı. Ağlayarak dedim ki:

— Bu lakırdılar sana yaraşır mı?

O, bu sözüme cevap vermeksizin bağırıyordu:

— Of… of… boğuluyorum…

— Neden boğuluyorsun?

— Pis kokudan.

— Hangi pis kokudan?

— Karyolanın altından gelen leş kokusundan… Kalender Nuri'nin cesedini getirdin, oraya sakladın.

Zavallıyı bu fena vehminden kurtarmak için karyolanın altında kokar bir şey olmadığına iknaya uğraştım. Lakin o beni hiç anlamıyor gibiydi. Duruşu, bakışı soluğu, her zamankinden büsbütün başkalaşmıştı.

O, cinnetinin en azgın bir devresindeydi, ben de tahammülümün sonunda. Bana da yüreğimden doğru bir baygınlık, sinirlerime bir gerginlik, nefesime bir ağırlık geliyordu. Biraz yıldızları görmek için pencerenin önüne gittim, perdeyi araladım. Arkamdan boğuk bir feryat koptu. Döndüm, baktım: Şadan. Gözler büyümüş, ağız köpürmüş, vücut serapa raşe kesilmiş. Bağırıyor:

— Kalender'i perdenin arkasına sakladın. Gözümün önünde birbirinize sarılıyorsunuz. Karım ve o… Zina… Zina… Buna tahammül olunur mu? Şimdi… Şimdi ikinizi birden…

Nasıl oldu? Nereden çıkardı, bilmiyorum, delinin elinde koca bir revolver parladığını gördüm. Neye uğradığımı anlamadan ağzı bana müteveccih siyah namludan bir şimşek çaktı. Kulaklarımı, camları sarsan bir taraka doldurdu. Yere yuvarlandım. Galiba henüz ölmedim çünkü bir ikinci şimşeği gördüm ve gümbürtüyü işittim. Seri bir sukutla yere bir cisim yuvarlandı… Odaya koşuştular.

Kocamın deliliği, beni kendisine cürmümeşhut hâlinde göstermiş… Tecziyeten birinci kurşunu bana sıkmış, ikincisini kendisine. Ecel yıldırımı yalnız saçlarımı yakıp hayatıma insaf ederek vızlayıp gitmiş. Fakat bedbahtın kendi kafasına çektiği tane o hasta dimağını dağıtarak ıstıraplarına nihayet vermiş.

Tahkikat yapıldı. Cenaze kalktı. Her şey oldu bitti. Adalete vakayı siciline geçirmekten başka bir yorgunluk kalmadı.

Korkulu uzun bir rüya yaşadım. Şimdi yorgun zihnim dermansız ellerimle bu macerayı kapıyorum. Umulmaz yaralar açan kurşun, bazen en müşkül ve çaresiz meseleleri bir darbede hallediyor.

*

Deli nedir? Akıllı kimdir? Anlayamadım. Tabipler marizlerin teşhislerinde sebep bulmaya uğraşıyorlar. Mahkemeler her cinayette mücrim arıyorlar, felaketzedeler baise tan ediyorlar.